

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

e pe cale să strivească un gândac scârbos, la vederea ordonanței lui.

Auzindu'l însă de ce se plânge, ce'l înspăimânta așa, de ce oftase să se destrame, lui Chirianescu îi abătu, ca o răzbunare pe nenorocul lui din ajun, să tortureze vietatea care'i sta la îndemână.

— Nu's? ce vorbă'i a-ta, tâmpitule? Hai?

Omul se mai întinse din ce stase drept, buzele albe îi intrară în gură, slabii mușchi ai obrazului îi tresăriră, un suspin cu caturi îl sgudui.

— Pentru ce te am pe tine aici, bestie? întrebă colonelul. Cu ce mă îmbrac eu, mă?

— Omoráți-mă! izbuti să spună dintr'odată, să se descarce de tot ce gândise că va avea de suferit, Ghiță.

Chirianescu nu răspunse. Se gândea: dacă ar fi cu putință să se folosească de credința vistavoiului lui, că i s'au furat hainele și sabia din hotel. Hoțul, în cazul ăsta, ar fi fost inginerul, sau un om pus de el. Minciuna asta ar fi putut să'i fie de folos, numai dacă inginerul ar fi căutat să'l compromită. Dar dacă bărbatul Margaretei, după o bătae bună trasă soției, se mulțumea cu atât și lăsa lucrurile baltă? Să'l cheme pe prefect, și să pună cu el la cale ceva? Ce anume? Să se mărturisească primarului, pentru ca acesta să intervină pe lângă subalternul său, amenințându'l că'l dă afară din slujbă! dacă nu tace și nu înghite? Asta ar fi fost un lucru iscusit! Dar și prefectul și primarul erau amândoi la București, chemați la o mare consfătuire politică, în care se hotăra ce atitudine să aibă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lumea oficială față de curentul pentru război, față de simpatia pentru Franța și aliații săi.

Pe de-altă parte, în hotel, în Târgu chiar, fără prefect și fără primar, Chirianescu Iliuță se simțea dezarmat, pe mâna inginerului, ale cărui bușeli furioase în ușa iatacului i se năzărea mereu că le aude.

Ghiță se scofâicise înaintea stăpânului; brațele i se sileau să nu caute razim, se lipeau lungi de-a lungul trupului. Buzele învinețite ale vinovatei ordonanțe iarăș tremurau netrebnice.

— Va să zică, începu comandantul a vorbi, tu dormi, tu umbli după servitoare, în loc să păzești casa. Ai să putrezești la închisoare! Au intrat hoți aici și mi-au furat tunica cu toți banii ce se aflau în ea, și sabia.

Ca o negură groasă venea mereu către fruntea greu ținută sus a vistavoiului. Omul nu mai ofta, nu mai gândea!

Gândindu-se însă, că poate va avea nevoe de bunăvoința lui Ghiță; că poate va trebui să'l învețe ce să spună, ca de pildă că el Ghiță, l'a văzut pe domnul comandant culcându-se la ora zece seara, Chirianescu renunță la plăcerea chinuirii, și schimbă glasul, vorbi mai blând.

— Măi Ghiță, poate că tu nu ești așa de vinovat ca stăpânul păcătosului ăsta de hotel. Dece n'are el oameni de credință aici, și primește în serviciu fel de fel de pungași? Căci e limpede că unul din băeții lui, din chelneri, mi-a furat sabia și tunica. Cine știe camera mea și ceasul la care

Muzeul Digital al Romanului Românesc

nu sunt eu acasă ? Tu... să taci din gură, pentru ca hoţul să nu prindă de veste că suntem pe urmele lui. Eu o să mă duc de-a dreptul la Bucureşti, să mă plâng. Mă... nu spune nimănuia nimic. Să nu spui că domnul colonel a plecat la Bucureşti, numai în manta, fără tunică pe el şi fără sabie.

Auzind vorbindu-i-se aşa, mai dulce, soldatul schimbase faţa, se îmbujorase din galben ca turta de ceară. Lacrămi ardeau şi se uscau în ochii lui nevinovaţi. Simţea că se ridicase ceva ca un capac de piatră, ca o lespede grea, de pe făptura lui strivită ; căuta să priceapă ce va să se mai întâmple.

— Înţeleg, să trăiţi ! rosti el, deslușit, treaz, fericit aproape, fără să ştie bine de ce şi unde voia să ajungă domnul colonel.

Şi o mirare începea să încolţească în creerul înpăenjit al vistavoiului Ghiţă. Nici odată ofiţerul lui, stăpânul întregului regiment, omul care putea orice, putea chiar să'l trimeată acasă, la vatra lui numai să'i fi abătut aşa ; nici odată acesta nu vorbise cu el atâta şi aşa, stând, adică nici îmbrăcându-se, nici încălţându-se, şezând frumos pe marginea patului. E drept că se întâmplase lucru de pomină,—pieriseră tunica şi sabia. Dar totuş... Mai de grabă s'ar fi potrivit, după părerea lui Ghiţă, să fie înjurat, trântit la pământ, cum mai făcuse domnul colonel şi altei ordonanţe sub ochii sgâiţi ai lui Ghiţă, şi pentru mai mică pagubă şi greşală. Era oare cu putinţă să iasă vre-un bine pentru el din pocinogul ăsta ? Aşa ceva era greu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

INTR'UN SINGUR VOLUM

V. DEMETRIUS

DOMNUL COLONEL

ROMAN

„VIAȚA ROMÂNEASCĂ"

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DOMNUL COLONEL

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

648577

V. DEMETRIUS

DOMNUL COLONEL

ROMAN

— Din epoca neutralității române, 1914—1916 —

I-a EDIȚIE

BCU Cluj-Napoca
FILRL 0000 00278

BUCUREȘTI
EDITURA ALCALAY & Co.
1920

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

UNIVERSITATEA
Seminarul de limba și literatura română

DE ACELAȘ AUTOR

Lucrări originale, publicate

„Versuri" 1901, vol. epuizat.
„Trepte rupte", versuri, vol. epuizat, 1906.
„Puterea farmecelor", nuvele, 1913.
„Tinerețea Casandrei", roman, 1914, vol. epuizat.
„Sonete", 1914.
„Cântăreața", nuvele, 1916, vol. epuizat, premiat de Academia Română.
„Canarul mizantropului", versuri, 1916, vol. epuizat, premiat de Academia Română.
„Școala profesională Episcopul Gherasim", nuvele, 1916.
„Dragoste neîmpărtășită", nuvele, 1919.
„Orașul Bucuriei", roman, în 2 volume, 1920.
„Strigoiul", povestiri fantastice, 1920.

Lucrări încă nepublicate

„Păcatul Rabinului", roman.
„Domnul Deputat", roman.
„Povestiri și povești", nuvele.
„Poezii".
„Setea", nuvele.
„Pentru părerea lumii", nuvele.

Traduceri, publicate

„In pădurea de portocali", roman, de Blasco Ibanez.
„Moartea Zeilor", roman, de Dimitrie Merejkovschi.
„Coliba blestemată", roman, de Blasco Ibanez.
„Neamul Marana", roman, de H. de Balzac.
„Răzbunare", nuvele, de Guy de Maupassant.
„Floare de Mai", roman, de Blasco Ibanez.
„Viața lui Leonardo da Vinci", roman de Dimitrie Merejkowski.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce-a trebuit să se întâmple în Europa, vreme de doi ani, pentru ca d-l colonel Chirianescu să vină acasă numai în manta, fără tunică şi fără sabie.

Cu douăsprezece mari terestre privea în stradă casa cu etaj a d-lui colonel de infanterie Chirianescu M. Ilie. Sprâncenată foarte cu grele ciubuce, cu ghirlande de flori, capete de oameni bărboşi, guri de balaur, ornamentaţie de zid obijnuită, pretenţioasa locuinţa era tot aşa de lungă în ogradă, ca la drum, şi avea două rânduri.

In faţa de către curte a casei, pe unde se afla intrarea, era drum pietruit pentru trăsuri, iar în fund loc de întors. Peste drumul acesta îngust, în faţa casei, era grădină cu ronduri de flori, cu răsaduri pătrate, cu pomi şi copaci.

Lilieci se răstrângeau vara, stufoşi, peste grilajul înalt de fier; iar toamna, printre răritele lor crengi, căzeau scuturate frunzele unui frasin bătrân, vecin de grădină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Grajdul se zărea din dreptul porţii, în fund. Şi după el mai era spaţiu, era loc îngrădit pentru păsări, şi alt loc pentru stânjenii de lemne, nelipsiţi, şi pentru tăiatul lor.

Invecinate cu fundul curţii, pe cealaltă uliţă, paralelă, stradă care ţinea de mahala, erau o brutărie şi o fierărie. Una se odihnea toată noaptea, cealaltă, din faptul dimineţii până târziu după amurg, lucra zorit în sgomot asurzitor de ciocane.

Printr'una din ferestrele dela etaj, Titica, fata cea mare a colonelului, privea uneori din casa părintească, aşa ca să se distreze, în curţile vecinilor acelora, pe care îl dispreţuia de altfel. Ziua, sau noaptea când n'avea somn, cine ştie din ce pricină, punea ochiul la geam şi sorbea.

Şi se întâmpla să vadă prin ograda brutăriei, ca fantasme albe, bărbaţi goi până în brâu, sau chiar să-i zărească muncind de-asupra coveţilor, frământând aloatul. Îi vedea şi înaintea cuptorului aprins cu lemne întregi ; înroşiţi de lumina ca de auroră, asvârlind cu îndemânatice braţe viguroase copăile cu pâine.

Fantome i se păreau, pedepsite să se trudească, muncitorii brutari pe cari începuse a-i deosebi, a-i cunoaşte.

Mai puţin ciudat i se părea fetei iadul de alături de brutărie, fierăria, pe care avea mai ales ziua prilej să-l vadă. Iarăş bărbaţi, negri aceştia, luptau acolo cu fierul, în tovărăşia focului, împresuraţi de scântei.

Şi fata crescută în pension, scăldată zilnic, par-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fumată, ghicind că nenorociții aceia asudă, că nu se pot spăla nici odată până la curățire, simțea cu plăcere acea scârbă de semenul tău, care te înalță pe tine și pe ai tăi, tată, mamă, în proprii tăi ochi. Se simțea de o altă rasă, fata colonelului, și asta o fericea mai mult ca citirea unui roman plin de intrigi sau de aventuri galante.

Intârzia de multe ori, cercetând cu lăcomie, nebănuită de cei priviți, la geam, și ziua și până să se culce, și tare ar fi voit să știe, cum își întreține plăcerea de a trăi, ea care cerea vieții desfătări și se plictisea cumplit, mizerabilii aceia. Iubeau ei? erau geloși? aveau vederi în privința frumuseții? prețuiau barim, podoabele? Ce gusturi și ce năzuințe aveau, și pe ce se întemeia statornicia obidei lor năpraznice?

In dreapta, casa colonelului se învecina cu a unui avocat, om politic, deputat în mai multe rânduri; în stânga avea mai multe clădiri, mărunte, locuite toate cu chiriași, printre cari, la față, locuia și ofițerul de administrație Popescu S. Jean.

Peste drum de casa colonelului, ședea marele pânzar Sterie Șargu, ardelean de origină, om așezat și muncitor, nesuferit familiei Chirianescu.

Șargu venise în București numai de treizeci de ani. Își lăsase portul național numai în ziua în care plecase către graniță. Intrase la o marchitănie, pe câtă simbrie voise stăpânul să-i dea, pe an, pe mâncare și pe îmbrăcăminte, și, în cincisprezece ani ajunsese să fie pus la parte, mulțumită destoiniciei lui fără de toane și-a deșteptăciunii. De cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

putuse să pornească și el, scrise și acasă fratelui Traian, să vie la București. Cu banii ce-i avea ei, Sterie, agonisiți în mâna «jupânului» an peste an, deschisese o prăvălioară de pânzeturi, de abale, de mărunțișuri, pe numele lui frate-său, și-l «instală» pe acesta, cum se cade. El nu se desfăcu de jupân, rămase tot pe firma prăvăliei în care era pus de curând la parte. Nu trecu mult și Sterie și Traian, amândoi, scriseseră acasă să vie și fratele Ghiță, ca să dea o mână de ajutor noului magazin de pânzeturi. In vremea asta, murind «jupânul», Sterică rămase singur stăpân. Scrise numai de cât, ată fratelui cel mai mic, care tocmai termina școala comercială, Niculae, cât și vărului Timotei, care se trudea pe mai nimic la o bancă, să vie în grabă la București. Peste cinci ani, toți frații aveau prăvălii, doi în piață, în București, alți doi se duseseră în Brăila, iar vărul Timotei în Giurgiu. Se înțelege că toți nu pierdeau grija de cei de acasă și scriau din când în când, să vie să se facă negustori: cumnatului Stoica, vărului Ioniță, bunului și scumpului prieten din copilărie — nație adevărată, — Alexandru.

Se muncea mult în vecinătatea casei domnului colonel, dar și în sălașul său începea treaba de dimineață. Doi oameni aveau de furcă până la prânz cu măturatul, scuturatul și ștersul prafului în atâtea camere, vre-o șaisprezece, a atâtor obiecte pe care se temeau să nu le spargă, să nu le schimbe din locul lor. Tot lucrul trebuia să fie găsit unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fusese, de către colonelească, la inspecţia ei prin casă, între unsprezece şi douăsprezece.

Se dereteca în fie care zi şi treaba se făcea ca în taină, ca să nu deştepte, să nu supere ziceau vistavoii, pe boeri. Covoarele, pernele, ţoalele de toate neamurile, se băteau des, nu peste ferestre, ci duse în fundul curţii, ca să nu se facă sgomot. Familia colonelului, cu el în cap, obijnuia să doarmă peste ora nouă, totdeauna.

Alţi doi oameni, soldaţi fireşte, cărau lemne cu braţul pentru toate camerele.

La bucătărie trei inşi curăţau zarzavaturile, spălau cratiţele, se îndeletniceau cu punerea la cale a bucatelor.

Cu plată din punga lui, colonelul nu avea în casă de cât pe «frau», singura femee din serviciul său şi a cărei sarcină era pe lângă domnişoarele Chirianescu, dintre care numai Titica era acasă,— ceialaltă, Fica, venind dela pension Sâmbătă seara şi plecând Lunea înapoi.

Nici colonelul nu dormea totdeauna acasă, pentru că nu făcea parte din garnizoana din Bucureşti, ci dintr' a unui oraş de munte, apropiat. Şi se întâmpla să stea pe acolo, în Târgu, aşa se chema urbea, două trei zile, cu noptile lor.

De obicei se duceau în piaţă numai caporalul Stroe cu Vasile ; Stan fierăstruia şi spărgea lemne.

In ziua aceia posomorâtă şi ploioasă, fata cea mai mică, domnişoara Sofia, împlinea şaptesprezece ani, şi erau poftiţi la masă câţiva intimi. Coloneleasa îl rugase pe bărbatu-său să mai aducă pe câte ci-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neva : tineri şi mai trecuţi ofiţeri, burlaci însă, cu care să poată fetele lor schimba o vorbă două, să danseze, să «flirteze». Muma se gândea la măritişul fetei celei mari, eşită de mult din pension, în vârstă de douăzeci şi patru de ani. Mai avuseseră un băiat, şi le murise de mic.

Cocoana era îmbufnată şi arţăgoasă : fusese sigură că Iliuţă, bărbatu-său, plecat de două zile, are să sosească din ajun şi el încă nu se arătase. Mai avea un tren la douăsprezece. Toţi umblau pe lângă dânsa cu fereală, serioşi, nu se auzea nici o vorbă.

Pe afară, fiind sigur că nu poate fi auzit, Vasile grăi încet către caporal, pe care-l vedea supărat, de sigur pe stăpână, pe casă şi pe miliţie.

— Noi ziceam că domnul colonel doarme, şi dumnealui nici n'a venit acasă...

— Fii sigur tu că şi pe acolo pe unde se află, nu doarme ca tine şi nu se scoală la cântatul cocoşilor ! îi răspunse, tot încet cum i se vorbise, caporalul Fulgu.

Pe la douăsprezece jumătate, o trăsură cu burduful ridicat intră pe poartă, se opri la intrarea principală, şi colonelul Chirianescu, tras la faţă parcă, uitându-se pieziş prin ogradă, porunci birjarului să ceară bani în fund la bucătărie şi intră în casă.

Frosa, nevastă-sa, îl aştepta şi era gata pe ceartă, îşi clocotea ţipetele 'n piept ; dar colonelul o dădu în lături, ca pe o perdea, încruntă sprâncenele,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

mormăi ceva şi trecu în paşi mari către odaia de dormit.

Aci erau toate ferestrele deschise şi Marin—un vistavoi—freca în genunchi parchetul.

La asta colonelul parcă nu s'ar fi aşteptat şi ca o disperare ii răvăşi obrajii, îi holbă ochii, întunecându-i.

— Eşi afară, gloabă! izbucni el şi, răsgândindu-se, pe când soldatul se aduna de pe jos, ferindu-se să nu-l isbească cu piciorul, precum avea aerul, îi porunci din nou :

— Inchide mai întâi, idiotule, toate ferestrele! Ce, a murit mă-ta de le dai pe toate de perete?

Rămas singur, învârti cheia în broască şi puse palmele pe soba care era caldă. O mare greaţă ii strâmba nasul. Era desgustat de viaţă şi de carieră mai ales. Işi deschee mantaua şi, privindu-se cu jale, înduioşat deodată de sine însuşi ca de o podoabă ce se stricase, dădu din cap, oftă : «Afurisită aventură»!

Desbrăcându-şi mantaua, rămase deadreptul în cămaşe. N'avea tunică pe el, colonelul, precum nu avea nici sabie, şi venise aşa cu trenul, cale de câteva ore, printre fel de fel de oameni de teapa lui, care-l măsuraseră, scrutaseră, judecaseră.

In tren nu numai că nu izbutise să fie singur, el care avea permis de cale ferată de clasa întâia!— deşi căutase să-l ia la o parte pe controlor, să-i facă un semn că vrea să'i dea un bacşiş gras, — dar, ca nici odată de multă lume se pomenise de astă-dată în strâmta încăpere, şi fusese tot timpul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ocupat până şi ultimul locşor. Apropierea iernii trimitea pe semne pe boeri la casele lor, la ultimele lor treburi.

De ce n'avea sabie şi tunică, colonelul Chirianescu M. Ilie, şeful garnizoanei Târgu, povestea e lungă, dar trebue neapărat desfăşurată în multe din cutele ei.

La un bal din Târgu, se împlinea aproape anul acum, venise şi el, Chirianescu, comandantul regimentului local. Muzica tocmai se pregătea să înceapă, instrumentele de alamă sgomotoase rămăseseră aninate de buzele cântăreţilor; vioriştilor le încremeniseră arcuşurile în două degete deasupra lăutelor. Un murmur străbătu sala: intra colonelul! Muzica era militară, ofiţerimea era mai toată în bal.

Colonelul simţi că i se întăreşte şira spinării; se guşe, privi, 'nalt cum era, peste capetele curioase, în cele patru colţuri ale sălii, surâse trufaş. Zeci de ochi îl cercetau ţintă; colonelul îşi trecu în neştirea măreţiei sale, palma stângă, cu satisfacţie, peste pântecele rotund, ochind o femeiuşcă, plăcându-i deodată, părându-i-se, ca pe când era tânăr, strajnică «dama», care şi ea îl culegea din vârful ghetelor de lac până în cele ale mustăţilor lui răsucite cu fierul şi cu cosmetic. Avea s'o «piseze»!

O mai văzuse el în mica grădină publică din centrul Târgului, unde, pe dinaintea câtorva mese înghesuite într'un colţ — la bere, la prăjituri —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marr1901-1932

treceau învârtindu-se mereu, ca un cal în manej, toate mutrele şi toaletele urbei, ca să fie văzute şi să vadă.

Poate că de-atunci remarcase comandantul faţa mică, nasul sumes, privirea catifelată şi ştrengărească a femeiuştii, căreia balul îi hărăzea atâta farmec.

Când frumoasa ajunsese în dreptul muzicii, plimbându-se, colonelul se apropie, îşi bătu călcâele ca un sublocotenent, se înclină cavalereşte şi spuse destul de tare, ca să audă şi capelmaistrul şi să'i facă voia: «un vals, nu'i aşa, doamnă»?

Graţios, femeiuşca primi, îşi ridică braţele, făcu două gropiţe în obraji, îşi oferi mijlocul, înălţată în vârful degetelor, ochii îi scânteiară spre ai lui, —şi primele acorduri ale valsului sbucniră.

Nevasta prefectului, a primarului, a preşedintelui de tribunal, a conului Zarvă, şeful partidului din opoziţie, cel mai mare moşier din judeţ, toate marile cucoane erau indignate de reaua creştere a colonelului, de pilda rea ce o dăduse, călcând peste onoarea ce lor li se cuvenea.

Cu ele ar fi trebuit Chirianescu să danseze mai întâi, şi-apoi n'avea decât să-şi facă de cap până la ziuă cu păpuşa aceia de Margareta, nevasta unui inginer care n'avea studii decât de conductor de lucrări publice, şi era ţinut, îngăduit de toţi primarii, numai pentrucă nu făcea politică, silit să nu aibă opinii, ca să nu'şi piardă pâinea.

Comandantul îşi uitase îndatoririle. Nu dansă decât cu Margareta şi dansă tot timpul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Inginerul, mereu pe la bufet, pe la mesele de joc dintr'o cameră alăturată salonului de bal, simţise ceva, aşa ca o nemulţumire, dar avea şi prilej de mândrie. Inţelept, alese ce'i conveni mai mult. Şi-apoi, pe colonel îl socotea bătrân, el care avea cel mult patruzeci de ani. Femeia nu'l îngrijorase până atunci.

«Nu m'am simţit nici odată mai tânăr şi mai îndrăgostit»... şoptea ofiţerul superior tinerei soţii. In vârtejul, in legănările voluptoase ale dansului, Chirianescu tostise toate complimentele banale şi seducătoare pe care le cunoştea.

Femeia, rând pe rând se înrumenise, il săgetase cu priviri când batjocoritoare, când neîncrezătoare şi căzuse pe gânduri. Colonelul era om de cincizeci de ani, avea fată de măritat,—era nebun oare de vorbea ca un flăcău de douăzeci şi cinci de veri? Şi o iubea oare, de nu mai obosea, dănţuind? Se amorezase de ea, chiar acum? Şi de ce? Era ea mai frumoasă decât în ziua de sfânta Maria de pildă, când o văzuse el la grădină şi-abea că o privise? Ce ciudaţi sunt bărbaţii! Şi din pricina lui, cum se mai uitau prefectoriţa de otrăvit pe urma lor şi «madame» Zarvă!

După balul acela, Chirianescu se simţise o săptămână ca bătut cu maiul peste toţi muşchii şi încheiturile. Dar tot îi trimisese Margaretei, — ajunsese in vremea dansului să'i spună pe nume, căci militarii merg repede — un bileţel şi un buchet.

Femeiuşca le primise, dar nu răspunsese nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

El nu putea să stea zi de zi în Târgu, era nevoit să şadă mai mult acasă, la Bucureşti. Dragostea înainta greu, în potriva reglementului militar. Dar de cum venea în mica urbe, foarte plicticoasă, colonelul se gândea să urmărească până la victorie, flirtul aşa de promiţător, dintre el şi Margareta.

La inginer acasă, comandantul nu fusese nici odată. Casa prefectului, a primarului şi ale altor mărire, cărora le scutise la recrutări un fiu, un nepot, un argat, în schimbul hatârurilor făcute lui, îi erau deschise, dar el nu putea ghici la care din aceştia ar putea găsi pe Margareta.

Casierul regimentului, care fusese în bal şi'şi văsuzuse superiorul în dârdora dragostei, se dase binişor pe lângă dânsul, între patru ochi, pomenindu'i de inginer; spusese când lipseşte acesta de-acasă, şi pe cine vizitează la «jour fix» frumoasa femee; dar colonelul se temuse, sau mai de grabă nu se pricepuse, să se încredinţeze. Işi ţinuse în frâu spovedania, fără să ştie faima de secătură şi potlogăriile casierului.

Ar fi vrut mai apoi, răsgândindu-se, să-l descoasă mai bine, să'l facă omul lui, dar nu se mai ivise prilejul şi fusese nevoit familistul să tot plece la Bucureşti.

Trecuseră luni, când, într'o zi, o văzu pe Margareta pe o stradă din cele mai tăcute ale urbei. O pisică tocmai trecea drumul, punând după multă chibzuită alegere, cu graţie, lăbuţă după lăbuţă, pe pietrele curate, împresurate de noroi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era o zi moale de iarnă; nimeni nu se ivea în capetele uliţei singuratice.

— Stai pe loc, coniţă frumoasă, dacă nu vreai să ai pe conştiinţă moartea unui bun ostaş! rosti colonelul, şi se 'nclină.

Femeiuşca îşi mărea ochii a mirare, ca şi cum ar fi uitat totul, dar nu părea de fel supărată de intimitatea cu care era întâmpinată şi oprită.

— Stai pe loc, urmă ofiţerul, două vorbe să-ţi vorbesc, sufletul să'mi răcoresc! Vreai să spui că m'ai uitat, şi te cred. Eu însă nu! eu însă nu!

Sărută mânuşa ca de copil, prelung, ţinu în palma lui mare mânuţa drăguţă. Şi începu apoi să destăinuiască toată vultoarea de flacări din inima lui; cum nu putea sta în Târgu: pentrucă n'o vedea; cum nu putea sta în Bucureşti, unde nu era cu putinţă să spere că o va întâlni; cum rătăcea de nemernic prin lume, fără să'şi găsească locul. O iubea, cum de sigur nu mai fusese dânsa iubită nici odată, aşa cum visează la cincisprezece ani fetele să fie iubite; aşa cum nu sunt în stare să iubească tinerii uşuratici şi egoişti de astăzi. Putea o femee cuminte, frumoasă, dulce, să respingă un amor curat, puternic, romantic, ca pe un lucru de nimic? Îi plăcea viaţa banală şi stearpă de provincie, cu vizite, flecăreli, pe care ea era nevoită s'o ducă? Şi de ce se temea, dacă se temea? Avea să ştie, să bănuiască cineva? Avea să se laude el, ca un băeţoi la prima cucerire? Nu era şi el tot atât de interesat, să nu afle nimeni?

Chipul femeiuştii nu se schimba, cu toată elo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cinţa ofiţerului superior, în vîrstă serioasă. Din când în când îşi ridica, zâmbitoare, ochii spre el, ironici poate, sau plăcut impresionată. Il credea or nu; străbătea până la inima ei vorbele înfiăcărate, el nu ştia, dar, ascultându-se însuşi, se plăcea, se aproba şi prindea noi forţe verbale. «Ce om politic, dar naibii, aş fi putut să fiu»! îi trecu prin minte lui Chirianescu, ascultându-se.

Când se despărţiră, colonelul izbuti să capete promisiunea unei întâlniri în crângul urbei: grădină la marginea oraşului, — la un ceas când nu era lume pe acolo, la orele unsprezece dimineaţa, a doua zi chiar.

Acolo, Margareta, venise; dar era foarte grăbită; trăsura care o adusese aştepta la poarta crângului; era aproape de ceasul mesei, întârziase; bărbatu-său se prea putea să vină acasă mai de vreme, să n'o găsească; lăsase casa pe mâna unei servitoare noi, care poate că atâta aştepta să fie singură, ca să fure şi să fugă.

Femeia avea multe motive ca să fie zorită şi gravă. Cu o voaletă groasă pe faţă, privea în pământ neînduplecată. In zadar colonelul se aprinse, declama, îşi îndulci glasul milităresc, îl înduioşe. Nu reuşi decât să primească făgăduinţa unei noi întâlniri, la o dată pe care să i-o fixeze Margareta printr'un comisionar oarecare, în curând.

El o întrebase de casierul regimentului, dacă n'ar fi bun să fie făcut ştafeta lor, să le poarte corespondenţa, dar ea respinsese ideia, spunând dintr'odată, fără să se gândească: «peste putinţă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dobitocul ăla mi-a făcut curte doi ani şi se ţine şi azi de poalele mele!»

Chiar în ziua aceia, colonelul plecă la Bucureşti, de unde nu se mai clinti zece zile. Era scârbit de tertipurile Margaretei şi viaţa Capitalei îl copleşea.

Aci vremea nu stase pe loc.

Încăerarea dintre Bulgari, pe deoparte, Sârbi şi Greci, pe alta, foarte cu putinţă după ce fuseseră cu toţii aliaţi în potriva Semilunei, trezise pe toată lumea şi o pasiona. Se cerea război în potriva nesăţioasei Bulgarii, care vroia să predomine în Balcani, să aibă întâetate în locul României. Scăderea patriei, vădită, nu se afla Român ca să n'o simtă cu durere, cu grije şi revoltă. Eri desrobiţii de către noi Bulgari, aveau să ne ceară ca mâine, şi la nevoe să ne răpească, turceasca şi românească Dobroge. Asta era sigur, şi gândul ăsta răsvrătea cu atât mai mult, cu cât dacă am fi fost puşi în toate drepturile noastre, dacă am fi avut şi Basarabia şi Transilvania, n'am fi pizmuit şi nu ne-ar fi îngrijorat mărirea nimănuia.

Guvernul era somat să declare război Bulgariei pentru oraşele Silistra şi Turtucaia, hotărât românesti, din cadrilaterul stăpânit de domnul nostru Mircea, şi nu se sfia nimeni să spună că Austria unelteşte şi acum printre micile ţări din Balcani, că ea doreşte o Bulgarie mare, că ea are interes ca Serbia şi România să fie neputincioase, pentruca nu cumva să spere la alipirea ţinuturilor sârbeşti şi româneşti stăpânite de ea.

Erau la guvern două partide, nefuzionate, unite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901 1932

vremelnic, cel vechi, conservator şi cel nou care'şi adăogase, democrat. Conducerea guvernului o aveau domnii Titu Maiorescu, foarte aşezat, înţelept, plin de temerea răspunderii, şi Tache Ionescu, pătrunzător şi îndrăzneţ, încrezut în iscusinţa, norocul şi darul lui de-a seduce şi a fi pe potriva ori căror împrejurări.

Guvernul părea tare. In ziua de 14 Februarie (1913) în comitetul executiv al partidului liberal, şeful, d-l Ioan I. C. Brătianu, aproba politica dusă de cei dela putere, care cereau Bulgariei schimbarea graniţei din Dobrogea, cu un câştig de teritoriu cât de mic şi recunoaşterea conaţionalilor noştri din Macedonia, ca popor aparte, cu şcoalele şi bisericile sale.

Colonelul Chirianescu nu făcea parte din nici un partid politic, pentru că avea neamuri şi susţinători în toate, aşa că dacă s'ar fi hotărât pentru unul, ar fi pierdut avantagiile ce i s'ar fi dat, deodată cu schimbarea guvernului, «a lor noştri».

In chestia Silistrei, era de-o părere cu toată lumea : să ni se dea!

La 27 Mai se constituia o comisie de Bulgari şi de Români, care să procedeze la delimitarea Silistrei. Era vorba să ni se dea. Pentru un petec de pământ, românesc, fusese nevoe să fie cercetate şi puse la încercare toate simpatiile şi antipatiile ţării.

Margareta făgăduise pe semne de-a scăpării : nu'i scrisese colonelului nici o slovă. El o întâlnise în societate, dar şireata ştiuse să se păzească a rămâne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu el între patru ochi, așa că vârsnicul amorezat fusese nevoit să se mulțumească cu semne din cap, din ochi, cărora ea le răspunsese anapoda și cu zâmbet batjocoritor. Fără să vrea, Chirianescu lega Silistra de Margareta și își zicea, mâhnit, că n'o vom avea!

La 11 Iunie, Rusia interveni încă odată, printr'o notă, ca să împedece un nou război. Ea ar fi dorit o Serbie puternică, pe când Austria voia o Bulgarie mare și de temut în Balcani. Nici Austria, nici Rusia, n'ar fi dorit însă o Românie tare, pentru că amândouă dețineau pământuri românești și români în supușenie. Ele ar fi intervenit singure cu armele, ca să facă liniște și împărțeală, cum le dictau interesele, dar se temeau de izbucnirea războiului european, între Rusia cu Franța de oparte și Germania, Austria și Italia (tripla alianță) de alta. Singura țară care putea totuș să facă pace în Balcani era România. Franța și Italia, țări latine, doreau vădit să vadă țara noastră sporită, deși ele făceau parte din tabere protivnice; în cele din urmă, Germania învoindu-se, primi și Rusia să i se dea României rolul de frunte în Balcani, rolul de împăciuitor și împărțitor.

Austria avu atunci prima înfrângere și n'o uită. In toate manifestațiile pentru intrarea României în război se striga: «Jos Austria! Jos Habsburgii! Vrem Ardealul!» Dușmanul era de-acum înștiințat.

In vremea asta, în casa colonelului Chirianescu se schimbase guvernanta. De când o văzuse pe noua «frau», Chirianescu o găsise plăcută și inte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

resantă. Chiar a treia zi o pândise pe coridor, o fixase, o apucase de talie și o sărutase pe gură. Noua Silistră se lăsa cucerită fără nici o violență. Semn bun. Colonelul și toată familia lui se temeau de expediția pe care gazetele și lumea o tot zoreau să se facă în Bulgaria; războiul are totdeauna victime și «Iliuță», colonelul, avea viitor, trebuia să ajungă general.

La 18 Iunie (1913), Bulgarii trec prin surprindere zona neutră, dintre ea și aliații ei, îi atacă și pe Sârbi și pe Greci, îi respinge, sunt gata să pună stăpânire pe toată Macedonia. Pe dată, tratativele asupra delimitării Silistrei, pe care primiseră să ne-o cedeze, se rup.

Liberalii noștri, cu ochii ațintiți asupra celor ce se petreceau, publică un comunicat prin care declară că o intervenție armată a României se impune numai decât.

Sârbii și Grecii țipau înfrânți, Europa era plină de alarmă; temerea de primejdiosul conflict între marile puteri sporea.

De astă dată, ofițerul superior Chirianescu tremura, era indignat pe palavrele gazetelor, pe rățoelile indivizilor care stau la cafenea, cer război, cer cu alte cuvinte ca el, Iliuță, să'și lase hoitul pe câmpiile Bulgariei. Frau Berta, noua guvernantă, era caldă, pufoasă, și'l iubea de leșina în brațele lui militare. Iar Patria nemilostivă voia pierderea unuia din fiii ei cei mai fericiți!

Mai 'nainte de-a porni în fruntea regimentului său, comandantul, în Capitală mereu, în sânul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai scump decât totdeauna şi mai cald, pe semne că se adăoga şi al guvernantei, în sânul familiei, comandantul se consfătuise cu ai săi. Avea să treacă Dunărea pe pod clătinat de luntri, sub împroşcările ucigaşe de gloanţe şi de bombe explozibile ale Bulgarilor, el — părintele cu două fete mari nemăritate, copile învăţate, pe care nici prinţii nu le meritau de soaţe! Făcuse slujba grea din oştire vreme de aproape treizeci de ani! Care negustor sau care om politic nu se îmbogăţise în mai puţin timp? Câte parade organizase! Câţi generali îndurase! Fusese nevoit să dea examen de maior, şi trecuse greu, pentru că nu avusese în comisie decât doi examinatori care l ocroteau, unul din punct de vedere politic, altul rudă cu Frosa, nevastă-sa, pe când alţii avuseseră câte patru cinci sprijinitori, şi nu le păsase! I se cerea acum şi viaţa? Nu le fuseseră deajuns, căpcăunilor care băgau ţara în foc, tinereţea lui, răbdarea lui, iluziile că mâine poimâine va avea gradul de general, la care avea tot dreptul, după atâta muncă şi aşteptare?

Frau lăcrăma; soţia asculta înoată, aspră, urând în clipa aceia toată ţara înebunită de înfumurare; iar fetele rostiră într'o voce: «Fă-te bolnav, papa!»

Bolnav, trebuia să cheme un doctor, care să certifice şi încă şi atunci ar fi dat comandantul de bănuit. Nu. Cunoştea însă de pe băncile şcoalei pe unul din miniştri. Îi spunea pe nume, îl tutuia: Costică. Îl servise odată, scutise pe un nepot de-al lui, fără să'i ia un ban şi'l rugase şi pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramnicuvalcea.ro/mdrr1901-1932

doctor să facă la fel. Avea aşa dar să se ducă la ministrul Costică şi să'l roage să'i dea o misiune onorabilă. Se putea chiar să aibă acolo un spor de leafă or afaceri bănoase pe mâni.

Frau îşi ştersese ochii şi'l privise plină de recunoştinţă: avea să rămână colonelul în Capitală; fetele se 'nvârtiră într'un tur de vals în sufrageria cea de taină; soţia se învioră, zâmbi.

A doua zi, colonelul se duse la înaltul personaj. Şezu în camera de aşteptare ca la două ceasuri. Apoi i se spuse de către şeful de cabinet— un tânăr care credea că are pântece, că e volu minos, impozant, se revărsa pe spate zadarnic şi se bâţâia printre aşteptători,—i se spuse colonelului că excelenţa sa n'are să poată primi, pentru că aşteaptă o comisie, cu care va lucra. Lumea ceialaltă plecă, dar colonelul rămase.

Crezându-se cotorosit de vizitatori, ministrul îşi arătă capul, faţa foarte sbârcită şi mobilă, ochii de intrigant. Colonelul îşi luă poziţie militară şi salută. Neavând încotro, Excelenţa îl primi în cabinet. O mare bibliotecă împresura locul.

— Cu ce vă pot servi, domnule colonel?

Comandantul se aşteptase la o primire mai călduroasă. Excelenţa, nerăbdătoare, grăbită, contrariată, n'avea astâmpăr, sărea ca o veveriţă; parcă era de cauciuc: de cum atingea podeaua, sălta.

— Nu mă mai cunoaşteţi? întrebă Iliuţă.

— Cred că da... Ce vă aduce la mine?

— Văd că m'aţi uitat. V'am scutit odată de serviciul militar un nepot...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce-are face, domnule colonel... Ne servim unul pe altul... Cine ’şi mai aduce aminte?

— Am şi acum, urmă comandantul, scrisoarea prin care mă rugaţi, îmi ordonaţi să fac tot posibilul!..

Ministrul căscă ochii mari, se miră strajnic şi, zâmbitor, ridicând braţele, îl apucă cu mânile amândouă de umeri pe fostul conşcolar.

— Acum te cunosc! Tu eşti chiar Iani, cum te necăjeam noi. Ţi-eram superior cu vre-o două clase.

(Chirianescu îşi aduse aminte că Excelenţa era tot grec, dar nu zise nimic asupra poreclei din şcoală).

— Ştiu că ne tutuiam... ziceam : Costică.. zâmbi însufleţit Ilie.

— Aşa trebuia să-mi zici şi acuma, şi’mi aduceam aminte îndată. Vii la mine grav, plin de maestatea hainei de colonel, mă tratezi senorial, de unde era să ghicesc eu că eşti chiar Chir Ianis Miltiadis?..

— Nu, pe tata îl chema Miltiade!...

— Da, ştiu! Vezi cât de bine ne cunoaştem? Ce’ţi spuneam? Eram prieteni buni. Ce te aduce pe la mine?

Comandantul începu să-i spună vechiului coleg de şcoală dorinţele sale. Seara trebui să treacă încă odată pe Calea Victoriei, pela excelenţa sa, ca să afle răspunsul.

Colonelul Chirianescu, vesteau ziarele a doua zi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

avea o misiune, în tot timpul ostilităţilor, pe lângă unul din ministere.

Izbânda colonelului fu sărbătorită de către familia lui, iar noaptea, Frosa, nevastă-sa, simţi că soţul lipseşte de lângă dânsa, îl aşteptă, adormi şi, trezindu-se către ziuă, pe când el intra pe uşe, nu stărui mult cu întrebările, dar o concedie chiar în ziua aceia pe noua şi plăcuta guvernantă. Iliuţă nu fusese înştiinţat şi nu avusese timp nici să-şi ia rămas bun dela ibovnica lui. Energica cucoană lucrase ca nealtădată, grabnic şi fără gălăgie. Frau îşi primise în tăcere simbria, îşi luase catrafusele şi dispăruse meteoric. Îmbogăţise viaţa colonelului cu încă o amintire, şi o brăzdase cu încă un regret.

Armatele române intraseră în inima Bulgariei, într'un marş fulgerător. Cavaleria ar fi coprins Sofia, ar fi prins acolo ca într'o vizuină pe însuşi regele bulgar, dacă şeful ei n'ar fi primit ordine să se oprească, pentru a se cruţa inamicului neputincios o ruşine inutilă. Bulgaria capitula.

Marşul victorios fusese în multe privinţe nesăbuit. Legăturile dintre oştile de luptă şi bucătăriile şi pităriile lor fuseseră rupte sau pierdute. Regimente întregi nu aveau nici un serviciu sanitar. Intendenţa, care parcă atât aştepta, se dovedi vitregă şi trădătoare. Ofiţerii de aţă găsiseră prilej de îmbogăţire cu zeci şi sute de mii de lei. Holera, care bântuia în Bulgaria, izbi năpraznic armata românească jinduită de hrană şi de medicamente.

Ţărănimea cea lipsită de vot se dusese voioasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la război, ca în cântecele lui Alexandri; dar cei mai mulți dintre șefi visau câștiguri bănești.

La 21 Oct. luând act de vrednicia sătenilor, d-l Brătianu, căpetenia liberalilor, făgădui colegiul unic și exproprierea latifundiilor, în folosul obștesc.

In Decembrie, ostașii se întoarseră din țara streină; camerele votară anexarea cadrilaterului, pământ care fusese sub domnia lui Mircea, muntenesc, iar mai apoi turcesc.

In zadar însă șeful liberalilor promitea pământ țărănimii: marii proprietari declarară la sindicatul agricol că vor lupta uniți împotriva știrbirii marii proprietăți rurale. Deși majoritatea acestora erau conservatori, nu avea să poată d l Brătianu să se țină de cuvânt, când și sub șefia lui erau latifundiari, când șeful Statului, Regele Carol, avea moșii întinse în exploatare, deși avea o listă civilă destul de încărcată, deși era destul de econom, deși nu avea copii și nu cheltuia cu moștenitorii săi un gologan.

Terminându-se misiunea, Chirianescu se întorsese la regiment. Era mai bine văzut acum decât oricând. Greșelile pe care le făcuse în timpul campaniei locțiitorul lui și lipsa acestuia de bunăvoință, de îngăduire, îi făcuse pe toți Târgovenii să creadă că Chirianescu «ar fi fost altfel!» Numai soldații nu se gândeau că n'ar fi răbdat de foame prin văile Bulgariei, dacă l-ar fi avut cu ei pe fostul lor comandant.

Lui însă îi păruse rău că nu fusese în expediție, gândindu-se la banii cu care veniseră încărcați

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mulţi dintre ofiţeri. Cei dela aprovizionare făcuseră averi! îşi muşca buzele Chirianescu. Oare n'ar fi putut şi el, dacă se chibzuia, să treacă la aprovizionare? Ideia asta ar fi putut foarte bine să-i-o dea Costică! Şi nu-i mai era de fel recunoscător fostului coleg de şcoală, ajuns Excelenţă. Când se ivea prilej, îl descria ca pe o maimuţă caraghioasă.

Ţările balcanice, mărite toate proporţional cu teritoriul ce-l aveau înainte de primul războiu, se împăcaseră. Pierduse Turcia. Se părea că nici Germania, care-i armase, ba îi şi instruise pe Turci, prin generali de-ai săi, nu mai avea planuri de urmărit, temându-se şi ea să nu aducă războiul european, despre care se vorbea la fiecare cotitură politică mondială mai violentă. Austro-Ungaria îşi vedea pe doi din vrăjmaşii ei naturali măriţi, dar pe unul, pe Serbia, îl credea sleit de sforţările războiului purtat; iar pe România o credea legată de dânsa prin alianţă, o credea tereca ă de Germania, sora ei tutelată, prin regele său, Carol, un Hohenzolern, un German, care mai de grabă ar fi părăsit tronul scrâşnind din măsele, decât să scoată sabia împotriva intereselor patriei sale originare.

Regele Carol,—se credea la Berlin, la Viena şi la Buda-Pesta, — nu era rege al României, decât pentru ca să fie un şi mai bun German, decât dacă ar fi rămas un simplu prinţişor fără înrâurire în patria sa. El voia o Românie tare, pentru binele Germaniei, pentru comerţul, pentru tunurile Germaniei, pentru politica ei. Dacă Germania ar fi vrut să desmembreze Austria, ca să-i r:peas că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

partea germană, numai atunci regele Carol s'ar fi gândit la cucerirea Ardealului. Câtă vreme însă Germania se sprijinea pe Austro-Ungaria, regele Carol nu se gândea să treacă munţii. La Viena se ştia că Românii n'au tunuri de munte, că nu pot să pătrundă în Ardeal; se ştia că regele Carol ţine, cu avariţia din firea lui, strânse şi tăinuite firele politicii externe şi planurile de război. La Viena şi Buda Pesta se ştia că în contra regelui Carol, oamenii politici nu crâcnesc, n'au glas, că ascultă şi se supun. Şi germanul rege Carol a fost sigur şi el că aşa este, până într'o zi, — zi catastrofală pentru inima lui germană, pentru planurile scumpe lui. In ziua aceia, în afară de câţiva, a văzut în jurul său numai români, şi a văzut cu spaimă că până şi urmaşii săi la tron sunt Români!

Ce dureroasă tragedie se va fi deslănţuit în sufletul regelui acesta, care nu se destăinuia, care păstra totul pentru sine cu avariţie, închis ca o casă de fier!

Colonelul Chirianescu îşi luase cafeaua cu lapte în pat, se mutase apoi pe dormeza din camera de culcare, şedea lungit, fără nici un gând, cutropit de căldură. Ii era silă să se îmbrace, să înfrunte lumina orbitoare a verii, să'l dogoare arşiţa soarelui încins dela ceasurile zece.

Era la mijlocul lunii lui Cireşar. Oraşul lărmuia. Se auzeau strigătele precupeţilor olteni; bătaia pe nicovală a barosului cuteza să răzbată până în odaia comandantului de regiment. Vocea Frosei trecea ca o undrea prin pâslă prin zidurile groase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi ajungea până la urechea bărbatului. Un vistavoi freca parchetul pe aproape, gâfâia, contenia puţin şi iar începea ; strădania asta parcă nu avea să se mai isprăvească nici odată. Hârşiitul monoton şi chinuit al fierăstrăului stăruia şi el, de departe, din fundul curţii ; afurisitul de Stan nu se mai astâmpăra.

Colonelul, nevoit să primească în urechi toate sunetele acestea nesuferite, simţea, fără să gândească lămurit, că viaţa e sâlcie, silnică, foarte plicticoasă. Izbuti totuş să dorească deplin o schimbare. Se suci tot pe o parte, dădu un picior jos depe canapea, îl atinse de scânduri. Piciorul, greu, de comandant, neîncălţat, atârna, trăgea ca o voinţă străină corpul lânced, nevolnic de o silinţă hotărâtoare. Trebuia ridicat sus piciorul, la loc, sau trebuia ca trupul să se mişte, iar colonelul să se scoale măcar pe jumătate ? Intrebarea era tot atât de supărătoare, sâcâia ca o muscă bâzâită. Capul comandantului, comandant al corpului, se ridică puţin, coatele se proptiră, — şi sgomotele răzleţe se adunau toate în vremea asta şi pătrundeau, nepoftitele, în încăperea întunecată cu storuri de lemn, ca să hotărască ele poate ce era de făcut. Amândouă picioarele colonelului se alăturară jos, obişnuite să se întâlnească, fraţi de tulpină, şi Iliuţă se găsi în altă poziţie, foarte cunoscută lui, dar neaşteptată acum, nedorită. Nemulţumit, se sculă în picioare. Oare ce trebuia să facă ? Tâmpită viaţă ! Să sune ! Să sune numai decât ! Şi colonelul sună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Ca un şoarece mărunt, netrebnic chiar printre semenii lui, lihnit de toate harurile şi bunătăţile, osândit să se arate unui faimos motan, aşa îşi strecură capul Marin, ordonanţa.

— Porunciţi! ceru sluga fără de simbrie.

— Spune să'ţi dea să cumperi gazete, mă! Şi să'mi vii iute cu ele!

Marin închise la loc uşa; i se auzi oftatul dureros; pasul nu i se auzea. Era pentru el o pacoste mare să se ducă la cucoana, să'i ceară bani, s'o întrebe pe dânsa ce jurnale să cumpere şi să capete repede gologanii, ca să'i ducă fără întârziere colonelului cele cerute. Cucoana se făcea că nu'l vede, iar dacă o prididea cu cererea se mânia, şi fulgere se întretăiau de-asupra bietului cap plecat al ordonanţei.

Când Iliuţă desfăcu ziarul, sări la el, cu litere de o şchiaapă, o veste ne mai pomenită: Moştenitorii tronului Habsburgic fuseseră ucişi, în oraşul Serajevo cu prilejul unei vizite a lor, acolo.

Adâncit în citire, urmărind cele ce i se desfăşurau înaintea ochilor, auzind bomba ucigaşe dela Serajevo explodând, Chirianescu nu mai auzea nesuferita şi monotona larmă din jurul casei lui, diu odăile sale. O întrebare se îmbulzea tot mai groasă în mintea ofiţerului. Se putea să iasă din atentat un război, la care să ia parte şi România! El îşi aduse aminte de placardele purtate pe străzile Capitalei, pe când se cerea Silistra: Jos Austria! Jos Habsburgii! Vrem Ardealul!

Nu mai voi să ştie de zăduf, de toropeala tru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

pului şi, deschizând uşe dupe uşe, la etaj, apoi jos, striga necontenit:

«Frosino! Froso»!

— Ce'i frate? Ce idiot eşti câte odată! Ce vreai? Ce te-a găsit?

— Au fost ucişi moştenitorii tronului austriac!

— Nu mai spune! Presupuneri de-ale tale!

— Nu, iată depeşa la gazetă!

— O fi o greşală!

— N'are aerul, Froso: e dat ca lucru pozitiv. Sunt aici descrieri..

— Ei şi? Ce ne priveşte pe noi, la urma urmei? Un şoacăţ mai puţin!

— E! Dar nu te întrebi, dragă, cine o fi făcut isprava asta? Dacă au făcut-o Sârbii, nu'i aşa că se iscă război? Şi atunci noi, care acum le suntem aliaţi, decând cu războiul Bulgaro-Greco-Sârb!... Numai militar să nu fii!

— Fugi de-acolo! Îi mai arde Serbiei de luptă! Şi alianţa cu România, n'ai grije! Tache Ionescu e în miniser şi ştie el cum s'o întoarcă la nevoe. Nu ne bagă în război cu una cu două. Şi Costică al tău, coleg de clasă, ministrul, nu e la putere? Fie şi război dacă e aşa; se prea poate să iasă bine pentru tine... şi familia noastră. Popescu a venit bogat din campanie.

Chirianescu se potolise. Îşi lăsă nevasta să gospodărească, se îmbrăcă şi eşi în oraş.

Consulatul Austro-Ungar se îndoliase. Lumea era aţâţată, trezită, aştepta curioasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Miroase a praf de puşcă, colonele! îl întâmpină un cetăţean cu cioc.

— Cât despre mine, răspunse cu semeţie Chirianescu, prietenului care-l oprise în forfota căi Victoriei, atâta doresc: să mor pe câmpul de onoare!

— Nu mă îndoesc! nu mă îndoesc! se lepădă amicul de gând rău. Dar în Bulgaria cum a mers?

— Acolo a fost o jucărie... o manevră...

— Folositoare... îi luă vorba din gură prietenul, pentrucă am văzut ce ne lipseşte şi de ce oameni este nevoe... Dar, ia spune, colonele, nu ţi se pare ciudat dumitale, că la două săptămâni, căci nu este mai mult de-atunci, dela vizita Ţarului Rusiei în România,—şi te întreb dacă s'a mai pomenit aşa ceva, dacă onoare aşa de înaltă visa cineva să ne dea cel mai mare Impărat din Europa? — să se întâmple asemenea atentat? să se sdruncine tronul ţării cu care Rusia sta mai rău?

— Nu! făcu din cap Chirianescu.

— E o simplă întâmplare zici? Se poate. Susţii ideia asta cu toate argumentele dumitale? De-aia îmi placi, că le spui toate precum sunt. Numai când am plăcerea să dau ochii cu dumneata mă lămuresc. Nu crezi, va să zică?

Colonelul dădu iarăş din cap; amicii îşi strânseră mânile, şi se pierdură în vălmăşagul neobosit de pe Calea Victoriei.

Iliuţă se gândi că de patru ani îl cunoaşte pe cetăţeanul ăsta, om în vârstă, că vorbesc adesea, că nu ştie cum îl chiamă şi că-l poreclise «cioc».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1901-1932

Anchetarea asasinilor, sau a crezuților asasini, se urma grabnic în Austria. In fiecare zi telegramele întăreau svonul că însăși oamenii de Stat ai Serbiei înlesniseră omorul, că o societate naționalistă sârbă îl hotărâse.

Se crezuse că bătrânul împărat al Austro-Ungariei va muri sub durerea pierderii moștenitorului său, carele era al doilea pierit nu de moarte bună, ca de-o urgie. Frantz Iosef, care îndurase în lunga lui domnie câteva morți lugubre, tragice, a cărui soție fusese ucisă de un anarhist, se credea că, ajuns acum la șaptezeci de ani, nu va mai putea îndura nenorocirea. Dar din potrivă, moșul se pietrifica. Se părea că izbirile sorții îl încredințează că e neperitor, de oarece nu îndrăzneau să lovească de-adreptul în el, ci dau pe de lături. Cu cele două coroane pe cap, neclintite, gârbovul monarh rânjea morții intrate în palatul lui, și spăimântând-o, o silea să'i cadă coasa alături de el, în jurul lui, și numai asupra sa — nu.

Popoarele de sub sceptrul lui aveau de el o temere mistică, văzându-l că nu mai apune și că'și îngroapă tihnit toate neamurile. Ele dobândeau încredințarea că el va fi ultimul lor monarch, că după el vor fi libere; că numai el e în stare să le stăvilească dreptele aspirații naționale. Tânăr încă, împăratul înfruntase o revoluție, știuse să se facă ajutat de Români, și-i trădase tocmai în folosul celor în potriva cărora le primise ajutorul; își mărise împărăția și, venerabil acum, era cel mai împresurat cap din Europa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dela o vreme însă nu mai veniră depeşi asupra asasinilor dela Serajevo. Se făcuse linişte în Europa. Veneau căldurile cele mari, lumea pleca din Capitală, pe la moşii, în viligiatură, la băi.

Familia Chirianescu se pregătea cu gândul şi cu toaletele şi cu punga pentru petrecere la Braşov, or la Sinaia. In fiecare an plecau vara din Capitală, stăteau o lună, două, şi veneau cu convingerea că s'au îndestulat cu sănătate pentru tot restul anului. Deşi fără confortul de-acasă, ghemuiţi toţi la olaltă în două trei camere întunecate, joase, strâmte, împresurate de sgomotele intime ale vieţei altuia, de vecini curioşi, viligiatura avea plăcerile ei. Era fiecare membru al familiei de capul lui. Colonelul hoinărea pe la jocurile de noroc, prin păduri chiar; cucoana prin parc; tetele, împreună sau despărţite se duceau în excursii, în grupuri vesele de tineri, adulmecau după dragostele înfiripate sau deslăcute la cascade, prin poene umbroase, la scăldătoare. Domnul şi d-na, fiecare în taină, îşi consultau medicii, se supuneau la cure, înghiţeau vreme de o lună o farmacie întreagă, beau o zăcătoare de apă minerală puturoasă.

In anul acela hotărîră să se ducă la Braşov. Treceau graniţa, — colonelul îmbrăcat civil; aveau să aibă paşapoarte; aveau să aducă poate blănuri, poate albituri bune şi mai eftine ca în regat — şi să le treacă fără să plătească vamă. Aveau să vadă nesuferiţii soldaţi maghiari, plini de ilos, s'o potrivi nu s'o potrivi, dela Predeal — şi vreme în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

delungată mai apoi, fetele aveau să strige prin casă «mehet!» ca să râdă papa şi mama, certaţi sau bosumflaţi numai, pentrucă plouă.

Braşovul li se păruse frumos, curat, dar lipsit de veselie. Dela orele zece seara, noaptea apăsa, parcă se vărsa din întunecaţii munţi, din vârful Tâmpei, ţuguiat de statuia lui Arpad, năvălitorul maghiar; iar biserica Neagră, săsească, enormă, parcă îşi întindea umbra pretutindeni. Uliţele pustii cu mult înainte de miezul nopţii nu îmbiau la cântec, la joc, la petreceri.

Multă vreme, în afară de câteva magazine româneşti, Chirianeştii nu ştiură unde sălăşluesc românii, dacă au sau nu în Braşov locuinţe. Biserica românească din faţa Sfatului, din cercul care împresoară Sfatul, n'o descoperiră.

Intr'un târziu, sătui de promenadă, de suişul pe Tâmpa şi de plimbările la poala ei, eşiră pe sub arcul de poartă al cetăţii în sus, găsiră biserica Sf. Niculae din Prund, emoţionantă la gândul că Mihai Viteazul a şezut odată în strana ei domnească şi şi-a împreunat cu cucernicie puternicile lui mâni înaintea altarului, plăsmuind poate în gându-i acolo, unirea tuturor Românilor. Bucureştenii zăriră valea udată de două ape repezi şi înţeleseră unde se cuibăriseră ai noştrii, în Braşov, din vremi depărtate.

Intr'o Duminică, familia Chirianescu ascultă în biserica aceasta o predică străine. Colonelul era îmbrăcat civil, preotul nu putea să ştie că are printre ascultători un colonel din regat, şi să cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

vinte anume pentru el. Scurt, gros, foarte gros, nădulos, preotul rosti sub boltile acelea istorice o cuvântare, prin care isbucneau ca razele unui soare puternic printr'un nor, înțelesuri îndrăznețe, dorințe scumpe, idei și iubire de nație. Nu putu să se rostească, vrednicul părinte Saftu, — urmaș al altui eroic preot, protopopul Voina, — răspicat, pentru că s'ar fi primejduit în van, și pe sine și pe enoriași, dar vorba lui era lămurit înțeleasă, era flacără și fulger, lumină chipurile bărbaților români de față, oameni mândri, în port național, în portul acela așa de curat, așa de frumos! Lacrămi își ștergea dela colțul ochilor un bătrân, cu fruntea plecată a nădejde și visare, Sterie Stinghe; drepți, gravi sorbeau cuvintele vorbitorului, tineri și vârsnici.

In fundurile unor chipiuri de liceeni se zărea tricolorul, acolo purtat, ca să'l aibă drept cer asupra minții, de mici puii de români, — dacă nu'l puteau purta pe haină, dacă n'aveau dreptul să'l fâlfâe cu mândrie pe ulițe, și să moară pentru el în bătălii.

«Ce evlavioși sunt trocarii ăștia!..» se miră colonelul Chirianescu, neauzind în jurul lui nicăeri, nici prin ungherele bisericii, șoapte, destăinuiri, râsete. Și el își aducea aminte de biserica Domnița Bălașa din București, unde dase de câteva ori întâlnire unei doamne nostime din societate.

Pe Cacova, pe Tocile, pe ulița Morilor în sus, casele românești, deosebite printr'o cruce înfiptă în vârful coperișului, case de piatră sau cu temelii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvaniene.ro/index1901-1932

de piatră, destăinuiau o viață temeinic așezată acolo de veac de veac.

Românii de aci veniseră cândva, în căutarea unei vieți mai bune, depe malul Dunării, astăzi bulgar, mereu împinși de elementul bulgar, și se cuibăriseră alături de Brașovul săsesc, aproape de Muntenia.

Mulți Domni, maziliți de Poartă, multe chervane încărcate cu copii, cu slugi, cu sculele adunate în repezeală, poposiseră aicea, la loc de adăpostit, fugiți de groaza păgânilor năvălitori în Principate, pe vremea bejeniilor.

In necurmată legătură cu Țara Românească, prin apropierea lui de granită, prin adăpostirea boerilor și a Domnilor, prin negoț, Brașovul românesc a fost totdeauna mai mult al României, decât a ținut de imperiul austriac sau de regatul ungar.

El a dăruit neamului podoabe mari: pe Andrei Mureșeanu, zămislitorul cântecului național «Deșteaptă-te Române!», pe Ștefan O. Iosif, isvoditorul celuilalt cântec, cu care au purces oștirile noastre în lupta cea mai mare, «La Arme», și pe alți scriitori, care cinstesc astăzi tiparul patriei.

Pe când începuse să se deprindă familia Chrianescu a se culca de vreme și, ca urmare, să se scoale de dimineață, «Gazeta Transilvaniei» locală, răsculă lumea cu o noutate strașnică: Austria trimitea Serbiei o notă, în care nu era altceva decât o declarație de război, un ultimatum. Serbia era deadreptul învinuită de uneltiri criminale pe pământul Austriei. Uciderea moștenitorilor tronului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

Austro-Ungar era pusă în sarcina ei. Nota cerea ca organele guvernului austriac să aibă voe deplină să urmărească şi să ridice din Serbia pe cine vor crede ele de cuviinţă, şi era învederat că ar fi urmărit pe înşişi cârmuitorii micului regat. Cu alte cuvinte, Austria nu mai voia să recunoască neatârnarea Serbiei, şi voia s'o ia sub suzeranitatea sa.

Pe străzile de căpetenie ale Braşovului, la promenadă, lumea citea, sta de vorbă, se frământa să pătrundă în tainele viitorului. Oraşul de viligiatură era în sezonul său. Golonelul era din întâmplare chiar înaintea hotelului în care locuia. Familia nu i se scoborâse jos, şi el o aştepta.

— Ce credeţi, domnule colonel? îl întrebă pe Chirianescu patronul hotelului, un sas politicos.

Ca să aibă timp să se gândească la răspuns, ofiţerul întrebă:

— In care privinţă?

— Credeţi că are să fie război?

— Serbia este istovită, domnule, iar Austria este o mare împărăţie.... Aşa că... eu cred că Serbia are să primească orice condiţii, chiar anexare.

O grupă de bucureşteni împresură pe ofiţerul superior. Comandantul de regiment scoase pieptul, se guşe ca la fotograf; era întrebat din toate părţile.

— Dacă se declară, domnule colonel, război, şi se complică lucrurile cine ştie cum, ce ne facem noi, în ţară streină? Este cu putinţă să înceteze circulaţia trenurilor. Mai cu seamă D-v., ca mili-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tar, ca ofiţer superior, sunteţi primejduit. S'ar putea să fiţi ţinut ca ostatic până se limpezeşte situaţia României. Nota austriacă se rosteşte oarecum şi în potriva noastră : spune că nu îngădue nici unui Stat să se ocupe de naţionalităţile din împărăţia Austro-Ungară.

— Aţi citit rău ! protestă colonelul. Şi cu o împărăţie aşa de mare România nu poate visa să se pună pieziş. Uitaţi pe urmă ce fel de politică externă duce înţeleptul nostru rege Carol: veşnic cu Germania, care este veşnic cu Austria.

— Dar nu s'a încheiat chiar acum de curând o alianţă între noi şi Sârbi, cari sunt din toate punctele de vedere prietenii noştri ?

— Ne-am aliat în potriva Bulgariei, vorbi colonelul, iar nu în potriva orcui. Şi apoi, aliaţele, după împrejurări... Ce ţi se poate face, dacă nu le ţii ? Rizboi ? Apoi tocmai războiu faci şi într'un caz şi in altul.

Venise prânzul ; lumea se risipi pela restarante. Vilegiaturiştii, toţi din România, erau agitaţi. După amiază se află că trenurile nu mai duc spre graniţa patriei.

Chirianescu începu să se gândească profund la situaţia lui. Dacă într'adevăr izbucnea un războiu, la care să ia parte şi România, ca aliată a Serbiei, nu era pentru el un noroc că se găsea în ţara inamică ? Nerănit, neatins, fără să fi îndurat o campanie de un minut, să fie arestat, ţinut de-o parte, sănătos şi teafăr, să fie poate chiar deplâns, căinat de cei din ţară, că este prizonier ? Se feriše

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de moftul de Război cu Bulgaria, din 1913, şi să dea peste altul, peste unul în care dracu ştie cine va mai scăpa? Şi dacă avea să fie oprit ca ostatic, ce-avea să se facă familia lui? Avea să fie arestată, cu el la olaită şi hrănită şi ea? El era colonel! Aveau să se poarte cu el şi cu ai lui cu politeţe, cu demnitate! N'aveau să îndure lipsuri şi ocară!

După vre-o două zile, circulaţia întreruptă între România şi Ungaria fu reluată. Colonelul nu mai putea rămâne. Era dator să plece. Serbia răspunsese umil, împăciuitor; dar Austria nu se mulţumise.

In Braşov nu se credea că va fi război. Lumea locală era sigură că nu se va petrece mare lucru, deşi primele ciocniri scăpăraseră între armate. Monitoarele austriace de pe Dunăre se îndreptaseră spre ţărmul sârbesc. Rusia intervenea pentru păstrarea păcii, făcând o mobilizare parţială, către Austria. Micul Muntenegru se declara solidar cu Serbia, şi sporea prin aceasta simpatia pentru surata ei slavă.

Căci începuse să se simtă în lumea întreagă, că este o monstruozitate ca o ţară imensă ca Austro-Ungaria să cadă asupra unui mic regat, ca Serbia, mic şi istovit, şi nimeni să nu'i ia apărarea. Germania, trufaşe, sigură pe armamentul ei, vreme de patruzeci de ani pregătit, declară că va susţine cererile Austriei. Ca răspuns, parcă, Rusia declară că va ajuta Serbia.

Intre marile capitale din Europa, între împăraţii cârmuitori de noroade, începu un schimb de telegrame neobosit. Spaima că marele război în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

tre puterile continentului, între Tripla Alianță (Germania, Austro Ungaria și Italia) și Dubla Alianță (Franța și Rusia) se va isca, sporea cu fiecare zi trecută. Și pentrucă Rusia mobiliza, ca să apere de o sdrobire o țară mică și istovită, Germania mobiliză și ea.

La 21 Iulie, telegraful aduse vestea trecerii armatei germane pe teritoriul neutru al ducatului de Luxemburg, săvârșind astfel primul său act de netrebnicie; iar la 22 Iulie, Germania adresă Belgiei un ultimatum, cerându-i să'i îngădue trecerea oștirilor sale prin țara aceasta dezarmată, — ca să răzbească în Franța pe acolo. Mica Belgie a răspuns îndată nu!» miilor lor de tunuri îndreptate în potriva ei, sutelor de mii de săbii ridicate asupra capetelor copiilor ei! cu indignare, stârnind admirația și iubirea întregei lumi. Cauza ei și-a Franței era câștigată înaintea conștiinței omenești.

Înțelegând că liniștea e pierdută în Europa, că Germania va voi să cotropească tot, beată de puterea ei; văzând cum calcă în picioare ducatul de o palmă al Luxemburgului, cum va pătrunde acum în Belgia, țara pe care făgăduise prin tratate iscălite de ea că o va considera neutră, într'un caz de război, Anglia făcu și ea pregătiri, pe când Franța, ca să facă față nepregătirii sale, trecu în Alsacia cu o mână de ostași, urmând cu înfrigurare să se pregătească, întrerupând toate marile ei activități intelectuale, ideologice. Clericalii, democrații, socialiștii, chiar antimilitariștii, toată lumea Franței, așa de împărțită în idei, așa de slobodă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în atitudini, în gândire, se uni înaintea chemării disperate a celei mai luminate patrii şi veni la recrutare. Gustav Hervé, scornitorul antimilitarismului striga în gazeta lui următorul tipic apel: «Democraţi, socialişti, anarhişti! Franţa este democţie şi libertate: săriţi la hotarele Franţei!» Şi emoţia care stăpânea acolo, în Parisul lumii, răsbătu în toate ţările, chiar într'unele ţări germanice, şi toate inimile băturâ pentru soarta Franţei. Se înţelese dintr'odată, pretutindeni, că deşi războiul fusese iscat, pe faţă de Austria, Germania îl deslănţuise, pentru ca să domineze lumea; şi se înţelese că izbânda ei însemna moartea individualismului, a libertăţii, a tuturor ideilor semănate în lume de revoluţia franceză, de Jean Jaques Rousseau. Nu mai era vorba aci de o fărădelege, de peirea unor ţări, a Belgiei, a Franţei, ci de uciderea unei mentalităţi, a unei civilizaţii, ca să'i ia alta locul, prin forţă, prin sugrumare.

Italia, spre cinstea sa, deşi făcea parte din Tripla Alianţă, refuză să ia parte la război alăturea de Germania şi Austria, cari, ce'i drept, ar fi fost datoare s'o vestească înainte de ostilităţi, fără asentimentul ei pornite, de cataclismul ce avea să fie deslănţuit.

La 22 Iulie 1914, Regele Carol chemă la un consiliu de coroană pe toţi sfetnicii săi vechi şi noi, ca să ştie care sunt idealile oamenilor politici români, asupra războiului şi asupra a ceiace socotea el, că sunt datoriile noastre, faţă de un tratat ce'l încheiase el, Carol cu Tripla Alianţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/Andrei1901-1932

Bătrânul suveran își aducea aminte bine că mica Românie, abia alcătuită, încă atârnată de Sublima Poartă, se svârcolise de durere când, la 1871, Prusia biruia Franța, și că el își făcuse bagajele. Iar oamenii politici chemați la consiliul de coroană nici ei nu uitaseră, sau știau din auzite același fapt, că regele german, deși nu'și făcuse încă avere, era să plece, nesuferind o manifestație dela supușii lui pentru Franța, în potriva Germaniei, era să plece așa sărac precum venise, cu toată avariția care'l stăpânea.

Ce i putea așa dar cere, monarhului Hohenzolern?

Și oamenii politici români, izbutiră, majoritatea lor, să oprească țara în neutralitate. România îusese legată de Tripla Alianță, care prin eșirea din ea a Italiei, se desfăcuse. Ne mai existând, contractul cu ea era nul. Ce avea să facă Italia, țară latină, avea să facă și România, cu atât mai mult cu cât amândouă surorile aveau revendicări de formulat față de Austroungaria.

Regele Carol socotea forța armată a Germaniei, valoarea soldatului, calitatea armamentului, peste putință de înfrânt. Le cunoștea, le admira și le iubea.

La 23 Iulie, Anglia declară războiu Germaniei — de și nu avea de fel armată de uscat, urmând numai să facă poliția mărilor și să oprească orice aprovizionare pe apă a inamicului, deocamdată.

Obișnuita frământare trândavă, ca de morman de omide, a Bucurestilor, pe calea Victoriei, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mai înviorase, găsise o noimă. Gazetele înteţeau curiozitatea deşteptată, informau de câte trei ori pe zi asupra întâelor izbânzi ale marilor armate. Se credea că războiul va dura puţin, că una dintre oştiri va trebui să se frângă, să se înspăimânte de cumplitul măcel, aşa încât victoria şi înfrângerea se vor declara fulgerător. Iar pentru că Germania era pregătită aşa de straşnic, mulţi credeau că ea va birui.

Cu cât însă socoteala aceasta se învedera mai tare, cu cât veştile călcărilor Germani i soseau, — sufletul omenesc nu voia să primească, respingea exactitatea socotelilor şi spera, credea, cu încăpăţânare, într'o victorie a Franţei, a Belgiei nimicite, a Serbiei.

Colonelul Chirianescu se ţoia prin micul oraş Târgu, nu'şi mai încăpea în piele de importanţă. Era liniştit în suflet, ştia că România va sta pe loc şi putea să se umfle faţă de civili, care credeau în războiu, tăcând pe viteazul, pe omul zilei. Era vesel, primise ordin să păzească graniţa ţării, în judeţul lui, ca să nu se facă contrabande de vite. Toţi marii proprietari, prefectul, cloncanii cei mari, îi dădeau târcoale, îi măgulеau trufia, îl poftеau la serate, la banchete, în care el trona.

Margareta, nevasta inginerului, era poftită şi ea, din adins de sigur, ca să'l cucerească pe comandant cu desăvârşire. Micul oraş ştia că nu se petrecuse nimic serios între ei, şi era dispus la seriozitate. Se urzea parcă un complot, cucoane se înghionteau, domni gravi zâmbeau, îşi făceau cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

ochiul, şi comandantul era lăsat singur cu frumoasa. Chirianescu era atins în cele mai sublime sentimente ale sale şi, firește, câştiga bine, bani, mii de lei. In acelaş timp în care colonelul, ca un părinte, împlinea lipsurile regimentului, dela nasturi şi lingură până la cort şi manta, şi câştiga uneori şi cincizeci la sută pentru cumpărături, ocrotea contrabandele, le punea la cale .. Nici că putea să facă altfel şi nici nu încerca. Era oare să se strice cu prefectul, cu toţi oamenii cu greutate din judeţ? Ungurii plăteau prea bine, plăteau cât nu meritau vitele, nutreţul, grânele românești. Şi pe măsură ce vindeau tot mai scump, Târgovenii se înveseleau din două pricini dintr'odată: se umflau de bani şi înţelegeau că Ungurii, duşmanii noştri, erau pe drîc, piereau de foame. Doreau toţi înfrângerea Austro-Germanilor, până şi cei care credeau că ei vor învinge şi că le datorau buna noastră situaţie economică.

Margareta îşi înţelesese rolul de minune. Îşi catifela privirile, şi le îndulcea privindu l pe neaşteptate lung, pe colonel, îşi rumenea guriţa, râdea ca o primadonă şi, tot mai sprintenă, se găsea veşnic în calea lui.

Parcă'şi dădeau întâlnire, aşa se găseau totdeauna sub acelaş acoperiş.

Petrecerile se ţineau lanţ. Chirianescu uita de familia lui lăsată la Bucureşti.

Margareta cunoştea toate afacerile puse la cale cu comandantul şi îşi avea şi ea părticica. Mai întâi, Chirianescu îi făcu mici daruri, un inel, o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

agrată, o brăţară ; apoi îndrăzni să'i dea deadreptul bani, în plic închis.

Soţul Margaretei nu ştia nimic, nu vedea nimic. Noile şi scumpele podoabe ale nevesti-si nu'i deschideau de fel ochii. Omul se bucura de veselia soţiei ca de un semn de sănătate. O iubea, şi dorea să'i fie sănătoasă şi veselă.

Cumetrele urbei, prefectoriţa, primăreasa, moşiereselе, ştiau însă bine că nimic serios nu se petrecuse între comandant şi inginereasa ; aşa că nu erau geloase. Aveau acum şi alte preocupări, mai înalte ! politica externă, războiul dintre marile naţiuni al Europei, şi contrabandele.

Nu era familie de ghiaburi să nu fi făcut o afacere bună. Speţa samsarilor sporea, teatrele, cinematografele, restaurantele bune, cocotele de lux se înmulţeau şi se îmbogăţeau. în Capitală, şi sporul se întindea dela Severin la Dorohoi. Gospodării, unele chiar pe dragoste întemeiate, se destăceau, fără tragedie, fără sgomot. Se trăia bine în România, şi binele, ca nealtădată, pătrundea până şi în colibele satelor.

Lumea ghiftuită nu aţipea în nepăsare şi trândăvie. Ecoul marilor evenimente din apus, din Rusia, vuia cu putere şi printre afaceri. Închipuirea celor ce se petreceau pe fronturi da de lucru minţilor şi gurilor. O poftă de mâncare, de lux, de distracţie, cuprinsese ca o molimă pe toată lumea. Ingrijorarea era combătută pe necugetate, prin ospeţe, prin petreceri de tot felul, printr'o viaţă destrăbălată de sfârşit de lume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Şi naţia, cu toate acestea, vorbea în sufletul fiecăruia şi stârnea opinii, care îşi găsea reazimul în opiniile ziarelor, citite cu lăcomie. Inimile româneşti tremurau de groază, în taină şi pe faţă, la gândul că Germanii vor pătrunde în Paris. Dragostea pentru Franţa era mai vie şi mai aprinsă ca ori când. Colonelul Chirianescu auzise cu urechile lui, pe un cunoscut intelectual, spunând într'un cerc ales:

«In ziua în care voi afla că Nemţii au intrat în Paris, mă împuşc. Căci, domnii mei, România nu trăeşte, după părerea mea, decât în funcţiune de Franţă viitoare. Prăbuşirea civilizaţiei greco-latine, sub năvala teutonă, n'aş putea-o îndura»!

La cuvintele acestea se făcuse o tăcere grea, dureroasă, apăsătoare, în cercul ales. Nu'i răspunsese nimeni intelectualului, şi până şi Chirianescu se pătrunsese de suferinţa disperată a celui care rostise vorbele acestea, ca pe o sentinţă de moarte.

Istoricul Xenopol spusese, în fruntea unei gazete: «In nici un caz cu Austria»! Poporul, în masele căruia svonul războiului răsbătuse, simţea şi el, că ţara nu poate păşi alături cu Ungurii. Numai Regele Carol şi Petre Carp, ştiut drept cel mai cinstit om politic şi neclătinat în convingeri, socoteau să sprijine pe Germani: pentrucă aveam un tratat de alianţă cu ei; pentru politica ţării timp de patruzeci de ani; pentrucă toată desvoltarea economică şi militară, lor le-o datoram; pentrucă Rusia plănuia să cucerească până şi Constantinopolul, şi atunci şi România cădea în planurile ei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de cucerire ; pentrucă Germanii aveau să învingă şi, ca răsplată ajutorului nostru, avea să ne dea Basarabia, pământ românesc, ţinutul cel mai de curând rupt din patrie şi primejduit cu rusificarea.

Argumentele erau tari, dar sentimentul întregei ţări era şi mai puternic. Se svonea că relaţiile între rege şi oamenii noştri politici, aşa de supuşi monarhului totdeauna, se încordaseră, că moştenitorii tronului sunt de partea lor şi-a simţământului public.

Germanii, ajunşi până aproape de Paris, fuseseră cu putere şi vitejie respinşi de armatele franceze, care se retrăseseră din faţa lor, mai întâi, şi se alcătuiseră în retragere. Franţa nu fusese învinsă ; Franţa da înapoi pe cotropitor, îl decima, şi se oprise la Marna.

Întreaga lume respira, — şi se bucurau până şi samsarii şi prefecţii noştri contrabandişti. Nu se mai chetuia, nu se mai bea acum pentru uitarea grijii, ci de bucurie !

Afacerile însă nu conteneau. Oameni de casă, alegători de marcă, cucoane frumoase, veri de cocote, samsari discreţi, nepoţi şi fii de miniştri, trebăluiau de zor, culegeau sute de mii de lei, milioane.

«A venit ceasul înfăptuirii idealului naţional» se auzea la toate răspântiile, prin birourile ministerelor, urla majoritatea gazetelor, rostea frumos, cu aurita lui gură, cel mai mare orator al Românilor, cel mai bârfit şi cel mai pătrunzător om politic al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaraniversara.ro/filiri1901-1932

țării». «Vrem Ardealul»! «Vivat România Mare»! se scria și se ciocnea la banchetele și chiulhanurile care nu se mai curmau în Bucureștii afacerilor.

Partidul dela cârma țării căuta să țină în marginile manifestațiilor pacinice sentimentele mulțimii. Șeful, oamenii lui de căpetenie nu se rosteau. Cârmeau mai departe, în mijlocul valurilor agitate, în mijlocul afacerilor necinstite. Cei fără prihană dintre dânșii dădeau din umeri, își astupau urechile când sgomotul de zărăfie îi încolțea. Nu puteau pune piedici în calea afacerilor, ca să nu desbine partidul și să nu fie cumva nevoe să se rostească asupra politicii externe; ei, oamenii răspunzători, guvernanții. Indrăzneții șopteau prin colțuri că regele Carol va pleca, ne mai putându-se înțelege nici cu moștenitorul său de coroană, când, pe neașteptate, veni vestea că a închis ochii, că a murit...

Regele Carol murise!

E o nenorocire, sau, din potrivă, moare la timp? se întreba țara.

Și îngrijorarea coprinse toată lumea politică și nepolitică. Murise primul rege al nostru, înfăptuitorul regatului, stăpânul, vreme de peste patruzeci de ani al politicii noastre externe; omul care se amesteca în toate alcătuirile, care își alesese miniștrii, care chema guvernele și le izgonea când socotea el. Se stinsese monarhul care nu se destăinuia nimănuia, nu avea prieteni, nu avea simpatii, în țară; despre care se spunea că sdrobește caracterele, ca să poată guverna el singur. Roma-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nia se civilizase la oraşe, la Bucureşti, în jurul palatului său, în timpul domniei lui de patruzeci de ani. Urmase o politică germană ; nu înzestrase armata cu tunuri de munte, pentrucă el nu îngăduia ministrilor de războiu să-şi închipue că va avea vr'odată oastea română să treacă peste Carpaţi ; toate produsele industriale se cumpărau din patria regelui, toate armele se cumpărau dela Krupp, unde el, regele german al României, era mare acţionar.

Erau poate toate acestea fleacăreli sau bârfeli îndrăzneţe, şi regele Carol nu se gândise decât la binele ţării, al cărei şef suprem jurase să fie. Cine putea şti ? cine va putea scrie în istorie adevărul adevărat, vreodată ?

In armată, mai ales, pătrunsese îngrijorarea. Ce avea să facă regele Ferdinand ? In prima lui cuvântare de domn, chiar a doua zi dela anunţarea morţii predecesorului, rostise frumos :

«Ca rege şi ca bun român voi căuta să închin toate puterile mele iubitei mele ţări ! ».

Declaraţia aceasta, cuvântul «bun român», de el însuşi subliniat în rostire, răscolise nădejdiile, fusese ovaţionat. Majoritatea parlamentarilor voia războiul împotriva Ungariei şi Austriei, deşi mare parte din ea făcea afaceri, câştiga bani tocmai din contrabande peste Carpaţi.

Când venea la Bucureşti, colonelul Chirianescu nu se mai îndura să mai plece ! La sosea, la Herăstrău, la câteva grădini vesele din preajma Filaretului, se petrecea până la ziuă, în ospeţe vrăjite de muzică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nr-1901-1932

stropite cu şampanie, în tovărăşia unor femei nebunatice, unor fete agere, isteţe şi tinere ca luna lui Mai.

Se întorcea însă la Târgu, Iliuţă, pentrucă aci avea prilej să se îmbogăţească, iar pe de altă parte nădăjduia că Margareta se va îndupleca să cedeze. Îi promisese afurisita. Câştigase prin el câteva mii de lei şi avea să mai câştige.

Ea, Margareta, îi dăduse ideia să vândă unele efecte militare, cumpărate de curând, ca uzate şi să le cumpere încă odată, pe preţurile sporite mult în comerţ. Firește, totul se făcuse numai pe hârtie, vânzarea şi cumpărarea; efectele rămaseră nemişcate în magazii. Ba nici atât, pentrucă ofiţerul cu aprovizionarea vânduse mai mult de jumătate din ele, fără ştirea comandantului şi numai în profitul lui.

«Diseară, pe la unsprezece...» îi şopti ea într'o după amiază, în salonul de primire al primăresei.

«In sfârşit!» oftase colonelul şi 'i sărutase mâna. Nu'i privea nimeni; erau ca singuri.

«El pleacă (adică bărbatul) la ţară; eu las uşile deschise, nu ciocăni, nu suna, intră. Am să te aud, îi spusese Margareta.

Chirianescu morfolise mâna iubitei în palmele lui mari, şi suspinase.

La ceasurile unsprezece noaptea, Târgu era întunecat; puţinele felinare cu gaz aerian abia lămureau străzile întortochiate şi strâmte. Plouase. Era frig de început de iarnă, jilav şi pătrunzător.

Colonelul îşi făcuse toaleta în camera lui dela

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hotel Central, își întărise mustățile cu cosmetic, nemulțumit la gândul că umezeala de afară i le va înmuia; poruncise lui Ghiță, ordonanța pe care o ținea la hotel, să se culce și, ținându-și sabia de gardă la subțioară, călcând încet, se strecurase pe scara hotelului.

Portarul dormea în chichița lui de lângă ușa de intrare. Strada era pustie. Părea mult mai târziu decât era. Colonelul era deprins să umble noaptea, dar de data asta i se păruse că totul conspiră, că o taină se înigheabă. Nu întâlnise decât pe un cetățean beat, care se încurcase pe semne de vreme la șantan, și acum orbecăia spre sălașul lui.

Comandantul cunoștea bine orașul de garnizoană. Nu trecuse pe strada locuită și de primar, bine pavată, luminată, ci pe o paralelă a ei, mai dosnică, mocirloasă, neagră de întunecime. Călca larg, căuta marginea, stricată și aceia, a trotoarului. Ochiul deslușea greu, se trudea să se deprindă.

Când ajunse în dreptul casei inginerului, ofițerul roti privirea și, mulțumit că nu se zărea nici umbră de om, intră în curte.

Casa era ocolită de jur împrejur de ogradă, avea pomi și în față și la fund. Poarta era descuiată. Pe un podeț de scânduri se îndruma către ușa principală. O deschise.

Inima îi bătea oleacă deosebit; era întuneric orb pe sală. Stătu câtva locului, în beznă. Încotro s'o ia? In fund? la dreapta? la stânga?

Ochii dela sine cercetători, descoperiră de grabă o rază plăpândă, subțire, gălbue. Inima comandan-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/1901-1932

ţului bătea şi mai grăbit. Acolo era, de sigur, dar i se spusese să nu ciocănească. Intinse mâna către lumina prizărită.

Uşa se deschise, el se încruntă, muşcat, ca de ţânţari, de lumină. Şi Margareta îi apucă mâna şi-l trase aproape, înăuntru. Ochii, aşa îndureraţi, scotociră colţurile încăperii, şi omul se plecă să sărute făptura gingaşe care se lipea de el, cu un deget pe buze.

«Nu eşti singură? întrebase el. «Nu eşti singură în toată casa?» repeta bărbatul, stăruitor.

— Ba da.

— Atunci?

— Aşa! Mi-e frică. E un lucru pe care nici odată nu l-am mai făcut, şi credeam că nu-l voi face.

Mâna ei era într'adevăr îngheţată. Insuşi Chirianescu era nemulţumit de cutezanţa lui, de venirea lui acolo. Era stângaci, tăcea, asculta, dorea să audă sunetele depărtate. Dar aşa trebuise să facă. Până când avea să-i facă Margaretei curte şi daruri, pe de geaba!

Era în camera de dormit a inginerului. Zâmbind cu un surâs care nici nu se mai lărgea, nici nu se stingea, isprăvit, privea la patul de două persoane, alb, înzorzonat; privea la iconiţa legată şi atârnată chiar la crivat, la căpătâi. Şi-l închipuia pe inginer, om cunoscut lui, ins scurt, plăpând, în pat, în bezna din sală, în curtea pe care o străbătuse, dinaintea porţii, pe uliţă.

Sta în picioare, comandantul înalt, voinic, gros.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

guşat, refăcând în minte drumul pe care-l parcursese, cu o tainică dorinţă de a face calea întoarsă, trist că lucrul nu se putea, că ar fi fost ridicol, simţind încă în juru-i întunericul din sala vecină, în care-i bătuse inima neobijnuit.

— Ferestrele astea unde dau? întrebase militarul.

— In grădină. Am lăsat storurile, ca să nu se vadă că este lumină aici şi umbrele noastre. Fundul grădinii dă în strada Anibal Popescu...

Ofiţerul înţelese că trebuia să fie activ. Dorea să se scuture de înţelenirea-lui, dorea să fie pe potriva situaţiei, să pară fierbinte, îndrăgostit, zorit. Işi scoase mantaua, care îl încălzea.

In odae era cald, soba deschisă dogorea, roşie de jar. Femeia îmbrăcată subţire, în toaletă de noapte, decoltată, se aşează pe un colţ de scaun. Ochii îi scânteiau pisiceşte. Ii venea să râdă de spătosul bărbat, aşa de stăruitor în societate, de amorezat parcă, nedumerit acum, stângaci.

— E prea multă lumină, puiule! observase militarul.

Şi pe când ea aprindea vegheza, el se desbrăcase repede de tunică, de cisme, de pantaloni, gâfâind, cu toată stăpânirea ce şi-o poruncea.

Ea îl zărise, îl urmărise cu coada ochiului, se înfiorase, se sguduise, tăcuse câtva, cu gândurile ei, cu auzul încordat, şi 'şi făcuse de lucru aşa, ca să isprăvească el, desbrăcatul.

Bărbatul dădu în lături cuvertura patului şi intră în culcuş. Femeia întoarse cheia în broască;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/1901-1932

prevăzătoare. Camera se înrumenise la lumina puţină şi roză a veghezei, sub licureala rumenă ce bătea din gura sobei. Tăcerea împresura până departe iatacul.

Trecuse de miezul nopţii, când se auzi desluşit în sală un pas sigur.

— Ai lăsat uşa casei descuiată; nu ţi-a venit în gând s'o inchizi... şopti Margareta, colonelului.

Erau mai intimi acuma, putea să'l şi dojenească.

— Da, mormăi comandantul, tot numai urechi.

Omul pătruns în sală veni de-adreptul la uşa dormitorului. Se auzi clanţa crăşnind. Muşchii bărbatului din pat se încordară. Femeia căscă gura ca pentru a ţipa, holbă ochii şi, după o scurtă mişcare din tot trupul, înţepeni.

Omul din sală se gândea. Margareta îi dădu un ghiont colonelului, voia să-i spună prin asta să se scoale de lângă dânsa. Un tremur nervos cuprinse trupul făgăduit voluptăţii. Femeia ar fi voit să şoptească ceva complicelui ei de adulter, dar nu izbutea, înfricoşată. Cu o voce streină, spăimântată, sugrumată, întrebă totuş, Margareta:

— Cine-i acolo?

Chirianescu îşi dase jos picioarele din crivat şi sta aşa nehotărât. In clipa aceia, faţa militarului era răvăşită ca de rătăcirea minţii, încremenită ca de-o vedenie, în aşteptare.

— Eu sunt, răspunse inginerul din sală.

Margareta făcu din mână un gest disperat, către omul de lângă ea, să plece. Cunoscuse vocea băr-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

batului ei. Dorise să audă alt glas; să fie un hoț în sală.

Comandantul întoarse spre ea capul; ochii lui întrebau descurajat: «Pe unde?» Focul tăcea, vegheza tăcea, casa toată se legăna ca purtată pe talazuri mari, tăcute și, totuș, cei doi, cu urechile pline de vuet, ascultau. Ascultau bătaea zorită a inimilor lor; ascultau muțenia gurii lor, tumultul gândurilor lor neînchegate, oprite, năbușite de emoție.

— Eu sunt, deschide! repetă liniștit încă, stăruitor, încrezător, omul din sală.

— Care eu? se pricepu, în cumpăna grea, să întrebe soția.

Și în clipa aceeia, Iliuță se dădu jos din pat și, cu mișcări furioase, începu să se îmbrace.

— E! dar deschide odată! făcu din sală bărbatul, cu răbdarea pierdută, bănuitor.

Margareta își întoarse iarăș fața de către ușe spre ibovnic. Cu bărbia, cu ochii, cu buzele, cu mâna dreaptă făcea semne lui Chirianescu să plece prin fereastră.

Stârcit, ca și cum l'ar fi putut vedea cineva de peste un gard, care ar fi fost ușa iatacului, cu capul plecat ca lovit în ceafă, cu mantaua adunată pe un umăr, cu cismele într'o mână, se trudea amantul să deschidă fereastra fără sgomot, să-i tragă storul, să deschidă al doilea rând de geamuri.

De cum se dase jos din crivat, își pusese chipiul pe cap, și'l trăsese cu nădejde pe frunte. Il

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1961-1932

strângea chipiul, îl supăra; prea tare și-l vârâse pe cap. Iliuță nu lua aminte, era asudat și tremura. Marele lui pântec sălta la răstimpuri ca de alouat.

— Ce porcărie e acolo? Sparg ușa! strigă cel din sală, mânios.

— Acum, numai decât... Deschisesem geamumurile, că era fum... băigui femeia, și juca aproape, cu brațele în aer, fluturându-le, cu o șuviță de păr pe ochi, cu gura strâmbă și mereu deschisă.

Țipetul care o năpădise nu'l scăpase din gâtlej; ochii'i măriți îi muta mereu dela ușa cumplită la colonelul încurcat, greoi, urât, încă desbrăcat.

De două ori se încercase amantul să se salte pe fereastră, să aburce și nu izbutitise. Își pusese apoi un scaun ajutor, se suise cu un genunchi pe el, călcase cu genunchiul pe manta, și era să vină de-a tumba peste cap, în curte. Se dase iarăș înapoi, reușise să încalece, jumătate afară, jumătate în iatac.

Bătăi strajnice de pumn, înjurături furioase, bruiniri de umăr în ușe, întețeau și însoțeau truda comandantului și i-o zăticneau. Parcă o sută de inamici l'ar fi urmărit.

Omul trecu dincolo, afară, în ogradă; ochii i se holbară sorbitori, scotocitori în noapte. O creangă îl lovi în trecerea în curte din casă, și el gemu. Lumea părea plină de sgomot, tobe parcă băteau, trâmbițe se spărgeau cântând de-avalma. Hleiul călcat cu picioarele goale îl înfiora, fără ca el, omul, să se gândească o clipă la cele ce simțea, la frig, la scârbă, la neobișnuitul lucru pe care-l făcea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fugea întins, desculț. Dădu de gardul ulucilor. Fugi de-alungul lui, se opri câtva nedumerit; merse, fără să știe că merge; căuta și nu știa bine ce caută; scâncea și nu se auzea; se căina ca de o nedreptate, se plângea de nenorocul lui, se îndoioșa asupră'și; ajunse la poartă.

Necontenit îi răzbătea în auz glasul cel din sală, al îndreptățitului să facă sgumot, să înjure, să'l ucidă dacă'l prindea.

Eșise pe poartă Iliuță, dând în lături zăvorul, ca o veche cunoștință. Cu încălțămintea într'o mână, cu mantaua pe umăr, numai în nădragi, în cămașe, cu chipiul însă pe cap, fugi mult, prin întunecimea uliții. Câinii începură a lătra pe urmele lui. Frigul îl pătrundea. Se izbi într'o piatră cu degetele piciorului stâng, dureros; era să cadă și se opri.

Nu'l urmărea nimeni alt decât urletul câinilor întărâtați de umbra lui fugară, nebună.

«Să mă îmbrac», îi trecu omului prin gând. «Aș putea», socoti el.

Își luă de pe umăr mantaua și o îmbrăcă. Își trase cismele, rezemându-se de un zid.

O mulțumire trupească miji în el, îl înseninâ oleacă. Oftă de ușurare. Înțelegând că e mântuit, dintr'odată se simți nespus de bine, necunoscut de bine. Voi să se șteargă cu podul palmei la gură, pentru că simțea că'i atârnă mustățile ca de lână udă, și se umplu pe buze de noroi. Scuipă cu greață.

«Sunt comandantul garnizoanei Târgu»! » îi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trăsări în minte. Halal! Şi ce frică mi-a fost! Ah! ce bătae ar merita bărbăţelul dumneaei, inginerul! Şi ce bătae i-aş trage.

Ideia unei bătăi trase inginerului îl preocupa şi-l mulţumea. Dar alte gânduri îl năpădiră, la olaltă cu gândul răzbunării.

«Ce mă fac eu fără sabie? L'aş bate, ca pe căprarii şi pe soldaţii mei. Sabia şi tunica mi-au rămas acolo; dovezi sigure că am fost eu... Nici cu douăzeci şi cinci de trăgători la spate nu m'aş mulţumi! Şi ce-o fi zicând Margareta? Dar sabia mea.., comandant? Ea plânge, ca toate femeile, şi dacă nu'i vine. N'o fi fost înţeleasă cu el? Nu, pentru că ar fi picat mai din vreme inginerul, îndată după unsprezece. ... Sabia trebuia s'o iau... Tare mă zăpăcisem! Ştiu de frică! Prea ştiu!... Ea plânge... o fi bătând-o; dar tot rămâne în câştig, nu ca mine: are câteva mii de lei din afacerile de contrabandă... Se pricepea... Nu sufere degeaba muerea. Ar avea haz să divorţeze inginerul de ea... Ar fi un prost, pentrucă nu ştie nimeni, iar mie nu-mi dă mâna să mă laud. Oare ce mi s'ar putea întâmpla, din pricina sabiei şi-a tunicii? Aveam şi ceva bani la mine... E, însemnează că l'am plătit pentru nevastă-sa, să-i oprească! Mă costă cam scump; era în portofel peste o mie de lei. Scump! prea scump! Să mi'i trimeată... Şi erau şi alte hârtii...

— Bună seara, domnule colonel! rosti cineva aproape de urechea lui. De unde ai scăpat la ora asta, că la club şi la refeneaua noastră n'ai fost, craiule?..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fostul prefect, Matache Mirodescu, îi vorbea aşa. Îl surprinsese în dreptul unui felinar, tocmai când era cufundat în gânduri, cum nu fusese în toată viaţa lui. Comandatul tocmai cotea să intre pe uliţa mai luminată a hotelului în care găzduia. Câtva timp, năucit, Chirianescu rămase mut, neştiind ce să răspundă. Apoi, făcându-şi o voce pe care simţea că a pierdut-o, răspunse ca fără habar:

— E! toate vreai să le ştii? Eşti bătrân, nu'ţi mai dă inima brânci la zaharicale...

Şi'şi duse mâna la gulerul mantalei, ridicat în sus.

— Ai s'o paţi! rosti profetic fostul prefect, şi se pierdu în răspântie.

Un grup de întârziaţi se ciocmăneau pe lângă intrarea hotelului. Colonelul trecu pe lângă el şi intră.

Din odăiţa portarului, luminată slab, gălbui, eşea o horcăială strajnică. Comandantul sui scara zorit, cu un junghi între spete.

Camera lui era rece. Nu mai avusese nimeni grije de foc. Prin întuneric, căută chibriturile, al căror loc pe masă îl ştia bine, dar cutia mică nu se găsea. Altă dată ar fi sculat hotelul în picioare şi l-ar fi adus pe Ghiţă, vistavoiul lui, din grajd, de după scara de din dos, de or unde s'ar fi aciuiat mizerabilul ca să doarmă, dar acum se mulţumi să scrâşnească şi să înjure printre dinţi.

Căută mult şi, în cele din urmă se desbrăcă şi se culcă pe întuneric.

Până să adoarmă, văzu necontenit îatacul lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

minat de veghează al inginerului, pe Margareta în cămaşe, ca o nebună, fluturând din amândouă mânile, cu nimic voluptos în toată goliciunea ei dorită; auzi bubuiturile în uşe ale soţului; se văzu pe el însuşi chircit în dreptul ferestrei, călcând cu genunchiul pe mantaua lui, gata să dea de-a berbeleacul peste fereastră; văzu noaptea pe care ochii lui o scormonise zadarnic, un veac parcă; simţi fiorul hlisei, pe care nu l simţise atunci; şi necontenit aceleaşi gânduri îl întoarseră pe loc, în crivat, asupra sabiei şi tunicii, lăsate dovadă în camera de dormit a Margaretei, asupra banilor şi a hârtiilor din portofel.

Ca nealtădată, dis de dimineaţă deschise ochii bravul comandant.

Simţi mai întâi o durere de cap încingându-i fruntea. Genele, ca unse, i se încleiau una de alta şi nu'l lăsau să privească de tot slobod lumina neguroasă din odae.

Şi amintirea se prăvăli deodată înainte'i. Ţintuind'o, fără gând, dar cu încordare, stătu nemişcat. Oftase el? sau altcineva?

Se auzise un oftat de grije, de mare durere.

Şi iarăş gândul sâbiei, al portofoliului, al tunicii de colonel, ca dovezi în mâna dobitocului acela de inginer, îl coprinse.

Oare ce-avea să facă inginerul cu ele? Să se ducă la Ministerul de Războiu? Să le poarte prin redacţiile unor gazete, care urau oştirea şi pe comandanţi? Ministerul avea să cocoloşească de sigur afacerea, doar era vorba de un comandant de re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

giment, de o ilustrație a țării, de o fală a României mobilizate, gata de bătălie, și el avea acolo prieteni și proptele. Gazetele? puteau să fie desmințite; se știa de toată lumea că ziarele sunt ovreiești și vândute dușmanilor patriei! Dar cine dracul tot ofta, să'și rupă băerile inimii? El, nu!

Chirianescu se dădu jos din pat. Era cald. Cismele sticleau bine lustruite într'un colț; greu se lumina de ziuă; era încă tare de dimineață.

Iliuță se întrebă, stând drept, măsurându-se până la lăbile picioarelor pline de noroi uscat, dacă este or nu sănătos?

Era sănătos, teafăr.

Și iarăș jalnicul oftat, sfâșietor, străbătu camera, prin ușe. O mișcare de trup care se freacă de mâncărime se auzi deslușit. Ofițerul superior ghici de astă dată că Ghiță, ordonanța lui, e la ușe. Se freca așa ca un porc, când se credea singur. Avea de sigur, idiotul, și râe și păduchi, pentrucă nu avea unde să locuiască la hotel și dormea pe unde apuca, veșnic pătruns de frig și murdar.

— Vino 'ncoa, mă! strigă stapânul.

Galben ca turta de ceară, tremurând tot, până și din buze, cu genunchii frânți, ciocnindu-i-se între ei ca oase de schelet, vistavoiul căuta să stea drept. Parcă se resemna să fie răstignit, soldatul țării, Ghiță, așa încetase să mai respire, și lăsase pleoapele peste ochi'i fricoși.

— Dom... dom... co... colone... gângăvi sluga prăpădită, stoarsă. Tunica și sabia... nu's!...

Colonelul simțise greața și disprețul omului care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr-1901-1932

de crezut. Ce bine putea să vie dela un superior, şi încă dela cel mai mare dintre superiori, când îi pierise tunica cu bani şi sabia?

Şi vistavoiul, frământând, fără să ia seama, gândurile acestea, oftă iar, pe neaşteptate, umplând încăperea tocmai într'un moment de tăcere cugetătoare a comandantului.

Chirianescu ridică ochii din podele şi porunci:

— Adu'mi apă caldă să mă spăl pe picioare, — şi pe urmă să stai afară, până ce te-oi chema eu.

Spălându-şi picioarele de glodul uscat pe degete; urmărind cum apa curată se înoroia, Iliuţă luase iarăş firul celor întâmplate. Auzea bubuitul din uşa dormitorului Margaretei, o revedea pe frumoasa atâta vreme curtată, o revedea cu braţele în aer, făcându-i semne disperate să sară pe fereastră. Vedea o pernă strâmbă la căpătâi, cu o urmă de cap pe ea, a lui; se vedea cu chipiul pe cap şi gol la cămaşe, ridicol de sigur! şi i se năzărea într'un colţ sabia rezemată de perete.

Şi gândul că inginerul gelos, furios, se putea să vină la hotel, îl prididi de odată. Rămase cu mânile ude pe genunchi şi aşteptă, ascultând nişte paşi grei care urcaseră scara şi treceau tocmai atunci prin coridor.

Cum de nu se gândise din vreme la aşa ceva? Ar fi putut să schimbe camera! Paşii se opriseră; se auzise ca un gâfâit.

— Ghiţă! unde eşti? întrebă omul.

— Porunciţi! făcu ordonanţa, de după uşe, şi apăsă clanţa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Uşa nu se deschise, era închisă cu cheia pe dinăuntru, de colonel.

— Bine că eşti acolo. Am să te chem. Să nu laşi pe nimeni să intre.

— Înţeles! tăcu Ghiţă, şi se îndreptă pe locu-i, frecându-şi tot de odată un omoplat de uşorul uşii.

Iliuţă trebuia să plece numai decât la Bucureşti. Tocmai avea un tren, dacă se grăbea. Sculatea de dimineaţă, neobijnuită, îi folosise. Înţelept fusese, fără să ştie, să se trezească aşa de vreme. Avea să se urce într'o birje închisă bine, să stea tot timpul în fundul trăsurii, avea să călătorească aşa fără tunică, încheiat bine în manta, cu gulerul ridicat, ca un om răcit. Călătorii din acelaş compartiment aveau să creadă că avea sabia pusă lângă el, undeva. In Capitală, până acasă, iar n'avea să se bage de seamă; iar acolo avea şi o sabie şi o tunică. Aci era primejduit. Putea să vină inginerul; prefectul şi primarul nu erau în Târgu, şi scandalul putea să izbucnească în toată voia soţului gelos al Margaretei.

Începu să se îmbrace grabnic colonelul. Din ce se zorea, teama îi sporea, ca unui om fugărit. Îi veni în minte că inginerul ştia şi el că trenul pleacă la ora opt dimineaţa, şi că era destul de deştept ca să se aştepte la fuga colonelului. Din clipă în clipă putea să vină, şi nu s'ar fi mulţumit de sigur cu vorbe de ocară, bestia, — ar fi venit cu o armă, cu un revolver.

Şi Chirianescu văzu înainte-i un revolver întins, auzi pocnetul descărcării, se simţi pătruns de glonţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Ghiţă! strigă el, întorcând cheia în broască. Măi băete, ţii tu la mine?

Ordonanţa sta iarăş în faţa superiorului, neştiutoare, cu temere. Un nasture dela nădragii vistavoiului eşise dela locul lui, slăbit, şi atârna de aţă gata să pice. Locul se rânjea, slinos. Comandantul tocmai acolo îşi rătăcise privirea.

«Ce măgar!» cugetă colonelul. «Ăsta nu cunoaşte nici un reglement!» şi întoarse spatele slugii netrebnice, mâhnit, disperat de aşa ajutor. Cu aşa fleac de om nu putea să se apere în potriva unui nebun hotărât să tragă cu revolverul. Şi îl mai desmierdase! Îşi schimbă tonul:

— Mă! îţi cunoşti tu datoriile către patrie?

Soldatul tăcea. Nu era în stare să lege între ele deosebitele feţe ale stăpânului, din aceiaş prăpăstioasă dimineaţă.

— Ştii tu, întrebă după o tăcere scurtă colonelul, că eşti dator să mori pentru ţară şi pentru ofiţerul tău? Ştii tu mă, or nu?

— Înţeleg, să trăiţi! înghiţi un nod în piept, Ghiţă, şi dădu din cap oleacă, tot smirna stând.

— Când ar trage cineva cu revolverul, în cine ar trebui să nimerească: în tine sau în mine?

Vistavoiul se simţi tâmpit cu desăvârşire. Ideia morţii lui, cu toate suferinţele ce le îndura, cu toată lipsa de stare omenească, de neatârnare, nu-i plăcea, o izgonia. Îi venise să răspundă: «în nici unul!» dar puţina lui şiretenie, firească, îl împinse să răspundă, cu destulă tărie:

— In mine, să trăiţi!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Cum se prosteşte omul» reflectă comandantul. «Inginerul nu vine; eu sunt gata de plecare. Stau cu dobitocul ăsta de vorbă...»

— Du-te după trăsură mă, şi ridică-i burduful .. Dar ia ascultă, se încruntă colonelul, ai tu doi lei la tine sau găseşti aici la cine să te împrumuţi?

— Găsesc, să trăiţi! clipi Ghiţă, şi îi aduse peste un minut.

Deşi se lipise cu spatele de fundul birjii, Chirianescu răspunse totuş la câteva saluturi; fusese văzut de mai mulţi civili cunoscuţi, de câţiva ofiţeri. In gară se dusese întins la vagon; trenul gâfâia de plecare. N'avea nevoe să scoată bilet dela casă, pentru că avea permis de cale ferată, ca toţi priveligiaţii, gratuit.

Ajuns în Capitală, se strecurase până la o trăsură, prin vălmăşagul din Gara de Nord, din care noi l-am văzut coborând la începutul acestui capitol. L-am văzut de asemenea în iatacul său, după ce dase ochii cu nevastă-sa şi izgonise un vistavoi care freca parchetul în genunchi.

In camera bine cunoscută lui, colonelul se simţi de grabă desgustat de viaţă şi mai ales de carieră, induioşat deodată de sineşi, ca de-o podoabă ce nu era preţuită şi se putea să se strice. Desbrăcat de manta şi rămas de-a dreptul în cămaşe, comandantul de regiment oftase, cu presimţiri negre în suflet, nedesluşite.

Işi adusese aminte toată păţania din Târgu şi cum o cunoscuse pe femeiuşca aceia cu născior

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de inginer ; nu se gândea nici la sabie, la tunica şi banii pierduţi, ci aştepta cu fruntea plecată, primul fel de bucate. Nările nasului i se umflaseră trăgând mirosurile de mâncări, ce veneau până în sufragerie. Mâncarea sosea, fetele lui se arătară în privazul uşii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O descriere, ştearsă şi pe apucate, a harmalaei şi a vălmăşagului din piaţa cea mare a Capitalei, în ziua în care venise „colonelul" acasă, fără sabie!

De departe se auzea vuetul ca de sfadă mare, de moară uriaşe învârtită de o cădere de apă năpraznică, urzeala din sute de glasuri a halei.

Pe trotoarele neîncăpătoare, mai pripit, mai aşezat, după cumpătul gândurilor, după imboldul trebii, bărbaţi şi femei, slugăret, hamali, ordonanţe, funcţionari comerciali, gospodari, mici birtaşi, unii se duceau, alţii se întorceau dela hala şi piaţa de legume, cele mai mari din Bucureşti.

Şi prin drum, prin mijlocul lui, printre care, căruţe, harabale, cărucioare trase de oameni, trăsuri grăbite să ajungă la gara de Nord, purcese din celălalt capăt al oraşului, de către Filaret, Tabaci, Şerban-Vodă, lumea se strecura în preajma halelor, prin amorţirea văzduhului neguros de zi de toamnă săracă în lumină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Magazinele de mărunţişuri, pânzeturi, de pălării, încălţăminte, haine, se deschideau rând pe rând; obloanele uruiau svârlite în sus şi înşirate repede pe mosorul lor ascuns.

Nici o clipă nu se rărea furnicarul de gloată umană, din zorii zilei până pe la unu după prânz; iar dela orele trei, până seara, altă lume, mai împestriţată la vestminte, viermuia pe strada comercială, vecină cu hala cea mare.

Caselor, multe cu un cat, cu două, puţine cu trei, aproape că nu li vedeau faţadele de zid, mascate de firme, oblojite.

Bisericii Curtea Veche, istorică, nu'i arunca nimeni o privire, înăbuşită între negustorime, cu trotuarul din naintea ei prins de bărăci în care se vindeau poame orientale şi indigene, în tot anul, iar în preajma sărbătorilor: dela caltaboşi până la lumânări de ceară şi turtă dulce lipovenească.

Prăvălii întunecate, dughene strâmte, larmă de bâlci, ovrei buni de gură, isteţi, stăruitori, jurându-se la tot minutul pe onoarea lor, pe copii lor, atrăgeau şi respingeau tot de-odată pe omul plecat anume ca să se înţolească, să'şi împlinească o nevoe, grăbit să nu'şi piardă vremea de-a surda.

In afară de o cofetărie şi o berărie, nu se afla până la hotelul Dacia nici o firmă românească, în toată invazia de tinichele scrise, care căptuşeau pereţii caselor de comerţ.

Peste drum şi mai sus de vechiul hotel Dacia, vestit în toată Capitala până dincolo de cimitire, prin sala lui de teatru şi baluri, ca şi prin întru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nirile politice vitoroase pe care le-a găzduit o jumătate de veac, marea piaţă a florilor trezea plăcerile mirosului de departe, din răspântie, şi catifela privirea, de cum te apropiai de dânsa.

Târgueli de tot felul treceau purtate şi pe braţe, necurmat: carne, zarzavaturi, brânzeturi, în coşuri îngreuiate, în pachete pătrunse de umezeală, de prospeţimea lor, se tot risipeau în largul Bucureşti, din piaţa cea mare, de-odată cu pânzeturile, cu mărunţişurile.

Hala tot nu se vedea, dar se simţea că este pe aproape, după cum erau purtate de fără oboseală greutăţile târguelilor, după vuetul tot mai vajnic din atmosferă.

Pe o stradă nu mai largă ca de patruzeci de paşi, ruptă parcă din calea Moşilor, strâmtă, era o îmbulzeală care te oprea în loc şovăitor. Te clătinai şi păşeai în ea, fără să ai timp de răsgândire, împins, dus de un val puternic de oameni. Strada Bazaca!

Toată negustoria aci era în drum. Trotuarele nu se vedeau, deşi poate că erau. Scurgerea către hală se făcea pe aci, mai ales, încet, fără voe, fără legănare sau ritm, în mersul anonim impus de gloata cu sute de picioare, cu zeci de mirosuri.

Şi era un sgomot asurzitor. «Trei metri la un franc! Optzeci de bani perechea de ciorapi! Doi gologani mosorul! Şireturi de ghete! Orice lucru trei bani! (treizeci de bani) Un ban! un ban! un ban! bucata! Francu! Francu! Francu! Una-a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mai rămas! Una-a mai rămas! Barchet de iarnă! Molton!... bini testeaua de ace!»

Tot felul de voci izbeau timpanul, exasperate, puternice şi tunătoare, grase, răguşite, ţipătoare, de oameni în vârstă, de bolnavi de piept-dogite, de femei rele, de copii îndrăciţi, obraznici, glasuri ironice cu ele însile, nici unul potolit, ca la vorbă.

«Nu'i timp! nu'i timp! grăbiţi-vă!» parcă spunea toată lumea aceasta fără pereche nicăiri, nici în târgul Moşilor, larmă care opreşte gândirea, ulueşte pe ţărance, pe mahalagii, şi'i încurcă printre coşuri, în gurile dughenilor, şi le stoarce banul de multe ori pentru lucruri pe care nu visează vre-odată să le târguiască.

Ieşit din strada Bazaca, te găseai într'un vârtej în irosire. La dreapta, la stânga, înainte, lumea se întorcea şi se ducea, împinsă şi croindu'şi cale. Şi aci strigau din răsputeri: aţă, şnururi, panglici, vax, fitil, cremene, mici negustori, cu toată marfa lor pe braţe, încrosniată pe spate şi pe piept, atârnată.

Hala de carne se vedea, în stârşit.

Mirosul de tot felul de brânzeturi izbea cu putere nasul umezit de friguleţ. Făină, mălai, fasole, mazăre, sare grunjoasă, ceapă veche, în saci răsfrânţi la gură, în maldăre piramidale, în coşuri, pe funii, erau puse la vedere într'un şir de adăposturi vărătice, pe stânga, pe când urdăriile pe dreapta, stăruiau cu mirosul lor iute, caracteristic.

Hala, de coloarea cărnii, roşie-albă, întinsă, cu patru perechi de scări pe patru laturi ale ei, de cum îi urcai treptele de piatră şi întrai în ea, te

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

slăvea ca zece orgi care ar cânta năuce, cu un huet răsunător de voci ridicate. Aci, sgomotul nu se risipea larg în unde, ci se lovea de pereții de cărămidă, ca valurile de diguri, de tavanul imens de fier, întins ca un cer peste tot hăul halei, și se întorcea în urechile celor din lăuntru.

Voinici, grași ca popii, dar mai sângeroși, mai plini de foc, măcelarii, învestmântați în alb, se mișcau în prăvăliile lor, cuști de fier, cu gratii, cântăreau cu semeție, tăiau cu lungi cuțite, iscusit ai fi zis, pe care veșnic le ascuțeau pe o pilă lungă și lucitoare, ca spre săvârșirea deplină a unei datorii sacre; ridicau cu măreție berde scurte, grele, și le izbeau în osul care trebuia firește tăiat în anume loc, cu o grație de brută desăvârșită.

Carnea cea de toate zilele, pe care țăranul rar o gustă, pulpă, coapsă, spate, picior, căpățână, de vacă, de viței, de berbec, de porc, se împărțea aci săracului ca și bogatului, deșteptului și neghiobului, hoțului și mucenicului, leneșului și harnicului, folositorului și netrebnicului, cu egalitatea de sub bolțile unei biserici. Plata, primirea banilor, se mistuia de grabă, ca un lucru neînsemnat, bine înțeles, fatal.

Se întâmpla și câte o mică neînțelegere între cumpărător și vânzător. Mai în totdeauna, omul cu două trei cuțite înainte'i, cu topor, cu fierăstrău pentru retezatul ciolanelor mari cu măduvă, avea dreptate. Era omul în casa lui, oarecum, și trebuia să'i primești legea, cusururile, abaterile, în tăcere, măcar pentru înțelepțirea ta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ca să poată săvârşi indestularea a mii de sălaşe, în care aveau să se hrănească zeci de mii de oameni, măcelarii se sculau noaptea pe la ceasurile două, când grefierii, comisarii, perceptorii, avocaţii, chiar ofiţerii, mulţi din ei n'au sfârşit încă să se jecmănească, între dânşii sau pe alţii, cartofori înviersunaţi şi măsluitori.

In nopţi de beznă, pe viitor, în nopţi cu ploae putrezitoare, pe orice vreme, vrednicul măcelar trebue să se ducă la abatorul svârlit într'un capăt al oraşului, de unde să ia carnea cea de toate zilele a Bucureştilor.

Banul câştigat de el e muncit, e răsplătit, este stânt, ca al tuturor acelora care nu speculează osârdia şi iscusinţa altor semeni.

Era în toamnă. Zilele cu dulce lumină, cu zările palide-adânci, trecuseră.

Prin vălmăşagul lumii din hală, trei ordonanţe, toate trei ale colonelului Chirianescu M. Ilie, se înşirau la carne, la zarzavaturi, la pasări, apoi la hala de peşte, tot mai încărcate, două din ele, de târgueli.

Una din ordonanţe era căprar, părea băiat isteţ, era îmbrăcat curat, şapca pe ceafă, cozorocul puţin tras pe sprinceană, clipea şiret din ochi precupeţelor şi negustorilor. El poruncea celorlalţi, care se târau supus, plătea şi nota preţurile pe un carneţel însemnat de acasă cu cele de trebuinţă.

Ajutoarele lui, cu capul plecat, bieţi soldaţi vistavoi, păreau p'ouaţi, miroseau a haină veche de cazarmă. Păreau şi nedormiţi, sau mai de grabă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pătrunși de frigul jilav care se statorniceşte în mădulare, când doarme omul sgribulit.

Caporalul începuse să se încarce şi el, pentrucă ceilalți doi nu mai aveau spete şi braţe să răzbească. Firește, el îşi lua asupră'şi lucruri mai purtăreţe, mai învăluite. Totuş, se întunecase la faţă şi'şi trăsese cozorocul şepcii mai pe nas. Colonelul, de şi nu sosise de la Târgu, avea să aibă mosafiri, mulți: era ziua numelui fetei lui celei mici.

— Stane, curcanii ăia sunt bine legaţi? Vezi să nu'ţi scape, zise caporalul privind cerul, din care începuse să bureze.

— Nu scapă ei, domnule caporal, răspunse vistavoiul.

Şi făcând o strâmbătură ca de durere, Stan urmă:

— Buboiul dela picior tot nu mi s'a spart. Mi-ai dat voe să mă cer domnului colonel, ca să mă arăt la doctor. I-am cerut... S'a răstit la mine: «Ce? acum ţi-ai găsit, putoarea dracului? Unde vezi că e lucru, şi e nevoe de tine?» Parcă dânsul nu are oameni să'mi pue 'n loc cât păr în cap. Parcă fără mine.... Nu sunt vre-o şapte ordonanţe şi-aşa, la casa dumnealui?

Caporalul Stroe Fulgu, aducându-şi aminte ce pacoste de bubă avea la picior, ros de cismă, Stan, strâmbă din nas înfiorat şi, înduioşat oleacă, vorbi blajin:

— Mai încearcă odată; poate'l găseşti în alte toane.... Eu nu mă amestec.... Era vorba să vie de eri, de alaltă eri...

A treia ordonanţă, Vasile, parcă nu'şi auzea to-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

varăşii vorbind. Se oprise, fără să'şi dea seama şi ca nealtădată, se minuna în sine de atâta vuet, amestec de oameni, vrednicie şi mişcare.

Intorcând spre el privirile şi mutându-le după el pe frământarea din jurul lor, se pătrunseră şi ceilalţi doi de mirare la vederea atâtor silinţe şi frământare de furnicar.

— Şi domnul colonel, pe unde-o fi, doarme! spune tare caporalul Fulgu, şi toată strădania asta parcă pentru el se opinteşte!

— O fi bun şi el la ceva, vorbi Vasile, măcar că se scoală tocmai la zece şi le are toate la nas! O fi bun la război... Ce zici domnule caporal?

Fulgu nu se gândea la răspuns, şi porniră toţi trei spre casa bogată a colonelului Chirianescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Luăm parte aci la o sărbătoare de familie, cunoaştem un pic moravurile din capitala ţării, şi ne îngrijorăm de soarta săbiei şi a tunicii colonelului Chirianescu

---

Era după cină. Catul de jos al casei colonelului luminat tot, înălbea ograda şi trotuarul din faţa lui. Pe după perdelele subţiri se vedeau umbre în trecere domoală sau stând locului. Ziua de naştere a fetei celei mici, Sofiţa, era prilej de întrunirea neamurilor şi a prietenilor buni ai familiei Chirianescu. Câţiva din cei de faţă cinaseră acolo: mătuşa Zina, «Tanti», cum i se spunea bătrânei femei, procurorul Adamescu şi Moroiu, căpitan, nelipsit dela toate petrecerile familiei.

Pe «Tanti», Chirianeştii sperau s'o moştenească. Văduvă, bogată, fără copii, mătuşa Zina era sora mamei lui Iliuţă, răposată de mult. Dar era şi sora mamei lui Adamescu, procurorul.

Pe acesta, pe magistrat, Chirianeştii îi îmbolmojau cu drăgălăşii, nu uitau nici odată să-l poftească la mesele lor, ca să nu-l capete duşman, ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să nu'i sape în ascuns pe lângă bătrâna mătuşe Zina, şi pentru ca, în chip firesc, să ajungă el însuşi la gândul unei renunţări în favoarea familiei Chirianescu. El nu avea greutăţi, nu se căsătorise, deşi avea peste patruzeci de ani, şi spunea că va rămâne becher.

Deşi ei n'ar fi fost în stare să aibă mărinimie şi desinteresare, socoteau că altul, în profitul lor, ar putea să fie mărinimoşi şi desinteresaţi; pentrucă se socoteau, pe semne, plini de merite şi de tact. Iar dacă li s'ar fi împlinit dorinţa, ar fi gândit că au isbutit mulţumită iscusinţei lor.

Pe căpitanul Moroiu îl poftea coloneleasa totdeauna. Avea nevoe de el, aproape ca de oglindă. Prima ei aruncătură de ochi, intrând în camere, pe el cădea, imagina lui o întregea. Putea să stea şi cu spatele la el, când era sigură că'l va găsi, numai să se întoarcă.

Alţi opt mosafiri, cinci bărbaţi şi trei doamne, soţiile unora din domni, se mai aflau în casă. Nici o domnişoară, nici o colegă de pension, cu un cuvânt nici o concurentă. Prietenele fetelor fuseseră ziua, după prânz. Se aflau de faţă doi flăcăi, unul ca pentru Sofica, altul trecut, burlaci crezuţi că se pot însura. Pe Moroiu nu se gândea nimeni să'l căsătorească.

Se bea şampanie, se mânca prăjituri, tort, bomboane; se discuta.

Se discuta şi aci ca în toate cafenelele, birturile, ca pretutindeni unde doi oameni stăteau de vorbă: asupra războiului european, şi mai toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lumea era de părere : că trebuia să pornim război în potriva Austriei şi-a Germaniei, care s'au năpustit ca tâlharii asupra a două ţări mici, aidoma ţării noastre, Serbia şi Belgia, Trebuia să fim alături de Franţa, dela care am primit toată cultura sufletului şi a minţii, naţiune latină, liberală, înainte mergătoare în lume pentru cuceririle tuturor drepturilor omului.

Procurorul Adamescu era de altă opinie : Românii imitau modele şi destrăbălarea din Paris; latinitatea era în decadenţă ; îi venise rândul rasei germane, sănătoase, înţelepte, să conducă destinele universului ; România, dacă voia să trăiască, n'avea decât să te germanizeze în spirit ; şi-aşa şi ea îşi datora existenţa Germaniei, care o întemeiase economiceşte şi milităreşte ; tot creditul cu care lucra şi se întărea neamul românesc, nu era german ?

— Dar cine îşi iubeşte cămătarul, domnule magistrat ? întrebase Tolea, avocat, moşier şi deputat.

— Şi vreai dumneata, sărise în vorbă alt domn, profesor acesta, ca să ne vindem idealul naţional, de întregirea neamului, pentru înfăptuirea idealului rasei germane ? noi care suntem latini ?

Magistratul se întunecase. Aspru, răspunse :

— Suntem tot atât de latini pe cât suntem de slavi, pe cât suntem orientali, adică cu totul de alt temperament. Dar să vă întreb ceva, domnilor. Socotiţi dumneavoastră că vor învinge nepregătiţii Englezi şi Francezi, haotica Rusie, sau organizaţia de patruzeci de ani, metodică, genială, a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Germanului? Şi nu vă gândiţi că Buigaria atât aşteaptă; să ne mişcăm, ca să ne sară în spate? Şi pentru că este învederat că va înfrânge ştiinţa, energia şi ordinea, de ce voiţi să fim de partea învinsului? Ca să plătim noi, cu vârf şi îndesat? Căci în totdeauna ţările mici vor fi sacrificate.

— Nu cunoşti Franţa, domnule procuror! strigă profesorul. Nu ştii cât altruism idealist este la baza tuturor frământărilor franceze. Este singurul popor în stare să se sacrifice pentru folosul tuturor naţiunilor.

— Tache Ionescu a spus-o foarte bine, întrerupse Tolea, deputatul. Din punct de vedere moral trebue să fim alături de ţările asasinate, de Belgia şi Serbia, şi lângă Franţa. Şi încă ceva, domnule magistrat: dacă suntem învinşi, ne va cuceri Austria şi ne va alipi la Ardeal. Şi atunci nu ne vom desnaţionaliza, ba chiar vom câştiga în multe chipuri. Dacă învingem, vom cuceri Ardealul. Dacă însă ne luăm după dumneata şi ne aliem Germaniei, şi se întâmplă să fim bătuţi, ne alipeşte de dânsa Rusia, şi-atunci suntem sortiţi peirei pentru vecie.

— Dacă învingem, încorporăm Basarabia, pământ rupt de curând din Moldova, zise procurorul Adamescu.

— Da, făcu profesorul, şi sporim întunericul, întărim reacţionarismul dela noi.

— Cum? dumneata, profesor, vreai să renunţăm la Basarabia? E o ruşine ce spui!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— N'am spus asta! răcni profesorul, te rog să fii cuviincios.

— Eşti un obraznic!

— Eşti un vândut! se ridică în picioare profesorul.

Magistratul, galben, se ridicase şi el.

— Ce tip scârbos! mârâi deputatul care era şi avocat, retras într'un unghер. Dacă n'aş da ochii cu el la tribunal, l'aşi pălmui.

Procurorul auzise; roti în juru'i ochii, văzu numai priviri care'l săgetau. Colonelul se apropiase, căuta să împace lucrurile, zâmbitor, cu palmele pe pântece.

— N'am să mai calc pe la tine! mormăi Adamescu.

— Da de ce? Ce-s vinovat eu? se scuza şi zâmbea Chirianescu. Cu războiul ăsta, de s'ar isprăvi odată! toată lumea se ceartă. Lucru obişnuit azi. Au fost şi câteva dueluri; noroc că la noi se trage în vânt, aminteri ar fi moarte de om.

Magistratul făcu un singur salut, celor cu cari nu vorbise; sărută mâna tanti Zinei şi, ţeapăn, plecă pe uşe, petrecut de colonel, coloneleasă, Ecaterina, fata cea mare. Femeile vorbiră o clipă, la eşire, cu ruda ce pleca dar rămaseră în salon.

— Titinico, cântă ceva la pian, să mai descreţim frunţile, să facem altă atmosferă! o îndemnă Iliuţă pe fie-sa.

— Să cânte Fiţa, e ziua ei!

— Şi tu s'o întovărăşeşti din gură, stărui şi muma. Ca să nu se mai işte ceartă... La Caplescu,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de ziua lui, era să se ia la bătae... De ar începe odată războiul! Unde te duci, tot despre el e vorba.

Până să se hotărască şi să se aşeze la cântat Sofia şi Ecaterina, fetele de gazdă, bătrâna mătuşe îşi spuse şi ea părerea:

— Să ne ferească Dumnezeu de război! E o mare pacoste, e sărăcie, boală şi moarte. Hoţii şi laşii rămân, pier numai cei buni. Ce folos de câştig de pământ, dacă este câştig, când s'au schilăvit oamenii cei vânjoşi, s'au îmbogăţit haimanalele şi şarlatanii, au rămas văduve şi copii orfani?

Nu-i mai răspunse nimeni bătrânei, cântecul începea. Toată lumea tăcu, ca să asculte. Colonelul căzu pe gânduri. Nu făcuse nimic în ziua aceia, ca să afle ce se făcuse cu sabia, tunica şi portofoliul lui. Nu căutase nici pe prefect, nici pe primar, şi chiar dacă întâmplător i-ar fi întâlnit, n'ar fi scos o vorbă despre cele ce i se întâmplaseră. Departe de Târgu, în Bucureştii care i se păreau ai lui, se simţea mai sigur, dobândea credinţa că nu i se poate întâmpla nimic, că va fi apărat de colegi, dacă inginerul va veni cu plângere şi dovezi la minister; pe de altă parte nădăjduia că inginerul s'a lăsat păgubaş de răzbunare, mulţumindu-se cu banii din portofoliu, mulţumindu-se că nu ştie nimeni de încornorarea lui.

Dar el, ce avea să facă? se întrebă la un timp comandantul, pe când fetele lui cântau de zor. Nu-şi răspundea. Putea să se mai ducă la regiment? Putea să mai treacă pe străzile Târgului, pe unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

umblase desculţ ? Putea să locuiască iarăş la hotel ? Ar fi provocat pe drept răzbunarea bărbatului înşelat. Firește, Margareta nu-i trebuia ; fusese un capriciu trecător ; o văzuse în toată intimitatea ei şi nu i se părea vrednică de marea curiozitate şi de aţâţarea ce-l stăpânise atâta vreme. Chiar dacă tânăra femee s'ar fi divorţat, el n'ar mai fi vrut s'o vadă. Nu era dintre femeile care te leagă tocmai după ce le cunoşti cumsecade. Ce dracu era de făcut ? Anii de pensie nu-i avea. Costică nu mai era la minister, ca să se poată permuta la repezeală. In Târgu, hotărât că nu mai putea sta. Şi ce afaceri bune se făceau, tocmai acum ! Dacă i-ar oferi inginerului, printr'un samsar cinstit, o sumă onorabilă, oare nu s'ar putea împăca lucrurile ? Inginerul ăsta însă, auzise comandantul, era un prost, se mulţumea cu leafa lui şi cu ce bruma de lucrări particulare îi mai picau. Cu asemenea idiot, poftim de te înţelege !

Titica ridica vocea, o cobora, întorcea gâtul după glas, pleca şi înălţa ochii. Unii din mosafiri ascultau cu atenţie ; mătuşa Zina picotea în fotoliul ei ; Georgescu, flăcăul bun pentru Fiţa, întorcea foile caetului de note aşezat pe clavir în faţa fetei ; Stroescu, burlacul trecut pe care sperau să-l atragă familia Chirianescu pentru fata lor cea mare, avocat, om de aproape patruzeci de ani, îşi strâmba şi el capul după înclinările Titinichii.

Cucoana gazdă şi căpitanul Moroiu plecaseră din salonul pianului şi erau de sigur pe aproape, în altă odae.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fără tranziție, Sofița cânta singură, fără acompaniament și Titinica se strecură din salon, făcându-și vânt cu mâna. Îi venise în gând să se ducă până la bucătărie, ca să zorească înghețata, în pregătire. Când ajunse aproape de antreu, a cărui ușe era deschisă către saloane, își încetini mersul, întrebându-se de ce era întuneric acolo. Pași mai ușor, atentă. In întuneric se mișcase ceva și mișcarea contenise cu un oftat, la apropierea ei. Un bărbat, de sigur Moroiu, stătea drept, în picioare, iar în fața lui sta o mogâldeață, o femee, de sigur coloneleasa, se ascundea pe cât putea, după căpitan, după omul strein.

Fata mare stătu un moment holbată, încremenită. Erau acolo, în întuneriç, mama ei și căpitanul Moroiu. O sudoare înghețată trecu mai întâi peste spatele privitoarei la neînțeleasa priveliște, tăinuită de întuneric. Titinichii îi veni apoi sângele la cap; era să fugă înapoi, către salonul înțesat de mosafiri; se întorsese într'o pornire, dar se oprise.

«Ce fac eu?» își zise ea, mușcându-și buzele. «Află toată lumea!»

Și altă senzație, în vremea aceasta în care ghicise ce se petrecea în beznă, între maică-sa și căpitan, se furișase în ea, în tot corpul, caldă, amețitoare. Prin scârba simțită pentru propria ei mamă, simțea o atâtare, o curiozitate, o dorință. Simțea aceeaș oroare și turburare senzuală amestecate, ce o pătrunseseră citind unele pagini din romanul Germinal al lui Zola.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Rămase pe loc, nemai putându-şi stăpâni mulţimea simţimintelor. Cu respiraţia înăbuşită, tuşi ca să fie auzită, să se mai mişte cei dosiţi şi poate şi pentru ca să se convingă ea, fără putinţă de tăgadă, că zărea bine, că ghicise bine, şi poate de asemenea pentru ca privelişte a nesuferită să se schimbe.

Un foşnet ca de rochii se lămuri, şi se auzi tot deodată vocea, acuma plângătoare, ca să ascundă turburarea, a maică-si :

— Aşa mă doare capul, domnule Moroiu.

— O să ţi treacă, doamnă, dacă mai stai aci... Iţi ţin eu companie. Era prea cald în salon... Şi eu...

Şi amândoi se întoarseră către Titinica, îngrijoraţi, cu ochii străpungători.

Moroiu, cel dintâi, reintră în salonul cu clavir. Fata mare se îndreptă tot către bucătărie, deşi uitase la ce se ducea acolo.

Intr-un scaun de lemn, dat lângă soba mare şi plină de jeratic ca la coacerea cozonacilor, dormea adânc Anica, servitoarea mătuşii Zina. Sfoăia bătrâna slugă cu capul pe piept, cu gâtul frânt, în sgomotul neîntrerupt ce-l făcea un soldat învârtind îngheţata, şi, totuş, i ce păru Titinichii că este mai multă linişte aci, decât în salon şi în camerele goale prin care trecuse. Un ceasornic de perete se auzi bătând unsprezece ore, deslușit, dăscăleşte.

Fata aruncă o privire servitoarei cocârjate în scaun, se gândi la tovarăşea aceasta de totdeauna

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901 1932

a mătușe-si cu oarecare milă, ca pentru un câine credincios și plecă. Pe Anica, mătușa Zina o purta pretutindeni pe unde se ducea ea și, sigură de o tovărășie, Tanti se uita până după miezul nopții petrecând, adică mai mult dormind.

Titina urcă scara, către iatacul ei, negăsindu-și locul nici în salon, nici la bucătărie, și se opri să privească în curtea vecină, din spatele casei părintești.

Fierăria, neagră, își tăinuia sculele și încăperea în noaptea aceasta fără lună, fără stele. Alături de ea, în locuința fierarului, se lămurea o lumină de candelă; geamurile aburite ale sălașului erau ușor gălbenite. La brutărie era lumină, se frământa pâinea, în albii mari cât ieslele. Se vedeau trupuri plecându-se necurmat, ca după un ritm, ca după un tipic; brațe eșeau din alouat cu putere, ca să se cufunde iarăș. Aci, munca omenească era în toi, și'i ținea isonul la răstimpuri câte un glas trăgănat, câte două împletindu-se între ele. Frământătorii, muncitorii în miez de noapte, când se iubește, se joacă cu încordare cărți și obida de ziuă se odihnește, cântau.

Ecaterina privi îndelung trupurile goale, aproape lucitoare în bătaia lămpilor cu lumină clară, de gaz aerian, coatele colțuroase ce se smulgeau din coca cleioasă. Problema fericirii, a datorii, a muncii, își dospea înțelesul în mintea fetei mature, izbită cu o clipă mai nainte de-o priveliște și dureroasă și senzuală.

Își luase ochii în cele din urmă dela lucrătorii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brutari, şi'i aţintise în golul ogrăzii megieşe, când zări în beznă, tot acolo, într'un tund, şi deosebi îndată lămurit: două umbre, două făpturi omeneşti: erau fata fierarului, de măritat, şi flăcăul brutarului. «Altă dragoste!» se gândi Titinica.

Altă dată ar fi urmărit cu nesaţiu perechea de ibovnici, încântată ca de o descoperire. Pe amândoi tinerii îi văzuse de mai multe ori ziua, dar nimic n'o făcuse să bănuiască prietenia lor, de vecini. Acum însă, Titina simţi ca o deziluzie. Îşi deslipi fruntea rezemată de geamul rece. Începuse să simtă ca un ţurţure de ghiaţă, neplăcut, în cap, în rădăcina nasului. Se desprinsese din locu'i, se urni şi, moale, cu pas uşor, trecu prin sala lungă a etajului.

Se opri locului. Din odaia madamei sosea un sgomot ciudat, ca un suspin, ca un râs tremurat, behăit; o sărutare sgomotoasă ca un plescăit de limbă şi, drace! vocea caporalului, a lui Fulgu Stroe, se auzi limpede. Aşa dar, madama trăia cu caporalul!

Fata mare se lipi de perete, inima'i bătea; ca o greaţă, amestecată cu o mare descurajare, o coprinse. In odaia madamei erau chihote. Şi iară Titinica se simţi înfiorată, se strânse în ea însăşi, prididită de-o senzaţie plăcută, vinovată.

Trecu cu paşi mari, hoţeşte înfundaţi, până în faţă, în camera de dormit a părinţilor ei. Privi afară, ascultă. Peste drum era zaiafet, sărbătoare întemeiată. Sterie Şargu, ardeleanul, petrecea. Lăutari cântau acolo «Deşteaptă-te Române! şi voci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

entuziaste se înălțau puternice. Altă lume acolo,— ideal național! Avea negustorul acela, un mocan de rând, care agonisise cu trudă și zi cu zi averea, avea năzuințe, avea bucuria lui curată, neîntinată de bani! Titina ar fi voit să pătrundă cu privirile în mijlocul familiei voioase de peste drum. In casa marchidanului ghiabur nu se putea însă vedea.

Titinica îi drăcui in gându'i pe toți negustorii și coborâ, fără să'și dea semn când. Se găsi de grabă între mosafirii lor. Se întinseseră acum două mese și se juceau cărți, la una pocher, la alta maus.

Tată-său i se păru fetei foarte abătut. «Va fi aflat ceva?» se întrebă speriată Ecaterina. Și temerea de scandal, de divorț, de certuri între părinți, de ceia ce ar pierde ea însăși în asemenea situație, îi înăbuși, îi schimbă toată starea de spirit.

Pe lângă pian rămăsese numai soră-sa și Georgescu, crezutul ei pretendent. Câțiva din mosafiri plecaseră. Tanti se trezise, juca maus. Fița se sculă de lângă pian; veni la ea și'i spuse în treacăt:

— Ce bine s'a fardat mama astăzi, ai văzut?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vom vedea aci frământările unui colonel, care trebue să se permute şi pe ce căi socoteşte el să izbutească.

De trei zile se afla în Bucureşti, comandantul de garnizoană din provincie, în aşteptare. Nici o veste însă nu-i sosea din Târgu, asupra săbiei, tunicii şi portofoliului, asupra hotărârilor inginerului, asupra Margaretei şi a svonului, ce poate că umpluse mica urbe.

Aflaseră oare Târgovenii de păţania colonelului? Se putea oare ca inginerul să fi pus mâna pe dovezile flagrantului delict de adulter şi să nu ştie cine anume l-a încornonat? Va fi fost Margareta aşa de isteaţă, aşa de trează în momentele acelea de zăpăceală cumplită, în cât să ascundă, mai nainte de-a deschide uşa bărbatului, şi sabia şi tunica? Şi unde ar fi putut să le dosească, şarpele de femee?

Iliuţă aştepta cu inima ticăită, să vadă în pragul casei lui pe inginer sau pe vre-un militar trimes de către comenduirea pieţii or ministerul de război.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se temea de-asemeni să nu vadă ivindu-se în privazul uşii pe doi domni gravi, martorii insultatului domn inginer, care să vie să-l provoace la duel, din partea acestuia.

Dar parcă nimic nu se întâmplase, aşa nu sosea nimic şi nimeni. Chirianescu, în nerăbdarea lui, nu putuse sta numai în casă. I-ar fi părut că e arestat. Se plimbase pe Calea Victoriei; vizitase în treacăt, unele cluburi. Se întâlnise cu doi Târgoveni plecaţi din Târgu în urma lui şi cari, măcar din ochi i-ar fi spus, fără să vrea, că ştiu ce pătimise. Dar nici aceştia nu-l făcuseră să întrevadă ceva; îl întâmpinaseră ca întotdeauna, ca pe omul lor, îi vorbiseră de furaj, unde era rost de câştig bun, de vinderea mantalelor aflate în cazarmă, încă odată, şi răscumpărarea tot a lor, ca să le mai poată vinde odată regimentului; îl întrebaseră când se întoarce la comandament, ca doar vor călători împreună.

Sceleratul de inginer! Era mai mârşav decât îşi putea Iliuţă închipui. Pregătea de sigur ceva strașnic.

Toate semnele acestea pacinice nu-l liniştteau pe Chirianescu. Era limpede în mintea lui ideia că, înapoi, în Târgu, la serviciul lui, nu se mai poate întoarce. Voia să fie mutat la Bucureşti, unde avea casă habnică; să i se dea mai de grabă o misiune, un post important în Ministerul de Război, pentru ca în acelaş timp să se scape şi de gândul că s'ar putea să fie trimes pe câmpul de luptă, dacă Ro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mânia intra şi ea în hora de foc întinsă peste toată Europa.

Pe de altă parte, nici odată nu i se păruse, ca acuma, nesuferită şederea în propria lui casă, la olaltă cu ai săi. Familia lui parcă înebunise! Cu ochii rătăciţi, cătrăniţi, trecea vijelios nevastă-sa prin camere, trântind uşile, deschizând tam nesam ferestrele. Vistavoii făceau toate anapoda; Frosa vărsa asupra lor lighiane de ocări, şi-l chema pe el, pe Iliuţă, să vadă ce soldaţi tâmpiţi i-a adus, şi era nevoe de palmele şi de răcnetul lui, ca să-i trezească pe ţopârlani. Titinica avusese un atac de nervi; se răţoise la mă-sa, îi aruncase vorbe grele şi erau să se bată, mumă şi fiică. Sofiţa trâncănea la clavir câte şase ore în zilele de şedere acasă. In fundul curţii, un fierăstrău ruginit hârâia tot timpul. Un vistavoi se îmbolnăvise de piept, — ticălosul spunea că răcise în casa domnului colonel, — şi scuipase sânge. Tot ăsta se jeluise că are o bubă la picior, nemernicul.

Acum, Iliuţă trăgea disperat cu urechea, să audă soneria dela intrare târâind. Era pe la ora trei după masă. Il aştepta pe căpitanul Moroiu, pe care-l chemase, ca să i se destăinuiască, doar l-o învăţa acesta, cum să scape din încurcătură.

Moroiu era un pişicher fără pereche, pentru Chirianescu, şi avea tot felul de legături sociale.

In aşteptare însă, venise deocamdată Frosina, nevastă-sa, turbată, ca să'l întrebe, când are de gând să se ocupe de măritişul Titinei. Fata ajunsese de nesuferit. Nu se mai putea viţui sub acelaş aco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pământ cu ea. Una din două trebuia să plece din casă. Nu vedea el că fata se trece? că nu mai e stăpână pe nervii ei? Nu știa el că fetele din ziua de azi sunt nerăbdătoare, isterice și că n'au respect de părinții lor? El, colonelul, tatăl, nu auzise ocările ce i le aruncase fata de douzeci și patru de ani, mă-si? Ar fi trebuit să fie de față; s'o audă! Nu mai era de trăit în cocina asta de casă!

Chirianescu îi trimesese lui Moroiu, printr'o ordonanță, un bilețel, în care-l poftea să treacă pe la dânsul, neîntârziat, de cum va prânzi. Avea să'i spună lucruri de mare însemnătate.

Căpitanul, desfăcând plicul, citind scrisoarea, rămăsese dus pe gânduri. Dela ziua Sofiței nu mai dase prin casa lui Chirianescu și se gândise să vie mai rar. Ba chiar se chibzuia să nu mai viziteze gospodăria comandantului, decât după ce va fi înștiințat de Frosina, că «Burdihan!» — așa îl porecliseră ei pe colonel — a plecat la garnizoana lui. Și atunci încă Moroiu n'ar fi alergat de grabă și cu plăcere, pentrucă i se cam acrise de grațiile vestejite ale colonelesei, de pasiunea ei fierbinte la patruzeci de ani, acaparatoare, nepotrivită. Și-l mai oprea ceva pe căpitan: i se păruse în câteva rânduri că Titinica îl pândește, îl mustră cu lungi ochiade; că'i cere atenție și iubire. Or cum, fata nu era de lepădat; dar i se părea, chiar lui Moroiu, că ar fi greu să întoarcă așa lucrurile, încât s'o lase pe mumă și să treacă la fiică. L'ar fi sfâșiat Frosa!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când i se păruse întâia oară lui Moroiu, că surprinde în ochii fetei dorința de a'i fi plăcută, el încă n'o judecase ca un sătul pe maică-sa. Era cu ea în epoca de dragoste. Mai apoi îi răspunsese Titinichii după cuviință, dar, fie că nu'l înțelesese, fie că nu bănuia relațiile lui cu mă-sa, îi răspunsese în doi peri, și Moroiu lăsase vremea să treacă, fără să se explice.

Acum colonelul îl chema :

— Moroiule, treci neapărat, îndată după masă, pela mine ; te aștept.

Căpitanul învârtea în degete fițuica de hârtie, o așeza pe masă, ca iar s'o ia și s'o citească.

Se temea ca nu cumva Titica, din gelozie, să'i fi spus tatălui ei, cele ce văzuse în antreu, de ziua soră-si. In cazul ăsta, ar fi trimes «Burdihan» un bilețel așa de laconic, de simplu, de obijnuit și l'ar fi chemat in casa lui ? Era așa de nătărău să spere că el va veni ? De ce să'l cheme ? ca să-l pună față în față cu nevastă-sa și cu fie-sa ? Așa ceva n'avea nici o noimă. De ce'l chema, atunci ? Cine știe pentru ce moft ! Nici odată însă nu'l mai chemase colonelul, în scris, pentrucă, firește, coloneleasa, și poate și fie-sa, avea nevoe de un brav ca el, nu «Burdihan». Să nu se ducă ; să'i răspundă scurt într'o scrisoare că e bolnav ? Care ar fi fost urmarea ? Ar fi venit poate Chirianescu la elî Un om care are atâta nevoe de tine, încât îți scrie, ca niciodată, să vii să-ți vorbească, de nu poți tu să te duci să'l vezi, vine el să te vadă, și mai ales că'i ești prieten și ești bolnav».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mar1901 1932

Căpitanul Moroiu se hotări în cele din urmă să se ducă la colonel. Îi părea rău că nu avea revolver; avusese unul militar şi'l vânduse. Îşi puse în buzunar un bocs, socotind că, mai de grabă decât sabia, i-ar fi la îndemână, dacă se întâmpla să fie atacat.

Se spilcui în oglindă, se privi languros, ridică un umăr, cum avea obicei, şi eşi din căminul lui, la etaj, tot îngândurat. Dar grija nu-l împiedică, ci, mulţumit de sine, cum era, de mutra lui, se opri la o fereastră. Cercetă îndelung, răsucindu-şi mustaţa. Nu văzu ce căuta, jos, în parter. Şedea acolo o pereche de oameni ciudaţi şi un fel de cameristă, cu care el se şi certase, după o dulce prietenie.

Nu făcu douăzeci de paşi în stradă şi o femee, cu două cofe pline, trecu ras pe lângă el. «Semn bun! gândi căpitanul, dar nu mă duc nici la joc de cărţi, nici să-mi iau leafa, aşa că de unde dracul poate să mi pice belşugul?»

Ofiţerul îşi răsuci totuş mustaţa, mai bine dispus. Mustaţa era întâia lui armă în lupta pentru existenţă. Şi iarăş se gândi la comandantul garnizoanei Târgu. Colonelul aranjase poate un banc, cu Târgoveni de-ai lui, agiamii.

Când intră în curtea îngustă a caselor Chirianeştilor, căpitanul privi atent cu coada ochiului pe rând în toate ferestrele catului de jos, trăgând bine cu urechea.

Nu culese nimic deosebit. Nimeni la geamuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In fundul curţii se spărgeau lemne ; sgomotul fierăriei se auzea ca de alături.

Sună. I se deschise curând. O mică emoţie umflă pieptul, cu decoraţie, al căpitanului.

Işi aduse aminte, desbrăcându-se de manta în antreul cu pricina, că Burdihan îi era superior milităraşte cu două grade, cu trei. Işi mai răsuci odată mustăţile, mai de seamă decât epoleţii lui, din nervozitate de astă dată, şi intră în camera în care era aşteptat.

Colonelul nu-i zâmbi; nu-i întinse mâna numai-decât, părea înorat, rău dispus, sta cu palmele pe pântece. Când ridică ochii asupră-i, Chirianescu spuse moale, nehotărât :

— Stai, căpitane.

Aşezându-se, Moroiu îşi pipăi boxul pus în buzunarul dela spate al pantalonilor.

— Ai fost prins vre-odată în flagrant delict de adulter la vre-o cucoană ? întrebă rar colonelul.

«Hait, c'am păţit'o !» îşi zise Moroiu, şi îşi muşcă buzele, turburat.

— Nu, domnule colonel.

— Adică nu prins de-abinele, să pună bărbatul mâna pe tine şi să te dea pe mâna comănduirii. Să izbuteşti să fugi, dar să rămână în mâna lui, sabia, tunica ta ?

«Parcă n'ar fi vorba de mine !» se gândi Moroiu.

— Nu, mon colonel !

— Dragă, de asta te-am chemat, pentru că aşa am păţit eu, şi aş vrea să mă povăţueşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Aşa ai păţit-o, colonele! Dumneata? sau faci o pildă? O... Bată-te norocul!

O piatră grea fusese smulsă de pe pieptul căpitanului. Ochii lui se umplură de bucurie, de foc, şi un râs gras, slobod, fericit şi aproape batjocoritor izbucni din pieptu-i, din toată ţâptura lui, în hohote.

— Nu râde, ascultă, e lucru serios. Credeam că ai trecut pe aici. Te ştiu prietenul devotat al familiei mele. Ce mă înveţi tu să fac? Ai cunoştinţe, ai relaţii, te învârteşti bine...

Râzând mereu, neputându-şi stăpâni bucuria, plăcerea, încântat, Moroiu, clipind din ochi, dând din cap, zise:

— Dă-mi voe să iau o ţigară. Crai mai eşti, mon colonel! Şi aşa! Şi zi aşa! Dece nu-mi spuneai mai repede? Ha, ha, ha! Relaţiuni...

Frosina auzise soneria şi ea, când venise Moroiu. Il întrebase îndată pe vistavoiul care deschisese uşa, cine venise, şi, săgetată în inimă de o temere, întrucât înţelesese de ce Moroiu, care venea la două trei zile, nu se mai arătase prin casă dela surprinderea din antreu, ea trecuse cu paşi mari şi înfundaţi în covoare până la uşa cabinetului bărbatului ei. Acolo, ţinându-şi răsuflarea, se lipise de uşe ca o spioană, ca să audă ce-şi vorbesc cei doi bărbaţi ai ei.

Auzind însă hohotul de râs al căpitanului, se depărtase cu un pas şi era să plece. Dar se răsgândi, întrucât nimeni nu putea s'o surprindă şi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai liniştită, numai curioasă, cu urechea pe uşe, ascultă mai departe.

— Ştiu că eşti prieten cu Mitu Popescu... Căpitan tu, căpitan el. La cărţi, la masă, la zaiateturi, la afaceri poate, sunteţi una. Ce zici ?

— Cu Mitulică ?... da ; şi el e omul şefului şefilor... Te-am înţeles. Bun şi aprobat, colonele. Dar spune'mi mie, din fir în păr, tot ce-ai păţit. Fă'mi plăcerea asta. O cucoană tânără ? Craiule!

Zâmbind, scrumindu'şi din când în când ţigara într'o faianţă depe biroul comandantului, căpitanul era lacom de povestea hazlie. Nu mai avea în faţa lui un superior, ci pe un bătrân care'şi îngăduise o aventură tinerească, şi-o păţise. Radios, aştepta. Din temerea cu care intrase în casă nu'i mai dăinuia nimic. Era vesel, n'avea nimic de perdut. Colonelul, strâmţorat, se simţea dator să se destăinuiască omului chemat anume.

— Imi plăcea la nebunie o secătură de femee, s'o bagi în buzunarul mantalei de mică, nevasta unui inginer. Natural, mă stăpâneam, sunt om serios, cu răspundere, cu familie, onorat de întreaga societate. Cine nu mă cunoaşte ? Şi nu'mi place mie să se vorbească de mine prin colţuri, să afle cumva nevastă-mea : o icoană de femee! Dar nu se putea. Şi nu se putea, pentrucă se ţinea grapă de umbra mea. Pretutindeni îi vedeam născiorul sumes, de franţuzoaică... Mă rog, lucrul ajunsese aşa de bătător la ochi, în aşa hal eram urmărit de ea, că lumea credea că ne dăm întâlnire... Aşa că, înţelegi, era inutil...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu înțeleg.

— Lumea credea că trăesc cu ea, văzându-ne mereu împreună... Și-atunci mi-am zis, că aș fi un prost să nu profit de un svon pe care nu-l puteam înăbuși. I-am făcut pe plac și pitcoacei și lumii.

— Și cum, colonele, așa nenoroc ai avut, râse iarăș Moroiu, că la prima vizită ai și căzut în capcană ?

— Cine ți-a spus ? întrebă colonelul, serios.

Dar, văzând că Moroiu nu răspundea și pricepând că dedusese din puținele lui spuse, adăogă :

— Aș ! la prima vizită ! Era amanta mea de șase luni de zile, — dar nu spune te rog nimic nimănui ! Minunată femee, pasionată ! In cele din urmă însă mă săturasem de ea. Obișnuința...

— Și cum ai fost prins, colonele ?

— Eram în casa omului, ca la mine acasă, culcați în pat ; convinși că soțul e departe, la țară, la o măsurătoare, când auzim la ușa iatacului un ciocănit, apoi vocea lui, a omului înșelat. Situația era stupidă, și-a lui, și a neveste-si, și a ibovnicului, adică a mea. Când am priceput că vrea și poate să spargă ușa, am deschis fereastra și, ușor ca o porumbiță, am sărit afară în curte, și-am șters-o. N'am apucat însă să mă îmbrac bine și mi-am lăsat zălog acolo, în iatac, dovezi de identitatea mea : tunica, cu un portofoliu în ea plin de hârtii și cu mai multe mii de lei, și sabia. E !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coloneleasa era tot la uşe, cu urechea lipită, şi asculta. Nimic din cele rostite nu'i scăpase. Tresărise violent de mai multe ori, dar se ţinuse tare. Se gândise un moment la fie-sa, la Titina care o văsuse împerechiată cu Moroiu, şi dorise un moment ca să fie ea, fata, acolo, ca să asculte spovedania lui tată-său, a lui Iliuţă, ca astfel s'o îndreptăţească pe mă-sa; să priceapă copilul denaturat dece avea nevoe ea, Frosa, femee cu zece ani mai tânără decât el, Iliuţă, să aibă un amant.

Dar când Frosa auzise de mii de lei pierdute, găsite de inginer, inima'i svâcnise cu putere, şi abia avusese tăria să nu dea buzna pe uşe strigând: «mizerabile!» «jefuitorule!» lui Iliuţă. Se mai linişti gospodina, gândindu-se că bărbatul ei minte, se laudă, că nu va fi avut atâţia bani, pe cât spunea.

— E grav, căpitane, la vârsta mea, în situaţia mea, asemenea aventuri galante!... Ce pot să fac? Te întreb. In Târgu nu mă mai pot duce. Inginerul mă aşteaptă, pe semne ca să'mi facă scandal. Iţi poţi închipui că afacerea asta s'a petrecut noaptea... A douazi am fost la Bucureşti. Nu m'a mai văzut nimeni în Târgu. Ce face el, soţul, cu sabia şi cu tunica n..a? La bani nici nu mă mai gândesc! Nu ştiu ce face, sau ce are de gând. Are să vină în cele din urmă aci, la Ministerul de Război, cu ele, ca să mă reclame? Are să mă dea în judecată, aducând obiectele şi hârtiile mele din portofoliu, ca dovezi? Nu pricep. Mă aştept la toate năzbâtiile, la toate pacostele. In tot cazul, ar tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901_1932

bui să'mi regulez situaţia, să mă mut la Bucureşti. Sunt îndreptăţit să'mi cer permutarea, având aici casă, familie grea, fete de măritat. Dece să fiu ţinut la mama dracului, la Târgu, şi nu aici în Capitală? Până când cu protecţiile, favorurile şi nepotismul? Militari incapabili, coloneli de eri de alaltăeri, ajunşi la grad mulţumită nevestelor lor, neamurilor procopsite, paţachinelor, se lăfăesc în trăsurile corpurilor de armată din Bucureşti şi în automobilele Ministerului de Război. Nici un simţ de dreptate! Cui să mă tângui? Plângerea unui militar e lucru urât, nepotrivit. Ordinele se execută; nimeni să nu crâcnească! Foarte bine! Dar nu se găseşte un samsar, un om influent, care să primească, sunt dispus să dau până la zece mii de lei?...

Aci, inima Frosei sbucni iarăş, lovi ca un ciocan; dar milităreasa şezu la postul ei, mai departe.

Cei doi bărbaţi, români amândoi, din România, din Capitală, se priviră în ochi, tăcând, aprofundând chestia care'i preocupa, apropiaţi în spirit.

Coloneleasa, dinapoia uşii, părându-i-se că se apropie cineva, prin celelalte camere, de antreu, se depărtă.

«Va să zică, se gândea ea, nu numai că aruncă banii cu pumnii, zăpăcitul şi nemernicul! (colonelul); dar se primejduește şi ne poate pierde pe toţi. Şi eu care speram să-l văd general, în ajunul războiului, prin cunoştinţele mele! Şi o să trebue să tac, să nu-l sgârii, să nu-l sgâlţâi, să nu-l scuip

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

în obraz ; pentru ca să nu creadă că mi-a destăinuit Moroiu, că Moroiu l-a trădat. Şi poate fi dat afară din slujbă, ca un simplu funcţionar, ca un amploiat de birou, când a purtat trese şi-a târât sabie, reflecta cucoana, atinsă în sentimentele ei trufaşe de coloneleasă.

«Şi el e moale, e nedestoinic, urma să cugete soţia, şi nu ştiu unde aş interveni eu, ca să salvez familia şi onoarea ei».

Şi gândul Frosei se duse la fratele ei, cu care era certată în urma unei intrigi a magistratului, a procurorului Adamescu.

— Ce-i drept, rosti cugetător căpitanul Moroiu, Mitulică poate multe. Alaltă-seară a petrecut până la ziuă cu generalul, într'o cabină dela Flora. Nu ştiu cine mai era cu ei ; îm închipui că tot persoane simandicoase, miniştrii, secretari generali sau deputaţi ministeriabili ; nu ştiu cine anume, dar ştiu că damele nu le-au lipsit. O fi fost şi vecina mea acolo... Mitulică ăsta e dat dracului. El le adună. Generalul, şeful cum îi zicem cu toţii, n'are decât să'i sufle la ureche : «Diseară, la Suzana», şi Mitulică întocmeşte un buchet de fetiţe, de cucoane, tot una şi una. Mii de lei costă câte un banchet ! Mitulică poate ceva, în chestia permutării.

— Şi cât să-i dau ? Cât mă sfătueşti să-i dau ?

— A, nimic ! Mi-e prieten...

— Atunci nu e lucru serios. Am isprăvit-o cu el ! Se teme să nu ia bani dela grade... Atunci mai bine gândeşte-te la careva, în afară de el. Mi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

tulică... Nu înțelegi că altul îi dă parale, printr'o femee de pildă, poate pentru acelaș serviciu, pe care i-l cer eu din prieteșug? Intr'un caz ca ăsta, pe cine poate el mai lesne refuza, dacă nu pe tine, pe un prietem? Mai gândește-te la care-va.

— Mai cunosc doi ovrei, care țin o mare agenție de publicitate dela noi. Fac afaceri strălucite. Cu siguranță că se învârtesc și pe la Ministerul de Războiu, dar poate că ei lucrează cu alt cineva de pe acolo, și-atunci e nevoe să-l plătim și pe acela, și cine știe pe cine încă. Pe urmă evreii se laudă, defaimă armata; nu sunt patrioți.

Colonelul ciocăni un marș cu degetele pe masă; căzuse pe gânduri. Căpitanul se adâncise în cercetarea afacerii. Uitate erau temerile cu care venise, uitase că trăia cu soția omului din fața lui; își luase asupră'și grija lui Chirianescu.

Intr'un târziu, schimbat la chip, ca un om care a discutat cu sine și e gata de un sacrificiu neprevăzut, grăi răspicat:

— Cred că am găsit ce ne trebue.

Apoi, coborând vocea:

— Am părăsit de curând o femee... delicioasă, ca pasiune, corp, tinerețe... Mi-era frică de încurcătură... Se poate să mă însor... Ea este un fel de damă de companie, sau așa ceva. Nu mai trăia decât cu stăpânu-său, și cu el avea rar de tot relații amoroase; pentrucă el e prea ocupat. E un jucator de cărți cum nu s'a mai văzut, cum nu s'a pomenit. De meserie, gazetar. Om de afaceri în stil

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mare. Nevastă-sa trăeşte cu un ministru şi cu un potentat dela căile ferate. Poţi să-ţi închipui ce forţă! El, prin ea, poate totul. Constanţa, aşa se chiamă camerista, dama de companie, poate cât pot stăpânii ei amândoi la un loc. Nu ştiu ce este între ea şi stăpână-sa, dar se îmbracă cu rochii de-ale cucoanei, cu pantofi de-ai ei şi, după cum îţi spusei, mon colonel, trăeşte cu bărbatul ei. O să caut să mă împac cu ea, în profitul d-tale, colonele. Şedem în aceeaşi casă, eu mai sus, ei în parter. Să'mi dai câteva zile răgaz.

Iliuţă ridicase în unghiuri sprâncenele, mirat, nemulţumit oarecum, intrigat totuş.

— Şi crezi, Moroiule, că o cameristă poate să permute un colonel? E aşa de frumoasă?

— Nu poate ea de-adreptul; dar îl roagă pe el, îl sileşte; şi el o roagă pe nevastă-sa. Poate să te coste ceva. Poate să fie nevoe să faci cunoştinţa lui, a gazetarului. Zici că ai da şi zece mii de lei; dă-le, că'ţi vin alţii la loc cu vârf. In Minister, ştiu dela Mitulică, sunt afaceri de sute de mii de lei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

Aci asistăm la o mică neplăcere a Colonelului Chirianescu, şi încă nu aflăm nimic hotărât despre permutare.

Se scursese o săptămână, trecuseră zece zile, şi Chirianescu nu aflase nimic asupra intenţiilor inginerului. Ceasul de pomină, minutul de grea cumpănă, din iatacul Margaretei, începeau să-şi piardă străjnicia lor, să nu i se mai arate amintirii colonelului ca un chip de spaimă.

Iliuţă uita, de pildă, truda năbuşitoare, care-l grămădise şi-l zorea să aburce pe fereastră, ca să sară în curte: din strădania clipei aceleia îi rămăsese şi-i revenea, când îşi perinda imaginile ceasului cumplit, ceva diform, mare, ca o pâclă neagră, în care se înfunda: era noaptea din jurul caser inginerului.

Şi nu uita, şi il supăra încă, îl înfrigura şi înfiora senzaţia atingerii cu lăbile picioarelor numai în ciorapi, a călcării noroiului rece, cleios, scârbos — senzaţie pe care n'o luase atunci în seamă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar şi pe aceasta izbutea s'o îmblânzească, s'o alunge degrabă.

Firească îndrumare a omului către fericire ne păstrează amintîrile cele rele într'un ciur rar şi cu multe spărturi. Pierdem, mergând, din suvenirurile neplăcute, punem altele de-asupra şi le pierdem şi pe ele; şi asta este una dintre pricinile pentru cari învăţăm prea puţin. Dar am putea continua altfel personalitatea noastră, alcătuită mai ales din cusururi? Am mai fi noi, tot noi, dacă ne-am schimba hotărât la fiecare pocinog, sub înrâurirea primei învăţături?

Comandantul garnizoanei Târgu nu uita cu desăvârşire păţania lui, deocamdată, pentrucă socotea că are de pătimit de pe urma ei. S'ar fi putut să i se ceară demisia din armată! Putea foarte bine să necinstească o casă, — treaba lui! să strice o căsnicie! dar nu trebuia să fie neghiob şi să lase dovezi aşa de sigure, ca sabia şi portofoliul, înţesat cu hârtii personale! Ne mai putând tăgădui, era vinovat. Aminteri, ce haz ar fi stârnit toată afacerea asta şi ce crai deştept ar fi părut colonelul Chirianescu! Prietenii l'ar fi felicitat; duşmanii s'ar fi temut de el, pizmuindu-l alăturea cu amicii; cucoanele l-ar fi gâdilat cu ochiade turburătoare, şi l-ar fi tachinat — aţâţate.

Iliuţă aştepta, obosise adăstând. Şi pentrucă mai ales în casa lui, stând fără vr'o treabă, îşi aducea aminte şi de pătimirea lui, şi că se cuvenea să fie la regiment, în Târgu, şi că nu se putea duce acolo, —se plimba. Ştia să citească, dar nu'şi închipuia că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

așa ceva era lucru serios, pentru un atotștiutor colonel! In afară de cănitul părului din cap și din mustață, nu avea ce să facă singur, iar în casă nu juca nici cărți, nici nu discuta politică.

Iliuță nu uita mai cu seamă că trebue să se permute și, fire optimistă, vedea toate bunătățile ce-ar decurge din strămutarea lui în Ministerul de Război.

Se plimba Chirianescu și se înfunda în câte un club, unde juca pocker, maca, până noaptea târziu, de multe ori până la ziuă.

Avu însă o neplăcere într'o noapte. Era după ceasurile două. Nu mai rămăseseră din întâmplare în club, în sala principală, decât șease persoane, patru jucători, între cari și el, Chirianescu, și doi chibiți: un maior și un domn bine cunoscut lumii bucureștene, dar fără profesie cunoscută. Se juca pe cinci lei miza. Un senator da cărțile. Ceilalți doi jucători erau: un avocat, cocoșat, cu un ochi mai mare și unul mai mic, tip foarte obraznic, pentrucă toată lumea știa că a făcut avere vânzând-o pe soră-sa unui bătrân milionar, și un moșier, fost consilier comunal, îmbogățit depe urma afacerilor veroase.

Senatorul îi dase lui Chirianescu șase cărți, în loc de cinci, cât trebuia să'i dea. Iliuță văzuse câte cărți are în mână, dar căuta să profite. Din șase cărți putea să combine mai ușor ceva, decât din cinci, câte aveau adversarii lui. Și întâmplarea făcuse ca să și aibă în mâni, gata, ceia ce se numește la pocker «o culoare»; numai că trebuia să arunce

18 68 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o carte, să rămână cu cinci. Peste cele cinci cărți date la început la pocker se mai poate cere până la trei; dar câte cărți ceri, atâtea și trebue să arunci, ca tot cinci să-ți rămână. Iliuță se mulțumea cu ce avea în mâni; ba chiar avea o foae de prisos.

După ce servise pe toată lumea cu carte, senatorul îl întrebă pe colonel, care era chiar lângă dânsul, câte vrea să schimbe.. «Sunt servit», răspunse comandantul, socotind că privirile tuturora se vor îndrepta, spre vecinul lui, când i se va da aceluia carte, și-apoi către următorul, și el va putea atunci să lepede pe masă și să'i facă vânt cărții de prisos, care'l încurca.

Coloarea din mânile lui era lucru mare. Cocoșatul însă, față'n față cu colonelul, în cărțile căruia privea din când în când maiorul, zărise ceva și devenise bănuitor. Pe sub gene, îl privi pe maior. Acesta îi făcea din ochi semne, că Iliuță umblă cu șoalda. Tocmai pentrucă era ghebos, mic de statură, avocatul reuși să'i numere dela locul lui, colonelului, cărțile din mâni.

Ca împins de un resort, cocoșatul se sculă solemn, dela locu'i și, energic, trântind în masă cu palma, rosti înalt, aruncând cărțile din mâna lui în mijlocul mesei:

— Să se oprească jocul! Numărați cărțile din mâna colonelului!

Senatorul și moșierul se dădură pe spate, surprinși, speriați, și se aplecară apoi pe masă, cu ochii scormonitori. Se frământară pe scaunele lor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

de-asemenea, cei doi chibiţi : maiorul şi omul fără profesie.

O tăcere grea apăsă ca un nor, un minut, peste masa verde, luminată din belşug; un chelner se opri, încremenit, în privazul unei uşi, vâjiitul unui automobil veni să se reverse, ca din culoar, pe ferestre, în tăcerea plină de întrebare.

Senatorul, foarte bătrân, cu ochelari pe nas, cu faţa creaţă, cu bărbii atârnânde sub şi peste guler, voi să întindă mâna către Chirianescu :

— Domnule colonel.....

Dar fără să'l privească, întinzându-şi ca pe un bloc piep ul lat peste masă, sculat depe scaun, cu decoraţia clătinată, scânteind de-asupra cărţilor vrăfuite, amestecate în mijlocul mesei, Iliuţă asvârli cărţile cu putere în maldărul celorlalte, şi răgi, ca însăşi cinstea insultată :

— Eu mi-am dat cărţi, mizerabile? Cum îndrăzneşti ? Eu !?..

Cocoşatul se trase înapoi, înfricoşat de ocamdată şi, când fu mai departe de mâna colonelului, care i se păruse că voise să-l apuce peste masă, se îndârji în curajul lui, pierdut o clipă.

— Da! domnul senator a greşit ; dar ai voit să profiţi de greşala dumnealui, să joci cu şase cărţi!

Şi cu glas mai scăzut, dar plin de batjocură, avocatul ghebos gârâi :

— Credeai că nu e inginerul acasă.?.

Colonelul nu se pregătise pentru batjocura rostită încet de avocat şi răspunse la acuzare :

— Indrăzneşti să mai susţii? şi bătu din picior

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

militărește. Tocmai tu te-ai găsit? vânzător de carne vie!

In România nu este nevoe să se disculpe cineva de o învinuire, adusă chiar prin presă! răspunde doar, că este o calomnie, și arată că bârfitul lui este de trei ori mai ticălos. Și lumea e mulțumită, adică se distrează..

— Domnule Maior, dumneata ești martor!

Și gândindu-se că s'ar putea crede că provoacă la duel, deslușì, repede:

— Ai văzut adică și dumneata că avea șease cărți

— Eu? sări ars maiorul. Ești nebun, Tănăsache!

Pe avocat îl chema Tănăsache Pinschi și era bun și vechi prieten cu maiorul.

— Ce-am văzut eu? urmă ofițerul. Ce însemnează asta?

Avocatul înțelese că nu'l putea scoate mărturie, în potriva unui superior. Totuș, mârâi:

— Corb la corb..... Un maior nu vede nici odată ce face un colonel, nici la Târgu.

Domnul fără profesie interveni:

— Se poate să fi fost o greșeală; o fi dat domnul senator o carte mai mult; dar domnul colonel n'a băgat de seamă. Ei, și? Pentru asta, oamenii de considerație să se certe? un reprezentant al baroului, unul al armatei, de față un domn senator, — tot ce are mai de seamă țara, și să nu fie înțelegere? Jocul trebue să continue, și lumea să se împace: banii nu s'au ridicat depe masă, așa că nimeni n'a fost păgubit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cu celaltă lume nu am nimic, spuse Chirianescu, dar cu dumnealui nu mai joc.

Şi'l arătă pe avocat, care zâmbea sarcastic şi'l măsura. Jocul se sparse. Lumea începu să se ridice.

Maiorul îl petrecu până acasă pe colonel, deşi nu'l cunoscuse până atunci, decât din nume. Tovărăşia aceasta, a unui camarad de arme, îl făcea să uite cu desăvârşire, pe Iliuţă, că voise să înşele. Pe tot drumul, făcut pe jos până acasă, Iliuţă fierbea de mânie. Era într'adevăr furios, indignat, nu se prefăcea. Nu putea să priceapă şi să admită cutezanţa tocmai a cocoşatului acela, pe care'l ştia toată lumea că trăeşte din codoşlâc. Se simţea curat, superior, ca şi cum nu avea să'şi impute nimic, întrucât el n'ar fost în stare, socotea, — să'şi vândă sora, ca să se procopsească. Statul, patria, nu'i trezeau în conştiinţă nici o imagină care să'l mustre sau să'l pună pe calea datoriei proprii. Hoţiile lui, şarlatania dela cărţi, i se păreau obişnuite, onorabile.

Maiorul, ca să'l potolească, spunea mereu:

— Ce voiţi, domnule colonel, e o vorbă: cine se bagă în tărâţe, îl mănâncă porcii. Nu trebue dumneavoastră, să jucaţi cu oricine... Vedeţi...

Cocoşatul bâlbâise parcă ceva şi despre Târgu, şi chiar despre inginer... De unde putea să ştie blestematul? Poate de-asta a fost îndrăzneţ faţă de el, nu pentrucă'l văzuse cu şase cărţi. N'ar fi cutezat. Aşa dar, ştia toată lumea păţania lui din Târgu!

Umflându-şi faţa patrată şi buhăită, stăpânin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

du-se să nu izbucnească în hohote, aşa i se năzări în dreptul Atheneului, într'o zi, lui Chirianescu, prietenul şi omul cu care multe legase şi deslegase, prefectul Târgului.

Iliuţă clipi din pleoape, îşi aţinti holbat privirea şi văzu că nu se înşală. Prefectul era, şi venea drept spre el, şi cu cât se apropia, da drumul râsului, se lăsa pe vine, strâmbându-se tot şi bălăbănindu-se cu umerii jucaţi în sus şi'n jos, în dreapta şi'n stânga.

— Cine mi-ai fost, colonele! hohoti el, cu lacrămi în ochi, liberat în sfârşit de râsul înfrânat. Aşa le faci, craiule!

Veselia şi plăcerea conteniră deodată cu râsul. Privindu-l pe colonel, care zâmbea strâmtorat, înţelese că din aceeaş pricină care-l înveselia atât, colonelul nu mai venise prin Târgu şi că n'avea să se mai întoarcă pe acolo. Se întristă, dădu din cap:

— Imi pare foarte rău de întâmplarea asta, pot să zic nenorocită. Sunt dezolat! De ce n'ai fost dibaci, colonele, s'o aduci pe ea acasă la tine, sau la altă persoană străină, nu să te duci tu în casa ei, a lui, a dobitocului de inginer? Să nu intri nici odată în bârlogul ursului, ca să-i răpeşti puiul.

Şi, cu o clipire în ochii lăcrămoşi, moi, plini acum de o poftă senzuală şi de curiozitate, întrebă:

— Dar încaltea ai fost prins după?... Mă'nţelegi, hai? Ţi-ai satisfăcut plăcerea? Cam de multă vreme umblai după Margareta!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon/1901-1932

— Ba bine că nu! Era lucru vechi, cunoscut... Dar bunul prieten nu se mulţumea cu atâta, voia să afle intimităţi, voia să ştie cât este de frumoasă în iatacul ei Margareta; dacă era pasionată; dacă avea drăgălăşii, nebunii, toane, de pildă ca Lida, cântăreaţa dela varieteu, pe care o cunoşteau bine amândoi; dacă te urmăreau năzbâtiile ei de femee...

Rând pe rând foarte serios, atent ca la telefon când îi vorbea ministrul, cu sprâncenele ridicate, sau rostogolindu-se parcă în hohote de râs, prefectul asculta, vorbea, petrecea de minune şi cugeta.

— Divorţează inginerul? întrebă Chirianescu.

— Nu cred. Până acum nu s'a primit la judecătorie nici o cerere din partea lui,—or a ei. Sunt bine informat; l'am întrebat pe judecătăr. Dar tu, colonele, ce ai de gând să faci? Vrei să ne părăseşti?

— Trebue să-mi cer permutarea... Spui şi tu că ştie toată lumea.

— Aşa este. Sunt nemângâiat! Şi tocmai am o afacere grabnică. Eşti încă şi acum comandantul garnizoanei?

— Da.

— Numai cu tine pot face afacerea asta. Am nişte fân umed, stricat. Nu'l pot vinde nimănui. Nici pe degeaba nu mi l'ar lua cineva. L-aş da la vitele mele, dar nu'l mănâncă.

— Pricep; dar am luat furaj, mai mult decât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebuia. Am câştigat puţin, ce-i drept. Ştii că eu nu sunt lacom.

— Chibzueşte-te bine, colonele. Îl dau eftin; câştigi cinci mii de lei numai tu.

Chirianescu tresări. «Cinci mii de lei!» îşi zise el. «Tocmai jumătate din cât i-am spus lui Moroiu, că ofer pentru permutare! Dumnezeu mi-i trimite. Şi poate n'o să mă coste permutarea de cât atâta; adică nimic! Strălucită afacere, la spartul... Târgului!»

Vorbi tare:

— Imposibil! Te-aş servi bucuros; poţi să-ţi închipui! Pentru un prieten ca tine...

— Am făcut hârtii în regulă; numai să le iscăleşti. Şi m'am gândit şi ce să se facă cu fânul meu, ca să dispară. Pentrucă, firește, dacă vine alt comandant, şi vede că în preziua venirii lui s'a cumpărat furaj aşa de prost, poate face scandal, — mai cu seamă că regimentul fusese aprovizionat.

După o tăcere, prefectul urmă:

— Uite ce-i de făcut: fânul meu o să fie aşezat în clae mare, acolo unde fac soldaţii instrucţie, departe de cazarmă, de case, de bărăci. Îl pune în mijloc. M'am şi înţeles cu căpitanul, cum şi ce fel. Îi dau şi lui o mie de lei. Într'o noapte, a doua zi după ce aşează fânul, prin oamenii lui de credinţă, îi dă foc. Îi dă foc bine şi arde de tot. N'o să prea vrea, că e ud, e putregăit, muced; dar odată ce-o arde cât de puţin, n'o să se ştie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901_1932

cum a fost mai nainte. O să se creadă că a fost udat de pompieri.

— Adică să'l aşeze unde nu mai e de jur împrejur nimic altceva... pricepu comandantul. Ideia nu e rea. Dar o să se întrebe noul comandant, că dece l-am cumpărat, când mai era, şi încă berechet.

— Cinci mii de lei îţi dau, colonele. Gândeşte-te. Aştia sunt ultimii bani pe care îi încasezi de pe urma regimentului, al cărui părinte iubit ai fost. Fă cum zic eu... Dacă va crâcni cine-va, cumva, mai sunt şi eu pe acolo... Şi-apoi poate să-mi trimeată pe unul pe care'l cer eu, ca să'l am sub mână. Noul comandant o să priceapă că are interese faţă de mine, şi o să înghită.

— Ai banii ?..

— Îi am la mine.

Cei doi înalţi demnitari intrară într'un restaurant, cerură cerneală şi toc, şi afacerea se făcu. Chirianescu zâmbea, luminat, gândindu-se ce norocos fusese, să'l întâlnească pe colonel, tocmai când îl căuta.

— Şi ce garnizoană ţi-ai ales, colonele ? întrebă prefectul.

— Mă mut în Ministerul de Război.

Ca un fior străbătu întreaga făptură a prefectului. Amuţi o clipă, plin de cugetare. Apoi, petrecându'l pe după mijloc, cu dragoste, pe colonel; întorcând mult capul spre el:

— Ştii că s'ar putea să nu fie asta ultima afa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cere ce-am închiat-o amândoi? Colonele, dragă colonele!...

— Numai dobitocul ăla de inginer, pe care voi nu sunteţi în stare să'l aruncaţi în alt judeţ, să'l desfiinţaţi de pe pământ, numai el să nu se apuce, lua-l-ar dracul, să facă ceva cu sabia şi cu portofoliul meu, rămase în ghiarele lui.

— Ţi-au rămas lucrurile astea acolo în casă? Ai fugit aproape gol pe fereastră, se zice; parcă citea prefectul, aducându-şi aminte peripeţiile svonite în Târgu.

— Dar ai tu atâta tân, cât spui în hârtiile tale? zâmbi şi'l privi cu coada ochiului pe amic, Chirianescu.

— Ce'ţi pasă! Tot o să ardă şi.....

— Zic eu ceva? făcu Iliuţă, glumeţ.

Şi urmă, drept răspuns la întrebările amicului:

— Despoiat, — nu, aveam mantaua... Dar am lăsat tunica, şi în tunică aveam un portofoliu cu tot felul de hârtii.

— Vezi acuma mi-aduc aminte bine; uitasem. S'a dus inginerul acum două trei zile la prezidentul tribunalului, prieten şi cu mine şi cu tine, şi l-a întrebat cui trebue să se adreseze el, întrucât vrea să se plângă impotriva unui militar: unei autorităţi civile sau militare? Are dovezi în mână....

— Are. Nu ştiu ce are să facă cu ele... Mă tem.

— Colonele, pentru că ai să fii la Ministerul de Războiu... pentrucă ne leagă cea mai sfântă prietenie, am să fac un lucru mare pentru tine... Nu'ţi promit nimic!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ba spune'mi, ce-ai vrea să faci...

— Nu. Vei vedea. Poate să nu izbutesc... dar nu cred!

Cei doi cărdaşi se despărţiră, strângându'şi mânile cu putere şi iubire.

Frosa nu mai simţea nici o constrângere, nici o stânjenire faţă de fie-sa, Titinica, de când aflase păţania bărbatului ei, la Târgu. Fata fugea de maică-sa, văzând-o că are curaj s'o înfrunte, auzind'o blestemând şi ocărându'l în gura mare pe Iliuţă. Indrăzneala intimidează pe toată lumea şi în toate împrejurările. Şi poate că înţelegea că nu are căderea să'i ceară maică-si socoteala.

Frosa nu mai avea astâmpăr. De altfel nici odată nu'i plăcea să stea după amiezele acasă, decât dacă avea mosafiri, zi fixă de întâlnire, sau venea Moroiu. Azi pentru o spelcă, mâine pentru o fundă, poimâine pentru alt neînsemnat mărunţiş, colinda magazinele din strada Lipscani şi din Calea Victoriei, răscolea mărfurile negustorilor, se punea la curent cu tot ce moda scornea; vedea şi cântărea lumea pestriţă a Bucureştilor, intra în viaţa multor familii, multor cochete şi cocote, se împărtăşea de traiul lor, în închipuire. Aceasta era literatura coloneleşei, şi nu numai a ei, ci aproape a tuturor coconeturilor Capitalei.

Işi mai pierdea timpul, Frosa, şi cu vizite, pe la multele ei cunoştinţe, pe cari rar din simpatie le cerceta, ci ca să le pătrundă în căminuri, să le vadă rochiile şi cusururile, ca să le adulmece mi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rosurile alcovurilor ; ca să se bucure cum-va de-o sbârcitură pe obrazul sulemenit al unei prietene, să se învioreze de un oftat, de o neizbândă, de o trădare.

Apoi, după ce se bucura de răul prietenei până la saţiu, şi îl sădea în sine, şi îl suferea ca pe un rău propriu, abia atunci Frosa începea să simtă o adevărată înduioşare pentru nenorocirea amicei.

Nici lui Moroiu nu'i spusese că a tras cu urechea la uşe şi ştie păţania lui bărbatu-său, precum şi nevoia acestuia, care se revărsa asupra familiei, ca să se permute.

De când fusese duhovnicul păcatelor colonelului, căpitanul Moroiu mai venise odată în casa Chirianeştilor. Dar, deşi o găsise pe Frosa singură şi dornică de el, căpitanul nu se întinsese la vorbă şi se lăsase giugulit la repezeală. Frosa încercase să-l oprească, mai curajoasă decât totdeauna, dar nu fusese chip, omul părea plictisit, cu gândul aiurea, Titinica tuşea prin apropiere.

Moroiu se ţinuse de cuvânt. Se împăcase cu dama de companie a marelui samsar, gazetarul Ion Lepedeu şi, lăsând să treacă două zile de tandreţe şi de amor, prilejite de şederea amândorora sub acelaş acoperiş, îi spusese frumoasei lui ce'i cere. Un prieten bun, un protector al său, un colonel, având casă şi familie aci, dorea să fie permutat din provincie la Bucureşti, în Ministerul de Război.

Ce nu putea Ion Lepedeu, prin nevastă-sa ? Constanţa făgădui să încerce. Ea aflase de curând că şeful şefilor, «gheneralul», prânzind cu potentatul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nr1-1901-1932

dela căile ferate, poreclit «Drum de fier», la Capşa, în cabină, o văzuse pe Zozo, şi 'i spusese din ochi multe şi preţioase cuvinte. Nevasta gazetarului primise apoi o brăţară şi o scrisorică parfumată de miros de fân, dela general. Se prinsese şi ăsta! Pe general nu'l robise atâta frumuseţa temeii, cât îl aţâţase propriul său orgoliu şi curiozitatea gusturilor altuia, a unuia mai mare decât el: Zozo, ştia el bine, era în acelaş timp amanta unui ministru şi a lui Drum de fier, şi amândoi aceştia: ştiau şi tăceau.

Zozo tocmai se gândea prin ce serviciu să înceapă a şi'l apropia. Să'i dea tam-nesam o întâlnire, ca şi cum s'ar fi amorezat de el şi nu mai era în stare să se înfrâneze, i se părea copilăros, prostesc. Vorbise cu bărbatu-său, şi el rămăsese să se chibzuiască adânc. La Ministerul de Războiu se puteau face afaceri strălucite, şi tocmai se întâmplase ca Lepedeu să nu aibă nici un om al lui acolo, nici un tovarăş de temei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Unde se poate vedea, cum dau alţii din mâni pe uscat, pentru ca să ajungă Iliuţă la mal.

Până şi în cluburi, la absorbitoarele mese de joc, se întâmpla să se iste discuţii asupra războiului european. Noutatea erau submarinele.

Germania, tot aşa precum prevăzuse războiul şi alierea Angliei în potrivă'i, prevăzuse că flota inamicilor săi îi va supraveghea ţărmii de către mare, că n'o va lăsa să se aprovizioneze pe apă, şi pregătise, în număr considerabil, o unealtă de distrugere puţin cunoscută: submarinele. Bărci de pescari inamice, corăbii îndemânatice, vapoare imense, oraşe plutitoare, se despicau lovite hoţeşte de torpila submarinului german şi se scufundau.

Flota cea fără de număr, engleză, marea flotă franceză, erau ameninţate să înceapă a se putea număra şi a pieri cu vremea, înecate zi cu zi. Un singur mijloc sta la îndemâna aliaţilor, a Înţelegerei, şi acesta cât de costisitor! să construiască mereu vase, să scoată din fabrici tot atâtea corăbii şi crucişetoare câte îi nimicea inamicul. Dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

oamenii care se înecau, or căděau prizonieri ? dar alimentele şi muniţiile care se afundau ? oamenii, mai ales oamenii ce se făceau ? Cum erau apăraţi de patriile lor şi cum puteau fi înlocuiţi ?

Se discuta până şi la jocul de cărţi, daca apărarea Germaniei prin submarine, mai era apărare sau piraterie. Mii de soldaţi, neraniţi, teferi la trup şi la minte, în stare să se lupte, vărsaţi în valuri, pe întinderea fără margini a mării, ca un sac cu făină !

Germania îşi închisese flota în golfurile porturilor ei, apărate de pe mal printr'un colan de mine electrice, cari ar fi explodat la venirea inamicului, şi, asigurată astfel, trimitea pe sub apă o puzderie de animale nautice, ucigaşe ; submarinul era văzut deasupra apei, când vaporul uriaş atacat poate că se şi despicase. Pe când în cărtiţa de submarin nu'şi riscau viaţa mai mult de zece oameni, în dreaghnouturile Inţelegerii puteau să fie zeci de mii de făpturi omeneşti.

Germania nu era simpatică nimănui ; nici acelora care studiaseră în şcoalele ei. Avea însă reci admiratori şi se găseau inşi care să înţeleagă şi să admită că *acuma*, indiferent prin cine şi prin ce împrejurare, ea *trebuia* să provoace războiul. Toate pregătirile ei militare şi sufleteşti ajunseseră la punctul dela care ar fi urmat să decline, pe când ale celor pe care voia să'i stăpânească şi'i şi învinsese politiceşte prin teroarea celui armat până în dinţi, nu erau decât la început. Ce puteau Ger-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mania să mai aştepte? ca să se înarmeze adversarii pe care şi'i alesese?

Toţi cei cari socoteau aşa, credeau că Garmania va învinge şi că România, dacă nu i se aliază, precum era obligată prin tratat, era cel puţin datoare să stea neutră.

Dragostea pentru Franţa, însă, ca un adevărat amor, ţinea în respect, micşora şi răcea opinia calculatorilor acestora, chiar când era plătită, chiar în ziarele vândute pe bani Germaniei. Ideia cuceririi Ardealului, şi-a alipirii lui, în poſida Basarabiei, venea să se adaoge şi să sporească iubirea pentru Franţa şi latinitate.

Ce voia guvernul să facă? pe cine avea să'l asculte? avea să ia odată o hotărâre? nu se ştia, nu se vedeau semne. Intreaga răspundere se strânsese într'o singură mână, ascunsă, a şefului său. «Nu ştiu nimic!» spunea, cui îl întreba, ministrul de externe. «Premierul şi-a luat răspunderea!» declara fiecare alt domn ministru şi schimba vorba.

La tânărul prim-ministru se ajungea greu; interviewuri, iscodiri, nu erau cu putinţă.

Dintre cei care doreau războiul, unii erau îngrijoraţi, enervaţi; alţii aprobau atâta cuminţenie, tăcere. «Cu siguranţă ziceau aceştia, că ţara se aprovizionează, se armează; când vom fi gata, abia atunci vom spune ce avem de revendicat şi vom porni peste Carpaţi. Premierul are în tradiţia familiei sale întărirea şi mărirea României. Ion Brătianu a întemeiat România constituţională.

Chirianescu nu asculta cu plăcere discuţiunile,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca mai toți ofițerii activi. In atmosfera de multe ori grea, încărcată de iluzii și de avânt războinic, colonelul simțea ca un fior străbătându-l și ca o silă amestecată cu ură. Războiul, știa el bine, că nu'l vor face civilii dela club, ci el! Războiul însemna părăsirea vieții acesteia plicticoase, dar uar ușoare, molatice, pentru înfruntarea gloanțecu pieptul deschis. Să moară? Iliuță nu înțelegea. Să mă duc să ucid pentru patrie?» nici fraza asta nu'l încânta.

El socotea că viața nu'i încă destul de plăcută; că nu se poate mânca și bea destul; că toate plăcerile sunt scurte și se terfelesc în desgustul săturării dela un minut la altul.

Să se lipsească și de puținele bunătăți, ca să sufere? Să'l ardă soarele lui Cuptor? Să'i fie frig pe câmp? să nu se spele și să doarmă în cocioabă? să moară? să fie rănit, Doamne ferește?

Dacă ar fi huzurit pe seama epoleților; dacă viața militară l-ar fi desfătat ca un ospăț sardanapalic, tot ar mai fi priceput că are pentru ce să se jertfească; ar fi înțeles că trebue să răsplătești într'un fel binele pe lumea asta, răscumpărându-l.

Dar Iliuță credea că nu datorește nimănui nimic, că făcuse prea mult pierzându-și vremea la cazarmă; că se plătise cu vârf și îndesat la manevre și la parade. Ce'i dădea lui Statul, patria? o leafă de ocară, câteva slugi caraghioase. Amintirea soldaților, a masei de ostași în marș, ridicând ca o turmă nori de praf, îl scutura de greață.

Ce'a, ce crede despre războiul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

european—Iliuță răspundea posomorât, peste umăr, cu două vorbe citite în «Adevărul»: «Marea mută»! Voia să spună comandantul de regiment, că oastea toată nu trebue să aibă nici o părere, ci să se supună ordinelor șefului. Și tot spunând cuvintele acestea două, «Marea Mută», lui Chirianescu i se părea că el le-a scornit.

Chiar dacă n'ar fi fost Iliuță îngrijorat de permutarea lui, tot așa ar fi gândit. Zorile războiului, mobilizarea generală, ici colo, îi dădeau mai de grabă siguranța că nu va fi îndepărtat din armată. Nu i se cere demisia unui coșgogeamite colonel, în ajunul unui război crâncen, pentru imoralitate. Un om capabil, instruit, energic, cum se credea el, hotărât că era necesar ca apa.

Nu exista calitate pe care Chirianescu să nu creadă că o are. Chiar cusururile i se părcau calități. Putea să fie tot atât de necesar la Minister, ca și la front. Și voia să fie la minister.

Moroiu îi spuse că e nădejde să'l poată muta. Căpitanul craidon isbutise să se împace cu dama de companie a doamnei Lepedeu. Fusese deajuns ca să-i facă bezele din fereastra odăii lui, de la etaj, pe când se îmbrăca, și femeea, aducându-și aminte de «dracii lui», de sărutările lui, îi zîmbise, îi făcuse semne că vrea să-l vadă mai deaproape. Lui nu'i putea rezista nici o femee, mai ales dacă apucase să-l cunoască «intim».

Pe Mitulică Popescu, omul șefului șefilor, al generalului, Moroiu îl întrebase: dacă șeful este mulțumit de tot tacâmul din minister, dacă, de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pildă, n'are vre-un colonel de înlocuit. Şi răspunsul lui Mitulică fusese mulţumitor. Rămăseseră în Minister şi câteva edecuri, câţiva galonaţi din cei mai mari, care nu erau pe placul generalului. Aceştia erau oameni de modă veche, nedibaci la afaceri, piedică pentru cei aduşi de şef. Ghenералul avea ochii pe ei şi, rând pe rând, avea să'i trimeată la regiment. Erau şi printre aceştia, fireşte, ca pretutindeni în administraţiile româneşti, buni camarazi, cu care se putea ajunge la orice învoială, oameni care nu se speriau de contracte, de rezilieri, de comenzi încheiate numai pe hârtie, de aprovizionări fantastice şi neexistente.

Mitulică însă avea prea multe afaceri de terminat şi de început, aşa că nu se încumenta, el, căpitan, să strămute din garnizoana Târgului, pe un colonel, în minister. Şi-apoi, el nu lucra prin cărdaşi cu Ministerul. Specialitatea lui era alta; îşi făcea treburile prin Mitzi, prin Lili, prin Cloclo, sau şoptindu-i gheneralului la chef mica lui rugăminte de ofiţer inferior, gată să se martirizeze pentru mai marele său. Şi reuşia totdeauna.

Lui Mitulică Popescu, Moroiu pricepu în cele din urmă că se cade să'i istorisească păţania colonelului din Târgu, aşa cum şi-o închipuise el şi cum i-o mai zugrăvise de curând un ofiţer din partea locului.

Făcuse foarte bine destăinuind spovedania ce i se încredinţase. Mitu, om de duh şi vesel, abia atunci culese numele colonelului în minte, şi'l văzu pe ofiţerul superior şi'l iubi ca pe un om

Muzeul Digital al Romanului Romanesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

adevărat, în carne şi 'n oase. La întâiul prilej avea să'i istorisească generalului, după a şaptea butelie de şampanie desfundată, când îşi lua o damă pe ghenunchi, cu hazul şi cu schimele lui de îndrăcit povestitor, aventura amoroasă a comandantului de regiment Chirianescu, din Târgu. Şi-avea să râdă gheneralul cu hohote, şi avea să'i placă şi colonelul şi povestitorul năstrujnic. Şi poate că nici o recomandaţie n'avea să fie mai tare ca asta, pentru strămutarea bietului colonel.

Constanţa vorbise cu Zozo; Zozo vorbise cu bărbatu-său; acesta cu Constanţa.

Lepedeu, obijnuit la mesele verzi de joc de cărţi cu purcoae de bani, văzuse movile de hârtii albastre şi de napoleoni în minte'i, când atlase dela nevastă-sa curtea stăruitoare ce i-o făcuse gheneralul în cabină, la Capşa, alături de Drum de fier.

Inspirat, Lepedeu scrisese un articol, în care spusese că Transilvania aşteaptă armata română ca pe un mântuitor, şi că este sigur că nici unul dintre conducătorii oştirii n'ar primi să treacă Prutul, ca să lupte în potriva Rusiei, aliatul din 1877.

Lepedeu era ardelean de origină şi avea aerul să se rostească în numele celor de peste munţi, care însă îl cunoşteau cât preţueşte, precum ştiau atâtea şi atâtea lipsuri, — vremelnice poate şi căşunate de către neunirea politică şi culturală a Românilor de pretutindeni.

Colonelul picase bine cu cererea lui de strămutare dela garnizoană în minister. Soţii Lepedeu tocmai se gândeau cum să facă mai isteţ, mai frumos, o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_901-1932

apropiere de «ghenerał». Să se arate Zozo amorezată de el, nu s'ar fi prins. Generalul era destul de deştept, ca să nu creadă că poate cuceri inimi, şi încă inimi aşa de încercate, — cu frumuseţea lui bărbătească.

Şi-apoi ce poate dobândi cine iubeşte, în cel mai prielnic caz, decât împărtăşirea dragostei! Haida de! de amor era sătulă Zozo, îl vedea de atâtea ori pe săptămână pe scenele teatrelor! Şi nici ca să fie iubită, cu adevărat, cu gelozie, n'ar fi voit, nici de către bărbatu său, mai cu seamă de el, — atunci i s'ar fi dus pe copcă libertatea, luxul, beţia în care vieţuia săptămâni une-ori,—nici de ministrul ei, nici de Drum de fier, nici de general!

Darurile bogate, banii şi tovărăşia înaltelor personagii, o mulţumeau destul pe Zozo. Să cobori până la tine inşi din fruntea societăţii, cârmuitori de ţară înaintea cărora alţii tremură cu vorba înodată în gât, cu picioarele îleşcăite, e lucru tare măgulitor pentru o cocotă înăscută. Banii, Zozo îi dispreţuia; îi trecea bărbatului ei, fără să se gândească cu silă, că'şi cumpără prin ei bărbatul. Cât îi trebuia ei pentru rochii şi podoabe mărunte, îşi oprea; iar soţul avea iscusinţa să n'o certe că risipeşte. Ea primea bani, pentrucă dacă nu i s'ar fi dat, şi încă mulţi, nu s'ar fi crezut preţuită. Ştia cât ţin oamenii la bani şi că se despart de ei numai pentru ceva preţuit mai mult.

Aşa dar, pentru ca să priceapă generalul, că ea, Zozo, deşi trăia cu un ministru şi cu Drum de fier, i-ar fi plăcut să petreacă şi cu el, avea să-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceară un serviciu : aducerea colonelului Chirianescu, în minister.

Era însă cuminte ca protejatul să nu fie un necunoscut ; era bine să'l cunoască, şi cât mai de-aproape, familia Lepedeu. Moroiu avea să i'l aducă la un ceai, după ce el însuşi va veni odată, ca mosafir, poftit la un prânz.

El, pentru el, de-adreptul, colonelul nu putea face nimic care să'l scoată din încurcătură la limanul dorit. Nu avea nici prieteni, nici protectori, nici neamuri. Hodorogita mătuşe Zina nu era bună la nimic. Procurorul Adamescu s'ar fi luminat la chip de bucurie, auzind păţania lui văru-său. Prefectul de Târgu îi făgăduise ceva, dar, ştiindu-l scos din judeţul lui, nu avea interes să se ţină de cuvânt. Ce anume trecuse prin capul prefectului, Chirianescu nu ştia.

Frosa, nevasta lui Iliuţă, de îndată ce pricepuse cum stau lucrurile, alergase la frate-său, Alexandru Otoveanu, mai mare cu zece ani decât ea. Nu'i spusese acestuia aventurile bărbatului ei, ci, plângând, tânguindu-se, implorându'l, arătă cât de grea este viaţa, faţă de scumpirea traiului, din cauza că duc două case, ei, una în Bucureşti, alta la Târgu, cu o singură leafă. Sora se jeluia că bietul Iliuţă, cinstit cum era, putea să piară depe o zi pe alta, cu familia lui cu tot, în strâmtorare şi grije. Ca mâine avea să izbucnească războiul, — lucru sigur, după pregătirile pe care ea, soţie de militar superior, le vedea zi cu zi! şi-atunci! Şi Frosa presimţea, spunea dânsa, că Iliuţă va muri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

printre cei dintâi, conștiincios, viteaz precum era și militar încarnat și patriot.

Și îl ruga sora pe frate-său mai mare, să se gândească la văduvia ei, la fetele mari și neînzestrate destul, care aveau să rămână orfane, când după cultura lor îngrijită și după educația primită în casa părinților ar fi meritat cele mai strălucite partide. Îi arătă de-asemenea că în cazul morții colonelului, cu siguranță că ei n'ar mai moșteni dela «Tanti» Zina, a cărei moarte o așteptau îngerește de atâta vreme; că procurorul Adamescu și-așa trage nădejde și n'o slăbește pe căzuta bătrână din ochi. Primejdia era așa de grabnică, de mare, că un frate bun trebuia să facă or ce, ca să'și mântue singura soră și familia ei.

Fratele, deși certat cu Iliuță, căzu pe gânduri, induioșat. Era însă om greu de urnit, amânător. Se ferea totdeauna, pentruca să nu alerge, să nu stăruie la alții și la urma urmei să nu izbutească. Promise totuș să se gândească serios către cine ar putea să se îndrepte, pentru ca sprijinul lui să fie folositor dintru început.

Soră-sa îl cunoaștea bine. Știa că trebuie să-i tocească pragul casei, până să'l hotărască. El spusese că nu'l cunoaște nici pe ministrul de război, nici pe tartorii cari tăiau și spânzurau în administrația militară. Putea stărui, așa dar, numai pe de lături.

Alexandru Otoveanu era însă prieten cu un ministru, al cărui nume nu voia să'l rostească. Prin acesta avea să încerce.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Frosa veni aproape zilnic să'şi urnească fratele, să afle asupra intervenirii lui şi-a ministrului.

Alexandru vorbise, dar şi ministrul era târâe brâu, un visător parcă, un iubitor de tablouri şi de actriţe. Tocmai când se cuvenea să fie mai afundat în lucrările ministerului său, îşi oprea automobilul ministerial la poarta casei unui actriţe frumoase, sau la a unui pictor,—ca să iasă de acolo peste câteva ceasuri.

In cele din urmă, fratele Frosei, îi mai vorbise odată prietenului lui, stăruitor, şi ministrul îi suflase câteva cuvinte... «generalului».

— Şi este speranţă ? întrebase Frosa.

— Generalul i-a notat numele şi a spus că va face tot ce'i va sta în putinţă. Când ? nu ştiu !

Şi fratele adăogase :

— Un ministru nu poate stărui mai mult. Mi-e prieten, dar dacă nu are nici un interes, înţelegi că nu poate să'şi ia obligaţiuni...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O privire asupra unor personagii de rând, pentru ca să nu se creadă că toată lumea petrecea în epoca de pregătire a înfăptuirii sfântului nostru ideal național.

Lângă beciul adânc boltit în pământ sub marea casă a Chirianeștilor și în care se intra de către curtea fierarului și-a brutarului, se afla și o cameră strâmtă, destul de înaltă, de-asupra căreia venea scara de serviciu a locuinței boerești.

Aci era veșnic egrasie. Odaia fusese hărăzită la început pentru spălătorie. Avea ciment pe jos, era lăsată în pământ de-o palmă; nu fusese văruită de cine știe când și mirosea a mucegai, a sărăcie și a cazarmă neîngrijită.

In hruba asta își ținea colonelul Chirianescu servitorii, adică ordonanțele multe, câte șase, câte opt, câte zece unc-ori,—după cum îi abătea.

Când avea nevoe de stoleri în casa lui, aducea dela cazarmă, din Târgu, fără să'l coste calea ferată; când avea nevoe de tapițer, asemenea. Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aveau fetele încălţăminte bună şi trebuia pingelită or alta nouă? Iliuţă scotocea printre rândurile soldaţilor lui şi se întâmpla totdeauna să găsească un cismar de lux, un pantofar parizian. Talpa, pielea, sculele, tot dela cazarmă le aducea.

Acum nu avea decât şease vistavoi. Pe Ghiţă, pe care'l ţinea neclintit la hotelul Central, în Târgu, şi pe care acolo avea să-l uite; pe caporalul Fulgu Stroe, pe care n'ar fi trebuit să'l ţină slugă la casa lui, pentru că era caporal, băiat isteţ, în stare să ajungă sergent major, funcţie aşa de folositoare într'un război; pe Marin, a cărui sarcină, până la prânz, erau parchetele, să le facă oglindă şi curăţenia, deretecatul în etajul de sus; pe Vasile şi pe Stan, cel cu buboiul şi pe încă uuul, al cărui nume nu-l nemerea nimeni din casă şi'i spuneau cu toţii «bucătarul», pentru că acesta gătea, ca un mare meşter, ajutat de ceilalţi.

In dosnica odae de sub scara de serviciu soarele nu pătrundea nici odată. Cămin de zid, sobă de tuci ori de tinichea nu se pomenea.

«N'au nevoe de foc, ei, spusese coloneleasa; sunt mulţi şi se încălzesc».

Şi pe asprele geruri de iarnă, ordonanţele lui Chirianescu dormeau fără foc. Erau acolo patru paturi strâmte, milităreşti, individuale, cu saltele, cu cearceafuri, cu pături aduse de la cazarmă.

Colonelul stăruise într'un timp pe lângă un comandant de corp din Bucureşti, ca şi mâncarea vistavoilor, care 'i argăţeau lui, să fie trimeasă dela cazan, dela o cazarmă din Dealul Spirii. Coman-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dantul însă uitase pe semne, deşi făgăduise, şi oamenii lui Iliuţă rămâseseră să se hrănească tot din puţinul ce li'l dădea el. Hrana lor se gătea aparte, fără carne, fasole şi cartofi, mămăligă în loc de pâine; iar banii pentru ea şi'i lua colonelul dela Târgu, dela regimentul lui.

Pe frig, ca să le fie cald, ziceau ei, dar nici că puteau alt-fel, argaţii fără de simbrie dormeau câte doi într'un pat.

Caporalul lipsea des, nopţile; îşi găsise un culcuş mai prielnic. Vesel, deşi tot mai obosit, mai palid, Fulgu Stroe îşi inspecta în fie-care dimineaţă patul, din odaia rece şi umedă, crivat păstrat numai pentru el şi cu două pături: ca să vadă dacă nu s'a cuibărit care-va în el.

N'ar fi îngăduit. Era gradat şi se credea şi era mai îngrijit de sine, mai curat. Şuera, cercetând aşternutul, ariile la modă în mahalalele Bucureştilor şi amintiri proaspete îi înfloreau chipul, îl făceau să'şi răsucească mustăcioara, cele câteva fire scurte şi resfirate.

Nu'şi lua aere înghe[illegible] şi crunte faţă de «băeţii» ceilalţi, inferiorii lui, pentrucă înţelesese că ei l-au simţit în ce ape se adapă, l-au auzit coborând de asupra capetelor lor câte două trepte de odată, unecri, sau cu opriri îndelungate pe scara de serviciu, trosnitoare, sgomotoasă. Să se încăpăţâneze a tăgădui prin nesomoralâ, ceiace ei chiar dacă ar fi ştiut din gura lui şi nu aveau de gând să spună cui-va: i se părea o nerozie. Şi Fulgu ţinea să fie deştept; să trăiască în bună înţelegere cu toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lumea,—ca să'i fie lui bine. Numai o temere avea el: să nu afle domnişoara Titinca, singura care ar fi putut adulmeca după urmele lui, pentru că numai ea se rotea tam-nesam pe coridor, după culcarea părinţilor, şi sta câte odată mult la fereastra de către fund a casei. Colonelul şi cucoana i se păreau lui Stroe departe de orice bănuială.

Ba chiar, une-ori, cucoanei îi plăcea să'i ia lui câte un lucru de-a dreptul din mână, sau să i'l pună în mână, şi-atunci ridica pe dată privirea la ochii lui, şi'l iscodea zâmbind, înfoiată, dreaptă, gata parcă să se alăture de el, să-l atingă cu şoldurile. Şi Fulgu se înroşea tot, vedea scântei în zarea ochilor, iar cucoana rădea şi iar îl privea ascuţit în obraz, în sufletul ochilor, încât caporalul se fâstâcea şi nu mai ştia ce vorbeşte.

«Ce prost e!» îşi răsturna cocoana capul pe spate, şi'l lăsa nedumerit, cu capul bleg între urechile roşii ca rodul de măcieş.

Bucătarul nu avea altă îndeletnicire decât culnia boerească. Nu isprăvea însă de vreme cu rostirea ei; nu pentru că boerii cinau după opt, ci pentru că la spălatul vaselor, tacâmurilor de seară, numai el era obligat. La prânz, rândăşia asta o făceau Stan şi Vasile.

Marin avea îndatorirea să se culce cel din urmă din toată gospodăria; să fie la uşa din antreu când va veni cine-va; să stingă toate becurile de gaz; să închidă poarta de fier. Cu somnul în gene se strecura el, totdeauna, ba chiar une-ori dormea pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

picioare, visa şi se strecura legănându-se în odăiţa ulavă din dosul casei, şi, repede, adormea cum-secade, pe căpătâiul tare, singur sau alături de un tovarăş încălzit în pătură.

Vasile, înfricat până la o vreme de hăul Bucureştilor, de mulţimea străzilor şi de vuetul lor, de automobilele ucigaşe; trecând cu fereală pe lângă marile clădiri, privindu-le apoi cu ochii pleoştiţi; minunându-se, amuţit, de cum s'a putut înălţa cărămidă cu cărămidă asemenea zidiri şi cum de nu se dărâmau sub împinsoarea unei vijelii de Crivăţ, iarna;—Vasile, carele nu scotea o vorbă, nu cuteza să-şi dea o părere, chiar între tovarăşii lui de adăpost şi de soartă, la colonel: se schimbase cu desăvârşire, dintr'odată.

Poate că el simţise, cel dintâi, paşii caporalului Fulgu, pe treptele scării de serviciu, noaptea şi de către ziuă. Şi pricepuse pe dată, el care fusese cioban la oi pe tăpşanurile şi muchiile singuratice ale Târgului, unde se aciuează caporalul, şi că acolo e bine. Nu spusese nimănui nimic, nu se arătase istet superiorului, deşca, nu-i zâmbise cu prepus.

Dar chiar a doua zi, dus după târgueli cu Stroe, îşi cumpărase un fluer şi cântase în cămara friguroasă, de dor, de jale şi de joc. Peste două zile, fostul păstor, uluit de colcotul Capitalei, amuţit de bănuita deşteptăciune a tuturora, începu şi el să lipsească nopţile din crivatul lui. Pierea din casă, până nu apuca Marin să închidă poarta şi se întorcea peste ulucile din fundul curţii, pe la fierar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Făcuse, hoțomanul, cunoștință cu o servitoare a unui avocat și dormea acolo, pe căpătâi moale și în căldură de bucătărie.

Ordonanțele colonelului Chirianescu își învingeau soarta fiecare în felul ei, cu câte o patimă, care îi șade bine tinereții și nu-i strică, cu răbdare cuminte, cu speranța că precum a trecut cu bine o vreme, va trece și până la împlinirea a trei ani încheiați. Până și caporalul se gândea la eliberarea din oștire, cu mare drag.

Nădăjduia să scape și Stan, osânditul să taie lemne în fiecare zi. Îi trecuse buboiul dela picior, după ce se arătase la doctor și-i spusese acesta ce să facă și să nu mai încalțe cismă până la tămăduire. Și crezuse Stan că numai atâta îl zăticnește și-l amărăște. Umbla, îmbolmojit cu cârpe la picior și se vindecase aproape, dar lâncezea mereu. Friguri îl sgâlțâiau; călduri îl coprindeau; slăbiciune simțea în picioare, în portul trupului drept; o foame de lup hămesit îl arunca asupra mămăligii, și mânca omul tânăr și se îndopa, și tot nu simțea putere în mădulare.

Câte un somn putred îi clocea în așternut, și numai deprinderea și spaima îi descleiau ochii lipiți, însolziți în gene. Raza de soare nu mai zâmbea sufletului lui primăvăratec. Flăcăul își întindea trupul în troznet de descleștare; cu scârbă și-l auzea pârâind, își ura pământul din care a fost zămislit și cu silă începea să trăiască încă o zi.

Posac, mioriăit, scâncind ca un milog,—ceilalți tovarăși, începuseră, fără să știe, să-l ocolească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_1901-1932

Bucătarul se făcea uitat în cuhnie, de când începuse să ierneze ; iar Marin se învoise cu el ca să doarmă pe doi saci de pae, aşezaţi pe un rând de scaune. Sacii, avea grije băiatul să-i cărăbănească dis de dimineaţă.

In cămara urgisită, Stan se trezi într'o noapte, ca la scocul morii, în mare vâjiit, în huet. Parcă îl ridica o streină mână de ceată, depe pernă. Pe sub cămaşa scorţoasă, râcâitoare, şiroae de năduşală fierbinte îşi făceau cale ; şerpuiau pe spatele lui. Îl urzica sudoarea ; îl muşca para de foc care-i lingea grebănul. Fruntea, ca de plumb, îi apăsa capul către genunchii traşi, chirciţi, uzi şi ei, ca şi pulpele slabe, ţurloae, până la glesne. Era ridicat în pat pe jumătate, se lăsă pe căpătâi, voi să se scoale iar, dar nu mai avu putere. Îşi înfipse degetele în coastele, rare ca la naiul lăutarilor. Trase cu unghiile. Se rănea, îl durea. Scărpinase partea dreaptă ; dar şi stânga îl pişca, îl muşca, îl ardea cu sare şi cu ardei. Băgă prin gura cămăşii cealaltă mână şi trase cu unghiile, aduse ghiară. Sgârâia, rănea, însângera ; îl durea. Simţi şi pe picioare nevoia poruncitoare a scărpinării. Mânile i se făcură iuţi ; alergau şi se lungeau pe tot trupul unde era nevoe. Pe spate, ce greu era pe spate de ajuns cu mâna şi de înfipt unghiile în pielea întinsă peste oase si lunecoasă de sudoare! Coastele cereau iarăş să fie sgâriate. Şi cele din dreapta şi cele din stânga cereau în aceiaş vreme, şi nu se mai putea adăsta !

Călduri mari aprindeau trupul nenorocit, slăbit,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

răpus. Stan își repezi amândouă brațele, cruciș, și trase nemilostiv cu ghiarele. Broboane de sudoare îi picau depe frunte. Locurile scărpinate usturau. Curgea sânge. Și totuș, ce bine era. Sarea sângelui ardea pielea, aminteri, nu ca văpaia căldurilor, ci ca un lucru străin, ca un ajutor, ca o alifie.

Dar omul ostenise în luptă cu propriul lui corp; mâniile îi căzură, neputincioase, de-alungul picioarelor iarăș asudate.

Stan se lăsă la loc, în patu-i. Își aduse aminte că visase un pojar mare la ei în sat; și-aduse aminte că el doarme în aceiaș încăpere cu mai mulți inși. Dar nu se auzea nici un suflu de piept omenesc. Numai foalele lui hârjiau, bojoci betegi.

Poate că nu auzea nimic, pentrucă îi vâjâiau urechile. Nu. De fel. Acum simțea din potrivă un gol de clopot în cap și că urechile îi sunt deschise ca pâlniile. Să fi fost de către ziuă, sau la miezul nopții? La ce bun să știe? Ca să vadă dacă mai are de dormit? El avea să stea în crivat, întins, bine întins, ca un mort, chiar dacă cucoana s'ar arăta țâfnoasă în privazul ușii.

Și nu se auzea nimic în încăpere. De ce nu se auzea? Când un om viu doarme-răsuflă, se aude, une ori șueră, alte cri storăe; și somnul unui copil face larmă, și Culiță, băețașul de trei luni, al sorâ-si, sâsâia oleacă, dormind.

E singur, va să zică! De ce? Dinadins l-au lăsat singur. Au fugit de el. Ca de o moimă. A băgat el de seamă că toți sunt morocănoși, că se uită lung la el și vorbesc între dinți. Le e frică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1901 1932

de el. L-au lăsat cu boala lui. Se gândeau că o să moară, Stan.

Să strige, să urle ; n'ar auzi nimeni, ca într'un fund de puț părăsit. Căzuse unul într'o tântână răznită, și l-au găsit putred la o lună.

Să aibă nevoe de o lumânare, ar muri fără ea, necrețineșteș. Răi oameni. S'apropie postul Crăciunului. Răi oameni! Și ce rău e singur. In întuneric, în frig, în pustietatea asta de oraș, într'o cămară înghețată ca pământul. Singur! Nici în țintirim omul nu e singur; așa de singur, de ocolit, de părăsit, de pustnic. Și nici vântul nu bate...

Un frig de om desgolit dintr'odată, în viscolul ernii, îl coprinse. Dinții începură să-i clănțăne ; falca de jos bătea în falca de sus, fără stăpânire, slobodă, ca apucată.

Sgribulit, Stan se grămădi cocoloș, în fundul patului, în salteaua măcinată de svârcolirile trupului lui, dese ori sgâlțăit de frig și pârjolit de fierbințeli. Ținea și ochii strâns închiși, ca și cum și ei ar fi jucat, ca fălcile, dacă nu i-ar fi stăpânit.

Și'n vremea asta se gândea, destrămat, cu pâclă de negândire, cu neguri dușmănoase, cu luminișuri de priveliști înaintea vederii lui. «Se aude de războiu .. O să fie. Dar eu n'o să mă duc. Eu nu mă pot duce. Sunt singur — lăsat singur. Dorm toți, cine știe pe unde, la bine. Trebue să fie tare târziu. N'a fost nici odată așa de târziu în lume. Și domnul colonel o fi dormind. Cât se odihnește el! Dar la războiu el o să se ducă. Acolo o să se ducă. Acolo o să se arate el cine este. Și-o să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se întoarcă şi mai mare... Eu... Ce frig e! Domnul colonel o să facă isprăvi grozave la război».

Clănţănitul, tremurul, i se potolise. Mintea începu să i se limpezească; ochii prinseră să cerceteze preajma din jurul bolnavului. Dar nu aveau pe ce să se oprească. In încăpere era întunecime, beznă. Frigul jilav umezea nările. Stan sbârcea din nas şi'şi trăgea pătura până peste gură.

Tremurase, până se încălzise, şi ostenise iarăş. Căuta să pătrundă cu ochii afară, prin geamurile nespălate ale celor două ferestre, lungi ca sicriele.

Apoi, văzduhul se înceţoşi; ca o funingine se alegea şi lăsa tot mai albicios aerul. Marea tăcere, apăsătoare, începu să se distrame, şi ca de departe sosiră svonuri de mişcare, de frământ.

Somnoros, leneş, obosit, melancolic, se desprinse un cântec, ca dintr'un fund, şi totuş de aproape purces. Cel care îl risipea în negura nopţii, nu voia să-şi strice picoteala ce'l prinsese, ci să se legene cu el, să adoarmă cu vorbele pe buze. Aria, veche, străbătuse aşa, slabă, îngânată, prin ziduri, din bruta'ria vecină.

Acolo, în pitărie, se muncise răzbit; pâinea celor care dormeau era gata, coaptă, aburea rumenă şi putoasă, pe când frământătorii, panacodarii, cocarii, istoviţi, se culcau şi unii şi adormiseră fără să ştie că se culcă, lungindu-se pe scânduri, coprinşi de somn ca de moarte.

Cocoşii cucurigară la apus, la răsărit, aproape, departe. Zăbranicele nopţii se înălbeau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Stan, cu faţa creaţă, cu nasul sbârcit, întors pe o parte, privea afară cu ochii sgâiţi. Nu se mai simţea aşa de singur în odaia părăsită; se deprinsese cu frigul, chircit în pătură; asculta, fără gândire, vuetul Capitalei.

Auzi gardul pârâind. Hoţii? Şi Stan zâmbi, el, prăpăditul, gândindu-se că lui n'au ce să-i ia; că hoţii de-ar veni, s'ar duce drept la domnul colonel. Zâmbi, şi trase cu urechea.

Paşi mari călcau pământul cu grije, cu îndemânare. O umbră trecu prin dreptul ferestrei şi se opri la uşe.

— Cine e? întrebă Stan.

— Eu, Stane.

Bolnavul cunoscu glasul dulce şi domol al lui Vasile. Tăcu. Simţi o mâncărime, ca nişte furnici, pe picioare. Se ţinu tare; se scărpină. Îi fu ruşine.

Vasile trase un chibrit şi aprinse o făclioară subţire cât paiul, bisericească, şi o lumină galbănă, ca un clăbuc întâiu, se desfăcu până în ungherele împăienjenite. Apoi lumina scăzu.

— Dar de ce nu dormi, Stane? Am bocănit eu tare? Te-am deşteptat?

— Nu, mă trezisem mai de mult. Dar tu unde ai fost?

Stan era curios să afla unde se putuse duce ciobănaşul. Nu se putea dumeri. De caporal ştia şi el, dar Vasile unde se putea rătăci, el, un mocan dela oi, bleot de mirare în Bucureştii cei mari şi văjiiţi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Unde ai fost mă, tu ? întrebă el.

— E! făcu Vasile.

Şi-apoi gândindu-se mai bine, păstorul spuse:

— La o fată, Stane, la o fată de-ale noastre, de la ţară. Aici în vecinătate.

Chipul ciobanului i se păru tare vesel şi frumos lui Stan. In bătaia flăcării de lumânărică părea că tot zâmbeşte. Cu plete, tare mândru trebue să fi fost! Stan îl privea cum sta pe marginea patului, gânditor oleacă, cu capul plin de clipele mai adineaorea petrecute. Şi ca o părere de ráu, o frică, se zămislea în inima lui.

Vasile se ridică, dădu pătura de pe patul lui în lături, aşa ca să se vâre sub ea, şi zise:

— Apoi, noapte bună! Mai pot trage un somn! şi stinse lumânarea.

Noaptea înghiţi iarăş, ca pământul, odaia luminată gălbui. Stan oftă, tuşi, se întoarse pe spinare.

Peste un minut, Vasile horcăia. Bolnavul trecu şi el printr'un văl subţire de vis, amestecat cu Vasile, cu cântecul brutarului de alături, cu satul lui, cu maică-sa, cu domnul colonel care se răţoia că se duce să se bată cu Ungurii,—dar se deşteptă.

O împunsoare în piept, ca de corn de vită, îl trezi pe Stan. Afară tot întunecime. Dar bolnavul nu mai era singur; Vasile sforăia paraclisieresţe, în crivatul lui, la un pas.

Şi iată că totul se învârtea în jurul lui Stan. Cu mâna la frunte, ca şi cum ar fi voit să se asigure că bietul cap nu se învârteşte despărţit de trup, cu o mână pe marginea patului, care şi el

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

stătea locului, bolnavul se uită năuc în negura zilei alburie.

Ca o piatră de moară îi apăsa pieptul. Ar fi vrut să scuipe, bolnavul; să tragă afară şi să lepede ceiace nu voia să se rupă şi stătea încleiat şi piedică în lăuntrul lui; dar nu avea putere şi se temea... Dar nu se mai putea să nu tuşească; tusea venea fără voia lui. Se sgudui tot, îşi înghiţi un nod în gât. O arşiţă îl dogorea, îl încinse; ca o tlacără trecea peste spatele lui, până pe grumaji. Iarăş năduşea. Sudoarea îl scălda, isvora, isvora din el ca din nişte omide strivite, omide fierbinţi.

Omul gemu. Se aplecă peste pat, să scuipe. Scuipatul plescăi lat, mult, pe cimentul odăii năclăit. Limba i se vâra prin toate colţurile gurii, înebunită, pe după gingii, curăţa măselele, hârşia dinţii, ca să adune spre buzele fripte, ca să poată scuipa... sângele rupt din plămâni.

Peste fire de ostenit, stors, bolnavul, abia având putere să mortolească în gură gustul strein, se lăsă patului, mulţumit că e întins, cu pleoapele grele, ca de tuci. Casa nu se mai învârtea, se astâmpărase.

Şi Vasile dormea, la doi paşi. Visa poate plaiuri verzi, pe unde cântase cu fluerul, doina.

A doua zi, însuşi domnul colonel, aflând de boala grea a soldatului Stan, a poruncit să fie dus la spitalul militar. Nu trebuia să moară ţoapa la căminul superiorului, ca să mai aibă acesta bucluc, neplăcere, şi cu ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Veşti însemnate din Târgu; o plimbare pe calea Victoriei; îndreptăţitele revolte ale colonelului Chirianescu şi o afacere nouă, la fel cu una veche.

Colonelul Chirianescu îşi băuse cafeaua cu lapte şi, întins pe divan, citea gazeta.

De obicei o citea dela articolul de fond până la ultima pagină. Il interesa momentan tot ce-i păşteau ochii, până şi unele reclame; dar dacă l'ai fi întrebat peste un ceas asupra unei depeşi, informaţii sau păreri vânturate în foaia citită în întregime, habar n'ar fi avut. Ar fi trebuit să-l intereseze de-adreptul, sau să fi citit câteva zile în şir aceleaşi opinii, ca să ţină minte.

Austriacii ocupaseră Belgradul; depe frontul occidental veneau ştiri contradictorii; Anglia declara că nu vă încheia pace, decât după înfrângerea Germaniei; regele Albert şi întreg poporul său nu regretau că s'au pus în calea năvălitorului sălbatic; doi prefecţi din Moldova, demisionaseră; domnul Take Ionescu era de părere că ar fi imorală o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

intervenție armată a României, alături de vrăjmașii învederați ai micilor națiuni; Nicolae Filipescu se rostise pentru o politică alături de Înțelegere.

Toate acestea, după ce luciseră câtva timp în mintea cititorului, păliseră, se stinseseră. Tocmai pe pagina cincea a cotidianului, ochii colonelului se căscară sorbitori, trupul greu se săltă pe divan, omul se ridică într'un cot. Era vorba despre Târgu.

«Eri noapte, nu s'a putut stabili precis ora, un puternic incendiu a izbucnit la cazarma de infanterie, situată la marginea orașului. Limbi mari de foc luminau cerul, în miez de noapte. Panica în oraș era de nedescris. Ardea întreg depozitul de furaj al regimentului. Pagubele sunt mari. A ars de-asemenea un grajd cu patru cai. Pompierii, veniți la fața locului îndată, abia au putut apăra cazarma, amenințată. Victime omenești din fericire nu sunt.

«Erau la fața locului: domnul prefect al județului, domnul polițai, domnul maior Balanga. Față cu măsurile grabnice luate de părinteasca administrație a Târgului, incendiul a fost localizat și stins. D-l comandant al garnizoanei, fiind bolnav de mai multă vreme și în căutare în sânul familiei sale la București, a fost anunțat telegrafic».

N'am primit nimic!» rosti cu glas tare, Iliuță.

la te uită, domnule, ce s'au apucat nebunii să facă!» se miră el. «N'au pus paele prefectului, unde fusese vorba, în câmpie, departe de clădiri;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le-au alăturat de grajduri, — dar foc tot le-a dat! Şi sunt eu răspunzător? De ce mă pomeneşte jurnalul?

Agitat, Chirianescu începu să se plimbe cu paşi mari prin odae. Cum i se cunoştea lipsa dela regiment! Ce lipsă de oameni în ţara asta! Cu siguranţă că boii, — căpitanul sau sergentul major care lucraseră, — nu îndepliniseră pe ţanc instrucţiunile date de prefect. Puseseră paele sau fânul acela la un loc cu celălalt furaj al regimentului. Şi poate că altă ecbipă de oameni fusese pusă la cale să dea foc. Bine că n'a ars şi cazarma! Dar patru cai s'au făcut scrum. Tâmpiţii de cai nu es dela iesle, când simt fum şi foc, cu nici un chip. Şi se mai spune că sunt animale inteligente! Gazeta însă, corespondentul ei din Târgu, vorbeşte şi despre el. «...fiind de mai mult timp bolnav, i s'a telegrafiat...» E aci mâna prefectului. Corespondentul trebue să fie ăla care primeşte lunar simbrie dela prefectură, pe un nume fictiv, ca... servitor. Aminteri, cine ştie cum ar fi încornorat incendiul, şi ce ar fi spus de comandant. Oare în celelalte ziare se pomenea ceva?

Gândul că poate fi dat în tărbacă în alte gazete îl sgudui, şi Iliuţă se repezi la manta, ca să se îmbrace.

Se duse întins la chioşcul de jurnale cel mai apropiat. Pe mica tarabă de scânduri, foi cotidiane erau aşezate ca solzii. Marţialul colonel începu să desfacă rând pe rând foile, cu mâni zorite, autoritare. Pufnea şi cerceta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vânzătorul simți din chichineața lui că un personaj însemnat se află acolo. Se chinci și-l privi, lăsându-l să caute, deși alți mușterii, veniți îndată după colonel, stăteau nerăbdători pe de lături, necutezând să-și facă loc.

In sfârșit, în «Strigătul», Iliuță văzu o corespondență din Târgu. Aruncă cu două degete o monedă de cinci bani, care se rostogoli în cușca vânzătorului, și plecă. Dar își uitase mănușile.

Nu-și băgase bine nasul în ziar, și înțelese că este strigat din napoi.

Vânzătorul, schiop, în petice, sgribulit, alerga după el. «Domnule colonel! Domnule colonel! ați uitat mănușile!»

— Nu puteai să mi le dai acolo? se răsti ofițerul, supărat și mormăi o înjurătură. Dacă nu mă ajungeai?...

Și în gându-i, adăogă: «Cum ești tu, șontorog»...

Prevederile lui erau îndreptățite, se adevereau; Iliuță se trufi o clipă.

«Strigătul», după ce istorisea despre incendiu, spunea că se svonește că focul a fost pus de o mână criminală, dar pe care guvernul va avea grije să n'o pedepsească. Și criticând lipsa de măsuri energice, de pompieri, de apă, izbucnea: «Ca la noi, la nimeni! Mai eri a fost călcată în puterea nopții casa inginerului primăriei, de hoți; fără ca să li se dea de urmă; astăzi avem de relatat un incendiu, care ar fi putut să mistue viața a mii de oameni, a soldaților, a vajnicilor apărători ai patriei. Până când? Este ceva putred în Târgu!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901_1932

Colonelul trecu, fără să ştie de ce, de două ori drumul, în curmeziş, zăpăcit.

Inginerul primăriei nu putea fi altul decât bărbatul Margaretei. Casa în care intrase el, ca amorez; casa din pricina căreia era nevoit să stea departe de garnizoană, de înalta lui slujbă, fusese călcată de tâlhari. Iatacul cu vegheză trandafirie, în care el tremurase, fusese răvăşit, scotocit ca o pungă de tutun. Curioasă întâmplare! Inginerul trebue să se fi luat de gânduri, să creadă că dracul sau pronia au o socoteală cu el. Incaltea să-l fi lăcut şi pe dumnealui să sară prin fereastră, să umble desculţ prin noroi.

Dar ce putea să-i pese lui, lui Iliuţă? De ce îşi bătea el capul cu spaimele şi amărăciunile inginerului? Ba parcă avea de ce. Sabia, tunica, portofoliul lui, plin de hârtii şi de bani, erau în mâna soţului Margaretei, şi acesta chibzuia de sigur, să dea o lovitură cu ele. Nu fusese oare, bărbatul înşelat, la preşedintele tribunalului local şi-l întrebase cui i s'ar putea adresa într'un conflict cu un militar? Acum inginerul avea alte belele pe cap. Umbla de sigur, nu cu lucrurile altuia, ci după ale lui, după cele furate de hoţi.

El, Iliuţă, poate că avea să scape de-acum, de or ce urmărire din partea soţului gelos sau numai răzbunător. Şi poate chiar că tâlharii prilejiseră o împăcare, o apropiere, în căsnicia tulburată a inginerului.

Chirianescu se înveseli de-odată, prinse a râde singur pe uliţă, mergând în paşi largi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«Dar dacă printre lucrurile furate din sălaşul inginerului, sunt şi sabia, tunica şi portofoliul lui? Ce fac hoţii cu ele? Şi ce mută pe inginer, când va fi constatat lipsa preţuitelor obiecte, corpuri delicte de adulter!»

Şi comandantul îşi puse mâna dreaptă peste gură, şi râse mânzeşte. Tâlharii aveau să ardă toate hârtiile, de teamă că, fiind prinşi, să nu fie dovediţi prin ele. Sabia? aveau s'o îngroape, s'o vândă. Bietul inginer!

Işi potoli mersul; intrase pe calea Victoriei. Uitase comandantul de focul dela cazarma de dorobanţi din Târgu.

Era pela miezul zilei. Cea mai de seamă stradă a Bucureştilor unduia de lume, ca o apă mare, cu albie întortochiată, dela bulevardul Academiei şi până la Atheneu.

Nu se putea merge repede; lumea călca domol ca la plimbare; perechile vorbeau, se opreau pe la vitrinele largi, înţesate de mărfuri, cu gust orânduite.

Ziua de început de iarnă era limpede şi uscată; soarele, argint şi aur la olaltă, strălucea de-asupra oraşului Bucuriei, ca o măreaţă şi desăvârşit de frumoasă emblemă, cusută pe mătase albastră, emblemă a măririi, a dărniciei şi a speranţelor grandioase.

Priviri se ridicau depe trotoarul îmbulzit către creatorul vieţăţilor şi-al zeilor, şi, mulţumite în neştire, aduceau până în suflet imagina fermecătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Colonelul Chirianescu fusese prins în cursul de fluviu al căii, al trotuarului, şi mergea la pas, legănându-şi oleacă umerii.

Din multa vorbărie din juru-i ajungeau până la el crâmpee de conversaţie.

«Ce minunată zi. Parcă se împrimăvărează!» se bucura pe franţuzeşte o coconiţă, bine învelită în blănuri scumpe, cu capul dat pe spate, cu un buchet de violete la piept.

«Şi câte vagoane îţi dă? întrebă un domn, pe perechea lui, o doamnă groasă în şolduri, cu faţa şi privirea îndrăzneţe, şi care nu răspundea, părea că are socotelile ei, şi sta cu gura nemişcată, de teamă să nu i se ia roşul de pe buze, foarte gros. Doamna se uita adânc în toate echipagiile; se aştepta să fie văzută de careva.

«Dacă n'ai interesat-o şi pe ea în afacere, măcar cu cinci mii de lei, n'am făcut nimic. Ştiam eu că nu eşti dibaci. De ce n'ai vrut să mă recomanzi, atunci, la cofetărie, ca s'o cunosc şi eu?... mustra un tânăr cu palton strâns pe talie, gomos, pe altul, în palton cu guler de biber.

Uşi de magazine se deschideau; lume intra şi eşea.

Bijutierii destăceau mai multe juvaericale, acum în toiul celui mai crâncen război european şi de care nu se ştia dacă ţara noastră va fi meteu ferită, decât orcând, şi pe preţuri ridicate mult.

Costume, după ultima modă parisiană, apăreau la răspântii, pe corpuri până mai eri înţolite eftin, grosolan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Mici cocote tronau în birji muscăleşti, samsari de toate naţiile, până eri rebegiţi, umblând după câţiva lei, se lăfăiau cu bărbia semeaţă în vânt, în pas marţial, în căutarea unui muscal, a unui automobil, care să'i poarte către un minister sau de la Ateneu la Capşa.

Chirianescu învineţise, privind şi auzind. Soarele nu-l săruta de adio, în ajunul ernei posomorâte, ce trebuia să vină. Vagoanele, atacerile despre care se vorbea destul de tare împrejuru-i, ştia el bine că însemnează mii, zeci de mii de lei, câştigaţi uşor, dintr'odată, într'un ceas. Şi el ca mâine avea să fie general, se afla la un pas departe de cea mai înaltă treaptă din oştire, după ani şi ani de muncă, dar cu ce venituri ? cu ce avere ? Şi mai avea şi două fete de înzestrat ! Cel puţin un milion îi trebuia !

De vreo două ori strânsese cu tărie garda săbiei în mână, muşcat în inimă. Il zărise pe Smilovici, răsturnat în antomobil, cu un trabuc în dinţi, cu picioarele învelite cu grije într'un pled — şi de-ar fi fost măcar ger ! — cu blană de lutru. Şi vehiculul mergea încet, anume ca să fie văzut «domnul».

Pe Şmilovici îl cunoştea bine Iliuţă. Învăţase în şcoala primară numărul 1 cu un frate al lui mai mare, şi se dusese de mai multe ori pe acasă la el, unde cunoscuse întreaga familie ovreiască. Şezând în aceeaşi mahala, ştia că ăsta, cu automobilul, nu învăţase decât patru clase primare şi fusese dat la croitorie. Meşteşugul nu'i plăcuse. Burăh

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

se făcuse colportor de romane senzaționale. Ce mai făcuse apoi, Iliuță nu știa, îl văzuse mereu alergând, apaș al presei, și-acum... în automobil!

Pe Stoian Dobre Popescu, celălalt individ care-l făcuse pe colonel să strângă în pumn garda săbiei, de s'o tărame, iarăș îl cunoștea de copil. Știa bine că fusese închis la pușcărie de vreo două ori, pentru că păcălise o seamă de părinți cu fete de măritat, luând aconturi de zestre. Ticălosul ăsta purta barbă, făcea o figură cuviincioasă, și nu avea nici o meserie.

Chirianescu spumega împotriva societății românești, nepăsătoare, în potriva tăinuirii complice a poliției, care-i ocrotea parcă. Oameni cu învățătură, cu rost, cu o misiune pe lume, ca el, rămâneau săraci toată viața, jinduind la traiul și la belșugul unor excroci, unor secături. De ce nu se cerea socotelă insului văzut până eri descult: de unde are bani de poate umili lumea, cu luxul și desfrâul? Să fie luată de scurt licheaua: ce muncă cinstită a desfășurat, ce mijloace a întrebuințat și ce folos a adus țării?

El, comandant de regiment, după o viață de trudă, abia putea să-și facă pe lună, una peste alta, două mii de lei! O mizerie, o rușine! Iar dacă ar fi fost prins cu cea mai mică neregulă; dacă, adică, ar fi izbutit un dușman să-l dea în eap: ce porcărie! ar fi fost dat în judecată și osândit ca un hoț de cai, ca un bădăran.

Revoltătoare lucruri! Anarhiștii aveau dreptate. Haimanalele se îmbogățeau sub văzul tuturora, iar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

omului destoinic şi. . . nu i se îngăduia să trăiască un traiu mai omenesc !

— Domnule colonel. . . . auzi Chirianescu aproape de el.

Intoarse capul, şi'l văzu pe fostul prefect de Târgu, Matache Mirodescu.

Mititel, cu nasul ca lipit între obrajii cutaţi şi măslinii, cu ochii de veveriţă, cu barbete, Matache juca mergând, avea aerul că se grăbeşte din pricina unei făţăeli a întregului corp. Ridică o mână in aer, voind s'o pună pe umărul comandantului, înalt, trupeş, lat în umere.

Bărbaţii îşi strânseră mânile,—«ce mai faci ? ce mai zici?» şi păşiră alături prin mulţime, pe trotuar.

— Acum am avut ocazia să mă conving, — începu îndată Mirodescu ; adică ştiam eu, dar am avut încă odată prilej să văd ce însemnează o energie, un om pus la locul lui. Ştii de focul dela cazarmă... Sunt sigur că dacă erai dumneata în Târgu, nu se întâmpla aşa ceva. Şi încă a fost un mare noroc, că n'a bătut în noaptea aceea vântul. Se putea aprinde tot oraşul. N'au ars şi Bucureştii odată... îmi spunea tata ?

— Sunt bolnav... Doctorul mi-a ordonat să mă plimb azi puţin, cât e soare, şi să nu fac greşala să mă mişc din Bucureşti. Dacă aş fi fost acolo, cred, sunt sigur, că nu se întâmpla aşa ceva.

— Nu mă îndoesc !

— Auzi dumneata să se aprindă grajdurile !

— Nu, tânul.... paele alea.... întrerupse Mirodescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi locţiitorul meu, maiorul, ce zice?

— Tremură de frica unui anchete... Dumneata eşti in afară de discuţie... Să vreau eu, prin gazeta locală, prin ziarele noastre din Bucureşti!...Hm!... tuşi, incheind, fostul prefect.

— Da, adăogă el, după o tăcere scurtă, e adevărat că te muţi în ministerul de război?

— Aproape sigur.

Mirodescu tresări, îl luă de braţ pe colonel:

— E bine şi-acolo. Imi pare însă rău că ne părăseşti. Dar, firește, ai motivele dumitale; ai casă aici... Pierd un prieten bun, adică pierd un tovarăş... căci cred că venim zilele astea la guvern, şi atunci mi-ar fi fost drag să lucrăm împreună. Hm! Dar dacă te permuţi la minister şi dacă venim la putere, cred că vei fi menţinut. Am şi eu spete puternice, socot că ştii. Iar şi dacă rămânem în opoziţie, un prieten bun în ministerul de război, pe timpurile astea, nu strică. Nu strică de loc.

Chirianescu înţelesese: nu atât pentrucă era sigur că vine în curând în capul judeţului, voia Matache Mirodescu să lege o mai strânsă prietenie cu el, ci pentru că el, Iliuţă, avea să fie în ministerul de război.

Colonelul privi in barbetele cărunte, aproape albe, ale amicului, ii strânse braţul sub braţ şi surâse, aşa, unei cucoane toarte sulemenite.

— Ne-am înţeles totdeauna perfect, zise el.

— Cred că şi acuma am avea ceva de ticluit amândoi. Ştii!... te căutam. Am fost pe la dumneata pe acasă. Eşti încă şeful garnizoanei de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

Târgu... Au rămas bieţii cai ai regimentului—ştiu că ai o inimă de tată şi pentru oamenii regimentului şi pentru animale,—au rămas, precum zic, sărmanele dobitoace, fără o mână de nutreţ. Da. Crezi că se îngrijeşte cineva? Când pisica nu'i acasă!.... Am eu nişte pae; am şi nişte fân... Nu prea sunt soi; dar o să le mănânce cai, ca să nu moară de foame. Eu am numai două epe, şi mi se rupea inima anul trecut, când isprăvisem orzul şi ovăzul. Nu poţi lăsa animalele să rabde!

— Dar eu sunt la Bucureşti, frate, bolnav şi trebuesc făcute hârtii în regulă.

— N'ai grije, am adus eu; am cu mine tot ce trebue, chitanţa de primire ca din partea dumitale, cu pecetia regimentului. Haide—să luăm câte o ţuică. N'ai putea să trimiţi acasă un comisionar, ca să anunţe familia că prânzeşti cu un prieten? Să luăm masa împreună; ce zici? Nu mă pot despărţi de dumneata, colonele, aşa uşor, când mă gândesc că ai plecat din urbea noastră!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O vizită hotărâtoare, la una din frumusețile Capitalei.

Căpitanul Moroiu il vestise din ajun pe colonel, că treburile merg minunat de bine, că intervenția doamnei Lepedeu se poate crede că a izbutit; că el, colonelul, să facă o suplică scrisă, pe care s'o aibă la îndemână pe a doua zi, când avea să viziteze în locuința ei pe puternica protectoare. Moroiu avea să vină la ora unsprezece și jumătate, să'l ia cu trăsura de-acasă pe colonel, și împreună aveau să se ducă la gazetarul ardelean, la faimoasa doamnă Lepedeu, la Zozo, și aveau să prânzească acolo. Fuseseră poftiți la masă, erau așteptați.

Ziua era friguroasă și turbure; fusese de dimineață așa. Nici până la nămezi soarele nu putuse pătrunde vâlnicele de in, scamele cenușii care îmbolmojeau cerul. Ca o lună cu razele tunse pe de lături, rotocoală aurie, disc, așa plutea, mult apropiat, astrul, de-asupra orașului. Nici o bătae de vânt nu clătina ramurile golașe, negre, uscate, frunza scorojită, neagră-vânătă, ruginie, rămasă aninată ca fluturi morți. La răspântii, gurile de canal

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

duhneau. Prin larma contopită otova, diu văzduh, răsbătea hârâitul stăruitor şi nesuferit al câte unui ferestrău.

— Colonele! n'ai mai făcut nici o intervenţie, dumneata, pentru permutare... Ca să ştiu!..

— De fel.

«La cine dracu era să bat?» se gândi Chirianescu. Şi adăogă mai apoi tare:

— Am avut toată încrederea în tine. Socoteam însă că prin Mitulică Popescu.... Tu căpitan, el căpitan... La chefuri, la mueri, la... Am auzit că face minuni. Ştie când se scoală, când se culcă gheneralul.

— Şi cu cine mai ales! făcu Moroiu. Ca un director de scenă la teatru, trage sforile, aduce pe Lili, scoală pe Miţa. Dar Zozo, nevasta lui Lepedeu, un ardelean cum ne place nouă, este cu totul altceva. Şi întrucât te priveşte, e un concurs de împrejurări, cum se zice, de pomină! în favoarea dumitale.

— Va să zică, dama de campanie, nu are nici un rol!

— A avut, şi încă de tot mare. Dela ea se trage bucuria. O să'mi dai mie şease mii de lei, ţi-am făcut o economie de patru mii,-ca s'o plătesc. Dar iată că am ajuns. Fii tare, colonele, Zozo e dată dracului; e mai frumoasă decât aia dela Târgu, ştii, care ţi-a făcut boclucul.

Cei doi ofiţeri coborâră înaintea casei cu intrarea la stradă şi alta interioară, cu etaj; casă în care locuia însuşi căpitanul Moroiu. Sunară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fură introduşi numai decât în birou, unde'i primi, ca pe doi vechi prieteni, domnul Lepedeu.

Gazetarul, înalt, svelt, om ca de patruzeci de ani, cu bărbia bine sculptată, adusă puţin în sus, cu privirea tare, pătrunzătoare, cu mari pomeţi catifelaţi, cu obraji netezi-plini, cu gura cărnoasă şi strânsă, — era un om frumos şi potolit în mişcări. — La ivirea mosafirului îşi lăsase ţigara pe jumătate fumată într'o piuliţă de aramă cu slove turceşti pe ea şi zâmbea, gata de conversaţie sau de prietenească tăcere.

O bibliotecă masivă de stejar ţinea un întreg perete al biroului. Acuarele, fotografii artistice, tablouri în ulei, împodobeau încăperea spaţioasă, îngrijită.

Gazda vorbea răspicat, curgător şi nu păstrase nici un grunj, nici o apăsare, din graiul de peste munţi. Ion Lepedeu venise de băetan în România, şi n'ar fi ştiut nici nemţeşte, nici ungureşte, dacă un unchi al lui, la care trăsese la sosirea din Ardeal, nu l-ar fi dăscălit, nelăsându-l să uite învăţătura începută acasă.

Şi îi prinsese bine lui Ion, căci tocmai cunoaşterea limbii celui mai mare duşman al Românilor, neamul lui Atila, îl făcea folositor gazetei la care scria şi acum une-ori. Ca ziarist, Lepedeu nu avea mai mult de patru sute de lei pe lună.

Chirianescu ar fi voit să ştie din două vorbe, dacă permutarea lui în ministerul de război era sigură, aranjată. Dar, în atmosfera amicală, în discuţia războiului european, deschisă de Lepedeu şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

ținută într'un calm nepărtinitor, nerăbdarea lui interesată trebui să se dea în lături.

Despicând șiragurile de mărgele ciudate care drapau privazul unei uși, apăru surâzătoare, stăpâna casei, Zozo.

Înaltă și ea, mlădioasă, cu mijlocul subțire, cu bustul înainte, ca oferindu-se, cu gâtul înalt, cu ochii verzi ca smaraldul, cu gura proaspătă, sinuoasă, cu bărbia scurtă, rotundă, și cu gropiță ca și în obrajii ei albi de blondă, cu părul ca un cuib răsturnat și de coloare aurie-cenușie, — doamna Lepedeu era de sigur una dintre cele mai frumoase femei ale Capitalei. Era îmbrăcată în muselină rubinie, având la gât și la mâneci hermină veritabilă.

Femeia zâmbea, ivindu-se și, trecându-și repede privirea dela bărbatu-său la căpitan, dela acesta la colonel, aruncase între ei un zaimf de aur, o lumină.

Își pusese lăbuța în mâna mare a lui Iliuță, ca pe un crin ; acesta i-o sărutase respectuos, și ea strânsese cu degetele ei subțiri, și își ținuse cât-va brațul suspendat în aer.

Moroiu înțelese că dela etaj, din camera lui, nici odată n'o văzuse bine. Constanța, se prea putea să-i fie domniței acesteia numai damă de companie. Ministrul, Drum de fier și Gheneralul aveau de ce să se dea în vânt.

— Doream să te cunosc, domnule colonel, zise ea, cu patos, și râse cu hohot argintiu, arătându-și dinții albi, mici, până aproape de gingii.

Și Chirianescu se făstâci cu desăvârșire, bucurat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

peste măsură, uluit de cadra vie. Ofiţerii aveau impresia că trupul frumoasei unduiază; aveau senzaţia fermecătoare a acelora care privesc într'un talaz măritat cu raze de soare.

Femeia vorbea, tam-nesam, despre o plimbare în ajun cu automobilul, despre cât de drăguţ este liliacul şi cum n'a găsit decât două crenguţe la florarul cel mai mare din Bucureşti.

Fără să se ştie când şi de ce, Chirianescu se văzu ducând-o la braţ pe ameţitoarea Zozo, trecând prin iatacul ei, în mijlocul căruia trona, în loc de pat, o gondolă de abanos.

Lepedeu şi Moroiu erau în urma lor, vorbeau.

— Importantul este, dragă căpitane, îi destăinuia gazda lui Moroiu, să nu'i luăm nici un ban colonelului. Nu zic... dumneata; firește eşti camarad de arme, aşa ceva este exclus, de mine vorbesc. Ţin să am prietenia colonelului. Imi place. Vreau să'mi fie obligat.

Chirianescu nu auzea. Gondola îl uimise: îl umpluse de respect atâta bogăţie şi gust.

Intrară în sufragerie.

— Constanţa, te anunţ căpitane, cu tot regretul, ciripi Zozo, şi zâmbi puţin batjocoritor, n'are să fie astăzi cu noi. E dusă la o mătuşe a ei.

Masa ţinu mult, îmbelşugată şi bine udată.

In salon, la cafea, Zozo îşi aprinse o ţigară şi întorcând ca o pasăre capul către Iliuţă:

— S'a făcut, mon colonel! Aduseseşi o petiţie?

— Da! se pipăi comandantul şi scoase jalba pe care o pregătise.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zozo așezase foaia de hârtie pe genunchi și-i făcu semn lui bărbatu-său.

Lepedeu se sculă dela locu-i, trecu în birou, se întoarse îndată cu altă coală de hârtie în degete, pe care i-o dădu nevesti-si.

— Citește, mon colonel! râse grațios, cu capul pe spate, aruncând fumul departe, din buze, frumoasa gazdă, și dându-i să citească petiția alcătuită de ei, pe seama lui, încă neiscălită.

Chirianescu începu a ceti; ridică în unghi sprâncenele, prinse să zâmbească: era o cerere a lui, dactilografiată, iar pe marginea ei era scris: «Se aprobă. Va lua postul, înființat... Noembrie 1916, Generalul».

Colonelul, nedumerit, dar foarte mulțumit, înălțase capul, întrebător, zorit de gânduri, de uimire și de admirație.

Zozo îl urmărise, Lepedeu de asemenea.

— Treci în birou, mon colonel, și iscălește cererea dumitale, ticluită de noi, care s'a și aprobat. Iată ce nsemnează a lucra!

Așa dar, se permutase! Chirianescu simți că pieptul i se lărgește; că trebue să respire puternic. Se repezi la mânuța doamnei, cu capul plecat, cu privirea strălucitoare, s'o sărute. Zozo îl lăsă.

— Cât vă datoresc, doamnă!

— Nimic, colonele; un pic de prietenie. Să nu ne uiți.

— Tot devotamentul de care sunt capabil! Fiți sigură!

Moroiu rămase și el uluit, cu ochii mari, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

admirație. Ce fericit era gazetăraşul ăsta, Lepedeu, cu aşa moşie !

Zozo ciripi :

— Vei ocupa un post nou, anume creiat. Se înființează un post la aprovizionare, la predare, la control, la toate astea şi la nici una din ele. Ceva anume pentru dumneata. Ce'i drept, datorită nouă, — şi arătă către bărbatu-său şi către sine, cu degetul cel mic, trandafiriu. Va fi un post în care vei sta călare peste tot ce se lucrează în minister. Loc de mare încredere. Generalul parcă ţi-ar fi frate.

— Ziceai să-ţi dau şease mii de lei ? întrebă Iliuţă pe Moroiu, când fură în stradă, plecaţi de la minunata pereche Lepedeu.

— Pentru dama de companie... Ai văzut că nici nu era de faţă, dinadins... Dar a pomenit de ea... Zozo.

— Face.

— A, dragă colonele, face şeaizeci de mii de lei ¡ Faţă de Lepedeu şi de nevastă-sa rămâi dator ; ei nu primesc nici un ban, din aceşti şease mii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PARTEA DOUA

Pe ce cale s'au întors sabia, tunica şi portofoliul de faimă în această povestire şi zorile trandafirii ale noii slujbe, în ministerul de război

Indată după publicarea în Monitorul Oficial a numirii în Ministerul de Război, fericitul colonel Chirianescu M. Ilie primi, prin poştă, un pachet cu grije cusut în pânză de sac, din Târgu. Trimitătorul era însuşi prefectul urbei pentru vecie văduvite de Iliuţă.

In faţa coletului poştal, o presimţire generoasă încălzi inima fostului comandant de garnizoană, îl opri să tragă cu cuţitul în cusătura de sfoară, şi'l îmbie să pipăe cercetător. Pachetul era moale ca o pernă tare, dar nu se frângea, ca şi cum avea un greabăn, care se împotrivea, în mijloc.

Chirianescu mai citi odată fractul însoţitor:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

misteriosul plocon fusese trimis într'adevăr de către prefect.

Nerăbdător de astă dată, Iliuţă spintecă cu limba unui briceag pachetul, de-a curmezişul, tăind şi hârtia de sub sac, alt înveliş al conţinutului.

Şi ochii i se umplură de lacrimi! Erau acolo, în faţa lui, ca într'un vis: tunica lăsată zălog şi dovadă în casa mizerabilului inginer, portofoliul, cu toate hârtiile, şi sabia, ruptă, cotorul săbiei numai, cu garda strivită.

Frântura de lamă rămasă la mâner, mândra sabie ciungită, nu'l întristă pe colonel. Banii de-asemenea lipseau, dar ce are a face! Încăpuseră poate pe mâna salvatorilor onoarei militare, dacă nu cum-va fusese scoşi din portofoliu, mai de mult, de către inginer, şi-atunci însemna că a primit bani pentru nevastă-sa. Acum însă colonelul îşi mărturisea deschis, că nu avusese în portofoliu decât ca la trei sute de lei. Şi mai recunoştea Iliuţă, că pacostea din noaptea de pomină îi folosise, ca tuturor privilegiaţilor, or ce năzbâtie le-ar trăzni prin cap să facă.

Acum, înaintea darului prefectorial, îndulcirea şi bucuria lui era prea mari, ca să'i pară rău după ceva. Scăpase de or ce grije din partea inginerului. Crezuţii hoţi erau oameni de treabă, băeţi devotaţi şi deştepţi de-ai prefectului. Un pâlc de gânduri se abătu asupra colonelului. Se aşeză în scaun, să cugete. Şi cugetă:

«Oamenii nu erau răi, pizmuitori, hulitori, interesaţi; precum se spunea. Românul era bun,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îndatoritor, din cale afară! Ar fi crezut el, Iliuță că prefectul era așa de binevoitor? Voise să'i ridice ultima piatră de pe inimă, ca să se poată bucura deplin de permutarea în minister. Bun băiat! Și zilnic, numai să fi vrut cineva, ar fi putut constata bunătatea, ertarea și îngăduința românească. Chiar el, Iliuță, cât de bun era! Avea oare să'și impute vre-o răzbunare, vre-o haină urmărire a cui-va? Îi împiedicase el să trăiască pe mai micii lui, pe căpitanul casier, care făcea și dregea, mânca din solde? pe sergenți-majorii, care trimiteau soldații pela vetrele lor, pentru un fleac de o sută de lei? Alți comandanți de garnizoană își pedepseau gradele până și pentru bătae în armată, oprită prin ordin regal, cu închisoare, cu carceră. El, erta totul, închidea ochii, milos, și lăsă lumea să trăiască în felul ei, cu apucăturile deprinse, în metehnele naționale.

Binișor își strecură Iliuța perduta tunica și acunse într'o cutie ciolaca lui sabie, încă mișcat de bunătatea națională, cu imagina prefectului înainte'i.

Cum făcuse mai marele județului Târgu, ca să intre în stăpânirea unor lucruri prețuite de inginer, Chirianescu nu întârzie să afle cu de-amănuntul.

Mai întâi, inginerul și nevasta lui, Margareta, fuseseră puși în urmărire: era nevoe să se știe când nu sunt acasă, noaptea. Certații soți nu se despărțiseră după scandal; locuiau sub acelaș acoperiș; mâncau la aceiaș masă, dar fiecare singur,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lonelul Chirianescu. Inimosul şi mărinimosul amic venise într'o după amiază acasă la Iliuţă şi, între patru ochi, îi istorisise. Colonelul sorbise cu lăcomie cuvânt cu cuvânt, zâmbitor, încântat şi mai cu seamă mişcat. Atâta bunăvoinţă şi dragoste frăţească îi copleşeau inima. Era cât pe-aci să'l năvălească iarăş un val de cugetăre năbuşitor, asupra bunătăţii, ertării şi marii îngăduiri naţionale. O întrebare personală înlătură valul. Se întrebă Chirianescu: care era meritul lui, precumpănitor,—şi trecu de grabă la altă întrebare, mai potrivită cu el: cu ce serviciu ar fi putut el să se plătească?

Când se despărţiră, Iliuţă îşi sărută prietenul pe âmândoi obrajii, luându'i capul în palme şi mânile'i tremurau, vocea i se uscase în gâtlej şi patru mari boabe de lacrimi, se rostogoliră pe faţa lui. Una din ele, din curatele lacrămi, ajunse pe decoraţie, străluci o clipă ca un mărgăritar, ca nepieritoarele astre ale tăriei, şi se pierdu în postavul pantalonilor.

— Prin cine ai putut, colonele, să te permuţi în minister? îl întrebase prefectul de Târgu pe Iliuţă. Prin cine, când ştiu că au fost stăruinţe pentru alţii, şi-a fost un cancan, o nebunie, nu alt-ceva? Tare ai fost! Tare eşti!

Iar poreclitul Burdihan, aducându'şi aminte de căpitanul Moroiu, de cum i se destăinuise acestuia, şi oprindu-se cu amintirea mai mult la minunaţii soţi Lepedeu, la Zozo, surâse larg, înălţă privirile în sus, ca să ocolească imagina protectoare ce stăruia înainte'i, şi răspunse:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvaniene.ro/mdrr1901-1932

— Meritele mele; am eşit printre cei dintâi la maiorat; familia; relaţiile mele personale sunt de aşa natură... Nu uitá că pe timpul războiului Româno-Bulgar, în 1913, mi se încredinţase o misiune dintre cele mai delicate şi însemnate, că m'am achitat de ea ca nimeni altul, aşa, că, era o datorie pentru ministrul de azi, ca să dovedească... vreau să spun ca să arate că nu face politică şi pune pe omul potrivit la locul potrivit. Aşa că...

— Craiule! craiule! făcuse prefectul, înţelegând că Iliuţă e tare: nu se lasă descusut.

Cum se făcuse permutarea lui, din fir în păr, Chirianescu fusese foarte curios să afle. Numărându'i cele şase mii de lei, făgăduite, căpitanului, bani pe cari Moroiu spunea că are să'i dea damei de eompanie şi din care Constanţa avea să primească, în bună înţelegere şi păstrând taina cu cot interesul, numai jumătate, colonelul întrebase simplu:

— Ia spune, măi, cum ai făcut?

După ce'şi pusese latele hârtii albastre în buzunar, înviorat, sincer, Moroiu grăise:

— Gheneralul a făcut tot. Mai întâi i-a aruncat cine-va numele dumitale, colonele, într'o conversaţie, l-a rugat aşa, fără mare stăruinţă. Uu ministru. Care ministru, nu ştiu. Dar nu se simţea obligat să'l servească. Apoi, la o petrecere monstră, cu femei şi cu lăutari, ticălosul de Mitulică s'a apucat să'i povestească — n'ai dece te supăra, pentrucă ţi-a prins bine, iar Mitulică n'avea altă intenţie, decât să te servească — să'i povestească vic,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu hazul lui, cum ai... ce ai pățit cu inginerul, cum ai sărit pe fereastră și ți-ai lăsat amanet tunica și sabia. A făcut gheneralul un haz, a râs cu lacrimi, și-l-a pus pe Mitu să'i istorisească încă odată. «Și e sănătos teafăr?» întrebă gheneralul, oprindu-se din hohote. «Al dracului colonel! ăsta e bun la chelurile noastre!» Și iar te imită Mitulică, și iar râdea cu lacrimi gheneralul. Femeile, una și una, care se aflau de față, chihoteau și ele și strigau toate ca nebunele, că neapărat trebue să faci parte din banda lor, că trebue să te cunoască, să te aducă gheneralul la chef. Ai avut un succes colosal! Când a mai venit și Zozo cu jalba ei, gheneralul era cucerit gata. A primit să facă o numire, lucru nemai pomenit, pe o cerere neiscălită de petiționar. Colonele, te-ai născut într'o zodie bună.

Vorba asta din urmă nu'i plăcuse lui Chirianescu, după ce că întreaga povestire a peripețiilor strămutării lui nu'l învelise. Moroiu se obrăznicea. Se gândi însă că nu datorește totul lui Lepedeu și nevesti-si, și asta îl împăcă în cuget. Un coșgogea ministru vorbise mai întâi despre el, pomenise oare-cum. Care ministru însă îi vorbise dintru început gheneralului, și cine'l pusese să-i rostească numele, Chirianescu nu știa, nu'și închipuia.

Când îi sosise numirea acasă, Iliuță o chemă pe nevastă-sa, ca să i-o citească.

Frosa, care credea că ea, prin frate-său, izbutise să'l permute, păstrase o față severă, trufașe, dar mulțumită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mi-am cerut permutarea, rosti Burdihan, cu aceiaş solemnitate, pe când Frosina tăcea, gândindu-mă la voi, la binele familiei mele, la măritişul Titinichii, pe care mi'l tot pomeneai acum în urmă; gândindu-mă că războiul bate la uşe şi că, dacă plec eu, vă pierdeţi capul cu toţii şi rămâneţi săraci.

— Caută însă Iliuţă, glăsui soţia, de fii cuminte, de nu te face de ràs. Cine te-a numit, nu ştiu, iar tu ştii şi mai puţin, cred. Vezi însă de nu mai toca mii şi sute de lei, cu nădejdea că o vom moşteni pe tanti Zina. Văru-tău, procurorul, ne sapă destul...

In ministerul de război era mult de lucru. Zilnic trebuia să vină colonelul la slujba încredinţată lui, să stea de dimineaţă şi până peste ora unu; şi de multe ori era nevoe să se abată şi după amiază.

Cu lucrările de birou avea mai multă bătae de cap, decât cu cazarma şi'i era greu să se deprindă. Şederea, îndelungată, într'o cameră închisă, îl posomorà pe neştiute, dar mediul ofiţeresc, camaraderesc, nu'i era strein. Diferitele comisii, ale căror isprăvi trebuia să aibă şi aprobarea lui, îl împresuraseră, îl îmbrăţişaseră ca pe un prieten de ispravă.

La început Chirianescu nu prea ştia noima lucrărilor, nu cunoştea dedesupturile atâtor cereri de tot soiul de aprovizionări. Dar în curând pătrunse toate secretele.

In prima zi de slujbă, când avea să se prezinte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sefilor, simţise şi el învălătuceala aceia în piept, de nemulţumire, de grije, de emoţie şi de revoltă, pe care o simte tot omul chemat la o nouă, răspundere, sub altă cârmuire. Ministerul, ca instituţie atotputernică, îl împresiona de asemenea. De-acolo purcedeau toate numirile, înaintările, ordinele, şi tot deacolo avea poate să purceadă şi marea catastrofă sau înălţare a României — războiul. Şi el, Chirianescu M. Ilie, colonel, avea să facă parte din forţa hotărâtoare, din Minister.

Casa ministerului de război fusese odată «bibliotecă». Câţi-va ani veniseră acolo, în loc să se ducă la cafenea, ceainărie sau la cârciumă, tineret şi oameni mai în vârstă, ca să citească. Era aceasta singura bibliotecă, din capitala ţării, deschisă norodului, şi fu închisă. De ce mai fusese întemeiată şi de ce se desfiinţă, sunt pricini pe care nu este folositor să le cerceteze cine-va. O bibliotecă populară mare, primitoare, nu s'a mai înfăptuit. Apoi, s'a mutat în casa aceia, din gura Cişmigiului, conservatorul de muzică şi declamaţie, care nu s'a desfiinţat, deşi a găsit alt local, dându-şi locul Ministerului de Război.

Gheneralul îl primise în cabinetul său, pe noul numit. Iliuţă se prezentase cu formula: «Am onoare a mă prezentă, colonelul Chirianescu M. Ilie, din infanterie. Superiorul îl primise ocolind odaia cu privirea, făcând semn unui maior să'l lase singur cu noul venit. Când fură între patru ochi, gheneralul izbucni într'un râs puternic, îşi privi omul între sprâncene adânc şi, întinzând peste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

vrafurile de hârtii amândouă mânile, apucă dreapta colonelului şi o scutură vârtos.

— Te cunosc, ca pe un cal breaz, dragă colonele! Napoleon Bonaparte era bun general de câmp, bun general de cabinet şi courreur de femmes cât potteşti! Aşa te vreau! Aşa este militarul adevărat!

Şi pentrucă Iliuţă pleca ochii, oarecum strâmtorat, generalul urmă:

— Pentru mine, iubitule, să n'ai secrete, — aşa cum ai început-o. Mai avem aci superiori... La mine însă vino totdeauna, pentru orice.

Şi zâmbind iarăş, după ce luase o faţă gravă.

— In curând o să te văd şi la cheí cât poţi.

Şi generalul dădu din cap, îi mai dădu mâna odată, în semn că-l concediază.

Mitulică Popescu ştia bine decât folos i-a fost colonelului Chirianescu, şi deasemenea ştia de intervenţia hotărâtoare a Zozoei.

Intr'o bună zi, cameristul îl vesti pe domnul colonel, că domnul căpitan Popescu Mitu doreşte să-i vorbească.

Iliuţă rămase cu condeiul în aer, ridică în unghi sprâncenele-i tufoase. Caraghiosul ăsta de Mitulică îl strâmbase, îl maimuţărise pe el, ca să înveselească lumea la beţie, ca să distreze pe general şi pe târfele lui.

De cum păşise în minister, Chirianescu simţise că-i sporeşte demnitatea şi criticase în cugetu-i uşurinţa, chiar a generalului, aşa de folosită.

Ar fi voit să-i trimită vorbă lichelei care aştepta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

pe lângă uşe, interiorului, să fie aşa de bun şi să treacă altă dată, acum el fiind ocupat, şi făcând aşa ar fi dat şi mai multă importanţă serviciului şi rolului său în minister. I ar fi plăcut, mult de tot! să-l trimeată în garda pieţii, ca să-l uite acolo, dar îşi aduse aminte că Mitulică e omul bun la toată treaba al ghenerălului şi, după o şovăială, spuse repede dorobanţului:

— Poftește-l imediat pe domnul căpitan.

Sculându-se în picioare, zâmbind, cu mâna întinsă, aidoma purtându-se ca generalul cu el, aşa îl primi Chirianescu pe faimosul Popescu Mitu.

— Cu ce te pot servi, căpitane, vechiul şi bunul meu prieten? îşi arătă dinţii colonelul, şi-l pofti pe mosafir să ia loc, întrecându-l astfel în politeţă pe superiorul lui.

Deşi era tăcere în cameră şi erau singuri, căpitanul coborî glasul, puse mâna pâlnie la gură, cerând să se apropie urechea colonelului.

— In urma unei licitaţii, ministerul a aprobat oferta cea mai avantagioasă, transportul privindu-l pe el...

— De ce anume, căpitane?

— De cojoace. Cincizeci de mii de cojoace soldăţeşti, a câte doi lei şi cincizeci şi cinci bucata. Sunt gata şi cojocarul vine azi mâine să le predea.

— Sunt gata zici? A câte doi lei şi cincizeci şi cinci bucata. Eftin.

— De pomană! făcu Mitulică. Dar nu trebue

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

să fie primite, tocmai aici stă afacerea ce vreau să v'o propun eu. Ştiu că negustorul, cojocarul, are să vină aici ca să i le luaţi, prin oamenii d-voastră, în primire. Trebue pur şi simplu refuzat... ca nefiind bune, fiind strâmte, scurte, rău confecţionate.

— Ca că ne recomanzi, căpitane, pe altul? Păi o să mai fie vreme? de!... Vreme ar fi poate, dar ne zoresc alte comande, de alte sute de mii de gheroace, cojoace, tot ce vreai.

— Nu, domnule colonel. E altceva. Cojocarul are să alerge la un prieten al lui, care e omul meu; o să alerge la el, ca să l întrebe ce este de făcut. Supărare mare pe capul lui. Puteţi să vă închipuiţi. Cine să-i ia lui cincizeci de mii de cojoace? Şi unde mai puneţi că e un biet om, care s'a împrumutat cu câteva mii de lei ca să poată primi o comandă aşa de mare? Şi prietenul lui o să-şi pună un deget la frunte şi o să'i spună că i se pare că a găsit un protector. Şi o să alerge, mai întâi el—la mine. Bine, o să-i spun eu, dar ce-mi poţi da dumneata, ca să-mi belesc obrazul şi să dau la rându-mi onoratei comisiuni care nu lucrează degeaba în favoarea noastră? Se înţelege că negustorul are să înceapă a se văita că prea puţin câştigă, că nu câştigă nimic. Şi îl cred, domnule colonel, pentru că nu este lucru care să nu se fi scumpit pe piaţă, de când nu mai e nădejde să înceteze războiul.

— Da, adevărat, îşi dădu şi colonelul cu părerea, ce ţi-ar putea oferi cojocarul e moft!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tocmai de aceia, vă rog, să'i refuzaţi de-o-camdată cojoacele, fără nici o formă însă, care să se înregistreze. Şi-am să-l dăscălesc aşa : «mă, fă o petiţie, în care să te plângi că te-au costat cojoacele îndoit de cât te aşteptai ; că tu eşti om sărman, care ai voi bucuros să sacrifici din avutul tău pentru ţară, dar ,că abia ai cu ce să trăeşti de azi pe mâine. Ai crezut să faci o afacere bună, lucrând tot deodată cu desteinicie şi întrebuinţând cea mai bună marfă, precum se poate vedea, dar n'ai făcut bine socotelile şi te-a costat patru lei şi şaptezeci un cojoc. Rogi onorata comisiune de primire a cojoacelor să-ţi acorde şi ţie un câştig de cel puţin cincizeci de bani».

— Foarte bine te-ai gândit ! glăsui colonelul. Dar dacă comisia refuză petiţia omului, ce te faci şi ce se face ?

— Nu ! zâmbi sigur căpitanul. Toată comisia va fi dumneata. Şi va contrasemna gheneralul. Aranjez eu... Ţineam numai să vă anunţ. Se face ?

Ca o negură se abătuse un moment pe creerul colonelului. Afacerile, bănoasele afaceri dela ministerul de războiu, începeau aşa dar, şi la el ? Mari ticăloşii. Se pregătea ţara de războiu ! Ce-ar fi fost, drept răspuns, să-i fi ars două palme căpitanului ăsta, mai mult codoş, samsar, decât soldat ? Ce s'ar fi svonit în lume, ce interpretări anapoda s'ar fi dat faptei lui, şi cum ar fi fost scos la pensie, el, omul dreptăţii, familistul, integrul ! Şi oare cât i s'ar fi cuvenit lui din toată afacerea asta de cojoace ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fă oleacă de socoteală! se rugă superiorul.

— I s'ar fi cuvenit omului o sută douăzeci şi şapte de mii cinci sute de lei. Şi sunt de părere să i se dea o sută treizeci de mii, ca să ne mulţumească, negustorul, să ne pupe mâna. Să vadă şi el că are de afăce...

— Cu oameni galanţi! complectă colonelul.

— Şi o sută trei zeci de mii de lei ne rămân nouă la amândoi, dacă nu-şi mai vâră nasul care-va.

— Dar gheneralul? întrebă încet Chirianescu.

— Ai dreptate. Lui să-i dăm cinci zeci de mii de lei întregi.

— Ne rămân şi nouă câte patru zeci de mii de lei, afară numai dacă nu vreai să pui la socoteală cele trei grade pe care le am mai mult decât dumneata, zâmbi Iliuţă. Sunt familist, dragă căpitane, am două fete de măritat.

Mitulică oftă, se sculase în picioare, se gândi... încurcat o minută. Apoi, luându-şi ochii de pe un dosar, se rosti :

— Dumneata patruzeci şi cinci de mii.

Colonelul băgase de seamă neplăcerea căpitanului. Dorea să se despartă de el prieteneşte, călduros.

— Căpitane, zise el, dacă ţii aşa de mult, o mie două de lei...

— Nu, nu, domnule colonel. S'a hotărât. Dumneata ai să primeşti patruzeci şi cinci de mii de lei. Îi meriţi. Tot respectul.

— Am auzit că eşti băiat de viaţă! surâse Chi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rianescu. Aş vrea să ne nemerim la un chef. Cu prilejul ăsta, pun la bătae or cât! Automobil, femei, bună companie, lăutari, numai să petrecem! La Herăstrău, la Suzana, la Flora, unde voeşti, dragă căpitane. Ce zici?

Şi, eşind de după biroul înaintea căruia şezuse, colonelul îmbrăţişe pe căpitan, ca pe un vechi amic.

Se despărţiseră bine înţeleşi, mulţumiţi în cele din urmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Asupra debuturilor colonelului în minister şi asupra altor persoane, a primăverii, şi o mâhnire îndreptăţită.

Marele, neasemuitul război, despre care se credea că va fi de scurtă durată, continua. Un singur lucru se lămurea: rezistenţa, disperată însă, franceză, şi forţa de nefrânt germană.

Dela Marna, până unde fuseseră întorşi din calea lor către Paris — ajunseseră aproape de capitala lumii şi a culturii omeneşti! — nu se mai putea să fie urniţi, şi nu cuteza nici visătorul să se rostească tare: Că Nemţii vor fi trecuţi peste graniţele sdrobite ale Franţei şi bătuţi în ţara lor.

Intrarea în şanţuri, războiul în tranşee, reînviat de Germani, putea să se prelungească la nesfârşit, dacă Austro-germanii ar fi avut hrană suficientă pentru toată lumea lor, civilă şi militară. Numai foamea i-ar fi silit să iasă din tranşee, la câmp deschis, ca să hotărască victoria.

Înţelegerea voi să dea o lovitură Turciei, care se aliase Germaniei, — ca să-i taie acesteia drumul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

către Asia şi să facă tot deodată dovada că posedă o superioritate. Cu o flotă puternică să încumetă să forţeze strâmtoarea Dardanelelor. Dar vas după vas se scufundară aci, ca şubrede bărci într'o vâltoare, fără nici o izbândă.

Se împrimăvărase. Veniseră, ca în toţi anii, în continentul aprins, în ţara încă liniştită, berzele, cocorii şi rândunelele. Liliacul înflorise. Pădurile de grabă învestmântate sub sărutările de îndrăgostit ale soarelui, ciripeau dimineaţa, cântau cu viers de privighetoare în tăcerea nopţilor înalte, cu lună. Şesurile şi munţii străluceau în mătasea verde a semănăturilor şi-a ierbei grase de păşune.

Fiorii primăverii, ca un nechez sălbatic de vitalitate ridicat de odată într'o herghelie, treziseră, biciuiseră şi aruncaseră în năvală — dorinţa tinerească, patima învierşunată, slăbiciunea nedesgrădinată!

Despre moartea care secera în Apus, în Galiţia, în ciocnirile Austriecilor cu Sârbii, în Dardanele, se citea în telegramele ziarelor cu strângere de inimă, un minut, se revenea peste două ceasuri şi la răstimpuri, şi cu aceiaş inimă se iubea, se petrecea, se înşela, se trăia din plin pentru sineşi.

Fetele colonelului, crezuţii lor pretendenţi: Georgescu şi Stroescu, căpitanul Mitulică, Moroiu, Zozo, Ion Lepedeu, colonelul Chirianecu şi generalul, toţi şi toate, fiecare în felul său, erau cutreeraţi şi zăticniţi, înviorati şi primeniţi de vântul primăverii. Ochii erau siliţi să vadă coloraţia felurită, strălucitoare, voluptoasă, a naturii; mires-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mele împăienjeneau minţile şi răsturnau cumpenele sufletului; plămânii se umflau ca foalele şi degetele cu o voinţă a lor, ştiau şi voiau să se mângâe pe catifea, pe voluptoasele petale, pe şolduri.

Fiţa, fata cea mică a Chirianeştilor, venise dela pension, de vacanţa Paştilor, cu mari cearcăne vinete sub ochi, cu privirea pierdută, cu gură arsă de sete. Nu mai voia să se întoarcă la pension, nu mai putea răbda regimul internatului şi avea să dea examen în Iunie.

Cu o carte de şcoală pe genunchi, sau cu un roman franţuzesc, fata şedea ore întregi cu privirea în depărtare, pe nimic aţintită, în grădina de dinaintea caselor părinteşti, în umbra parfumată a răsfrântului liliac. Frasinul înalt îşi ţinea umbrela de frunze, sus, de-asupra ei şi a liliacului.

In cartea din mâna Fiţei, era totdeauna o scrisoricică, a lui, sau chiar a ei. Fata îşi recitea de două trei ori scrisul, până să'l trimeată. I se părea mereu că n'a spus tot, că n'a spus bine, şi nu avea or când pe cine-va la îndemână pentru trimiterea dulcei epistole.

Paştele trecuseră ca un film de dansatoare suple, graţioase, jonglând cu buchete de flori albe, albastre şi rumene, pe sub privirile lâncede ale copilei.

Ei i se părea că visează, că visul nu se mai schimbă şi se plictisea. Până şi scrisorile n'o înviorau, n'o deşteptau desăvârşit din somnolenţă. Suferea, şi ideia că sufere era singura ei măgulire şi plăcere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Titina trecuse printr'o epocă de sălbătăcire, de înstreinare de toată lumea şi de părinţii ei.

Fusese ziua ei de naştere, împlinise douăzeci şi cinci de ani; fuseseră poftiţi vechii prieteni şi alţii noi: ofiţerii din ministerul de război, din garnizoana Bucureşti, avocaţi; se făcuseră pregătiri ca pentru o logodnă. Dar fata, în dimineaţa zilei aceleia, fusese apucată de o criză de nervi cumplită, leşinase, plânsese cu hohote, şi abia către prânz se potolise. Foarte mişcat, taică-său o sărutase pe frunte şi'i spusese că speră ca în anul ăsta s'o vadă la casa ei, s'o căsătorească. Maică-sa încercase şi ea s'o sărute, s'o îmbrăţişeze; dar Titica ridicase fără să vrea mâna dreapta pavăză între corpurile lor apropiate, brutal, şi muma, cu o fulgerare de groază în priviri, nu cutezase să-şi apropie gura, ţuguiată gata, şi se trăsese pe spate.

Frosa pricepu încă odată că fiica-sa o văzuse în antreu, cu Moroiu, şi că ar fi ţipat, dacă ar fi sărutat-o, ca şi cum ar fi îndrăznit un strein odios s'o pângărească.

Cu venirea primăverii însă, ca un p'ug trecu prin ţelina însălbătăcită a sufletului Titinei, brăzdându-l. Soarele nou, cald, lumina pătrunzătoare, semănau pretutindeni linişte, uitare şi sămânţa gândurilor bune. Pe de-altă parte, casa părintească era tot mai plină de oameni noi, de tineri care ţineau să cunoască pe fetele colonelului şi să li se facă plăcuţi. Tatii îi mergea bine. Belşugul şi stima societăţii roiau în cămin. Nici odată Chirianeştii nu fuseseră în mizerie, dar strâmtorarea o cunoscu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

seră des, din pricina lipsei de chibzuință și de chiverniseală. A doua zi dela luarea iefii, se prea putea să nu mai fie un leu în casă și să fie nevoe de împrumuturi, te miri dela cine.

Acum trecuseră în rândul amintirilor, zilele de lipsă. Colonelul, deși venea adesea despre ziuă acasă, la prima cerere de bani a Frosei își deschidea portofoliul plin, acelaș portofoliu care fusese în mânile inginerului. Trăsurile se țineau lanț înaintea curții. Coloneleasa cutreera toate magazinele și dădea ceaiuri și serate în casa ei de câte două ori pe săptămână. In sfârșit puteau să fie pizmuiți.

Stroescu se logodise cu fata unui chiristigiu, de la care avea să primească zestre o sută de mii de lei și o casă în Popa Nan. Pe la Chirianești nu se mai arătase și nu mai avea ce căută.

Georgescu urmase să'i viziteze pe Chirianești, dar noile figuri îl puseseră pe al doilea plan. Frosa avea pasiunea ofițerilor, colonelul lipsea des dela seratele, mesele și ceaiurile din casa lui, iar fata, Fița, era vădit că nu se gândea la nimeni, nici la Georgescu. Tânărul, cu venirea primăverii, începu să rărească vizitele.

Căpitanii Popescu Mitu și Moroiu, unul cu bani mulți, celălalt pe socoteala altora, petreceau, albeau noptile, își risipeau viața, darnici cu ei însăși, nu lipseau dela îndatoririle carierii lor decât arareori, și habar n'avea de războiu, de pregătirea sufletească a soldaților, sau chiar a lor.

Pentru Mitulică războiul era cea mai strălucită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

afacere a gheneralului, şi deci şi a lui. Dintr'un căpitan oarecare, a câteva sute de lei pe lună, veşnic dator în toate părţile, visând cacialmale la «poturi» formidabile, ajunsese un galanton, un tip al Capitalei, salutat cu respect, privit cu jind de toate femeile uşoare : căsătorite şi libere, când la şosea în muscal, când, noaptea, în ospeţe şi orgii.

Irosea tot aşa de nepăsător precum câştiga. Or cât de mari proporţii lua un chef, Mitulică nu lăsa pe nimeni să plătească, decât pe gheneral, dacă era de faţă, şi care avea acelaş falnic obicei.

Imprumuta lesne, cu sume mari, şi camarazii ştiau şi se foloseau. Şi tocmai cei pe care îi ghiftuia şi-i împrumuta fără dobândă şi fără să le mai vadă banii înapoi, tocmai aceeia îl pizmuiau ca şi cum ar fi fost umiliţi de galantonomia lui. Generozitatea lui Mitulică era luată drept fanfaronadă, şi, pentrucă «amicii» se foloseau de ea, simţeau mai de grabă umilire decât recunoştinţă. Îl credeau prost, uşuratec, secătură, şi nu'i puteau erta nici mulţii bani pe care ştiau cum îi câştigă, nici risipirea lor. Ei i-ar fi întrebuinţet mai bine ; ei ar fi avut mai mult drept, decât Mitu, la bani din belşug, şi aveau cel puţin tot atâta drept cât el, la banii pe care'i vântura cu uşurinţă.

Moroiu, însuşi el, vechi prieten al lui Mitulică şi tovarăş de cheluri, se trezea uneori din aburcala unei beţii, şi toată plăcerea cu care petrecuse i se ştergea, când bunul camarad scotea portofoliul întesat cu mii de lei, ca să plătească pentru optsprezece persoane. Invidia îi muşca inima ca un câine mops

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi gânduri de ură se încolăceau înapoia privirilor lui număratoare.

Acasă, la colonel, Moroiu venise, gândindu-se să înoade la loc strânsul prieteşug cu coloneleasa, Cine ştie de ce folos avea să'i fie Frosa, or fiică-sa Titica,—dacă făcea pace şi ajungea la dragoste cu fata — acum când Burdihan se instalase corpolent în ministerul de războiu! Poate că-i pica şi lui o afacere; poate izbutea să-şi treacă examenul de maior, prin Chirianescu; poate că el însuşi se strecura în minister, sau în vr'o comisie de câteve zile, rodnică.

Dar într'o zi, Titina, în locul unei ordonanţe, veni să'i deschidă lui Moroiu uşa antreului buclucaş.

Dreaptă, întunecată, fără să răspundă la bună ziua căpitanului, tăindu-i zâmbetul cu o încruntătură şi o privire severă, de sus, îl lăsă să intre, închise uşa în urma lui, şi rămase locului,

I se păru lui Moroiu că nu poate trece înainte, că dacă ar face un pas, ea l-ar opri, înhăţându-l de guler. Încolţit, ridică privirea. Titina, printre dinţi, rosti clar, tare:

— La cine veniţi d-voastră, în casa asta?

Şi pentrucă el tăcea, se gândea ce să răspundă, (şi chiar îi venise în ultima clipă să clempene uşor: «La mătăluţă, mai aies...») fata grăi mai departe, tot uscat, rar, numărat:

— Credeam că n'am să vă mai văd aici, în antreul ăsta. Era singura plăcere ce-mi mai puteaţi face... d-voastră! sfârşi ea, pe'un ton a batjocură, aspru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El tot voi să glumească :

— Va să zică mă dai afară, dudue ?

— Da ! ridică fruntea înalt, fata, gravă, şi deschise uşa.

Cavaler, Moroiu făcu o plecăciune din cap, parcă mulţumea de primire, şi se trezi în stradă. Auzise trosnetul cheii în broască, dar nu auzise un hohot de râs, deşirat, fâlfâit, chinuit apoi, şi căderea unui corp.

Forţa în care se împlătoşase Titina se frânsese cu izbânda de-odată, cu plecarea lui Moroiu. şi fata, părăsită de puteri, vlăguită, leşinase. Avusese parte să n'o vadă nimeni şi se deşteptase singură peste o jumătate de oră.

De-atunci, Moroiu nu mai călcase în casa colonelului, al căruia binefăcător se credea că este. Ii dase colonelesei o întâlnire în oraş, ca să se explice ; îi spusese pe scurt urâta şi mojicească purtare faţă de el a Titinichii, şi isprăvise astfel o legătură de dragoste. Se mângâiase de grabă, alte case deschise, alte cucoane măritate îl aşteptau.

Frosa primise cu disperare lovitura, dar se supusese. «Vezi ce face ura unui copil ! copil răsfăţat !» murmură ea, îngrijorată, gândindu-se la măritişul Ecaterinei.

I se păruse lui Moroiu că prea uşor primise coloneleasa să se despartă, n'o cunoscuse aşa, dar nu'l supărase constatarea. Se mirase însă de răceala colonelului, pe care căutase să'l înţâlnească. Ştia oare şi el, ceva ? sau se folosea de gradele lui ca să depărteze un binefăcător ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Moroiu nu'şi bătea însă capul cu întrebări adânci. O singură dorinţă avea, mai presus de câştigul la cărţi şi tot mai statornic: să creadă vecina lui, Zozo, că este amorezat de ea şi să'l apropie de dânsa. Îi plăcuse frumoasa femee, prisepuse pe ministru, pe Drum de fier, pe gheneral, care se dădeau în vânt după ea, şi'l pizmuia pe bărbatu-său. «Aşa nevastă să ai!» strigase sufletul lui Moroiu, văzând-o şi cugetând la puterea cu care apleca în poalele ei capetele onorate a trei din grangurii cei mai mari ai ţării.

Ca un focar de lumină, către care s'ar îndrepta adevărata aristocraţie, în severă eleganţă, a Capitalei; ca un cămin al literelor şi-al artei, le atrăgea casa marei curtezane pe înaltele personagii civile şi militare la ceai, la cină, la conversaţii, la un ceas de iubire platonică sau nu.

Automobile scumpe, echipagii, aşteptau răbdătoare şi răpeau de multe ori, spre seară sau în miezul nopţii, pe fermecătoarea Zozo, din cuibul ei spaţios şi îmbelşugat.

Ca într'o uzină cărbunele plin de calorii, în coşuri fel de fel, intrau zilnic bunătăţi din acelea al căror preţ nu'l câştigă cu sudoarea frunţii, într'o lună, semănătorul sau brutarul, şi nu'l visează pentru stoarcerea crimilor sufletului său, într'o fiolă, parfumistul cel mai delicat, poetul, în ţara latină, România.

Torturi gigantice, lădiţe de bomboane, prăjituri şi cofeturi, lichioruri fine, şampanie, vinuri rare din ţările fierbinţi, vânaturi de şes şi de munte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

icre negre, peşti mari cu carnea ca de femee, intrau în casa lui Lepedeu, ca să întreţină graţiile frumoasei femei şi pentru ca să nu'i slăbească puterea de-a se împărţi mai multor iubiri.

Zozo ştia să se împartă, ca o curtezană desăvârşită. Ştia să arate amanţilor ei că nu este cucerită pe deplin, fără să'i jicnească. Ştia să pară şi era de fapt, mai mult a bărbatului ei, vorbind pe neaşteptate de el, ca de soţul legitim, îndreptăţit, respectabil. In braţele amantului, ştia să dea drepturi bărbatului. Asupra lui Ion al ei nu'i scăpase nici odată nici o vorbă de dispreţ. Il zugrăvea, cheltuind cele mai atrăgătoare graţii totde-odată, ca pe un stăpân îngăduitor, de ale cărui vreri trebuia să se ţină seama. Ca toate femeile, nu dispreţuia plăcerea ce-o insufla celui mai de rând ins. Dar avea antipatii. Pe Moroiu, de pildă, ai cărui ochi îi văzuse aprinzându-se pe şoldurile ei mobile, nu'l putuse suferi de când îl văzuse mai de aproape, de când acesta îl adusese în casa ei pe colonelul Chirianescu. Căpitanul mai fusese odată în casa lor, dar vorbise numai cu Ion. In scăpărarea ochilor lui Moroiu, ea citise interesul mai presus de patimă, de admiraţia frumuseţii ei, şi'l osândise. Unui căpitan sărac nu'i dădea voe Zozo s'o dorească pentru monstruosul ei ministru, pentru oribilul Drum de fier şi pentru înfumuratul gheneral. Şi Zozo îi spusese Constanţei să'i facă plăcerea şi să nu mai primească ochiadele vecinului. Şi dama de companie se supusese, mai ales pentru că voia s'o rupă cu Moroiu: luase dela el două mii de lei cu pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lejul strămutării în minister a lui Chirianescu, şi se temea să nu se afle.

Pe gheneral, primăvara îl găsise covârşit de ocupaţii de mare însemnătate. Războiul european îl ţinea ceasuri întregi aplecat asupra hărţilor, urmărind toate schimbările de trupe, posibile, succesele unora din beligeranţi şi mişcările ce se presupuneau că se pot face.

Şi pentrucă planuri de război, pe hârtie, se făcuseră vreme de peste treizeci de ani, mereu privitoare la un război al nostru în potriva Rusiei, acum se lucra pe capete, păstrându-se cele vechi, şi la planurile unei treceri peste Carpaţi, ale unui război în potriva Austro Ungariei.

Şi pe acestea le cerceta gheneralul, le desfăcea larg înainte'i, împresurat de ofiţeri, îşi impunea punctul său de vedere, crezut genial în totdeauna.

Şi-apoi, ca să se odihnească, omul trudit, copleşit de mulţimea şi apăsat de greutatea problemelor militare, îmbinate de geniul lui: petrecea!

Se întâmpla să uite, răspunzătorul general, gravele răspunderi şi maldărul de hârtii ce'l aşteptau şi, după douăzeci şi nouă de ore de chef monstru, să doarmă alte cincisprezece.

Colonelul Chirianescu muncea mult, altfel s'ar mai fi îngrăşat şi, cu venirea primăverii, ar fi simţit că este tânăr, precum se credea. Munca însă, ca şi sumele mari pe cari le câştiga, îi sporiseră trufia: era harnic şi destoinic.

Mulţumit, nu era. Găsea pricini de mâhnire şi de cugetare amară, aproape de răsvrătiri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdr1901-1932

Ţinea casă deschisă acum; fel de fel de lume bună îi vizita familia; spera s'o mărite pe Ecaterina, fata cea mare; dar nici casa, nici fetele lui nu'i supărau, ci altceva: se făceau afaceri neobrăzate în alte ministere, de milioane, toate în dauna ţării, în paguba războiului pe care ţara îl pregătea, şi nu se ridica nimeni să le oprească măcar.

Matrapazlâcuri se făceau, firește, şi la ministerul de război; chiar el, Chirianescu, făcuse câteva, dar nu se puteau asemăna acestea cu cele din alte departamente. Cheltuia Statul un pumn de bani mai mult, şi atât. Peste bruma de leafa cu care se chema că'i plăteşte ţara, se adăogau câteva mii de lei mai mult la unii generali, coloneli, maiori. Foarte drept! cum ar fi putut oamenii aceştia distinşi, culţi, în fruntea societăţii, cu familii grele unii, să trăiască onorabil şi să nu le crape fierea de invidie pe cei care, fără merite, aveau zeci şi sute de mii de lei, dacă nu'şi îngăduiau câte un fleac de coţcărie nevinovată?

Nu'i putea eşi din cap colonelului Chirianescu o afacere încheiată de un domn Perifoglu, fost de multe ori ministru, şi despre care se ştia că nu voise el să intre într'o formaţie ministerială, anume pentru a lucra.

Perifoglu era unul dintre fruntaşi cei mai tari ai partidului său. Era temut şi respectat pentru energia, limpezimea judecăţii şi statornicia sa. Nu era un transfug politic. Fie că i se făcea totdeauna voia; fie că tot ce să făcea de către partid era pe placul lui, sau că ştia să se resemeze: el nu ame-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ninţase nici odată cu demisia, şi avea peste patruzeci de ani de stagiu în partid, aproape de şefie. Dar şi partidul ştia să tacă, cu toţi grangurii lui, când Perifoglu, părăsind poza'i marţială, îşi întindea mâna şi apuca, aidoma unui vultur regal o pradă, un maldăr de bancnote, o afacere groasă.

Înrudit cu toţi grecii — neasămănaţi nici cu cei vechi, nici cu cei din ţara grecească — scurşi din Fanar, veniţi să se procopsească, să domnească unii în Principatele Române, cu Mascuris, cu Paţaianis, cu Mascaragachis, Perifoglu îşi iubea obârşia şi o socotea drept aristrocratică. Vorbea greceşte în familia lui, ca toată boerimea acum nu mai mult de o sută de ani, şi nu adormea, el care juca şi douăzeci de ore cărţi, împătimit jucător, nu putea adormi, se spunea, până nu citea o pagină din Platon, Aristofan, Sofocle — dintr'un scriitor elin, consfinţit de vechime.

Cu ce nevoe sufletească, a piratului acesta de mare largă, putea să corespundă o pagină luminoasă din Socrate, numai un cunoscător profund şi analitic al amestecului de barbarie şi rafinată civilizaţie din Orient, ar putea spune.

Turcia, în plin război cu Anglia şi Franţa, de partea Germaniei, era slab pregătită. Munitiile îi lipseau. Ar fi putut primi din Germania, care avea şi interes s'o armeze bine, dar nu avea pe unde să i le aducă. Înţelegerea era în faţa Dardanelelor; prin Serbia nu se putea — se afla cu ea în război; — România nu le lăsa să treacă, dacă voia să pară neutră, iar din România trebuia să treacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi prin Bulgaria.

Ce era de făcut? Prin aer nu se putea transporta greutăţi aşa de mari. Armatele turceşti îşi prăpădiseră puştile, de mine explosibile era tot atâta nevoe.

Spionii germani, numeroşi în toată lumea, cercetară în neastâmpăr cui i s'ar putea adresa, pe care atotputernic l-ar putea cumpăra, ca să deschidă cale munitiilor nemţeşti, prin România. Banii nu mai jucau rol. Bulgaria consimţise să lase trecerea slobodă. Dar trebuia un om tare, mai presus de fiecărelile invidiei, egal în forţă cu însuşi guvernul, în stare să'l amuţească.

Spioni iscusiţi, de mulţi ani trăiţi printre noi, cunoscându-ne oamenii, trecerea lor, caracterele, temperamentele, felul lor de-a lucra, cusururile, părţile lor slabe, spărturile la za, se frământau cu gânduri împărţite.

Poate numai unul, poate doi din ei găsiră omul: pe energicul bătrân, pe politicul cârmuitor Perifoglu. I se cunoştea şi patima jocului de cărţi, la care pierduse îndelungul vieţii lui mii şi milioane, i se cunoştea şi străjnicia fulgerătoare cu care lucra.

Precupeţirea fu scurtă: lui, patru milioane, unui ministru care'l ajuta şi care trebuia să ştie şi să tacă, două milioane; celui care izbutise să găsească omul hotărât, pe cutezătorul Perifoglu, alte două. In total, opt milioane.

Şi astfel, patruzeci de vagoane încărcate cu muniţii de războiu trecură prin ţara românească, neutră, în pregătire însă, cu ideal naţional de implinit;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trecură peste două granițe, în Bulgaria, de unde aveau să se ducă, sau să fie duse de alte vehicule, în Turcia.

Insuși Drum de fier, ca și alți mari paznici ai căilor, ai hotarelor României și ai neutralității, nu aflară decât după ce trenul cu muniții de război germane trecuse și se întorcea gol, pe șinele răbdătoare.

Ce era atacerea cu cojoacele, pe lângă asta? Pe lângă Perifoglu, care înfigea de-odată ghiara în patru milioane, Chirianescu avea sentimentul că este un sfânt. Și el avea fete de măritat, așa că ar fi găsit o scuză în conștiința lui, pentru o bagatelă de potlogărie.

Ideia patriei, la pregătirea căreia lucra, la mărirea căreia visa, ca la un spor de venituri, îi umezea ochii colonelului și'l făcea să urască scelerați așa de mari ca Perifoglu.

Revolta, nobila tristețe a colonelului Chirianescu se măcinară în tainița cugetului său, căci altă stare sufletească îl coprinse. Italia declarase război Austriei. Ea care făcea parte din Tripla Alianță, trecuse de partea Franței și-a Angliei. Calea României era indicată. Tache Ionescu apărea într'o lumină profetică.

Avea oare să intre România în război? se întreba Chirianescu. Era oare pregătită? Și colonelul ridica din umeri, privea în juru'i cu groază, dar tăcea adânc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe scurt: ce se întâmplă, în timpul unor mari evenimente, într'o lume măruntă şi nepregătită.

Italia se rupsese din Tripla Alianţă şi declarase războiu foştilor ei tovarăşi.

Era aceasta o trădare mişelească? Nici de cum! Nici mişelie, nici trădare. Italia intrase în alianţă, tocmai ca să nu se poată face războiu, ca să precumpănească cu greutatea ei ceialaltă întovărăşire, a Franţei cu imensa Rusie.

Şi-apoi, când Austria iscase războiul, nu ceruse sfatul, consimţământul Italiei, ci se lăsase împinsă numai de Germania, care urmărea supremaţia globului, supremaţia pe care Austria, ţară germană şi ea, o primea, o visa. Italia fusese trădată şi i se arătase calea ce trebue s'o urmeze ea, ţară latină, cu interese veşnic protivnice Austriei, cu teritorii locuite de Italieni, de revendicat în Austria. Şi chiar numai acesteia îi declarase războiu, neprimind să'i dea de pomană pământurile la care avea drepturi naţionale.

Italia nu putea să fie învinuită nici că a căutat,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

pentru a intra în luptă și a cuceri, momentul când toștii ei prieteni de contract fuseseră mai slabi. Cât despre pactul alianței, despre tratat, germanii înșăși spuseseră, cu prilejul năvălirii lor sălbatice în Belgia, că or și ce act este un petec de hârtie.

Vestea intrării Italiei în război făcu să bată în România inimile știutorilor de carte; — masa țărănească nu citea, auzea ca de departe cele ce se petrec în lume și nu avea conștiința obârșiei și a năzuințelor naționale. Vestea aprinse în București paginile gazetelor antantiste și discuțiile înfiorau pe unii, entuziasmau pe alții, din cei care știau că au să poarte sarcina și oboselile războiului.

Se credea că România nu va întârzia să urmeze pilda Italiei. Vremea trecea totuș. Ce mai aștepta guvernul? începeau să întrebe, să strige, să șuere visătorii și unii care primeau bani dela legația rusească, dușmani la cuțite cu protivnicii lor, cu cei care erau plătiți de legația germană sau de spionii ei. Până și oamenii politici de seamă perdeau cumpătul, insultau guvernul, în fierberea și în precupețirea vânduților, în zarva aprinsă, de nesuferit.

Incet, printre nerăbdarea unora și tăcerea guvernului, începu să se zărească adevărata și înțeleapta cauză: Bulgaria aștepta și ea, se pregătea militărește și nu i se cunoșteau gândurile. Dacă ne-am fi mișcat, asupra noastră ar fi căzut vecinii, cu toată ura haină și barbară, specifică neamului lor; ar fi căzut asupra orașelor noastre, trecând Dunărea pe toată întinderea ei de graniță și prin Do-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brogea, le-ar fi căzut oştirilor noastre cu vitejie în spate.

Guvernul român înţelesese că Bulgaria nu va putea sta la nesfârşit cu arma la picior. Asupra căruia din vecinii, încleştaţi în luptă, avea să sară ea? Asupra Turciei? De ce? Putea să îndrăznească a visa cucerirea Constantinopolului? Visa, dar ştia bine că nimeni, nici slava Rusie, cu care s'ar fi aliat, nu i-l dădea, nu i-l făgăduia, nădăjduind să-l răpească pentru sine.

In potriva Serbiei, aşa dar, se gătea Bulgaria, a Serbiei cu care avea să se războiască cu sete şi să-i smulgă ţinuturile, pentru cari se mai bătuse în anul 1913.

Şi dacă intra Bulgaria în război, în potriva Serbiei, a Rusiei, a Engliterei, a Belgiei, a Italiei, a scumpei noastre Franţe, puteam noi să ne mai gândim a cuceri Ardealul, deschişi pe tot întinsul Dunării, noi, un pumn de oameni slab înarmaţi? Cum puteam apăra, necum face isprăvi, atâta frontieră, tot lanţul de hotar al Carpaţilor, lungul Dunării şi Dobrogii?

Impotriva Rusiei, adică alături de Unguri, de Bulgari, de Turci, toţi barbari, de Austriecii hrăpăreţi şi duşmani, ce uşor ne-ar fi fost războiul de purtat. Şi aveam şi dela Rusia de înapoiat pământ habnic românesc, Basarabia. Domnii Carp, Marghiloman, fraţii Arion, conservatori, şi d-l C. Stere, liberal, fruntaş, erau, cel dintâi de părere ca în partea aceasta să pornim, ceilalţi ca mai de grabă să şedem neclintiţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Problema revendicărilor noastre, iubirii noastre, a conştiinţei naţionale, a puterii noastre, a iubirii noastre pentru Franţa, a latinităţii, era mai greu de deslegat decât orcând, şi guvernul avea toată dreptatea să tacă, să se întrebe înfricoşat ce va face şi să tremure de răspunderea sa.

România încă putea să-şi aleagă locul în taberele înduşmănite. Ea încă nu sângera. Ba chiar se putea înstări, vânzându'şi peste graniţe cerealele. Dar neamul românesc uda cu valuri de sânge câmpiile întunecate de fumul tunurilor şi al sutelor de mii de puşti.

Unde erau luptele mai încleştate, mai răpunătoare, unde era primejdia mai sigură, ungurii şi austriecii îi trimiteau pe români, anume ca să-i secere, ca să rămână ei stăpâni: în Ardeal, în Bucovina şi Banat. Mişelia asta fără nume se aflase şi toţi bunii români din regat, fără deosebire de credinţă, o simţeau muşcând în inimile lor, cerându-le o hotărâre mai grabnică.

Nici cârmuitorii românilor din Ardeal nu daseră semne că sunt înţeleşi asupra viitorului. Dacă îşi trădau patria maghiară şi Ungaria învingea, ce aveau să se facă ei? Şi nu numai ei, dar toată românimea de-acolo ar fi fost în primejdie de moarte. Sute de preoţi şi de învăţători fuseseră puşi în furci dela întâile ciocniri cu armatele ruse. Dorinţa unei patrii bune, fireşti, a unei Românii până la Tisa, o aveau cu toţii; dar ce puteau face, când războiul purcesese, când feciorii români se aflau sub arme, în luptă, printre maghiarii şi nemţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care le pândeau mişcările ?

Putuseră să treacă munţii dintre românii cei mai primejduiţi, printre cari părintele Vasile Lucaci şi poetul Octavian Goga ; veniseră şi unii dezertând din rândurile cătanelor.

Tot mai mult se ajungea la credinţa că alături de Unguri este peste putinţă neamului românesc să lupte. Până şi Germanii înţeleseră că ar fi destul ca România să rămână în neutralitate.

Până şi în inima colonelului Chirianescu, care se considera bun român deşi era grec de origină prin tată-său, pătrunsese revolta, dorinţa de răsbunare, năzuinţa de-a întocmi odată pentru totdeauna acea Românie în hotarele căreia să fie la olaltă tot neamul. Numai aşa, înţelesese şi el dela o conferinţă şi din luminoasele cuvântări ale d-lui Take Ionescu şi Nicolae Filipescu, că neamul românesc avea să făurească o soartă a sa, o cultură proprie, un fel al său deosebit în lume.

Acum Iliuţă nu se mai temea de război, văzându-se aşezat la birou, în minister. Afacerile, bunele afaceri, aveau să meargă tot bine, şi el, sprijinul şi podoaba familiei sale, n'avea să îndure calvarul campaniei şi să piară, Doamne fereşte!

In casa lui, tot mai plină de mosafiri, oaspeţi, se discuta adesea cu învăpăere asupra războiului, asupra aspiraţiilor noastre, asupra asasinării Serbiei şi a Belgiei.

Văru-său, procurorul Adamescu, de când fusese colonelul numit în minister, se posomorâse şi mai tare. Belşugul, voia bună, aerul de izbândă şi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

petrecere din casa vărului Iliuță îl nemulțumeau, îi încurcau gândurile, îi ofileau tainicele așteptări. Se temea poate și de harța și de vijelia ce le puteau stârni părerea lui, germanofilismul lui. Germanofilismul lui nu isvora dintr'o iubire sau dintr'o credință, ci din ură: el ura oamenii, neamul omenesc, și de aceia avea nevoe, în lipsă de-o părere care să fie numai a lui, să adopte pe aceia a unei minorități.

Pe Iliuță, de când se procopsise, și pe odrazlele lui, Adamescu simțea că le urăște hotărât. Trăind într'o veșnică comparare cu toată lumea și mai vârtos cu cei mai apropiați lui, procurorul li se găsea superior, mulțumire stearpă, — pentrucă nu-l imboldea la nimic bun, la nici o faptă de ispravă. Pe toți îi găsea ocrotiți de împrejurări. Fără să să fie în stare să petreacă, neavând nici o virtute de susținut, nici un talent, nici o pasiune care să-l poarte, nici un vițiu care să-l hrănească și să se nutrească pe sineși, Adamescu îndura o sufeință și josnică și fără miez și fără rod. Era dintre puținii inși născuți nemulțumiți, neînstare să cunoască o desmierdare sau o satisfacție platonică.

Voia s'o moștenească el pe tanti Zina, i se năzărea că viața i s'ar schimba ca o iarnă în primăvară, dacă ar avea bani mulți. El, ca și Chirianeșii, știa că bătrâna are trei sute de mii de lei, bani pe care îi ținea în casă, într'o ladă de fier așezată în iatac, în dreptul căpătâiului, și că mătușa poartă cheia casei de fier legată de-o panglicuță la piept, sub cămașe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniara/mdrr1901-1932

In omul pustiu şi sterp crescuse şi dăinuia gândul turburător al averii aceleia. I se părea că de i-ar avea banii, ar putea rosti orice, ar putea privi oricum, şi vorba lui n'ar fi contrazisă, privirea nu i-ar fi întunecată. Dorea în sfârşit ceva cu putere. Voia, tot pe atât de dârj, să nu moştenească văru-său, un prost, un pungaş, un jucător de cărţi, un ins în stare să vândă planuri de război Ruşilor. I se cuvenea lui banii, lui, om serios, fără slăbiciuni.

Ce-avea să facă cu ei, nu se gândea lămurit. Socotea însă că nu s'ar mai simţi fără noimă, desgustat printre oameni; că ar fi şi mai grav şi şi mai solemn şi mai impunător, şi că gravitatea şi solemnitatea lui ar stânjeni, ar umple de respect, i-ar umili, în sfârşit, pe ceilalţi şi l'ar mulţumi ca niciodată.

Procurorul Adamescu venea în casa lui Iliuţă, când ştia că o găseşte pe tanti Zina. Aceasta, ca să'şi gonască urâtul, să'şi uite bătrâneţea, pe care în singurătatea tovărăşiei servitoarei sale, a Anichii, era silită să şi'o simtă, să şi-o cerceteze, se abătea des pe la Chirianeşti. Ospeţele îi plăcuseră babei în totdeauna. Ochii ei slăbiţi culegeau cu plăcere figurile tinere; reimprospătau poate, aeestea, chipuri uitate, o galerie se înfiripa, amintirea scumpă se amesteca cu actualitatea, fără să se stânjenească. Fără să se arunce în conversaţii nepoftită, bătrâna îşi scotea gomoloazele de vată din amândouă urechile şi asculta. Când i se sfârşia curiozitatea, îşi astupa auzul, care o servea destul de bine şi nevăzut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La joc de cărți, mătușa gârbovă era în capul mesii. Era o jucătoare chibzuită, rece, periculoasă. Anica dormita sau dormia cum se cade în vremea asta, într'un scaun cu spată, la bucătărie, aștep-tându-și stăpâna.

Și Lepedeu dase într'o noapte de Cireșar un banc în casa colonelului Chirianescu. Zozo, în admirația tuturor mosafirilor, numeroși, a Fiței visătoare și amorezată, a Titinichii îmblânzite, a colonelesei aplecate spre renunțare și chiar a mă-tușii Zina, făcuse așa ca să fie văzută pe toate fe-țele de către toată lumea și ciripea neobosită.

Pe frumoasa cochetă n'o interesa acum numai moda, echipagiile și scandalurile din fanarioata aristocrație. Politica o pasiona și o pasionau mai cu seamă chestiile militare, în legătură cu războiul. Lumea vedea în interesul ei influența generalului și destăinuirile lui printre sărutări.

Era și Zoe de partea Înțelegerii. Ar fi dorit însă ca, fie printr'o întâmplare fericită, dacă altfel nu se putea, ca însurătoarea Prințului Carol cu fiica țarului rusesc, fie printr'o precupețire iscusită, să ne alegem, la intervenirea noastră armată, și cu Basarabia.

Ascultând-o, urmând mișcarea buzelor ei pline, scânteerea ochilor și a diamantelor din urechiușile ei, trupeșul colonel, porochit Burdihan de nevas-tă-sa, ar fi voit să fie un paj delicat. El nu juca, deși era un pătimaș iubitor de cărți; o asculta, o sorbea.

Cu el mai ales vorbea măgulita femee, impre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

surată de altfel de tot tineretul, de fetele colonelului, de Frosa.

Toată lumea de față cunoștea din auzite puternica înrâurire a cochetei acesteia fermecătoare asupra a trei din mai marii hotărâtori ai destinului țării. Aflaseră de asemenea că-și zidește un palat. Invidiind-o, femeile nu se puteau stăpâni să n'o respecte și să n'o defaime una alteia, iar bărbații să n'o admire, oftând.

Colonelul, cu Frosa la braț, fără întârziere, întoarseră soților Lepedeu vizita cu care tuseseră onorați. O prietenie sinceră din amândouă părțile părù că se leagă între cele două familii. Vizite se schimbară. Până și fetele colonelului vizitară casa frumoasei vânzătoare de plăceri, din curiozitate și fără să o urască, adulmecând plăcerile oprite.

Vara, pe marile călduri, Chirianescu nu putea să lipsească din București. Era un personaj prea important și prea necesar ministerului de război. Și câte ataceri s'ar fi pus la cale fără de el și multe din acelea care ar fi stricat numele bun al ofițerimii. Lumea nu mai avea frâu.

Își trimese familia la Sinaia, colonelul, și el rămase singurel în vâltoarea amețitoare a Capitalei. Făcând parte din alaiul gheneralului, fiind el însuși adesea ori împresurat, ca un șet de bandă, Iliuță hoinărea prin localurile de petrecere sgomotoasă, petrecea uitat de miezul nopții și de somn.

De căpitanul Mitu fugea, când se întâmpla să dea pes e el, trecea cu droaia lui de oaspeți alături la Pariziana sau peste drum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Moroiu începuse să i atină calea şi să facă parte din laiota lui. Se purta bine. Înţelesese căpitanul că are trei grade mai puţin şi că are nevoe de protecţie la examenul de maior.

Printre militarii veseli erau şi civili, oameni de duh şi cheflii, avocaţi, rubedeniile unor sus-puşi, scormitori de afaceri, inşi în hatârul cărora s'ar fi musamalizat excrocherii, spionaj, crime chiar.

Şi erau firește şi femei uşoare, isteţe, vesele, nebunatece.

Lepedeu petrecuse de vre-o câte-va ori în tovărăşia colonelului, singur — nevastă-sa nu se ştia pe unde se afla, poate în vilegiatură. El, soţul, trebuia să stea în Capitală, ca să vadă de pe o zi pe alta palatul lui clădindu-se. Dar Lepedeu avea un cusur: schimba totdeauna cheful în mare joc de cărţi, şi câştiga bată-l norocul! îi trimetea pe toţi acasă mofluzi.

Chirianescu şi haita lui nu erau singurii care petreceau fără contenire. Ba chiar el fusese molipsit: toată lumea Capitalei, multă, care făcea afaceri prin sutele de canaluri subterane ale multor ministere, îşi uita de viaţă, chefuind.

Presimţirea războiului, aducătorul de moarte, avea efectul acesta îndoit: strica pe de o parte cinstea puţină a insului şi pe de alta da brânci spre desfrâu, spre risipirea banilor dobânditi în paguba conştiinţei.

Le ce mai era bună onoarea, când mâine poimâine moartea avea să tae fără alegere şi totul se putea scufunda? Ce noţiune resistă în faţa morţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi care nu se întemeiază pe viaţă?

Din pricina aceluiaş sentiment, obscur dar molipsitor, rostit de alt fel banal şi dela suprafaţă în toate chefurile, unde venea des vorba despre război, nu se mai gândea omul nici la odihnă.

Siguranţa colonelului Chirianescu că va fi la adăpost în tot timpul luptelor, în minister, era păcălită şi ea; nu izbutea adică să-l înveţe pe Iliuţă, om vârsnic, să-şi îngrijească viaţa, să păstreze cumpătarea.

Lanţul de petreceri îl slăbise, îl gălbejise, îi buimăcise capul. Nu putea să nu se ducă la minister. Întârzia în pat, dar tot nu-şi scotea din capete. Năuc, obsedat de vre-un cântec porcos, cu gândurile amestecate, ca o pereche de cărţi de joc, cu chipuri din varieteu, dela chefuri, holba ochii pe lucrările de minister, pe planurile de război, pe noile orânduiri de corpuri de armată, ce se făceau şi, fără să ştie, învârsta apoi, la ospeţe, între civili şi militari, secretele meseriei lui, ale ţării, cu palavrele, cu hohotele de râs deşuchiat ale femeilor pierdute. În minister nu se ferea nimeni de el, lua parte la toate tainele, ca om al gheneralului, carele era unul dintre şefii superiori, unul dintre săvârşitorii războiului ce se prea putea să se dezlănţue, cu voia sau fără voia României.

In acelaş timp se ştia, în mod public, se rostise dela o tribună şi se tipărise în ziare, că România nu este bine armată în potriva Puterilor Centrale, pentru că nu are tunuri de munte şi pentru că nu este aproape de fel pregătită cu armament. Şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se mai spunea că războiul acesta nu este nici al curajului nici al tacticei militare geniale, ci al muniţiilor. Cine putea svârli în inamic din mai multe ţevi de oţel, mai mult fier şi plumb, acela avea să câştige uriaşa luptă, care se da pe pământ, pe apă, în aer, în apă.

Şi tot pe atunci, d-l Tache Ionescu, destăinui o conversaţie a sa cu d-l Raymond Poincaré, avută în anul 1913, în care i-a spus Preşedintele Republicii Franceze:

«Dacă va izbucni războiul, nu veţi găsi armata noastră alături de vrăjmaşii voştri.»

Marele om politic român înţelesese de atunci, din 1913, că România visează la Ardeal, şi că nu s'ar putea să se bată în potriva Franţei.

Dar toate aceste destăinuiri atrăgeau atenţia duşmanilor fără să adaoge un glonţ măcar în cartuşierele soldaţilor Români. Şi vremea trecea în ospeţe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Descrierea unei crime şi a sbuciumului din care a purces.

Intr'un loc, strada Lom-Palanca parcă se îngustează şi se posomorăşte. Case cu câte trei caturi, faţă 'n faţă, o gâtuie, o înegresc, o răceală de groapă, o înăduşală rece vara se statornicesc între clădirile înalte şi sumbre. Soarele trece de grabă; aruncă numai în miezul zilei, ca un obol, o pală de lumină şi se pierde peste acoperişuri. Noroiul rare ori se usucă de tot; trotoarele sunt lunecoase; din prăvăliile care se ţin lanţ duhneşte o jilăveală cuibărită dintru început.

Negustorii care îşi au comerţul aci sunt buhavi sau traşi la faţă şi gălbejiţi, — ai zice că necontenit cugetă slab şi destrămat, fără tărie şi hotărâre, la o enigmă pe care n'o vor deslega nici odată. Au pleoapele groase şi grele, vorba tărăgănată, tără căldură, fără însemnătate. Sunt nepăsători şi suferinzi.

Ganguri strâmte, negre, conduc la cuţti şi ele fără soare, fară vegetaţie colorată, cu miros de mucegai. Nepăsarea se vede pretutindeni: o cişmea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

curge zadarnic, o gazetă zace, cine știe de când, pe pământul lipicios, întinsă, lată, lada de gunoi e ruptă într'o latură și câini vagabonzi au răscolit și au răvășit tot gunoiul.

Scări greu de dibuit prin ganguri, hlisoase, mâncate, cu plimbul șubred, cu trepte care pârâe, de lemn, urcă întortochiat spre etaje, parcă ar voi să te rătăcească, să te descurajeze, să te întoarcă.

Coridoare oarbe opresc șovăiala vizitatorului, îi silesc ochii să se deprindă cu întunecimea dăruită ici colo cu câte un geam înzăbrenit de praf și de păinjeni. Vederea e menită să descopere ușile pe care albesc cărți de vizită fixate cu ținte de planșetă, — ruginite de când își fac slujba.

Într'una din casele acestea din strada Lom Palanca, la etajul al doilea, locuia procurorul Adamescu, vărul primar al colonelului Chirianescu. Aci visa el, ca printre neguri, la moștenirea mătușii Zina și simțea cu singura voluptate hărăzită lui, săracă și aceasta, că urăște pe toată lumea.

Lumea i se năzărea procurorului ca de departe, cu totul în afară de el, furnicând veselă, ca excrocii după o afacere, pe calea Victoriei ; înghesuită prin berării, cheflie, la joc de cărți, ascunzându-și temerile și gata să dea lovitura. Pretutindeni lacomă, tâmpită și respingătoare.

Cărți, juca de altfel, Adamescu, și se înverșuna să câștige. Rare ori izbutea și, când perdea, era sigur că a fost victima unor hoții, unei bande înțeleasă să-l despoae.

Nu'i insufla lumea, procurorului, nici milă, nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ertare, nici scuză. De-ar fi avut-o la cheremul lui, ca pe o nucă ar fi sdrobit-o hotărât sub călcâi.

Funcțiunea lui de acuzator ar fi trebuit să'l mulțumească pe deplin. O prețuise un timp, dar cu vremea se tocise pe ea. Gâinarii, potlogarii, tâlharii de rând, la ce să'i bagi în temniță? Ca să'i hrănească Statul și să'i îmbrace și să'i cuibărească? Lui Adamescu i-ar fi plăcut să aibă simandicoase persoane de judecat, de osândit. Dar pentru acestea, când se întâmpla să cadă în plasă vre-una, totdeauna se punea la mijloc un personaj sus pus, și procurorul era nevoit să'și pilească învinuirile.

Îl urmărea adesea, ca o scenă limpede și vrednică de memorat, chipul cum îi descosea la procese, pe acuzații, un coleg al lui, Atanasiadis, de obârșie aristocrată, fanariot. Blând, cu mare politețe, îl obliga prin vocea lui potolită și ertătoare parcă, pe nenorocit, să facă lumină în jurul faptei sale, să dea amănunte, să rostească păreri. Și i se părea învinuitului că este bine să mai dea și dela el, să se arate mărinimos în spovedania lui, ca înaintea lui Dumnezeu, să nu se scuze el, pentrucă nu era vinovăție în greșală, în săvârșirea faptei sale. Judecătorul, vedea el bine acuzatul, l-a înțeles, l-a scuzat!

Atanasiadis, bărbat foarte frumos, simpatic, matur, întreba mereu, iar când i se părea că este de ajuns, mulțumea, sculându-se în picioare, pentru lămuriri. Se retrăgea în camera de chibzuire.

Acuzatul, cu sufletul ușurat, aștepta cu grija îndulcită. Și totdeauna, dar totdeauna, judecătorul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atanasiadis revenea în sala de şedinţă şi citea însuşi hotărârea: «maximul de pedeapsă».

Vinovatul, păcălit, nu înţelegea nimic în clipa cetirii, îşi arăta albul ochilor, faţa-i se lungea ca de cal, întreba pe avocatul lui ce este, ce s'a hotărât.

Mult îi plăcea lui Adamescu purtarea asta a lui Atanasiadis, unul dintre cei mai aristocraţi magistraţi, om de încredere, stimat de amândouă partidele cârmuitoare, om căruia într'o vreme de război i s'ar fi cuvenit direcţia cenzurii.

Adamescu se afla într'o după amiază pe strada Doamnei, peste drum de Camera de Comerţ, al cărei palat trufaş, de câte ori îl privea, îi inspira putere şi hotărâre.

Mergea către strada Colţei. Îi veni în gând tanti Zina şi, privind drept înainte, o zări chiar pe bătrâna cucoană, păşind din greu, la cot aproape cu Anica, nedespărţita ei tovarăşe.

Bătrânele i se părură mici amândouă, rătăcite pe uliţă, fără rost, pocâltite. Ele nu-l vedeau, erau încă depărtişor.

Să le întâmpine? La ce bun?

Adamescu se opri să le privească umblând, obosind ca nişte călcători de struguri într'o zăcătoare. Câtă viaţă mai puteau avea hodorogitele babe? Unde se duceau? Familia lui Iliuţă era la Sinaia... La ce se trudeau călcând, suflând, trudindu-şi mădularele dornice de odihnă? Şi tanti Zina parcă purta corset, care o ţinea drept ca între scândurele un picior scrântit rău de tot. Şi după corset, sub cămaşe, era cheia lăzii de fier, în care trei sute de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mii de lei aşteptau să fie înviaţi, să reînvie şi să dea inimă unui om adevărat. Şi momâei âsteia, care avea să moară pe neaşteptate mâine-poimâne, trebuia să'i respecte dorinţa tribunalul şi să-i împartă averea la cine socotea ea! Chirianeştilor sau lui? Or mai de grabă, ca toţi inşii fără carte şi imbecili, ca toţi cârciumarii şi moşierii fără copii, averea avea să fie lăsată Casei Cutare, Academiei sau te miri cărei instituţii, din care furau tot cei de sus, ca de pretutindeni?

Pe trotoarele înguste n'aveai loc mai ales de cucoane. Tramvaiul electric, făcând o curbă, tocmai intra în strada Lipscani depe Şelari, ţipând strident pe şinele lucii ca oţelul. Trăsuri de casă şi de piaţă, silite să-şi încetinească viteza, mergeau la pas înşirate. Câte un grup se oprea la galantarul unei prăvălii, şi lumea cealaltă era nevoită să se dea jos de pe trotoar, sau să stea toată din mers, ca să nu fie călcată în picioarele cailor.

Posomorât privea Adamescu priveliştea de turmă, a mulţimii. Printre pălării colosale, de cele mai neînchipuite forme, cu flori, cu frunze, cu pasări, cu pene, cu zorzoane, se zăreau jumătăţi de chipuri, câte un cap de cal, câte o firmă, departe.

Roata unui automobil uriaş frecă trotoarul. Adamescu, atins de aripa vehiculului, se uită chiondorâş, şi'l văzu, răsturnat şi înfundat în pernele de piele, pe colonel, alături de Zozo.

Faţa colonelului strălucea de fericire, de mândrie. Frumuseţea, atât de puternică în România, zâmbea lângă dânsul, ciripea, ochii ei catifelau zarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vărul de pe trotoar întinsese întâi capul, cu o pornire de-a saluta. Dar îndată, dase în lături, se dosi după vecinii lui, de mers, ca şi cum gândurile ce se plămădeau abia în capul lui, gânduri pe care el însuşi nu şi le limpezise, nu le făcuse hotărâre, ar fi putut să fie ghicite de Iliuţă.

Automobilul trecuse. Magistratul simţise o silă imensă pentru laşitatea lui nedesluşită. Dece voise să se ascundă? Avea mustrări de conştiinţă, pentru că îl ura pe vărul-său? pentrucă ţinea cu tot dinadinsul să nu se procopsească el cu moştenirea Tantii Zina? Nu făcea Iliuţă destule şarlatanii şi hoţii la minister? Nu cheltuia el zeci de mii de lei cu pataclisme ca Zozo? Altfel de ce se plimba în automobilul ministerului cu ea, cu o femee care toca sute de mii de lei, care'şi zidea un palat în Bucureşti? Şi toţi croncanii cei mari nu furau în diferite feluri, şi cu cât furau mai mult, cu cât erau mai bogaţi, nu ajungeau cu atâta mai mari, mai trufaşi, mai strivitori? Numai că nu asasinau, dar câte vieţi moarte lăsau pe urma lor, şi nu era toată viaţa românească o mizerie revoltătoare, din pricina favoritismului şi-a asupririlor? Nu asasinau, pentru că nu aveau destul curaj, pentrucă aveau la îndemână alte căi; aveau puterea legislativă, aveau armata, aveau justiţia, îl aveau pe el la cherenul voilor lor.

Da, şi pe el îl aveau, şi el era un sclav al celor sus puşi, cu toată roba impunătoare. Era de ajuns să i se spună ale cui interese se desbat, ca el să priceapă că i a venit o poruncă de sus, că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hotărârea judecătorească trebue să fie aşa, nu altfel.

Adamescu eşise din viermuiala de pe strada negustorească, intrase în uliţe tăcute, se îndrepta către casă. Imagina dublă a celor două căzute bătrâne şi, de-asemenea, a colonelului cu Zozo, îi stăteau în gene. Cugetul i se turburase; talazuri vinete eşau din funduri la suprafaţă, şi omul gândea, privea în el, ca hipnotizat.

Tanti Zina, de când Chirianeştii nu şi mai încăpeau în piele, se ducea la aceştia de câte două trei ori pe săptămână. Cina acolo, juca maus, era împresurată de dragoste şi de atenţie. Iubirea era mincinoasă, fâţarnică, dar baba nu simţea. Poate că ea îşi făcuse testamentul în favoarea lor... Ei aveau două fete de măritat; el, Adamescu, nu avea pe nimeni... i se părea şi drept mătuşii Zina, să le lase lor averea ei. Da. Dar aşa trebuia să rămână lucrurile? Şi ce era de făcut?

Magistratul înţelegea ce ar avea de făcut, dar nu şi răspundea. Era însă sigur că el va opri ca nedreptatea să se săvârşească. In societatea omenească trebuie să fii or lup, or oaie; să fii mâncat, sau să mănânci. Vorbă veche. Haida de! răspunsul nu era greu de dat, celui care pricepea alternativa.

In odaia lui era o zăpuşală de neîndurat. Asfinţea, era vremea cinei. Adamescu plecă de-acasă.

Lumina izbitoare din restaurant supăra. Ai zice că vrea să pătrundă şi în capetele oamenilor! gândi Adamescu, privind în juru'i.

Nici odată nu i se păruse aşa de pătrunzătoare lumina şi nu'l zăticnise. Se sculă dela masă, —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

încă nu comandase — și eși în grădina birtului.

Dar i se păruse numai, că'i este foame. Mâncarea nu avea nici un gust. Și adâncindu'și ochii în farfurie, procurorul aluneca în cugetări, frământat, sbuciumat în lăuntru'i. Și se întrebă lucruri ciudate, de sigur de prisos.

«Oare o mortăciune ca Zina mânca cu poftă? și el, om tânăr încă, puternic, în stare de multe isprăvi, nici de atâta obișnuită plăcere nu era capabil? Zina și Zozo, ce deosebire! Una mânca! poate prea mult, după expresia poporului: milioane, bani cu lingura. Îl făcea aurul lichid cu scânteerea diavolească a ochilor ei, și'l sorbea, il aspira in aerul din jurul ei. Și Zozo era amorezată de colonel? Sau: putea colonelul avea el atâția bani ca să mulțumească setea și capriciile unei curtezane ca Zozo? Ce era de crezut?»

Se duse la un teatru de vară; se încăpățână să stea acolo până la sfârșitul piesei. Nu pricepu nimic. Râse totuș, înfrânat, strâmt, cum râdea el, pe când hohotele lumii clocoteau, iar aplauzele țineau câteva minute.

Se stecură apoi iarăș către casa lui neagră.

Dormi rău, dar, dimineața, se sculă de-odată, la ceasul pe care'l propusese deșteptării lui. Se spălă, se îmbrăcă, posac. Și numai în fața oglinzii, plăcându-și mutra, fruntea inaltă, netedă și lucie, își zâmbi din privire. «Un om ca âsta!» cugetă el despre sine, și se îndemnă în taină: «Du-te! și fii cu luare aminte! Nimeni să îndrăznească! nimeni să creadă!»...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Planul înjgheba din ajun, în timpul mersului fără de țintă, ascultând actorii la teatrul de vară, în somn și în nesomn, îndreptându-se către casa mătușii Zina, Adamescu și-l mai repetă, ca pe o lecție bine știută.

«In casă nu sunt decât două bătrâne gârbove, cu viață în ele cât un pui de găină. Casa e singuratecă, în fund de curte. Intru în bucătărie; o găsesc pe Anica. Dacă n'o găsesc, es afară, îmi fac cravata, îmi leg șireturile dela ghete, pierd un câmpei de vreme și, când aud mișcare, intru iar. O rog pe servitoare să dea fuga până la tutungerie, ca să-mi cumpere un pachet de țigări regale.

«Regale? Nu. Sânt tocmai țigări de care fumează oamenii de soiul meu. Pentru cine ar putea ea să cumpere asemenea țigări? Doar pentru Iliuță. Dar să presupună cine-va că el?..... Atunci se poate presupune tot așa de ușor că eu. Dar eu nu fumez. O trimit pe servitoare să cumpere țigări de damă. Dar ea știe că eu nu fumez. Stai,... o să creadă că m'am apucat de fumat.

«Va să zică, eu intru, natural, la mătușe-mea. Am a'i spune lucruri interesante. Am mai fost eu în vre-o două dimineți, așa, ca să văd cum trăește, cum o duce cu sănătatea. Fusese bolnavă. In totdeauna m'am gândit că sunt în stare..... și mă interesam de viața ei casnică.

«Ajuns la ea, îndrug câteva cuvinte. Dar cum mă apropii de pat, da, o sugrum. Are să mă sgârâe.... S'ar putea să'mi ajungă la obraz cu unghiile? Baba.... Aș! omul strâns de gât se învierșu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

geză ca cu mânile lui să se descleşteze din sugrumare. Baba o să'şi înfigă degetele ca nişte cângi de fier în mânile mele; dar ce putere poate să aibă? Şi-are s'o paralizeze groaza, uimirea şi poate chiar că o să leşine; aşa că treaba are să'mi fie neaşteptat de uşoară.

«Bine; dar să strâng mereu, din toate puterile, cu toată greutatea trupului meu lăsată în mâni, peste beregata ei. Are mărul lui Adam eşit în afară şi se îneacă leşne, înăbuşe.

«Dar cum am să ştiu că a murit? Cunosc aşa de bine moartea?

«Am s'o cunosc! Şi am tot timpul, până să se poată întoarce în bucătărie Anica.

«Pe urmă? cu servitoarea? Am s'o chem, dacă n'o veni îndată cu ţigările; am s'o chem ca din partea stăpâni-si. Şi am s'o sugrum şi pe ea! Nu e mai sdravănă decât stăpână-sa.

«Apoi.... iau cheia dela gâtul Zinei....

Nu ocolea de fel Adamescu, în drumul către locuinţa mătuşe-si. Când fu în dreptul casei, privi înainte-i: un precupeţ oltean, cu coşurile încărcate, alerga cu genunchii încovoiaţi. Se vedea că se duce departe, că nu avea de gând să se oprească la poarta casei tantii Zina.

Adamescu privi şi înapoia lui, înaintând: o cotigă de lăptar alerga trasă de un cal sur; nici asta nu părea că are de gând să se oprească pe aproape.

Cutezătorul intră în curtea largă, cu paşi măsuraţi, ca pe culoarele tribunalului; domol, cu mişcări încete, ca totdeauna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajunse în fund, deschise uşa bucătăriei, în dreptul căreia văzu o buturugă de spart lemne pe ea. Aci şovăi; clanţa i se păru rece. Se vede că'i ardeau palmele.

Până să nu închidă, se dădu pe spate cu tot bustul: înaintea lui era ceva negru, ce se căsca din podele. Dar numai o clipă ţinu zăticnirea. Ochii deslușiseră îndată ce este; omul se reaşeză în starea de atenţie limpede: uşa pivniţei, aflată sub cuhnie, era deschisă. Un topor sta rezemat în coadă de un perete.

— Cine'i acolo? întrebă servitoarea din fundul beciului.

Fără să se gândească mult, poate fără să ştie ce face, Adamescu luă toporul, îl ascunse la spate şi răspunse:

— Eu, Anico, nu mă cunoşti?

Anica recunoscuse omul, după glas.

Fără să adaste ca sluga bătrână să se urce sus, grăbit, Adamescu păşi în jos, coborâ câte-va treapte în pivniţă. Picioarele'i tremurau din încheeturi, tot deodată ţepene în încordarea totală a insului.

Mirată, Anica se uită în sus.

— Vreau să'i dai cucoanei şi să'i spui..... vorbea încet Adamescu, supărat că vocea nu era deplin în stăpânirea lui.

Dar femeia nu pleca ochii în jos, şi el ar fi dorit ca ea să şi-i plece.

— Ce este la picioarele tale? întrebă el, ţinând mereu mâna la spate, apropiat acum de slugă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Anica plecă ochii, neîncrezător însă, plină de mirare și parcă de bănuială. Și, atunci, zorit, cu putere nebună, ca într'un lemn tare, magistratul își repezi și'și lăsă toporul, cu tăiușul, în creștetul bătrânei.

Mânile femeei n'avură timp să se ridice razim în jurul trupului, deși ele fuseseră îmboldite mai din nainte de mirare și țeamă; gura nu rosti decât un sunet surd, născut mort, și Anica se răsturnă pe o parte.

Adamescu nu șezu, ca să vadă ce s'a făcut, ce-a cășunat lovitura lui năpraznică. Se ferea pe semne să vadă sângele ce avea să țâșnească prin cârpele cu care era bătrâna legată la cap. Fără să știe când suise treptele coborâte în beci, fu în bucătărie, privi în juru-i.

Inima-i bătea cumplit; ca un muget sugrumat se înfundase în pieptul-lui și ar fi voit să se ridice.

Nelămuritul beciului cu ușa dată peste cap îl făcu să clipească din ochi, ca și lumina de vară strălucitoare în ferestre.

Lăsă jos capacul pivniței, și simți ca o ușurare.

«Fii tare! fii om!» murmura, se îndemna, se îmbărbăta el, șoviăind totuș. Ar fi voit să plece spre ușe, să se vadă departe.

«Nu!..» se rostea altcineva, în capu-i frământat. «Mai ai-de furcă cu Tanti Zina...»

Și se hotărâ.

Intră în sălița dintre bucătărie și odaia de dormit a mătușii. Nu lăsase însă toporul din mână.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îi venea mereu să se uite la el, şi cu aceiaş putere, multă, îl ţinea la spate. Căpătase pe semne încredere în el, în topor, ca într'un făptuitor desăvârşit.

Când îl văzu în privazul uşii, tanti ţipă. Ucigaşul se înfioră şi rămase o clipă locului.

Bătrâna însă nu ţipase de spaimă, ci pentrucă un bărbat o privea aproape goală în crivat.

— Intri şi tu aşa... dojeni femeia.

Broboane de sudoare răsăreau pe fruntea nepotului. Mugetul sălbatec iar se înălţa în pieptul lui. Picioarele îi tremurau; ochii i se holbaseră şi trupul tot îi înţepenea.

— Te sfieşti de mine? izbuti nepotul, totuş, să rostească şi voi să surâdă.

Dar mătuşa nu-l privea; ea se întorsese cu spatele spre el, ca să-şi închee nasturii bluzei subţiri în care era îmbrăcată.

«Acum, chiar acum!» îl îndemnă, ca o voinţă străină, gândul care pândea în el, să-l călăuzească.

Adamescu se apropie de pat şi, pentrucă tot nu era destul de aproape, se întinse înainte, lung, cu tot pieptul, şi izbi.

Nu lovi însă aşa de bine, ca în beci, în capul Anichii.

Bătrâna, săltată pe aşternutul ei, scoase un răcnet deşirat, şi nepotul mai lovi odată, — de astă dată bine, adânc.

Sânge mult curgea în pat, şiroae, din moalele capului spart; intra în perne, curgea peste ele.

Cu un picior afară din plapumă, vânăt, cu gura

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strâmbă și căscată, arătându-și dinții de aur, cu ochii întorși până la alb, așa înțepenise ucisa. Și ucigașul, privind-o, fără să știe o reflecta: strâmba și căsca și el gura, întorcea ochii pe dos și înțepenise.

Și o tăcere mare și fioroasă se întinse în jurul crivatului. Ca o amețeală cuprinsese pe răpăuitorul crimei. Un cocoș trâmbiță pe aproape.

Omul își sprijini o clipă picioarele, genunchii încovoiați, de fierul patului, privindu-și victima cu încordare. Se rupse apoi din contemplarea ei; întoarse de mai multe ori capul, ca o vevericță speriată; țiuitul urechilor îl năucea; voi să plece.

Ar fi uitat poate de ce venise, de ce ucisese două făpturi, două șubrede bătrâne, dacă cheia lăzii de fier, aflată chiar la căpătâiul patului, n'ar fi sărit de sub cămașe, atârnând acum afară peste pieptul, peste mamelele desumflate, uscate, ale mătușii.

Întinse mâna să ia cheia. Dar ar fi trebuit să scoată panglica, cu care era cheia legată, peste capul ucisei! Și-ar fi udat mânile de sânge, căci și panglica era udă.

Trase de chee, de baerele cu care era atârnată. Dar baera nu se rupea. Trase tare: capul mătușii bătâi, ca și cum bătrâna ar fi dat să se ridice; o șuviță de păr, cleioasă, cu sânge închegat pe ea, se desprinse; și ucigașului i se năzări că tanti Zina e vie.

Se dădu înapoi. Casa se legănă întreagă; i se părea că se cutremură pământul.

«Tocmai acum să se cutremure?» se întrebă el,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

în puhoiul de sfărâmături de gânduri, de negură, care-l năpădea.

Şi vocea care-l mâna, care-i poruncea, veni iarăş să-l întremeze, să-l înzdrevenească, să-l ţină în toate minţile.

«Bani, după bani ai venit. Acum poţi să-i iai; abia acum! O să te împiedice panglica asta, când două omoruri nu te-au împiedicat?»

Cu putere mare mai trase odată de panglică şi închise ochii. Se rupsese; era în stăpânirea cheii.

Deschise casa de fier. Işi umplu buzunarele cu toţi banii, în hârtii în aur. Inchise la loc, aruncă cheia în patul plin de sânge. Toporul, fără să ştie când, îi lăsase.

Acum, dacă ar fi dat peste care-va în cale, ar fi trebuit să se frângue, că a dat peste mătuşe-sa ucisă. Ar fi în stare să joacă asemenea comedie? De n'ar întâlni pe nimeni, până să se vadă la drumul mare!

In bucătărie, trecând, văzu o tingire albastră plină cu lapte. Aşa ceva nu fusese la intrarea lui. Cu groază, mai înainte de-a păşi în curte, se uită să vadă dacă nu este careva pe afară. Tingirea cu lapte îl îngrozea.

Pe semne că, în vremea isprăvii lui cumplite, venise lăptarul, lăsase ca de obicei lapte şi plecase, habar neavând că muşterii lui nu mai trăiau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cum a primit familia Chirianescu vestea pierderii unei moşteniri sigure.

Era pe la sfârşitul lunii August. Căldurile verii descrescuseră; nici în Iulie nu fusese prea cald; seri răcoroase plimbau pe neodihnita calea Victoriei sutele de bucureşteni credincioşi Bucureştilor. Şi din cei plecaţi în viligiatură se întorseseră mulţi, fie pentru că li se sfârşiseră concediile sau banii, fie pentru că pe acolo se făcuse şi mai răcoare şi riscau să piardă toată vara fără desfatarea căldurii. Un adevărat bucureştean iubeşte căldura verii,, ca un rus gerul.

Coloneleasa, plecată cu fetele ei, nu se întorsese de la Sinaia. Răbda frigul, umezeala, ploaia zilnic înaintea ochilor, cu nori tăvălucindu-se diformi, atârnând de pe culmi până în văi, de cât să vină la Bucureşti, în casa ei, de pază şi sprijin soţului. Petrecuse. Făcuse cunoştinţă cu familia Mirodescu, din Târgu. alcătuită din Mataclie Mirodescu, soţia lui, o fată şi un băiat.

Matache se declarase drept cel mai bun amic al

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

colonelului. Avea mare consideraţie pentru caracterul şi capacitatea lui: un comandant de garnizoană exemplar, o pildă pentru societate şi, cu siguranţă, un şef de familie vrednic de tot respectul... «Nevasta lui Matache, copiii lui, îl cunoşteau de asemenea.»

Doamnei Mirodescu nu'i pria aerul umed al Sinaei, dar găsea că nicăeri în România nu este confort; iar acasă, în Târgu, nu'i trecea prin gând să stea vara, pentrucă toată societatea bună a oraşului se risipea. În străinătate, firește că s'ar fi dus, dar teama de război, de închiderea graniţelor, o făcea să aleagă a doua reşedinţă a Curţii Regale.

Între Frosa şi Matache, pe temeiul prieteniei dintre acesta şi bărbatu-său, se ţesu în curând o mare simpatie. — Şi lumea vorbea, presupunea mai mult, era sigură.

Titina, de dimineaţă până seara era în excursie pe munţi. Îşi găsise un tovarăş neobosit, şi'l târa după ea pe toate piscurile, pe toţi jepii, prin locurile singuratece şi poetice. Se împăcase cu maică-sa, rece; parcă uitase ce'i imputa. De când îl dase pe Moroiu afară din casa lor, i se potolise cugetul. Acum n'o mai interesa nimic decât excursiile cu Georgel, băiat ca de optsprezece ani, leneş pe semne la carte, abia în clasa şaptea de liceu, cu o umbră sură de mustaţă pe buză.

Soră-sa, Fiţa, rare ori se plimba pe culmi; cel mult dacă se urcase pe Furnica, dacă tusese de două ori la Urlătoarea. I se părea natura destul de frumoasă şi dela poalele munţilor, preţuia avuzul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

uriaș din fața hotelului Caraiman și prăjiturile cofetăriei Riegler. Nu mai avea cearcăne la ochi, nu mai lungea privirea languroasă către nicăeri, nu mai visa fără chipuri. Pieptul îi crescuse, se rotunjise împungaci ei dintr'odată, în aerul sănătos de brad al pădurilor, sporise aproape ca al soră-si care, mai vârtos, mai pornit, izbea ochii, provoca. Aerul Sinaei priise sănătății fetelor colonelului Chirianescu.

Nici Iliuță nu pierdea vremea la București, fără să petreacă. Muncea mult, nu se odihnea în deajuns, era buimac la minte de i se părea un om doi, nu mai ținea minte de o zi pe alta, — dar mari speranțe luminaseră înaintea ochilor lui.

Grosul colonel Chirianescu întrevăzuse putința să fie iubit de Zozo. Femeia asta fără de pereche, pentru care se împăcau trei granguri, ca să nu se sfâșie, venise într'o zi acasă la el, singură, deși știa bine că familia lui e plecată la Sinaia.

Din nenorocire nu'l găsise acasă, dar ea lăsase vorbă că venise să'l caute. Dacă ar fi fost atunci acasă, nu se știe ce se putea întâmpla.

El alergase firește, numai decât, s'o vadă, dar, tot nenorocos, dăduse acasă la ea peste Lepedeu, peste nea Ion Lepedeu! Cum l'ar fi băgat la garda pieții pe tivilul ăsta suspect, fără ocupație, gazetar cu numele, dacă ar fi fost instituită starea de asediu, precum s'ar fi cuvenit în asemenea timpuri! Cine știe? Poate că avea să vină și epoca aceia, și Zozo n'avea să se împotrivească!....

Gânduri cutezătoare, tinerești, de amor, de su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

punere pe brânci şi de tiranie, cutreerau mintea colonelului aţipită, picotind la răstimpuri, în stare de veghe slabă.

Pe calea Victoriei, vânzătorii de ziare, alergând cu sufletul la gură, desculţi, derbedei cu haine halandala, rupte, se spărgeau strigând prin mijlocul drumului, printre vehiculele de toate felurile:

«Indoita crimă! Oribila crimă!»

Iliuţă trecea în automobilul ministerului, răsturnat în poză marţială, privind fără să vadă pe de-asupra capetelor pietonilor. Parcă de când lumea, el n'ar fi călcat pământul şi nu s'ar fi putut să'l atingă de-a dreptul cu domnescul său picior. Amintirea fugii, cu picioarele goale prin noroiul Târgului, era peste putinţă să'i treacă prin cap. Un print de sânge, un vlăstar de Basarab, ar fi fost mai umil, mai om de cât feciorul lui Chir Iani.

Sbieretul golanilor îl supăra pe colonel, îi încrunta sprânceana. Ziarele se desfăceau larg, trecând din mânile zorite ale vânzătorilor în ale trecătorilor curioşi. O crimă, în Bucureşti, este lucru rar. Potlogar şi viclean, cum l'au învăţat şi silit Fanarioţii să fie, Românul nu este criminal, decât atunci când îl birue o înrudire cu un slav, cu un Bulgar mai ales.

O îndoită crimă, era lucru şi mai pasionat decât venirea la guvern în Grecia, a lui Venizelos, despre care se ştia că este omul Înţelegerii şi om de geniu, şi bun prieten cu Take Ionescu, şi despre care se credea că va voi să'şi tragă ţara în războiu, în potriva Germaniei şi a aliaţilor ei, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toate că regele Greciei era cumnat cu Kaiserul Wilhelm.

Deşi automobilul mergea încet, se plimba uşor, Iliuţă nu cumpără jurnalul, nu era curios. El se gândea, prin fumul încă des al beţiei din ajun şi al nesomnului, la Zozo. De mai multe ori o văzuse, dar nici odată nu avusese parte s'o găsească singură.

Abea a doua zi, pe când, şezând în faţa mesei lui de lucru, aţipea, nemai fiind în stare să priceapă dosarul cu acte deschis sub nasul lui şi se înfiripa un vis sub pleoapele'i îngreuiate, colonelul, auzind o sabie căzând cu sgomot dincolo de uşa camerei lui, trezindu-se, luă cu mâni nervoase ziarul pus la îndemână.

Ceti în neştire; «Floroasa crimă», cu slove mari de o schioapă. Apoi citi alte litere mai mici, de un deget: «Stăpână şi slugă, ucise; Viaţa bătrânelor femei; Ce se presupune».

Sgomotul de dincolo de uşe stăruia. Se auzeau voci şi zornăit de pinteni. Colonelul citi: «Doamna Zina».

Când pricepu despre cine era vorba, somnul i se destrămă cu desăvârşire; omul se aplecă adânc peste gazetă, apropiindu'şi ochii; respiraţia i se îngreuia, palma mânii drepte începu a se face pumn. La răstimpuri Iliuţă sălta pe scaun.

Lăsă jurnalul, privi împrejuru'i, era în minister, în cabinetul lui. Deschise uşa, după care se auziseră glasuri.

Capete se întoarseră către el. Se vedea, pe semne, că e în mare fierbere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce este domnule colonel? întrebă un locotenent colonel, în acelaş timp în care colonelul rosti tare, ascultând cu încordare propria-i voce.

— Ce crimă îngrozitoare! Tanti Zina... Mătuşe-mea a fost ucisă!

— Mătuşa dumitale? întrebară înfiorati mai mulţi din camarazi.

— A fost furată; de sigur! Se ştia că are în casă patru sute de mii de lei!

— Şi trebuia s'o moşteneşti tu? întrebă un colonel, amic.

— Da... oftă Chirianescu. Cine să fie ucigaşul? Nu se ştie nimic? Eu acum doar citii «Strigătul»; nu spune dacă e speranţă să dea de urma lui. Cred că avea peste o jumătate de milion în casă! Nu punea bani la nici o casă, la nici o bancă. Maniacă bătrână! Parcă mi-e şi necaz pe ea! Ce nenorocire!...

Se făcuse tăcere. Camarazii, emoţionati şi ei, îl compătimeau.

— Ce nenorocire! suspină unul, ca un ecou.

— Intreabă-l la telefon pe prefectul poliţiei, Ilie, zise iarăş celalt colonel, vechi prieten.

Iliuţă simţea că'şi pierde capul. Fusese prădat, jefuit, el! tocmai el! Tanti Zina, chiar ea, ce pierde? O lună, un an doi de viaţă chinuită, târâtă, pe când lui i se întunecau cincisprezece, douăzeci, poate treizeci de ani de viaţă tihnită, de siguranţă dulce în zilele următoare, într'o bătrâneţe plăcută! Socotise să'şi mărite fetele cu banii mătuşii! De câte ori o îndemna el, să'şi depună banii, arătându'i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ilustrativă a romanului 1901-1932

că ar fi mai siguri şi ar da şi dobândă! Hoaşca scrintită! Dumnezeu s'o erte, sărmana, pentru răul pe care-l pricinuise singurei familii care spera în ea, care o primea cu drag şi o ospăta. Şi fusese omorâtă şi servitoarea, Anica! Bătrână putredă şi ea, neînstare să se lupte, să apere viaţa stăpâni-si. Două căzături! Aşa slugă era cuminte să ţie o femee doborâtă, stoarsă, o şandrama ca Tanti Zina? Ce nebunie! Nenorocul lui!

Chirianescu părăsise ministerul şi umbla razna prin grădina Cişmigiu. Sălciile pletoase, aşa de pitoreşti pe faţa sensibilă a lacului albastru, privelişte de feeric decor de teatru, perechile de îndrăgostiţi de pe bănci, nu le vedea Iliuţă, nu vedea de cât la un pas înaintea lui şi nu călca iarba.

Se duse la prefectura poliţiei. Fu primit de director, căruia îi spuse că era singurul moştenitor al ucisei, că ar fi dat o sută de mii de lei pentru prinderea asasinului; că era dezolat.

Fu compătimit şi aci, şi află, dar n'avea să ţină minte, amănunte asupra crimei şi a cadavrelor.

Un tânăr, un roşcat, cu nasul coroiat, strecurat în cabinetul directorului, lua note, trăgând cu urechea la cele ce se vorbea. Era reporter.

A doua zi, «Gazeta Nouă» îşi informa cititorii asupra înrudirii cu moarta, cu stăpâna, a distinsului domn colonel Chirianescu din Stat-Major, singurul ei moştenitor.

Zăpăcit, ca într'un fum şi'n ceaţă, îi trecu ziua colonelului Chirianescu pe străzile Capitalei, în vâjîitul automobilelor, — când pe Calea Victoriei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-932

când, ferindu-se de lume, pe străzi încurcate de tramvaiul electric.

Singurătatea deasemenea îl izgonea. Cumpăra mereu ziarele proaspete, le citea, neatent, le grămădea în buzunare, istorisea, cunoscuților întâmplător iviți în cale, marea lui nenorocire.

Tăind Calea Victoriei, îl zări domnul cu cioc, într'o vârstă cu el, și prinse a'i vorbi călduros și a'l întreba:

— A, colonele! chiar acum mă gândeam la dumneata. A fost telepatie la mijloc, cu siguranță! Al dracului lucru și știința! Ce zici de intrarea Greciei în război? Așa-i că nu-ți vine să crezi, că e adevărat? Mint gazetele și se desmint!... Și ce armată poate să aibă Grecia, mă rog? Va fi zdrobită; asta e soarta țărilor mici, intrate în războiul uriașilor. Ai foarte multă dreptate!

Colonelul nu scotea un cuvânt, mergea ca un lunatic, luat de braț, tras prin gloata îmbulzită de pe Calea Victoriei, pe care voise numai s'o treacă și să se înfunde, nici el nu știa unde, pe ulițe singuratice.

Domnul fără nume, cu cioc, urmă:

— Înțelegerea n'are un singur cap, aici e buba. Lucrează fiecare, după cum îi abate și firește, caută să lase greul pe celălalt, care se nemerește să fie Franța, încurcată până'n gât, cu războiul pe pământul ei. Germanul însă ții ține strânși ca'n palmă pe toți aliații ei. El poruncește și toți se supun. Unitatea de comandă, coloanele, asta e principalul! Așa-i că te înțeleg? Imi place părerea dumitale

Muzeul Digital al Romanului Românesc

și o admir !

Chirianescu voia să se rupă, s'o ia razna. «Cioc» îl ținea de braț. Văzându-l însă că vrea să se despartă, vechiul prieten dădu drumul politeței lui de totdeauna :

— Sunt încântat că te-am văzut, colonele ! M'ai deslușit ! Odată pe lună să mă întâlnesc cu dumneata, și sunt luminat ! Unitatea de comandă așa dar ! îți mulțumesc !

Singur, cu vuetul căei Victoria rămas în auz, Iliuță reluă de îndată, buimăcit însă, firul gândurilor lui.

Să se ducă la casa răposatei, s'o vadă pe tanti Zina cu capul crăpat, stârv hidos,-nu'l ademenea gândul, nu se gândea. Își infigea ochii în câte o figură omenească mai aspră, mai mitocănească, sta locului, ca și cum ar fi voit să descopere pe ucigaș.

Gândul că asasinul e liber, că se plimbă ca și el prin mulțime, îl revolta, îl făcea să'și strângă pumnii și să dea cu coatele în țivilii care nu'i lăsau de grabă loc să treacă.

Dar foamea nu'l cruță la ceasul obijnuit. Aci, adâncindu-se în ocupația căratului cu furculița la gură, mai repede ca altă dată, aci privind în dreapta și în stânga, uitând de bucate, colonelul avea sentimentul unei superiorități, unei deosebiri foarte mari între el și ceilalți meseni, în seara aceia.

Gândul pagubei suferite, sigură ca nici odată pe vremea când trăia tanti Zina, și-al morții acesteia cumplite, zăceau în el, lucrau în capul lui neodihnit.

«Dar putea prinde poliția noastră ? Cum ? Asa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

sinul s'a amestecat printre noi, printre sute de mii de oameni! Dar poate să fie un vechi puşcăriaş, un cunoscut al poliţiei. Şi-atunci? Chiar dacă'l dibueşte? Spionul care pune ghiara pe el, e grăbit să'l dea de gât, sau stă să se învoiască? Pentru o sută de mii de lei, de pildă, este oare de crezut că un agent al siguranţei să nu'l facă scăpat pe un asasin de o sută de ori mai fioros? Haida de! îi face paşaport in regulă, şi'l dă peste graniţă. Dacă un Perifoglu este de vânzare, numai să'i dai cât crede el că merită, n'o să fie un agent de siguranţă lesne de cumpărat cu sute de mii de lei? Poate cineva cere virtute, cinste, unui mic funcţionar, când n'o are un ministru?»

Stângaci, cu capela în mâni, un soldat se apropie de masa colonelului. Iliuţă îşi posomorâ privirea şi o pironi spre ostaş.

— Trăiţi, domnule colonel!

Era Fulgu Stroe, caporalul. Vorba îi sta în gât.

— Ce este? se răsti colonelul.

— Doamna m'a trimes... A venit acum dela-Sinaia.

— Nevastă-mea?

— Da, să trăiţi!

Chirianescu se simţi străfulgerat de o idee. Şi ăsta a fost prin casa mătuşe-mi. Pe el îl trimeteam. N'o fi el? Se liberează în curând. Te pomeneşti... Dacă eu nu l-oi dibăci!...

Îşi plecă ochii, se gândi adânc, apoi şi-i ridică adâncitori.

— I-ascultă, caporal, n'ai la tine douăzeci de lei?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fulgu se înroşi până la urechi, fâstâcit. Nu avea.

— Pleacă acasă, spune că vin numai decât.

Şi colonelul îşi aduse aminte că Fulgu Stroe fusese trimes cu Frosa şi cu copiii la Sinaia, că abia acum picase de acolo.

«Ce zăpăcit sunt! îşi zise el. Şi cine n'ar fi în locul meu? Cine ştie la care din mesele astea ospătează ucigaşul! Cu atâţia bani, nu ajunează el! Poate diseară petrece la Suzana, alături de ghenerai!»

Vestea uciderii Tantii Zina şi a servitoarei sale venise în Sinaia adusă de gazete şi pătrunsese îndată în casa colonelesei. Fetele începură să plângă, muma avu o criză de nervi. «Copiii mei, nenorociţii mei copii!» suspina Frosa. Se întâmplase să fie toate acasă, era dimineaţa şi ploua cu găleata. Dar vremea se limpezi şi familia, după ce se gândise cu groază la Bucureşti, ca la un oraş în care se petreceau crime la tot pasul, se simţi pornită să părăsească numai decât Sinaia.

Cu un automobil, găsit de Mirodescu, Frosa şi amândouă fetele, deşi acestea începuseră să se codească a pleca spre Bucureşti, cu Fulgu lângă şofer şi cu Matache lângă cucoană, veniră acasă, în Capitală. Madama şi un vistavoi rămâneseră la Sinaia cu lucrurile...

Matache nu avusese inimă să le lase singure pe drum pe bietele femei, aşa de agitate şi de jalnice.

De cum sosise şi se premeniră de vestmintele de călătorie, Frosa leşinase pe canapeaua din iatac,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php?301_1932

neuitând însă să-l lămurească mai întâi pe caporal, cam pe unde 'l-ar putea găsi pe domnul colonel, ca să-l aducă acasă.

Iliuță își găsi soția în halul leșinului, pe canapeaua din iatac, iar în jurul ei stăteau de o potrivă fetele și Matache Mirodescu.

Frosa își reveni în simțiri. Bărbații trecură pentru câteva minute în birou; schimbară păreri.

— Mare nenorocire! spuse Iliuță. Și dacă ar fi rămas în viață servitoarea, ar fi avut poliția pe cine întreba, pe cine constrânge; ar fi avut o cănuială cu temei!

— Poate că tot dela ea se trage pacostea. O fi spus unor neamuri de-ale ei, că răposata are bani în casă; poate chiar că ea le-a dat planul, iar ele, ca să scape de un martor și să nu mai împartă cu ea, i-au făcut de petrecanie. Servitoarele... să n'ai nici odată încredere!

— Asta nu avea săraca nici o rubedenie... dar, mai știi? S'o fi temut că-i supraviețuește tanții Zinei și că rămâne pe drumuri!... Să fi fost mai tânără, ar fi fost loc și de alte presupuneri.

Frosa se înfremase. Veni în birou.

— Domnule Mirodescu, ai fost așa de bun, în asemenea împrejurări!... și cucoana dumitale!

Și urmă, vorbind către bărbatu-său.

— Numai de tine îmi vorbea la Sinaia. Domnul Mirodescu n'a venit la București, dela Sinaia, dela sânul familiei sale, decât ca să ne conducă pe noi, să poarte grija noastră. N'avem cuvinte să-i mulțumim! Are să doarmă la noi și, pentru că este

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ceasul mesei, du-ne Iliuță unde-va să mâncăm.

— Nu vă stânjeniți pentru mine! Pot pleca...

— A! nu se poate! După cele ce-ai făcut pentru noi, ca un frate ne ești! ridică vocea Frosa, aprobată cu tărie de bărbatu-său.

— Adevăratul prieten la nevoe se cunoaște! recunoscu Chirianescu. Să-ți lași familia!... Să mergem unde-va, unde să fie și muzică. Un pic de distracție nu strică, nu-i așa? ca să uităm... Dar eu, mă ertați, am cinat din adins mai de vreme, pentru că trebue neapărat să mă duc astă seară într'un loc, la o conferință. Nici noaptea nu ne odihnim, să credeți! Generalul, tot Stat Majorul... in sfârșit birocrația ministerială... e teribil!

— Cum, bărbate, ai să ne lași în restaurant și ai să pleci? Adică dacă interesele tale...

Și Frosa plecă ochii, mulțumită în noianul de gânduri de tot soiul care o frământau.

Colonelul spera s'o întâlnească pe Zozo la un teatru de vară. Vederea nevesti-si, fără să știe el, îl apropiase și mai mult de frumoasa cocotă.

Abea a doua zi Frosa îl întrebă pe Iliuță, dacă l-a văzut pe văru-său, pe Adamescu, și ce spunea el asupra crimei și a moștenirii. De pe urma bătrânei tot aveau să rămână căsciorele, care prețuiau ca la treizeci de mii de lei. Se găsise vreun testament? Intervenise el, ca magistrat și moștenitor!

Nici o bănuială încă nu se ivea în spiritul lor. Fuseseră arestați lăptarul, care venea zilnic in casa bătrânei, doi olteni precupeți, un vagabond, care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Transilvania anii 1901-1932

da târcoale de câte-va zile mereu prin mahalaua aceia și gardistul, vechi paznic al străzii. Toți aceștia fuseseră bătuți, schingiuiți, întrebați în fel și chip, deșteptați noaptea și luați la cercetare așa, buimaci, — dar toți păreau vinovați, așa că se putea tot atât de bine crede că au săvârșit împreună crima, sau că nu erau nici pe departe vinovați ori tăinuitori.

Până una alta însă, mulți slujbași ai prea cinstitei poliții șterpeliseră ce li se păreau mai de preț din casă.

La înmormântarea cadavrelor, după dricul mătușii Zina de clasa întâia, cu șase cai, urmau cu capete plecate, cu doliu la mână, alături ca egali moștenitori, colonelul și magistratul Adamescu. În primul cupeu, urmau Frosa cu fiicele ei. Anica fusese lăsată la morgă.

Medicul legist, cu un domn iscusit dela serviciul antropometric, luară urma de degete găsită pe mânerul ușei casei de fier a răpăosatei și, constatând că nici unul dintre bieții oameni arestați n'o lăsase, ceruseră să fie eliberați. Urma era de degete mai fine, nemuncite.

Gândurile tuturor celor însărcinați cu cercetarea crimei se ridicaseră până la colonel și la magistratul Adamescu, amândoi rudele moartei și moștenitorii ei. Testament, bătrâna nu lăsase. După viața pe care o ducea Chirianescu, de risipă, de huzur și de sminteală, s'ar fi părut că el este făptuitorul crimei. Dar «afacerile» lui erau cunoscute, așa că era loc cel puțin pentru îndoială.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuraromana.ro/index.php/1931-1932

Iliuță tocmai era pus în urmărire de către poliția de siguranță, așa că se știa tot ce făcuse în ziua aceia, cum eșise de-acasă abia pe la orele nouă și se îndreptase către minister. In ajun, până către ziuă, chefuise, iar dela chef fusese urmărit acasă, unde hotărât că se culcase. Lucrul fusese aflat de la ordonanțe.

Rămânea sub bănuială înaltul magistrat, om fără pasiune, integru, care juca rar cărți, doar ca să se distreze. El nu trebuia atins! Justiția se cuvenea să rămână neprihănită de bănuială, — mai ales că era vorba de două babe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Asupra cumpenei românești, o afacere cu păcăleală și prăpăstioase buclucuri într'o familie onorată.

Pentru ținuturile pierdute prin intervenția împăciuitoare, dar hotărâtă și armată, a României, în anul 1913, Bulgaria declară la 1 Octombrie 1915, război Serbiei.

Sârbii, fiind încleștați în lupte cu Austro-Ungarii numeroși, nu puseră împotrivire noului inamic. Bulgarii nu găsiră nici o forță cu care să se măsoare și, sălbateci, tăiară populația civilă sârbească, găsită în drumul ei.

Se mai ținea România de tratatul încheiat în 1913? Avea datorie să oprească oștirile bulgare, trecând Dunărea, precum o mai făcuse?

Avusese, ce'i drept, destul timp să se pregătească, dar, lipsită de fabrici și de arsenale și ne având de unde să-și cumpere feluritele muniții necesare, tot nepregătită se afla. Pe de altă parte, alta era acum situația, decât în 1913, alte popoare se războiau, alte interese avea ea, mai mari, — și primejdii cumplite o amenințau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Cultura Nouă 1901-1932

Prin intrarea Bulgariei în război alături de aliații României, Germania și Austro-Ungaria, aliați pe care îi putea tăgădui, ca și Italia, sarcina militară a țării Românești nu se ușura, decât dacă ea ar fi voit să intre în măcelul european alături de Bulgaria, vecină la Dunăre pe o mare întindere, alături de Austro-Ungaria, vecină pe toată partea muntoasă..

Turcia, Bulgaria, România, Austro-Ungaria, unite, ar fi lucrat mână în mână, cu o circulație ca într'un singur corp, cu înlesniri de transport și de comandă, fără comparație cu starea Înțelegerii, despărțită în trei, de inamici și de apă. Iar America părea un vis. Serbia ar fi fost repede copleșită, sugrumată, cucerită; Grecia de asemenea. Rusia ar fi disperat curând și ne-ar fi înapoiat Basarabia răpită hoțește.

Franța, Anglia, ce-ar fi putut încerca în Orientul Europei, din care s'ar fi hrănit până și cu oameni, Puterile Centrale? Ce izbuteau ele să facă în Galipoli?

Și chiar dacă Germanii n'ar fi reușit să cucerească Franța, și dacă încă s'ar fi războit cu Anglia pe apă, și cu America mai apoi, îi rămânea pentru totdeauna sub tutelă, Europa de răsărit, și lumea s'ar putut teme de supremația teutonă.

Dar iarăș, putea România să se încumete, împresurată cum era de inamici, să pornească împotriva Puterilor Centrale? Și peste Carpați și peste Dunăre și în Dobrogea, să treacă cu oștile? cu bruma de oameni ce-o avea? cu frazele marei sale îndreptățiri și ale curajului?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar Germanii înşurupau reţele de căi ferate cu o înlesnire de poveste şi puteau ajunge în Ardealul neapărat bine, în două trei luni. Dar putea trece prin Bulgaria la noi, după ce ne-ar fi lăsat să ne întindem pretutindeni, în slab şirag gata să se rupă! Pentru grânele, pentru petrolul nostru de care aveau nevoe strajnică, puteau lua de pe fronturi chiar câteva sute de mii de soldaţi hârşiţi în lupte, cu armament de neînfrânt cu pieptul şi cu umărul.

Pentru unitatea neamului, visată dar nesperată, nepregătită, era oare cuminte să ne sinucidem? De bine, de rău, cârmuiţi deocamdată mai mult vitreg, de boeri şi de fanarioţi, amestecaţi or nu, aveam o ţară cu greu înfăptuită, şi puteam, câtă vreme o aveam, să visăm la întregirea neamului.

Care dintre Românii adevăraţi nu plângeau în inima lui netrebnicia noastră, lipsa de putere—nu de curaj—a micei Românii? Pătrunzătorul Tache Ionescu rostea frumos! dar nu mai greşise el nici odată? Şi era această greşală lesne de trecut cu vederea, ca atâtea altele? or era peirea noastră, pe vecii vecilor?

Iubeam Franţa, firește! dar poporul de jos, masa de cătane, nu ştia nimic despre ea, nici de latinitatea noastră, nici chiar de Ardeal! Cel mai tânăr dintre miniştrii era singurul om, dintre cei mari, care pătrunsese în popor şi întemeiase ceva pentru el, ca să-i ridice starea jalnică economică, de troglodit.

Putea cârmuitorul ţării, d-l Ion I. Brătianu, hulit pentru că nu lăsa un cuvânt să-i scape de pe buze;

Muzeul Digital al Romanului Românesc

putea el să trimeată pe dorobanți la moarte, să piardă țara, și apoi să se desvinovățească? Față de cine? de istorie? Cu discursurile splendide ale d-lui Tache Ionescu, cu iubirea cărturarului român față de Franța și cu un ideal necunoscut gloatelor inconștiente? Era limpede că România avea să fie strivită, cucerită și poate subjugată apoi, dacă îndrăznea să lupte împotriva Germaniei!

Era limpede! era sigur! și cu toate acestea imagina României adevărate, până la Tisa, nu se spulbera. România se încăpățâna să nu intre alături de Puterile Centrale! Și meritul acestei hotărâri nestrămutate era al regelui Ferdinand, al reginei Maria și, firește, al d-lui Ion I. Brătianu. Se aștepta.

Ce speranțe undreleau păclele nopții, promițând zori de ziuă fericită? Era un miraj perfid? Se putea crede că Anglia și Franța vor mai putea birui? Se aștepta.

Germania nu mai putea crede în aliata ei, România, în mușteriul tuturor mărfurilor ei. Hohenzolernul de pe tronul României nu avea nimic comun cu cel din Germania, ci se pătrunsese de interesele cele mai înalte, de visurile naționale ale valahilor.

Ca să n'o supere prea mult, ca să n'o provoace une-ori pe Germania, cârmuitorii noștri, cei cinstiți, închideau și ei ochii, cu desgust, și lăsau să se facă afaceri, poate chiar spionaj, contrabande. Samsarii și spionii germani se foloseau.

Grünberg, de pildă, gazetar care scria și la un ziar germanofil și la unul francofil, combătându-se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mar1901 1932

cu vigoare, propuse unui potentat o afacere bună pentru ţară. Cerea pentru Germania o sută de vagoane de benzină, în schimbul a două-zeci de vagoane, de arme.

România nu avea puşti destule şi se prea putea să fie nevoită a intra în conflagaţie. Oferta se părea minunată. Benzină se fabrica mereu şi nu avea cine s'o cumpere în ţară, iar peste graniţă nu se putea expedia, pentru că era considerată drept material de război. Dată însă în schimb pentru arme, ofertă putea să fié primită, şi încă bine. Invoiala se făcu. Schimbul între cele două mărfuri avea să se facă la Braşov.

In ziua hotărâtă, colonelul Chirianescu, împreună cu doi ofiţeri subalterni, plecă să primească puştile şi să predea benzina, care adăsta la Predeal.

In gara Braşovului, plină de amintiri pentru Chirianescu, se aflau într'adevăr cele două-zeci de vagoane de arme, trase pe o linie lăturalnică. Unui din ofiţerii români le cercetă cu politeţe, pe deasupra, şi se telegrafie la Predeal să se trimeată grabnic benzina.

Un maior german luă cele o sută de vagoane româneşti cu benzină; o locomotivă le porni pe dată; salutate de către cei de faţă, cu veselie.

Trebuia acum ca de pe linia lăţuralnică a gării Braşovului să fie aduse în gară cele două-zeci de vagoane germane cu arme, să li se alăture o locomotivă şi un vagon de persoane, pentru ca d l colonel Chirianescu şi suita lui să vină cu ele în ţară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

Dar, o telegramă ciudată, ciudată numai un minut, și apoi foarte pricepută. Guvernul ungur confiscă armele, trimise de către Germania; nu dă voe ca România să se pregătească de război, pe teritoriul ei!

Ofițerii români fură nevoiți să plece și să raporteze la București. Atâta tot.

Iliuță se temuse să nu i se ceară demisia, sau să fie trimis la corp, pentru că se lăsase păcălit de Unguri, pentru că ceruse telegrafic vagoanele de benzină, și nu-i venise în minte să hotărască el: ca schimbul să se facă la Predeal.

Dar se îngrijorase de geaba, nimeni nu se gândise să-l facă răspunzător, pentru ca să nu se tacă vâlvă și să se descopere adevăratul vinovat: grangurul care pusese afacerea la cale, în tovărășia lui Grünberg.

Slăbise colonelul. Venirea iernii îl găsea mai desumflat. Pântecele îi căzuse, se cuta sub tunica strânsă vârtos pe trup. Zozo nu-l înțelegea, iar el, așa de fățiș, de pe șleau cu femeile, nu îndrăznea să-i mărturisească dragostea.

Une-ori se întreba și el, dacă iubește sau numai ambiția îl îmboldea. Pe nevastă-sa însă n'o mai putea suferi; de fetele și de căminul lui se înstreinase. Se deprinsese a nu dormi de cât patru cinci ore pe noapte. Venea târziu acasă și une-ori de loc, nevoind să dea socoteală nimănui, or spunând răstit că avusese de lucru, că dormise pe canapea, în minister. Parcă știa cineva sau era în stare să-și închipue, prin ce canon treceau cei care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index/1901-1932

încrau la pregătirea războiului? Frosa, cap de muere, nu pricepea prin ce vremuri trecea țara!

Mirodescu venea des în București și trăgea la ei. Un om care arătase atâta devotament față de familia colonelului, era socotit ca de-al casei spre bucuria gazdei. Și totuș Frosa îndura și mari necazuri. Nu le mărturisise soțului și nu se potrivea să i le destăinuiască, mai cu seamă lui.

Amândouă fetele își pierduseră capul, cât stătuseră la Sinaia, iar la București nu și-l găsiseră. Și alta tot așa de boacăna: Frosa se credea însărcinată.

Lui Matache Mirodescu, Frosa i se destăinuise; pentru că îl credea pe el părintele copilului ce avea să se nască. La vârsta ei! Dovadă că era tânără, dar, cât sufere o femee, pentru un strop de plăcere.

Matache însă, mulțumit în sufletul lui, măgulit, vorbea cu solemnitate, arăta că pruncul, fruct al amorului, trebuia altfel așteptat; că el, Matache, se simțea de acum pentru eternitate legat de familia în care avea un urmaș. Chiar pe colonel, cu fetele căruia copilul lui avea să fie frate, îl privea din alt punct de vedere, îl vedea ca o apropiată rubedenie a lui. Și pentru că se prea putea ca el să ajungă într'o zi ministru, poate chiar îndată după căderea guvernului de acum dela putere, familia Chirițescu avea să aibă tot sprijinul lui. Pe colonel avea să-l facă general, negreșit!

Coloneleasa plângea une-ori, se învinovățea de slăbiciunea inimii ei, de nevestejitele-i visuri ro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mari1900-1922

mănțioasă ; spunea că nu iubise nici odată, că nu cunoscuse altă îmbrățișare de cât pe a bărbatului care-i era indiferentă și o găsea grosolană.

Frosa simțise că s'a petrecut ceva cu amândouă fetele sale, dar nu era sigură și mai ales nu avea curaj să cerceteze, pentru că ar fi fost nevoită la urma urmei să certe, să iște discuții. Se temea de Titinica. Aceasta ar fi fost în stare să-i svârle în obraz cele văzute în antreu, odinioară, nu numai față de tată-său, de Iliuță, dar mizerabilul copil denaturat, chiar înaintea lui Matache Mirodescu.

La Sinaia, ea își lăsase fetele să hoinărească ; avusese interes să le depărteze de lângă ea, pentru ca ele să n'o simtă, să n'o bănuiască sau surprindă, — cum i se întâmplase cu Moroiu. Avea destulă grije cu doamna Mirodescu, pe care trebuia s'o ocolească și s'o îmbrobodeze.

Pe Georgel, nedespărțitul tovarăș de plimbări al Titinichii, flăcăiaș de optsprezece ani, îl văzuse, și, judecându-l după văpaia ochilor, după cum, când nu se știa privit, se uita cu împăcată și bine cunoscută plăcere la șoldurile Titinichii, ar fi jurat că este amantul fie-si.

Mai întâi privirea aceia a mucosului o revoltase și o îngrijorase. Dar, chibzuind, se bucurase drăcește Frosa, ca răzbunată de greșeala fie-si. Să mai poftească Titinica să ridice capul și să arunce ocări ! Cât despre primejdie — care putea fi ? Copilul acela n'avea să facă copii și lumea n'avea s'o bănuiască pe o fată de două-zeci și cinci de ani trecuți, că e în dragoste cu el. Dacă ar fi putut s'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prindă şi ea asupra faptului, Frosa ar fi fost în adevăr răzbunată.

De Fiţa însă, i-ar fi părut rău să fi dat de bucluc şi ar fi avut faţă de ea, în judecata lumii, o răspundere mai mare. O liceană! Ar fi avut mari mustrări de conştiinţă că a lăsat-o volnică prin Sinaia. Aşa de tânără şi să facă prostii! Ce-o îndemnase? inima? corpul? curiozitatea aceia neghioabă a neîmplinitelor fete? Imitase, nenorocita şi drăguţa de ea, pe toată lumea, care n'are altă grije nici la băi, nici la munte, de cât să se încurce în legături amoroase, dintre care cele mai multe sunt de sezon.

La ea însă, la Sofiţa, se putea să aibă urmări grave. Mai întâi reputaţia. Cu câtă zestre ar fi trebuit s'o mărite, ca să acopere ponosul cu numele unui bărbat. Cel cu care făcuse prostia nu se ivea aci' în casa părinţilor la Bucureşti. Era un provincial. Şi nici nu-i scria fetei; iar ca să-l tragă la răspundere, nici vorbă nu putea fi! S'ar fi căsătorit Sofiţa, ca majoritatea fetelor, cu un bărbat trecut, prin zestre, şi ar fi fost nevoită din primele zile ale căsniciei să-şi caute aiurea mângăerea inimii, la un prieten al casei!

Şi câte nemulţumiri şi încurcături puteau să isvorască de aci, pentru că bărbaţii uită cum şi de ce s'au însurat, şi te pomeneşti cu ei plini de scrupule, de o sensibilitate nepotrivită, afară din cele statornicite şi dela sine înţelese! Natura lor despotică le trezeşte de odată sentimentul de proprietate asupra femeii, care abia că le poate suferi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori_1901-1932

mutra, ticurile, vorba.

Biata femee! Pe când bărbatul e liber să-şi aleagă soţia de pe treapta lui socială, şi câte odată şi mult mai sus, până la cea din urmă, de tânăr, până la cincizeci de ani, în atâta vreme aşa dar; şi pentru căutarea soţiei, colindă prin atâtea şi atâtea expoziţii de femei: baluri, teatre, familii, bale şi încearcă, priviligiatul, ca pe pepeni, — fata aşteaptă să fie plăcută, precupeţită, şi n'are multă vreme de pierdut. Dacă trece de vârsta de treizeci de ani, e fată bătrână.

Toate acestea le gândea Frosa, indurerată, şi se întreba ce-ar face ea, dacă s'ar putea întoarce la vârsta fie-si, a Sofiţei? Şi muma se înduioşa; pricepea că nici ea n'ar da la o parte, cu mâna dispreţului, cupa de aur a iubirii.

Frosa nu era sigură că fetele ei sunt însărcinate. Să afle, nu avea dela cine. Pe madama o concediase, îndată după plecarea lui Fulgu, pentru că se zăpăcise cu desăvârşire, şi n'o putuse nici pe ea certa, întrucât streina ştia ceva, o surprinsese pe genunchii lui Mirodescu.

Să nu te poţi răfui cu nimeni, pentru unele femei este o suferinţă de neîndurat. Cu Iliuţă, Frosa nu mai putea vorbi. Era destul s'o vadă, pentru ca soţul să sbârcească din nas, să-şi ridice unghi sprâncenele trufaşe şi să deschidă gura-i plină de aur înveninată de sudălmi. Injura surugieşte. Ultă odată să se cânească, din pricina ei.

Ştia oare, presupunea ceva, Iliuţă? Se lăuda că are să divorţeze, că nu mai poate trăi cu o femeie,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

alături de care se înfurie. Mai avea zece cincisprezece ani de vieţuit în putere, şi voia să-i trăiască bine, nu în vrajbă, nu în clocotul de răsvrătire al inimii.

O întreagă filosofie se întemeiase în capul plin de somn, de beţie şi de amor al colonelului. Starea generală de fierbere adusă de război, prăbuşirea care se vestea, a lumii de eri, frânsese toate zăgazurile, prăvălise o vijelie care măturase, după ce rupsese temeliile şubrede ale onoarei, ale familiei, ale iubirii de patrie, de semeni, — măturase toate principiile şi semănase neghină pretutindeni.

Colonelul filozofa, spumega. Fie care e dator faţă de sine să se fericească, să nu-şi amărască zilele. Frosa trebuia să priceapă, să-l lase liber, să ceară divorţ, dacă era femee cinstită. Viaţa lor la olalaltă era mai josnică de cât prostituţia. Ce-i mai legau? Copiii! Dar erau şi ei destul de mari, ca să înţeleagă ideile acestea de fericire; să priceapă ce este dator omul faţă de sineşi, mai nainte de cât faţă de or care altul. Şi-ar fi jertfit ei viaţa pentru el? Nu. Ii oprea pe de altă parte el să fie fericiţi? Fetele lui n'aveau de cât să se mărite, el zestre avea să le dea, şi cu asta îşi ispăveau şi unii şi alţii datoriile.

Vorbea de acestea mereu, în mare fierbere, colonelul, cu gândul la Zozo, urându-şi nevasta. I se părea omului trecut de cincizeci de ani, că dacă n'ar fi însurat, că dacă ar divorţa, Zozo, care de sigur că numai se prefăcea că-şi iubeşte bărbatul, un'peşte, s'ar divorţa şi ea, anume ca el s'o ia de nevastă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/id1901-3332

Putea Frosa să-i vestească o nouă progenitură? Şi n'ar fi făcut el bine socoteala, când a fost plămădit pruncul acela, gândea soţia, Frosa, ca să nu vadă că noul moştenitor nu era din sângele lui? Poftim, divorţul era îndreptăţit şi, dacă Matache Mirodescu ar fi voit, Frosa mai că era inclinată să-l ceară tribunalului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Despre lipsuri și suferințe nepotrivite, dar meritate; un amor prefăcut și, din alt mediu, o rază de soare curată.

Chirianescu nu mai da bani în casă, pentru întreținerea familiei lui. Nu se mai gândea la măritișul fetelor, deși nu aflase pozna ce-o făcuseră, numai și numai pentru că alte griji îl albeau și-l căneau. Frosa ajunsese să-i ceară dela obraz, pentru mâncarea de toate zilele, iar el îmbufnat sau rânjind, îi aruncă o bumașcă de o sută de lei, sau, surd, nepăsător, grăbit să plece, îi întorcea spatele.

După ce colonelul fusese strămutat dela Târgu în minister, o bună bucată de vreme huzurise în mare belșug casa Chirianeștilor. Iliuță, deși se întâmpla des să lipsească, să vină de către ziuă, îngrija ca ai lui să nu ducă lipsă, da nevestei bani pe necerute, era stâpânul măgulit de ceaiurile, seratele și mesele întinse din sălașul său.

Acum, parcă se bucura dușmănește de strâmtoarea, de sărăcia a lor săi, și de suferințele lor îndoite de jicnirea mufei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Frosa nu pusese de o parte miile date de bărbat, pe vremea când împărțea cu ea veniturile afacerilor și leafa. Cheltuise cu sârguință, cu mândrie și cu nepăsare. Ținea casă deschisă; mosafirii mâncau și beau în lege, îmbiați de gazde. Când ieșa la târgueli, în muscal, Frosa risipea cu amândouă mâinile, luată ca de un vârtej de gura avocățească a negustorilor, și ca și cum ar fi fost rușinos să cumpere puțin, de o sută două de lei.

Acum se iveau adevărate nevoi. Hrana gurii lipsea. Și gospodina trebuia să-și îndestuleze casa mare, cu guri multe, cu pretenții. Nu mai era în locașul lor bâlciul de mai eri; abia câteva cucoane veneau, ca să iscodească și să poarte știrea în alte căsnicii.

Mulții furnizori, lăptarul, olteanul cu zarzavat și cel cu gâște și găini, olteanul cu poame, cel cu cărbuni, măcelarul, până și brutarul vecin și gazarul, îi dădeau marfa lor pe credit. Altă dată ordonanțele erau trimese numai la hală, cu cârdul. Datoria creștea. Frosa avea puțin venit personal dela zestrea ei de tată, vre-o patruzeci de mii de lei, și dafornicii începuseră a se înșira pe la ușa antreului, să sune clopoțelul, să cheme cu glas tare ordonanțele. Își cereau oamenii plata cuvenită.

Frosa avea diferite chipuri ca să se cotoroseasă de ei: când trimitea un vistavoi, să le spună că nu-i acasă, și să vină peste o săptămână; când, când ochii cu ei, căci avea nevoe de mărfurile lor mereu, le vorbea dulce și-i amâna.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

N'aveau ei încredere în ea? De ce se grăbeau așa? Avea să fugă cu casa? casă de o sută de mii de lei! Uitau cu cine aveau a face? Credeau că o să-i înșele domnul colonel, care este mare și tare în minister, peste toată armata? Oare nu aveau ei nici o rubedenie, pentru care mâine poimâine, când s'o porni războiul, au să vină și să se roage ca s'o treacă la partea sedentară, or chiar s'o așeze la un serviciu militar, în București? Uitau ei câți bani au luat până acum, câte sute și mii de lei?

Și Frosa târguia pe veresie mai departe, dela aceiași negustorași, cari nu aveau în cotro, erau nevoiți să dea marfă încă de zece lei, pentru că mai daseră de o sută, și dădeau încă de o sută, pentru că apucaseră să dea de o mie.

Frosa nu plătea; nu avea de unde. Colonelul da rar pe acasă, venea ca să se întâlnească cu care-va, care-l știa cu căminul lui, gospodar. Își cărase din lucrurile care se întrebuințează zilnic, ca haine, albituri. Își închiriase un apartament luxos mobilat, în centrul orașului.

Fetele vedeau toate astea, dihonia dintre părinți, pustiul și mizeria din casă, plecarea tuturor crezutilor pretendenți la mâna lor; aflaseră de Zozo, care mai venise de vre-o două ori în casa lor cu bărbatu-său,—și atunci venise acasă și Iliuță, ca să-i primească de sigur; mai aflaseră și de altă femee; îl vedeau pe Mirodescu une-ori, căci o rărise prietenul mamei; se gândeau îngrijorate, fie care în sinea sa, la cele ce făptuiseră în Sinaia și la urmările ce se vădeau; îi vedeau pe precupeți tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/ndr1901-1902

mai dârji, mai obrăznici, intrând în curtea boerească a casei, cerându-şi banii ce li se datora.

In cele din urmă, Frosa, cu un deget la gură, când datornicul supărat ridica vocea, posomorât, şuera, făcând ochii mari a spaimă şi respect:

«Sâât! te aude colonelul! Nu trebue să ştie colonelul! Ne omoară colonelul! Lucrează colonelul pentru războiu! Taci, că te închide colonelul!»

Şi femeia izbutea să scape de datornici, să-i potolească. Le şopăia repede despre o afacere însemnată, care trebuia să le aducă pe curând o groază de bani; despre arenda moşiei, pe care n'o avea, şi care trebuia neapărat să-i pice de pe o zi pe alta, dar nu-i sosise, pentru că arendaşul era deocamdată arestat, pentru că era neamţ şi-l credeau spion, dar domnul colonel o să-l scape; despre casele cucoanei Zina, aia care fusese ucisă, cine nu ştia? Şi erau puse în vânzare, iar banii li se cuveneau lor, ei şi colonelului, căci o moşteneau,—şi despre altele şi altele.

Familia Chirianescu era cu adevărat nenorocită şi nici şetul ei nu era vr'un fericit. Zozo tot nu'l înţelesese, sau nu voia să priceapă. Iliuţă însă avusese altă măgulire: se amorezase de el nebuneşte, o cocotă dintre cele mai fantastice şi mai preţuite în cercurile înalte, o cocotă care dădea tonul modei în rochii şi în pălării multor cocoane din lumea mare, Lulu, poreclită Căldură, pentru năsbâtiile ei.

Odată, Lulu culesese de pe drum, pe un tip bine cunoscut Bucureştenilor, de pe Calea Victoriei, pe un cocoşat. Schilodul, căci umbla în cârje,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

având şi un picior chircit o privise cu duioşie. Lulu îl luase în trăsură şi'l dusese ca pe un amant, în iatacul ei parfumat. Fantastica fată uşoară se jura că ghebosul, ameţit de sărutările ei, de fericirea lui nesperată, ciudată, se desbrăcase, şi ea nu simţise nici un desgust, ci numai o mare curiozitate. Împerechierea cu un monstru hidos o aţâţase mai mult decât frumuseţea sculpturală a unui luptător de circ.

De colonel se amorezase la un chef, şi ar fi fost în stare să se sinucidă, spunea ea, dacă nu l'ar fi putut păstra numai pentru sine. Lulu ştia că Iliuţă visează la Zozo, şi ambiţiona să'l facă s'o uite. Până a nu fi amanta colonelului, ea trăise cu Blumenthal, agent consular al unei ţări scandinave, german de origină.

Ca să'l convingă pe Iliuţă că nu trăeşte decât pentru el, Lulu îi aţinea drumul în fiecare amurg, îi da întâlnire, nu'l scăpa o seară. Odată îl petrecu până la casa lui habnică şi fu zărită de Fiţa. Ziua însă, Lulu era liberă, se vedea în taină cu Blumenthal, şi naiba ştie ce puneau la cale amândoi.

Obosit, neimac, alcolizat şi stors, neom aproape, colonelul se lăsa, dar greoi, în plasa cocotei rafinate. Se supunea, dar simţurile lui toate îmbătrânite nu'i dădeau mulţumirea şi voluptatea ce le simte omul tânăr. Neostenită, voioasă, Lulu îl purta la chefuri, îl lega de alţi camarazi ai lui, colonei, maiori, generali şi de civili necunoscuţi. Ea se interesa de toate, vorbea cu înlesnire, războiul şi chestiile militare mai ales o pasionau. Cunoştea termeni tehnici militari şi, spre mândria colone-

Muzeul Digital al Românului Românesc

lului, ca uimea pe ofiţerii de stat major prin cunoştinţele ei. Vinul, şampania curgeau gârlă, şi militarii care pregăteau războiul României nu aveau nici un secret pentru Căldură, pe care o porecliseră Eroina, pentru vitejia cu care bea şi pentru entuziasmul ei războinic. Lulu visa trecerea Carpaţilor şi nimic nu-i atrăgea atenţia ca planul pătrunderei în Ardeal. Feţele de mese, după chiolhanurile ofiţereşti, erau veşnic mâsgălite de linii: trecători, marşuri de trupe, armata de operaţii, etc.

Despre legătura lui bărbatu-său cu Lulu, Frosa aflase, se plânsese în casă fetelor ei, se înfuriase asupra destinului nedrept; îi scrisese o epistolă şi i-o trimisese lui Iliuţă printr'un soldat. In scrisoare căutase să fie cumpătată la cuvinte, ba chiar îl rugase să vină acasă, unde'l aştepta viaţa cinstită de familie, unde avea două copile, carne din carnea lui, şi al căror viitor era ameninţat de ruină şi de ruşine.

Iliuţă rupsese epistola şi nu'i răspunsese.

Scoasă din fire, ne mai voind să ţină socoteală de nimic, Frosa se duse la ministerul de război, pătrunse în marea clădire a instituţiei severe şi voi să ceară audienţă chiar ministrului. In sala de aşteptare însă, fu zărită şi cunoscută de unul din slujbaşi, care-l vesti pe colonel. Speriat de astădată, Chirianescu reuşi s'o scoată pe nevastă-sa din sala de aşteptare. O ceartă scurtă, înăbuşită, dar cu fulgere de mânie, cu junghiuri de oţel în cuvinte şi în priviri, se încinse între soţi.

— Vreau să divorţez, ţi-am spus, să-mi dai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniei.ro/nr/1901 1932

pace cucoană! Cât mai am de trăit, nu vreau să putrezesc de viu lângă stârvul dumitale! mărâi colonelul printre dinți.

— Ești un dobitoc! Ți s'a făcut obrazul pungă și-ai început să te cocârjești. Amor îți trebue? Râd femeile de tine! Te buzunăresc, asta-i totul! Toci zestrea fetelor! Vino acasă de te odihnește, că ești nedormit de o lună! Bătrân stricat!

— N'am urechi să te aud. Nici nu te mai cunosc, cucoană.

— Am să-ți trimit fetele la minister. Și peste câteva luni ai să te trezești și cu un prunc, căci sunt însărcinată!

— Tu? Mai poți să fii? Și cu cine? De un an de zile nu te mai cunosc! Ți l'a croit pe semne Mirodescu!

Cum de'i venise 'n cap numele fostului prefect al bunului amic? La vorba aceasta, femeii îi veni rău, fu scoasă afară, la aer, leșinată; fu dusă de doi oameni de serviciu în grădina Cișmigiului, vecină cu ministerul.

Lipsită de forța morală a nevinovatului, a neprihănitului, Frosa renunță la pârârea soțului către ministru. Se duse mai apoi la frate-său. I se jelui, arătă că ofițerimea din minister i-a stricat bărbatul, i-a schimbat caracterul, îl târăște din ospăț în ospăț, într'o lume de cocote. Îi ceru fratelui să stăruiască pe căi lăturalnice, neaflate de colonel, ca să'l mute pe acesta la un corp de armată. Îi descrise mizeria în care hălăduia; pierderea a oricărei speranțe de măritarea fetelor, câtă vreme tatăl lor nu mai ago-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mem1901-1932

nisea și risipea. Fratele nu primi să intervină, el care-l strămutase pe Iliuță din Târgu în minister, și'i dărui soră-si două mii de lei. Frosa își șterse lacrămile, sdrobită.

Pe drum, rumegând cele ce vorbise cu frate-său, gândindu-se căruța dintre datornici să'i plătească mai întâi, așa ca să poată târgui mai departe lucruri de care nu se putea lipsi, stătu locului, pe trotuarul îngust. Doi bărbați îi tăiau calea, vorbeau cu aprindere, iar ea, instinctiv, nu voia să dea pe drumul mare, noroios. Fără să vrea, Frosa căscă ochii și ascultă :

— Pleacă cu totul din Galipoli. Au mâncat iar bătae.

— Da de unde! n'au izbutit.

— Pentru noi, Românii, e tot una. Război alături de Înțelegere, precum vrem cu toții, nu mai putem purta. Dacă Înțelegerea reușea acolo, îndrăzneam să ne mișcăm și noi, pentrucă Bulgarii ar fi fost încleștați acolo ; așa însă, împresurați de inamici slobozi în mișcări, și cu nici o speranță de ajutor din partea Rușilor, alți vrăjmași ai noștrii...

Înțelegând însfârșit, cei doui bărbați, că cucoana îi ascultă de nevoe, nevoind să dea prin băltoacele din drum, îi tăcură loc să treacă.

«Război ne-ar mai trebui! Îl pregătește bine Iliuță și gheneralul dumnealui! Nici familia nu este întemeiată cumsecade la noi, dar Țara ?»... se gândi amărâtă femeia.

Ca un păienjeniș mohorât plutea în casa fami-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

liei Chirianescu. Mirodescu nu se mai arăta nici el, ca și Iliuță. Ordonanțele își făceau vacul în bucătărie, nu le mai lua cucoana la goană, nu se mai gândea la slugi, și mirosul lor, de cazarmă, de opincă, străbătea până în camerele de locuit ale stăpânilor.

Nu se mai auzea fierăstrăul și toporul lucrând de zor, rând pe rând, în fundul curții. Numai de alături, ciocanele fierăriei lărmuiau până seara târziu, când începeau a se auzi cântecele trăgănate, ale frământătorilor și cocarilor din brutărie.

Peste drum, la Șargu, era mare însuflețire și neastâmpăr. Veniseră, din Ardeal, fugiți, o familie și vreo patru tineri, doi dintre ei doctori, și toată lumea aceasta se aduna seara, discuta frumos, se înduioșau uneori femeile și plângeau, fără glas, numai cu lacrimi, or cu toții făceau coruri, cântau doinele munților Abrudului, cântau cântece răscolitoare de amintiri și de iubire de nație.

Pripășiții în casa lui Șargu își lăsaseră pământul strămoșesc, căminele, averea și din neamuri, erau și ei Români, dar cu alte obiceiuri. Erau nestricați de năravurile și ușurința fanarioate. Banul avea și pentru ei preț, dar nu luat de or și unde, și ei nu-l câștigau greu ca să-l dea ușor. Păstrarea e mai bună ca averea, rostește proverbul Ardealului econom și cinstit. Oameni călîți în focuri pure, nu clociți în fierbințelele jocului de cărți, ale conștiinței turburate și ale fricei de temniță.

În casa lui Șargu era o durere mare și comună, a neamului, care'i înfrățea pe toți, nu-i desbina.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri1901-1932

Nu avea nimeni să'şi impute nimic. Un ideal, în afară de făptura lor, mai mare decât ei, sfânt, le călăuzea viaţa, le încălzea sufletul, le insufla speranţă. Ei ştiau că Austria e putredă, că nu are drept să vieţuiască, nefiind Stat naţional, şi aşteptau!

Veştile din război nu erau bune. Se părea că Germania va birui pretutindeni, şi prin ea Austro-Ungaria. Ei aşteptau. Bărbaţii se duceau la toate întrunirile publice, în care se vorbea despre credinţa şi dorul lor, ca despre năzuinţa tuturor Românilor. Îl ascultau pe Take Ionescu, pe Nicolae Filipescu, pe Delavrancea. Citeau ziarele cu lăcomie.

Seara la un pahar cu vin, în jurul mesei familiale, în frunte cu Şargu, negustorul, împărţeau comoara bunelor cuvinte adunate.

Adesea câte unul din tinerii refugiaţi sta la fereastră şi, aţintindu-şi privirea pe casa de peste drum, despre care aflaseră că este a unui colonel din ministerul de război român, ar fi voit să'l vadă pe ofiţer. Şi inima'i bătea, şi începea a visa tânărul la armata românească, la conducătorii ei, la avântul cu care aceştia aveau să pornească într'o zi dincolo, la el acasă, în Ardealul iubit.

Dacă ar fi cunoscut visătorul pe colonel, pe coloneleasă şi pe multa bălărie ciocoiască dela noi, care înăbuşe toate energiile şi bunele intenţii ale celor cinstiţi şi harnici, dar prea puţini şi îngăduitori!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De unde se va vedea dece clasa cârmuitoare de astăzi va trebui să'şi cedeze locul

Crăciunul este sărbătoarea gospodăriilor cu copii mulţi. Gerul deafară strânge, în căldura din casă, mănunchi, bucuriile celor mărunţi cu mulţumirile părinţilor.

Până şi 'n căminele turburate de o supărare, de o pagubă, de o toană vremelnică, aduce linişte, împăcare, sărbătoarea aceasta îmbrobodită în argintul curat şi uşor al omătului. Două imagini, de o potrivă de simpatice, înduioşetoare, încadrează ea: un moşneag cu barba albă, cu obrajii rumeni, cu ochii blânzi şi un prunc născut în esle. Şi este totuşi cea mai burgheză dintre sărbători, pentrucă cere belşug, saţiu, foc pe vatră, — afară e ger — şi o tihnă de staul cald.

E aşteptată; o doresc şi cei ce nu se 'nchină, pentrucă revarsă trecutul în cupele deşarte ale prezentului. Şi omul, orcât de mintos, îşi iubeşte copilăria ignorantă, iar amintirea ei mireasmă i se pare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Venise Crăciunul sbuciumatului an 1915. Uliţele Bucureştilor păreau mai goale. Mişcarea depe calea Victoriei se rărise şi ea peste zi. O lume care nu ştia să se plimbe, în haine rău croite, se încurca pe uliţi. Ca ori de câte ori sunt trase obloanele opace ale străluciţoarelor vitrine, oraşul părea mai trist şi mai solemn, iar urâţenia caselor mai înveterată. Clădiri cu câte trei etaje, alături de altele fără caturi, clădiri ocolite de grădini cu garduri şi porţi de fier, vecine cu locuinţe umile, cu ogrăzi în brâu de uluci dărăpănate. Pe de-asupra tuturor acoperişurilor sălaşurilor se resfira fumul, în bucle, în şuviţe.

Şi în anul acesta bucuria era amestecată cu o durere, ca şi în 1914, ca şi în 1913. Poveştile, snoavele, amintirile, se întrerupeau, şi gazda sau oaspele glăsuiau ceva, mai mult în şoaptă.

«Nu s'a sfârşit războiul! In vremea asta de şedere pentru noi, de snoave şi plăcere, oamenii se pândesc cu ură, înghe̦ţaţi de gerul iernei; de ceasuri, de săptămâni se pândeau, de ani, unii, ca să se ucidă. Nu Bulgarii şi Turcii şi Ungurii, naţii barbare, nu numai ei. Nici odată nu s'a risipit atâta viaţă omenească pe glob! Germania va purta veşnic păcatul atâtor crime!»

Intr'adevăr, pe când dl. Poincarrè, preşedintele republicei franceze, se ducea să'i îmbrăţişeze pe entomologistul Fabre şi pe cântăre̦ţul Mistral, închinând astfel mărimea oficială înaintea Eternităţii ştiinţei altruiste şi poeziei, Germanii îşi împinteneau cercetătorii ca să inventeze gaze asfixiante, tunul de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

42 cm., Zepelinurile şi să înmulţească submarinele corsare.

In casa colonelului Chirianescu nu se gândea nimeni la războiu, alte mâhniri sălăşluiau sub acoperişul ei. Iliuţă, şeful familiei, nu se mai arătase, petrecea Crăciunul la ibovuica lui. Acum însă trimitea printr'un om, în fiecare lună, câte şase sute de lei.

Coloneleasa, ca de curând văduvită, slabă şi plânsă, sta ceasuri întregi singură în iatac, înţepându-şi degetele cu acul, cârpind albituri, făcându'şi de lucru anume ca să nu se gândească la încruntata zi de mâine. Matache Mîrodescu o părăsise; fetele nu şi le măritase şi or ce nădejde pierise; colonelul se răznise de cămin.

In prima zi de Crăciun, Frosa mâncase împreună cu fetele la frate-său; a doua zi, la o prietenă care tot prefăcându-se că o compătimeşte, o descosea. Abia întoarsă acasă, Frosa băgase de seamă, că buna prietenă se bucurase de supărările ei şi se hotărâ să nu se mai ducă nicăiri.

A treia zi de Crăciun, Titinica pierise de-acasă. Ii spusese soră-si că nu'i poate destăinui unde se duce, dar se va întoarce peste câteva zile, peste cel mai târziu o săptămână, şi'i lăsase maică-si un bilet, în care'i spunea aceleaşi lucruri liniştitoare.

Frosa neştiind ce să creadă, rămase la gândul că Titinica se va fi dus la tată-său, care, neavând încotro, o ţinuse la el. Fata avea de sigur un plan în minte: voia să trezească, prin prezenţa ei, conştiinţa lui Iliuţă, să'i deştepte dorul de casă. Co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrl901.1932

loneleşei i se părea că'şi aduce aminte că fata rostise aşa ceva.

Rămasă numai cu Fiţa, muma se simţi prea singură în casa mare. Pe două ordonanţe, avea numai patru acum, şi se mira că Iliuţă nu i le lua, le lăsase să plece la ţară, în concediu, şi ele făgăduiseră să'i aducă găini şi carne de porc.

Crăciunul trecuse întunecat. Frosa îşi căuta într'o după amiază fata, la etaj, în camera hărăzită surorilor.

— Vino de mai sdrângăneşte la pian! o pofti ea. Mi-e aşa de urât! Din atâţea musafiri şi din lumea care venea la noi! Soneria e stricată şi nici că aş primi pe careva.

Fata era aşezată într'un fotoliu, cu o carte închisă pe genunchi. Nu citea. Ţinea capul plecat; nu'l ridicase la ivirea mă-si. In ungherul în care sta, o acoperia ca un văl subţire, ziua vineţie pătrunsă prin fereastre.

— Dar ce ai, de nu'mi răspunzi? întrebă, răstit oleacă, Frosa, şi mai înaintă cu un pas dela uşe.

Copila, cutreerată de un fior surd, se mişcă pe locu'i, cu fruntea tot plecată, cu marile'i pleoape peste ochii'i mari. Clipi, voi să se scoale din fotoliul adânc. Parcă nu putea. N'avea putere să se ridice, sau nu avea îndemn, şovăia în gându'i? Poate că altceva dorea din toată fiinţa şi nu se putea, şi la ce ar fi mişcat un deget măcar, când ceiace dorea nu se putea de fel îndeplini?

Dându-se din bătaia slabă a luminii, mama îşi privi copilul. Sofiţa era galbenă ca moartă. Col-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1900-1932

turile gurii îi atârnau nestăpânite. Privirea grea, era de bolnav.

— Ți-e rău? întrebă tare, Frosa.

Fata se ridică greu în picioare, sprijinindu-se de spătarul fotoliului. O mână dibui apoi altreazăm, și nu-l găsi. Se înțepeni de-odată, stătu dreaptă; mâna care-i rătăcise, își aduse palma peste pântece. Cu bărbia în vânt, stătu așa parcă ar fi așteptat să se petreacă ceva în lăuntrul ei, să simtă o mișcare. Cocul, rău strâns, cu nepăsare, i se desfăcu pe creștet, și tot părul mult îi curse pe umeri, pe spate, ca o coamă bogată.

— Mamă! gemu fata, și de astă dată se sprijini de maică-sa.

Frosa își prinse copilul în brațe; suspine i se urcau în gâtlej, o înăbușeau.

— Draga mea! izbucni muma. Spune-mi! spune-mi tot! Ce-ai făcut? Fifițo! se văita Frosa.

— Mi-e rău! borborosi fata.

— Ah! Doamne! cu ce ți-am greșit? se jeluia muma. Spune-mi, puiule, ce-ai făcut? Spune-mi, ca să pot să-ți vin într'ajutor. Ce nebunie! Cu cine? Cu cine? Cu cine?

— Asta n'o să ți-o spun, mamă, nici odată.

— Ba da! ba da! pentru că poate l-aș putea sili să te ia de nevastă! să-ți spele rușinea!

— Nu! asta nu! mai bine să mor! mă omor!

Muma își astupă gura cu mâna și, întorcându-se, ținându-și mereu îmbrățișată fiica, se așeză în fotoliu, și o luă pe Fița, ca pe un prunc, pe genunchi, pe brațe, cu capul pe piept.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

— Şi tată-tău, blestematul, ne-a părăsit, acuma când trebuia să ajungă general; când trebuia să nu se gândească de cât la măritişul vostru! Ce-ai fi zis voi de mine, şi lumea ce-ar fi tocat, dacă l'ăceam ca el, vă lăsam!...

Şi gândindu-se la câte se întâmplaseră la Sinaia, urmă:

— Dacă era la Sinaia, dacă ar fi venit măcar numai Duminicile acolo, nimic nu s'ar fi putut întâmpla... Şi Titinica pe semne şi-a pierdut capul. Ea, moralista! oftă Frosa, foarte înduioşată. Unde o fi ea? Unde s'a mai pomenit, să plece o fată de colonel din căminul părintesc? Unde s'o fi dus? La tată-său? Ca să vadă cum trăeşte cu amanta lui, cu o femee pierdută?

— Nu ştiu! se scutură Sofiţa. Mi-e rău! Ameţesc! O greaţă...

Se însera. Ungherele se înegreau. Cerul scund, vânăt cenuşiu, părea ca un perete apropiat, în fereastre. Cuprinsul odăii se legăna şi se învârtea pentru bolnava copilă.

Maică-sa o puse iarăş în picioare şi-i strângea fruntea fierbinte cu palmele. Tăceau amândouă. Muma se încordă să cugete la ce-i de făcut.

— Cine? cu cine, dragă Fifiţo? Spune-mi mie, ca unei mume, ca unei tovarăşe, ca unei surori bune, ca ţie însu-ţi, pentru că nu-ţi închipui ce folositor ar fi să ştiu... Poate că... Soră-ta ştie?

— Nu! nici odată mamă! izbutea fata să grăiască, scuturându-se de greaţa care i se urca până la omuşor, în gură, şi stăpânindu'şi ameţeala buimacă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

— Vreai tu să avortezi? întrebă muma, care se gândise adânc la starea fetei ei. Am să te duc chiar eu la o doctoriță iscusită... O cunosc... am mai fost eu odată pe la ea... mi-e prietenă. Femeile sunt toate niște nenorocite pe pământ. Nu li se iartă, nici de către oameni, nici de către natură, nici de Dumnezeu, care și el e bărbat! Am să te duc chiar eu, chiar mâine... Și ai să scapi ușor. Intr'a câta lună ești? Intr'a câta? Hai?

— Intr'a patra, cred...

— Ah, draga mamei! de ce-ai lăsat până acum lucrurile așa? Ar fi fost poate mai ușor!... De ce n'ai avut încredere în mămița ta și nu te-ai măturisit ei? Nu-i nimic! Și într'a patra se poate! Și într'a șeasea! Dar e mai bine de îndată... Te duc chiar mâine, după prânz. Și să nu te sperii! Să naști un copil, sunt dureri și mai mari, parcă te despici! Și te diformează! Și află lumea! Te nenorocești pe toată viața. Nu te-ai putea mărita, de cât greu, cu multă dotă, și tu vezi că Iliuță nu mai are gândul nostru, acum când face afaceri de zeci de mii de lei. Să mergem mâine la doctorița Natalia Bețulescu.

«E Dumnezeul femeilor pe pământ. Mii de avorturi a provocat până astăzi! Și prințese vin la ea! Care cucoană mare n'a fost la dânsa și n'a ușurat-o? Și e drăguță și mângâe toate bolnavele. Ia cam mult; dacă-om scăpa cu cinci sute de lei, ar fi un noroc. Ah, ce avere face aturisita! Dacă n'ați fi făcut și voi doctorițe, ce bine ar fi fost! N'ați vrut să învățați carte nici una. Tot ți-e rău?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdr 1901-1952

Vezi, pentru o plăcere trecătoare cât îndură o fetiță ca tine? Bietele femei! Ferice de Bițuleasca! Tot ți-e rău? Rabdă puiule, rabdă, chiar mâine n'o să mai ai nimic. Ai să vezi! Am tocmai cinci sute de lei dela trate-meu.

Se înoptase. In cuhnie se făcuse focul pentru încălzitul bucatelor rămase dela prânz. Acum se făcea economie și la lemne și la bucate. Cele două ordonanțe se mirau că cucoana nu se arată, ca să pună la cale cina.

In camera fetelor, muma și fiica uitaseră de toate, nu le era foame, plângeau ca două surori nefericite.

La doctoriță era totdeauna lume multă, femenină, între ceasurile de consultație medicală, dela 3 până la 6 după amiază. Depe la două jumătate începeau să se strecoare din cupeuri, din trăsuri cu burduful ridicat, către intrarea principală, aflată în curte la câți-va pași de trotoar, ocolind clădirea, intrau în curte, apoi în casă pela bucătărie, pe unde își aruncau ochii sorbitori spre întregul menaj al doctoriței. Sperau s'o vadă numai decât pe mântuitoarea grijilor lor, mai înaintea mulțimii care adăsta în vre-o trei camere, să capete o vorbă dela ea mai grabnic, și, dacă se putea, să nu fie de nimeni văzute.

Era un necontenit du-te vino în casa doamnei Natalia Bițulescu; o grabă de-a schimba greutatea din pântece cu suma ce cerea operatoarea și de-a se ști fără odraslă, fără pruncul piedică în viață, în amor, în libertatea ușoară. Era o stare de nervi

Muzeul Digital al Romanului Românesc

încordată de aşteptare, de primejdie posibilă, de spaima părerii lumii. Zeci de femei aşteptau cu bătae de inimă năbuşitoare.

Şi nu numai doamna doctor Biţulescu avea atâta clientelă. O sumedenie de doctori, bărbaţi şi femei, toate moaşele poate, sute, ucideau fără remuşcare, pentru arginţi, vieaţa în embrion, şi nimeni nu lua nici o măsură în potriva asasinatelor acestora multiple. Ba chiar se statornicise în societatea înaltă un fel de dispreţ pentru femeia care năştea mai mult de un copil, de lux, ca faţă de un animal inferior. «Fată ca ţărancele! ce nesimţire!» glăsuiau doamnele, marile cucoane şi domnişoarele isteţe.

Cu voaluri groase pe obraz, pe cap cu pălăriile cele mai pleoştite pe care le aveau, trase pe frunte, în rochiile şi'n paltoanele scoase din fundul garderobului, cele mai demodate, muma şi fiica, Frosa şi Fiţa, scoborâră dintr'o trăsură cu coşul ridicat şi, repede, intrară în curtea casei doctoriţei Biţulescu, — muma înainte, fata îndată pe urma ei.

Fiţa imita, fără să ştie, mersul maică-si. Plecase capul adânc, iar ochii ei priveau pe la colţul pleoapelor.

Suiră câteva trepte, pătrunseră într'un antreu lunguet şi strâmt. Miros de bucate, de unt topit, de ţelină fiartă, le împresurară. In bucătărie cineva bătea de zor o maioneză.

Se împiedicară pe rând de un coş; intrară în sală; văzură printr'o uşe deschisă camera de dormit, trecură repede şi intrară în sala care ducea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1931-1932

la camerele de aşteptare. Voiră să se dea în lături, să nu intre acolo, să se întoarne, dar douăzeci de ochi le priviseră, le pricepuseră, le păstrau imagina, aşa că era de prisos să se mai ascundă.

Nu nemeriseră, după nădejdea lor, într'un adăpost dosnic, unde ar fi putut măcar să aştepte, fie şi până la urma urmei, să isprăvească doctoriţa cu altele şi să o vadă singure.

Se aşezară în scaune, răbdătoare. Căutau să aibă aerul a două provinciale, venite să consulte un doctor bucureştean.

— Tuşeşte ! îi şopti Frosa, Fiţei.

Şi fata începu să tuşească, iar maică-sa, ca îngrijorată, se aplecă spre ea, o înveli la gât.

Dar şi altă lume tuşea ; ba chiar te-ai fi crezut între bolnavi de piept, aşa băteau toba din toate unghiurile, cucoanele şi duduele, din cele trei mari camere de aşteptare.

În cabinetul ei, închis cu cheia, doctoriţa lucra. Ucidea inşii abea zămisliţi, lipsiţi şi de apărarea mamei lor, firească, în complicitatea acesteia, pentru bani. Se auzeau gemete înăbuşite, scăpânite.

Un fior străbătea prin toate trupurile aşteptătoare, cu aere nepăsătoare, cu ochii lâncezi, cu vorbe banale pe buze, le întretăia tusea prefăcută. Inimile se umpleau de svonul purces cât de slab din cabinetul doctoriţei.

Deşi rar se îndrepta o privire spre uşe, când aceasta nu se deschidea, se înţelegea după urechia aţintită, întoarsă într'acolo, după cum capetele şi ochii nu se lungeau către ea şi se fereau de a pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901_1932

vi către ea: unde este, unde le așteaptă canonul, primeidia curgerii sângelui scump, și mântuirea.

La mari răstimpuri ușa se deschidea și, pe cât putea de dreaptă, dar cu fruntea plecată, se ivea o doamnă sau o fetișcană, însoțită de doctoriță, care o petrecea până aproape de ieșire, unde o femeie de serviciu, hârșiită în sarcina ei, punea mâna la nevoe sub brațul tremurat al pacientei, sau numai o însoțea curtenitor parcă.

Fița și cu maică-sa intrară împreună în sala de avoți. Lumea se împuținase. După ele nu mai veniseră decât vre-o trei persoane, femei.

Fata îndură cu tărie raclajul. Un muget surd, pe care ea nu-l lăsa să scape și i se părea că se pierde în corpul ei, — numai cu atât cumpănea Sofița durerea și sila scotocirii în taina ei trupească, a răcăiri stăruitoare, îndârjite.

Maică-sa îi stătu la căpătâi tot timpul, petrecându-și prin minte toate suferințele ei, aidoma cu ale fiicei, îndurate în multe rânduri, năpădită de amintirea nașterii Titinichii, a unui băiat care-i murise și-i însăși copilei acesteia ajunse pe masa de operație acum.

Și colonelul, zămislitorul, pricina atâtor dureri și-a amintirilor întunecate, petrecea, se înstreina tot mai mult, cheltuia avutul din care se puteau ai lui brâni și înzeua în potriva restriștilor.

Când Frosa crezu că medicul a isprăvit, se dădu la urechea lui și-i șopti:

-Și eu am să vin, să mă arăt într'o zi... Mi se pare că...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Transilvania (1901-1932)

Natalia Bițulescu, șezută prea mult timp aplecată, avea fața aprinsă, tot sângele în obraz. Până și ochii i se înjectaseră. Broboane de sudoare curgeau pe fruntea ei. Ca o revoltă simțea că o sgudue. Femeia își punea întrebarea: «De ce muncesc atâta? De ce-mi ttebue atâția bani? Când am să mă odihnesc și eu?»

Ostenise. Vinele gâtului i se umflaseră, buzele și le strângea nervos, ca să nu tremure. Nu-i putea suferi pe cei de față. O vorbă ne la locul ei, stângace, ar fi făcut-o să izbucnească într'o furie cumplită, să ocărască pe toată lumea, și pe ea.

In fie-care zi i se întâmpla așa, ajungea la oboseală și răsvrătire, și tot nu-și contenea trudnica meserie, nu-și închidea căsăpia, pe o zi măcar. In fie-care dimineață alerga la clientele ei, se odihnea... prânzind și, după amiaza, își începea numai decât cu sârg obida, mai rea ca a sa'ahorului.

Pentru asta, pentru raclaj învățase ea atâția ani, se visase împresurată de considerație și de huzurul luxos, aristocratic, al unei case mari.

Nu avea remușcări de omorâtoare, dar i se părea că raclajul, în care sta tot belșugul casei, miile de lei câștigate pe zi prin el, este o ispravă de măcelar, de dentist care trage toată ziua măselele împuțite din gurile oamenilor.

Doctorița nu'i răspunse Frosei. Ii era leharnite și de vorbă și să audă.

— Puteți pleca! rosti ea, aspru.

Muma lăsă pe masă banii, cinci hârtii de câte o sută. Natalia Bițulescu, cu toată fierberea în care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ro/ramuri-1901-1932

încăpuse, cu tot desgustul meseriei, inconștient se apropie de bani, dădu cu un deget peste hârtii și le numără.

Muma își ridicase fața de pe masa de operație, o pusese în picioare, pleca. Sofia umbla. Doctorița nu le conduse, întrucât erau două.

Trăsura le aștepta. Birjarul adormise pe capră.

Fulgi mari începuseră să se legene în văzduh. Bolnava se lipi de maică-sa, în fundul birjii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Intoarcerea la casa părintească a Titinichii.

Ca o umbră, nesimţită se strecură în curtea caselor părinteşti, Titinica. Privea înainte-i, fata greşită, nu trăgea cu coada ochiului la ferestre,, să vadă de sunt luminate. Era pe la unsprezece noaptea. Simţea luna, din depărtarea ei, urmărind-o. Simţea că trăeşte un ceas neasemănat cu nici unul din viaţa ei, printre lucruri aşa de cunoscute. Gânduri multe, confuze, ar fi zis că o împresoară.

Ocoli pe după casă, cu pasul mai slăbit, şi intră în clădirea bine cunoscută ei, pe scara de din dos. Ciudat i se părea totul, şi luna, şi norul fugar, singuratic printre multele priviri ale stelelor, şi casa cu etaj părintească, şi ea însăşi, cu pasul ei care bătuse calea lungă, cu gânduri împrăştiate, plutitoare între pământ şi cer, deşi porneau de sub frunte.

Nainte de-a intra, se opri locului; poate că ostenise.

Şi abia atunci, adunându-şi atenţia irosită, se miră că vede fum eşind pe o urneaţă, pe un coş de tablă, din odaia vistavoilor. Se făcea aşa dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901-1932

foc la ordonanțe! Maică-sa își uitase vorba: «Sunt răsuflări multe și se încălzesc ei!.. «Umilită de supărări, coloneleasa începuse a simți omenește, într'un ison cu cei mai netrebnici semeni. Mare prefacere! Și tocmai acuma da voe soldaților să ardă foc, când lemnul putea să i se pară scump, pentru că-l cumpăra din cele șase sute de lei, cât se milostivise Iliuță să-i arunce lunar, după multe stăruințe străine.

Treptele trosneau ca de ghiață, sub pasul greu de gânduri al Titinichii. Se auzeau sforăiturile ordonanțelor. Femeia se oprea uneori, ostenită și supărată de sgomotul ce-l stârnea și-i vestea sosirea. Gânduri felurite, tufoase, destrămate, o copleșeau, o îndurerau. Și totuș, parcă visa.

Se opri la fereastra prin care vedea lucruri, interesante odinioară, cu nevoia omului de a se lega de trecut, ca să fie sigur că trăește, pentru că a mai trăit. Luna plutea, în atmosfera-i albastră; norul singuratic aluneca spre lună, ca o dorință vaporoasă către frumusețe.

Tânăra femee își lipi fruntea caldă de geam. Simți un bine, o alinare de bolnav păsuit de dureri. Se întrebă ce făcea în ceasul acela maică-sa, părăsită de toată lumea, de bărbat, de Mirodescu, de Moroiu. Și femeia asta, care era mama ei, iubise poate și suferise. Ar fi fost datoare să-și iubească bărbatul, copiii,—dar bărbatul nu era și el vinovat? Căutase, dorise el să fie iubit? Nu fusese el în stare să-și lase familia, pentru o cocotă? Cine era culpeș? Cine avea dreptate? Nici unul și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

amândoi. Erau şi ei ca toată lumea, imitau poate, nu erau în stare să trăiască frumos, nobil, după cum le-ar fi dictat o carte foarte des pomenită, «Morala», dar de nimeni urmată.

Şi însăşi ea, Titina, n'o luase razna? nu greşise prosteşte? Să se îndrăgească de un copil, să rămână însărcinată cu un nevrâsnic, fără nici un gând serios de viitor; să ajungă a pleca din casa părintească la o moaşe, ca să lepede.

Oare n'avea să ştie nimeni? Nu-şi prăbuşise în drumul vieţii toate castelele către cari visul ei de fată se îndrepta? Poate că nu! Nu ştia nimeni, afară de el, de Georgel, care putea să se laude, ca un mucos ce era, dar care se putea să nu fie crezut pe cuvânt.

In curtea ferăriei şi-a brutăriei se arăta cineva la o fereastră: o femee se întindea peste o masă, cu braţele în aer, ca să lase o perdea în jos. Acolo se pregăteau de culcare. Titina privi atent: era tânăra fată, acum soţie, şi se deosebea, aproape alături de ea, chipul bărbatului.

Era în adevăr perechea aceia pe care o văzuse Titina într'o noapte îmbrăţişată, sub bătaia luminii, în noaptea în care o surprinsese pe maică-sa cu Moroiu, în antreu. Îndrăgostiţii de odinioară se căsătoriseră.

Se simţi pătrunsă de frig de odată, ca de neplăcerea amintirii, şi tot încet se strecură în odaia ei şi a soră-si. Bâjbâi pe masă, dibui cutia de chibrituri, aprinse o lumânare, pe sfârşite în sfeşnic. In cameră nu era nimeni. Soră-sa, unde putea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

să fie? Patul era nefăcut. Să nu se fi culcat încă? O mare mirare ridică spâncenele Titinichii, în unghii, ca lui tată-său.

In odae era frig ca afară, semn că nu se făcuse de câteva zile foc aci; pe când iată, la soldaţi arde foc ca la brutărie. Se întorsese lumea cu josu în sus. Oare Fiţa era şi ea la spital, la moaşe? Unde putea să fie? Mititica de ea, începuse odată să i se spovedească, fusese înecată de plâns, tăcuse, dar Titina înţelesese că şi ea greşise, că şi ea semănase tatii şi mamei şi tuturor Bucureştencelor cu gărgăuni, şi că avea să treacă prin furcile multor îndoeli şi prin mari suferinţe.

Şi ea o sfătuise să se plângă mă-si, să-i destăinuiască tot. Era mai mică, era mai slabă, era mai iubită.

Frigul care o sguduise ca un fior scurt, în capul scării, la geam, o cuprinse astă dată cu putere pe Ecaterina. Incepu să dârdâe, dinţii îi clănţăneau; toate gândurile îi fugiră şi numai nevoia de-a se învelì, înfofoli cât mai repede, îi luă locul.

Aproape îmbrăcată, Titina intră în patul ei, alături de al soră-si, după ce suflase în lumânare.

Fiţa dormea cu maică-sa, de când lepădase.

Dimineaţa Titina sună şi chemă prin ordonanţă pe Fiţa la ea. Când maică-sa află de venirea ei, veni într'un suflet s'o vadă, cu inima în piept ca un ghem de aţă încâlcită şi smuls în toate părţile ca de ghiare de pisică. Fericită şi îndurerată, înduioşată şi mânioasă, rând pe rând, aşa ajunse în camera copiilor, Frosa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— Aici erai? respiră ea, sosită gâfâind, de jos, dela bucătărie.

— Da, mamă! rosti limpede, stăpânit, emoționată și ea, Titinica.

Muma era să întrebe: «Dar unde ai fost?» și renunță, știind bine că nu fusese la tată-său, după cum voise să creadă. Frosa voia să vorbească. și îngăima nedesluşit, pentru că'i veneau pe buze mereu întrebări, toate de cercetare, supărătoare.

— O să fie o zi frumoasă astăzi! oftă ea, în cele din urmă, și se rezemă de tăblia patului.

— Știi că ordonanțele își fac acuma foc în odaia lor? întrebă Titina.

— Au făcut ei rost de o sobiță... Le e frig, sărmanii! Oameni sunt! Acum nu mai sunt atât de mulți, ca să încălzească încăperea... Mi-e milă...

Și pricepând că nu are ce vorbi cu fie-sa, că poate mai târziu ea singură i se va mărturisi, pentrucă femeia are tot pe atâta nevoe să se spovedească, pe cât este de curioasă, Frosa voi să plece.

Își coprinse fata într'o privire amănunțitoare; îi fu parcă teamă, sfială, să se oprească mult cu ochii la pântecele ei: o văzu că'i slabă, stoarsă parcă și, întâmplător, ochii mumei se opriră pe degetele fetei. Lipsea un inel, singurul inel pe care-l purta Ecaterina, dăruit de Tănti Zina, de pe când trăia.

— Dar inelul? rosti muma.

— L-am...

Și Tina întoarse capul, roșie din galbenă ce fusese.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marr.1901-1932

Muma își duse mânile pumni la tâmple, ochii'i se cătrăniră, păși pragul odăii și bombăni aspru ceva așa ca un blestem asupra tatălui, adică asupra soțului ei. Apoi mai tare :

—. Amândouă numai cu el semănați ! Parcă nu v'aș fi făcut eu !

Și fugi, ca să nu isbucnească, să nu se certe. Titina vânduse inelul, ca să aibă cu ce plăti moașa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mrr1901-1932

Aceleaşi svârcoliri şi greutăţi, precum şi ce s'a mai întâmplat cu domnul colonel.

O armată de oameni de afaceri şi de spioni germani, cu lagărul în Bucureşti, uneltea în România. Infometată, îngrijorată de lipsa ei de legătură pe apă cu lumea largă, Germania căuta prin toate mijloacele să se aprovizioneze din ţările neutre, vecine, iar sfânta pâine din ţara noastră spera să şi-o aducă. Momea cu preţuri mari pe agricultori, vărsa în mânile samsarilor milioane, găsea loc în presa românească pentru argumentaţia ei, pentru înfrumuseţarea faptelor sale de arme şi ale planurilor umanitare nemţeşti!

Rusia întreţinea şi ea presă şi spionaj, dar, pentru că Românii iubeau Franţa mai presus de or ce ademenire, nu era nevoe de atâta silinţă, mai cu seamă că la iubirea aceasta pasionată se adăoga şi mirajul Ardealului, al unirii aproape a tuturor Românilor într'o graniţă.

Guvernul Brătianu izbutise să ţină stavilă curentului popular, şi-acum, după ani de vărsare de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1937

sânge în preajma României şi 'n Apus, opinia publică, aceeaş, obosise.

Nu se mai cerea cu atâta vigoare cucerirea Ardealului. Incepuse să se priceapă, că neavând tunuri de munte, că fruntaria ţării având o lungime neasemănat mai întinsă ca alte ţări: nu puteam crede nestrămutat în victorie, ci mai de grabă în înfrângere şi cotropire. Incepuse să se vadă că nu suntem pregătiţi, faţă de un război plin de invenţiuni, în care vitejia este cea din urmă dintre calităţi.

Italia, mai mare decât noi, mai pregătită mult, se svârcolea să facă ceva, zadarnic, şi însăşi Franţa se mulţumea să'şi ţină ostaşii în tranşee. Imensa Rusie nimicise sute de mii din oamenii ei, milioane poate, cu izbânzi şi cu înfrângeri una peste alta.

Guvernul era învinovăţit acum că scăpase momentul, că avusese multe prilejuri nimerite să intre în vâltoarea de foc, şi nu cutezase, sau avea de gând să trădeze neamul. Invinuirile se urcau până la rege. Nu mai era vorba de ţară, ci de mult mai mult, de întregul neam românesc. Dacă izbuteau Germanii, cu Ungurii şi cu Bulgarii lor, vrăjmaşii noştrii de moarte, ce se mai putea spera pentru neamul românesc? Să existe o armată românească, să aibă conducători, şi să nu încerce să mântuiască neamul, nu era o batjocură? o nebunie? Ce-aveau să spună mai la urmă Ardelenii?

Oameni cu minte multă se întrebau dacă se poate ca înapoiata Românie să cucerească Ardealul, să supună un ţinut superior în cultura minţii şi'n administraţie. Dacă şi noi şi Ardelenii eram pregătiţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mari-1901-1932

sufletește, numai întrucât doreau cu toții, visam o unire ? Era oare aceasta o pregătire intelectuală ? Preotul din Ardeal se putea să fie pus alături de popa din România ? Funcționarul de-asemenea, polițaiul și prefectul mai cu seamă ! Clocită de fanariotismul bizantin, oficialitatea din regat ar fi îmbolnăvit de moarte moravurile sănătoase din Ardeal. Avea oare să recunoască politicianul că este putred și să'și dea locul românului din Transilvania, pentru prosperitatea neamului ? Ca să se refacă el, nu era de crezut ! Așa dar mai trebuia o revoluție, după vărsarea de sânge cumplită depe câmpul de bătălie !

Pe când asemenea gânduri torturau unele minți, gazetele istoriseau fapte de tot felul.

Germanii precupețeau 30.000 de vagoane de cereale în România; afacerea părea ca și încheiată. In Ardeal murise episcopul Vasile Hosszu, și ca dovadă că acolo neamul nu renunță să trăiască, cu toate izbirile sorții, lăsa toată averea, aproape un milion, Diocesei Gherla, pentru scopuri culturale bisericești. Tot pe-atunci, prizăritul Muntenegru cădea înfrânt; Kaiserul german prânzea în palatul regal din Niș, ca acasă la el. Din Dardanele, Anglo-Francezii se retrăseseră fără succese; iar la Salonic, atacurile germane plouau, cu putere.

Ce putea mica România să facă, să încerce, să spere ?

La 17 Ianuarie 1916, gazetele anunțaseră că armata sârbească nu mai exista; că slărmături de oaste flămândă, desculță, bolnavă, se retrag prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1900-1932

Albania ; că vitejii mor striviți în cleștele de ghiață al iernii și-al foametei.

In «Ziua», gazetă tipărită chiar de Nemți în București, Germania amenința, soma obraznic: «Puterile Centrale, împreună cu Bulgaria, știu să lovească repede și energic. România va avea soarta Serbiei, căci deși are 700.000 de soldați, nu are armament și muniții, și nici de unde să le cumpere.»

Guvernul român știuse însă să nu se plece; tratase cu Marea Britanie vinderea a 80.000 de vagoane de grâu și, nu peste multă vreme, la o propunere ce'i făcuse Austria, ca să'i înapoeze Bucovina răpită, avusese curajul să refuze.

Și se împlineau 50 de ani de când Vodă Cuza părăsise tronul. Prilej de înduioșare, de gânduri măreți, de avântare cu sufletul către Idealul Național, pe care el de sigur că l-ar fi îmbrățișat.

Iarăș, cu poala plină de flori, sosea primăvara. In Apus crâncena luptă se îndârjise, cu deosebire la Verdun. Germanii voiau să'l cucerească pentru ca să'și tae cale spre Paris. Ingrijorarea strângea inimile românești în pumni de fier. Dar se putea oare porni război, în ajutorul Franței, când toți aliații ei din jurul nostru erau bătuți? Dar dacă guvernul român avea de gând să ne ducă alături de Germania ?

Primul ministru rus Sasonov, asigura Duma, că România, țară latină și care are de revendicat ținuturi întinse în Ungaria și Austria, va ști să'și facă datoria. In același timp, «Românul», ziarul parti-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistafrsivanion.ro/mnr1901_1932

dului național român din Ungaria, fu nevoit să nu mai apară, pentru ca să nu publice articole pe gustul cenzurei maghiare.

Se mai putea crede că Ardelenii nu doreau să vadă ivindu-se pe crestele Carpaților, soldatul român? Și Sasonov n'avea acea știre dela Guvernul Brătianu?

O bucurie mare se vesti rumenă ca primăvara: la Verdun, Germanii, sub comanda fiului Kaiserului, suferiseră o înfrângere. Și însuși Clemenceau se rostí într'un ziar, că Brătianu așteaptă un prilej, ca să fie alături de Franța. Și cam tot în acelaș vreme, submarinele împrăștiau moarte pe întinsele mări. Însuși ministrul marinei engleze, lordul Kitchner, se înecă cu vasul uriaș în care călătorea spre Rusia, într'o misiune însemnată.

Germanii erau formidabili în Europa, dar ținta nu și-o atinseseră. Pe de altă parte pierduseră mai toate coloniile. Ar fi voit să încheie pace, dar ca învingători. Oferta lor fu respinsă cu indignare. Nici una din forțele încleștate nu fusese răpusă, așa ca să ceară ertare. Anglia putea să aducă milioane de soldați pe frontul francez. Franța încă putea, singură, să țină piept vrăjmașului; și spera în viitor. Marea tragedie, întrevedeau unii că se va isprăvi printr'o istovire generală sau printr'o răsvrătire a tuturor soldaților.

Putea România spera să i se dea de către Înțelegerea binevoitoare marile provincii la care năzuia? Nici un popor n'ar fi fost mai câștigat! Asemenea isprăvi ar fi meritat or câte sacrificii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tache Ionescu spunea că preferă ca România să fie învinsă alături de Înțelegere, de cât să iasă biruitoare la brațul de asasin al Germaniei. Poporul se pătrundea de înțelesul cuvintelor lui frumoase: România luptase totdeauna împotriva subjugătorilor, fusese ca un dig în potriva năvalei barbarilor, apoi a dominației Turcilor și, prin tradiție, se cuvenea să fie în potriva Teutonilor, încuscriți cu toți barbarii Europei: Unguri, Turci, Bulgari, a căror asuprire o îndura sau o amenința.

Aveau să rămână apoi în istorie două mari dovezi: de latinitatea noastră și că, sub primejdia morții, ca Stat, am luptat pentru cucerirea ținuturilor românești de peste Carpați. Cât despre Basarabia, or când era lesne de dovedit că ne-a fost furată.

Firește, de când izbucnise marele război, România luase măsuri la granițele sale, mobiliza necontenit și se pregătea cu armament după puteri. Dar puterile acestea erau jalnic de slabe. Nu ne puteam pregăti. Anglia și Franța erau departe, Rusia avea interes să eșim sdrobiți, chiar alături de ea, iar Germania nu avea, pe drept cuvânt, încredere în noi. În țară nu se puteau făuri nici una din minunatele arme ucigașe, scoase la iveală de beligeranți, și era fără pereche risipa de muniții ce se făcea.

La Ministerul de Război din București se lucra. Vâjâia văzduhul în preajma clădirii sale, de automobile, și era veșnic înghesuială la ușa principală, păzită militărește.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anii-1940-1942

Generali, coloneli, maiori, luau măsuri pentru aprovizionarea armatei, pentru umplerea cadrelor și pentru sporirea lor. O activitate prodigioasă — se desfășura, glăsuiau gazetele oficiale.

Colonelul Chirianescu nu mai vedea slovele de pe hârtiile puse în fața'i și-ar fi dormit cu capul pe brațe, frânt peste biroul lui. Nu se putea, și din pricina superiorilor și din a inferiorilor, care totuș îl prindeau în toată ziua picotind ca o cârcă pe vreme ploioasă și rece. Când se ridica în picioare, omul somnoros simțea nevoia să se întindă tot și să caște căpcăunește.

Cântece de veselie îi înviau în urechi; imagini de mese întinse, răvășite, cu pahare și sticle răsturnate, îl obsedau; ca printr'o pâclă, luminată ici colo, i se năzăreau strâmbături bufone, schime de temei bete, opintiri de chelnări scoțând dopuri de sticle de șampanie îi răsăreau năpristan în minte și îi împăienjeneau ochii obosiți. Se prindea tam-nesam cântând, își frământa chipul cu mânile, ca pe un aluat ce se împietrește.

Lulu îl prinsese bine și nu-i da drumul. Știuse să-l facă pe Iliuță să uite și de familie și de Zozo. Era rând pe rând cu el stăpână și slugă, soție și ibovnică. Îl întreba tot ce-a făcut peste zi la minister, ce-a văzut și ce-a auzit, și a doua zi nu uita să-i aducă aminte ce urma să facă or să caute să afle. Și el n'avea încotro. Îl trezea dimineața cu ajutorul unui ceasornic deșteptător, pe care colonelul l-ar fi lăsat să sune și s'ar fi întors pe partea cealaltă și, pentru că martialul militar slăbise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901_1932

şi se mândăvise, aproape că-l îmbrăca ea, înghiontindu-i prieteneşte, ocărându-l sau giugiulindu-l, glumind şi înstrunindu-l necontenit ce să facă. Aşa îl petrecea până la uşe.

Chirianescu se socotea fericit; fără să fie în stare să posească simţământul acesta liric şi puternic, cu energia pe care el o cere. Stors, îmbătrânit, prostit, el n'ar fi fost capabil nici nenorocit să se simtă. Fericirea şi contrariul ei cer puteri sufleteşti viguroase. Altfel simte o nedreptate sau o cădere un poet, un mare om, şi altfel o secătură, un prost. Un sensitiv imbecil e un monstru, o aberaţie, în tot cazul o natură femeiască inferioară. Sufletul şi mintea se cuvine să fie vrednice unul de altul.

De cum pleca din casă colonelul, Lulu se întindea în pat şi dormea până la prânz une-ori, iar alte dăţi până pe la unsprezece, şi anume ca să poată eşi la ora unu înaintea lui, pe calea către Minister. Îl ţinea de scurt, era totdeauna cu el sau pe urmele lui; se temea să nu-l răpească coloneleasa, fetele lui, sau oameni cari aveau aceleaşi planuri ca ea.

Iliuţă găsea cuibul cocotei curat, aerisit, parfumat, iar pe ea o găsea rumenă, veselă, amoroasă. Une-ori aveau mosafiri: femeia cunoştea surda lucrare surpătoare a plictiselei, a lipsei de varietate. Erau poftiţi la masă ofiţeri, prieteni de-ai lui, din minister, sau oameni pe care numai de o vreme începuse să-i vadă Chirianescu în lume, pe la ospeţe.

Nu se vorbea de cât despre războiu, despre ceia ce avea România să încerce şi despre pregătirile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

țării. Lulu era o mare patrioată și chestiile militare o pasionau. Știa să tragă de limbă, și oaspeții ei se întreceau să-i facă plăcere, destăinuindu-i secretele militare.

Într'o dimineață, Chirianescu nu voi să se scoale. Putea să lipsească în ziua aceia dela Minister, unde se dusese cu regularitate o lună încheiată.

Luase tocmai atunci o sumă bunicică la o afacere. Se comandaseră unde-va 200.000 de bocanci; fabricantul predase jumătate din ei și primise bani pentru toți. Restul n'avea să-l mai dea; așa se ticluise afacerea; iar bocancii, colac peste pupăză, aveau tălpile de mucava.

Chirianescu nu voia să se scoale, iar Lulu îl trăgea de picioare afară din pat. Omul, cufundat în somn ca o muscă 'n miere, mormăia nemulțumit. Dar femeia nu lua seama la protestări și la rugăminți, trăgea de el vârtos.

Iliuță, ajuns cu spinarea pe muchea marginii crivatului, simți o durere cruntă, se sburli, înjură, sări lângă pat și se smulse din mânile femeii, îmbrâncind-o.

Era în picioare acum, întunecat, morăcănos, cu mustățile răvășite pe gură, cu privirea turbure și neghioabă. I se păru nesuferit de urât cocotei. Ea simți de-odată o ură înverșunată pentru burta aceia lățăreață și mătăhăloasă. Își luă o clipă ochii dela el, fulgerată de gânduri dușmănoase, aproape de crimă, și 'n clipa aceia văzu, fără să'i acorde o reflecție, chipul unui svelt paj dansând, atârnat în rama lui pe un perete. Bruta de colonel o îm-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

brâncise! Inciudată, furioasă, Lulu îi trase una după alta colonelului vre o zece palme.

Bărbatul se desmetecea din somn şi ameţea sub lovituri. Voi să se repeadă la cutezătoare. Dar simţi că'i curge peste buze, pe bărbie, ceva cald. Îngrijorat, puse mâna, — văzu sânge. Speriat, zăpăcit, viteazul, cu o pernă între picioare, nu ştia bine ce să facă: să se repeadă la Lulu, sau să se şteargă de sânge?

Licoarea nu contenea să cure. Colonelul se strâmba, se holba; furia îi trecuse, tot ştergându-şi nasul.

— Ce este? Îţi curge sânge! Ursulache dragă! ţipă Lulu, cu aer de spaimă şi de milă.

Fără să şovăiască, să se teamă, ea îl luă repede de grumaj — el se lăsa — şi'l duse la lavoar. Dădu drumul apei şi, cu pumnii ei, făcuţi covată, cără sub nasul bărbatului bătut, apă, de nenumărate ori. Se lipea de el, îl servea şi'l căina duios.

— N'am vrut! iartă-mă dragă! Ce slab eşti tu! glăsuia Lulu, pe când îl îngrijea. Sunt violentă, ca şi tine. Semănăm ca doi pui de urs.

Îl şterse bine, îl aşeză pe un scaun, îl sărută pe frunte, îl pieptănă şi, grabnic, îl îmbrăcă. Îl petrecu apoi până la uşa de eşire în stradă.

— Ai uitat că astăzi e vorba să se facă ultimele planuri de atac pentru Moldova? Vezi de află, ursule, fii cu ochii în patru, că ştii cât sunt de curioasă!

Colonelul moţăi din cap, încă năuc şi se depărtă sub privirile batjocoritoare şi fericite care'l urmăreau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

De unde vom pricepe că între poltogărie și trădare de țară este o mare deosebire

Pe când asfaltul trotoarelor se înmuia sub căldura soarelui de Iulie, de lăsau urme și pașii trecătorilor pe el, colonelul Chirianescu zăcea la pat, toropit. Bolnav de stomac, sleit de nesomnul îndurat atâta vreme, stors de o dragoste fizică, pe care nu i-o cerea un prisos de vlagă, căzuse răpus. Nu mai mânca decât lapte, puțin; dormea într'una. Lulu era tristă, enervată, îngrijorată; nu-și mai exercita puterile, înlăturase meșteșugurile ei de atâțare, ea care îl legase de ea pe moșneag, făcându-l să se creadă tânăr și s'o vadă pe ea frumoasă, ispititoare și nepotolită.

Lulu era disperată și mai ales revoltată pe soarta ei. Să îngrijească de un bolnav, nu'i sta de loc în fire. Pe colonel nu'l putea suferi nici sănătos, dar scâncind, în pernele cu horbotă ale patului ei, la care ținea ea ca la un tovarăș de victorii și de visuri? Bătrânul bolnav îi umplea iatacul de mirosul stomacului lui stricat, de horăit și de aiurări nerocade.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îi venea une-ori, femeii desamăgite, fără noroc, să'i trântească o pernă pe gura căscată și plină de aur și de gălbejeală, cu buze crețe, veștede, și să se așeze din tot greul ei de-asupra, ca într'un fotoliu. Și își vedea formele rotunde, de atâtea ori privite în oglinzi, revârsându-se pe pernă, peste capul nesuferit.

L-ar fi trimis plocon familiei lui, care de sigur că atâta aștepta și că o blestema pe toate potecile că i'l răpise, dacă ar fi avut la mână o schiță de plan, de multă vreme cerută ei de către fostu'i amant: spion german. Dar încă nu sosise vremea; planul acela trebuia să fie ultimul pe care avea să'i hotărască Statul Major al armatei române, în ajunul declarării de război.

Lulu nu'l vestise nici odată pe Iliuță că are să'i ceară un lucru așa de însemnat. Ea îl pregătise însă, pe căi lăturalnice. Îi vorbise, de pildă, în mai multe rânduri, de fostul ei amant, consul al unei țări germanice de Nord, ins care era în stare să dea un milion, pentru servicii prețuite de el, cu ușurința cu care dai cui-va o țigară la cafenea.

— Un milion! ursulețule! se uimise ea, înfigându-și privirile în ochii lui blegi. Ce viață am duce noi în streinătate, cu banii ăștia! Și când mă gândesc, că tu ai putea să'i câștigi, așa, ca pe un gologan de zece de ușor! Ce fericiți am fi! Nu ne-ar cunoaște nimeni, am călători din țară în țară; nu ne-am plictisi șezând locului și-ai scăpa de Frosa ta grosolană, de fetele tale, de milităria asta, pentru care simți desgust, văd eu bine! Tu ești om

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Sibiu 1941-1952

superior. Ar trebui să călătorești și să vezi orașe ca Parisul, Londra, Berlinul, Viena. Am juca la Monte-Carlo, numai într'o seară; am vedea Nisa și Neapole! Ursulețule!

Colonelul nu pătrundea ce i se spune. Era încântat că era drăgălașe cu el. Își juca pe genunchi amanta și părea că visează. Ea nu'l trezea, aștepta răbdătoare ziua în care avea să se hotărască participarea la războiu a României, fapt pe care avea să'l afle, la vreme, tot dela Iliuță. In fie care zi îl cerceta, cu întrebări iscusite, îi scormonea memoria adormită și i-o trezea.

Și poate că Lulu și-ar fi pierdut felina răbdare, dacă colonelul n'ar fi fost bun de buzunărit, dacă n'ar fi câștigat zeci de mii de lei, pe care îi aducea ei, ca un nevrâsnic. La nevoe, femeia se pregătea să'l amenințe cu toate excrocheriile săvârșite de el și de alții, și destăinuite ei cu nepăsare și sinceritate.

Frosa Chirianescu aflase că bărbatul ei e bolnav și înțelesese că zace în casa cocotei. Ecaterina și Sofia, fetele colonelului, se speriaseră, plânseseră; boala tatii avusese darul să strângă legăturile de familie, lăbărțate în casa năpăstuită. Își părăsiră toți gândurile tainice, personale.

Ingrijată, și chiar îndurerată era până și Frosa, nevasta părăsită în mizerie. Uitase porecla de «Burdihan», ce i-o scornise lui Iliuță. Îi erta o mie de rele, de mojicii, — tot așa precum uita că'l înșelase în vre-o patru cinci rânduri în viață, începând din luna de miere, pe care i-o făgăduise și unui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvaniene.ro/ndr1901-1932

prieten din copilărie al ei. Frosa îl luase de bărbat pe Iliuță, numai pentrucă era militar și pentru că i se urâse să mai stea fată; iar Iliuță se însurase, pentrucă găsise dota ce i se poruncea de către regulamentele ofițerești.

Acum însă, când părintele copiilor ei, buni răi, cum erau, — mult mai buni decât odinioară, pentrucă suferiseră, — acum când bărbatul, sub numele căruia dăinuise peste un sfert de veac, era bolnav, amenințat de moarte poate, Frosa, trează, îngrozită, se gândea cum ar putea să'l aibă în paza grijilor ei.

Bărbatul hârbar își dăduse punga și inima altei femei, și prin asta se făcuse vrednic de ură și Frosa îl urâse, ce'i drept. Dar îl urâse pentru că se simțea și era nenorocită, săracă, pe când el înota în huzur și era fericit. Dacă, de pildă, Mirodescu, i-ar fi rămas credincios Frosei și i-ar fi dat bani, ca să ducă măcar viața de mai 'nainte, soției nu i ar fi păsat de bărbat, că a părăsit-o. Situațiile lor ar fi fost egale în fericire, în greșeală.

Acum stările lor se egalau în nenoroc. Sotul bolnav, departe de casă, de copii lui, era peste putință să găsească dragostea și grijea a lor săi în casa cocotei!

Ce era de făcut? Dece nu venise el acasă, unde se știa asteptat, și unde putea lesne presupune că boala lui ar fi șters cu lacrămi de compătimire orice supărare pe el? Îi fusese rușine? Peste putință! Asta nu era în firea lui.

Căzuse la pat dintr'odată? Se frânsese ca un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniaveche.ro/?dr=1901-1932

stejar — cu aşa frumoase imagini îl onora acum familia! — şi poate chiar amanta lui ar fi vrut să se cotorosească de el, ca de o pacoste? Cine ştie?

Se putea duce acasă la Lulu Căldură, doamna colonel Chirianescu, ca să'şi ia bărbatul, ca pe un pachet, sau numai să întrebe de sănătatea lui? să iscodească? Să trimeată acolo pe una din fete?

Frosa căuta să'şi închipue cum ar începe o conversaţie între ea şi Lulu, şi nu isbutea. I se suia tot sângele la cap, se scula depe scaun, se plimba agitată prin odae, ca o fiară într'o cuşcă. Avea să ocărască? să se roage? să scuipe şi, Doamne fereşte! poate că plânsul avea s'o birue şi să'i vină un atac de nervi!

Nici ea, nici fetele nu se puteau duce la Lulu Căldură. Aflase de îmbolnăvirea lui Iliuţă, printr'o întâmplare: îl întâlnise pe strada Şelari pe Moroiu, şi acesta, păşind pe acelaş trotoar şi văzând-o pe coloneleasă cu Fiţa şi cu Titinica, se crezuse dator să rostească vre-o câteva cuvinte.

«Sărut mâna, madam Chirianescu!» zâmbise el, şi adăogase: «nu ştiţi că domnul colonel, soţul dumneavoastră, e bolnav... !»

— Nu! răspunsese Frosa. Unde se află? La.... aceia?

— Da, e bolnav, şi e tot acolo.... E grav...

— La metresa lui?

Şi Moroiu care se depărtase, dăduse din cap şi mai salutase odată.

Pe bruta asta de Moroiu, acum n'o mai putea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

suferi nici în amintire, amăgita femee! Unde să'l întâlnească? Şi cum să'i dea lui sarcina delicată a unei împăcări, pe patul de moarte poate, cu bărbatul ei? Poate că Iliuţă aflase ceva, tocmai despre legătura ei cu Moroiu, de-o părăsise. Parcă de-atunci, de când Titinica o prinsese în antreu şi'i aruncase apoi vorbe grele, se răcise şi mai mult Iliuţă de căsnicie. De Mirodescu, ce'i drept, îi pomenise, dar mai mult ca să'i închidă ei gura. Nu crezuse că este însărcinată şi nici ea nu se mai credea acum, deşi pântecele îi creştea. Nu era însărcinată, ci o boală, cine ştie cât de gravă, o diforma, clocea printre măruntaele ei.

Dar nu avea prin cine să stea de vorbă cu el, cu Iliuţă. Moroiu ar fi intrat cu plăcere în casa cocotei, — un crai ca el era lacom de mirosurile tuturor alcovurilor.

Vremea trecea. Duioşia şi îngrijorarea, pentru starea tatălui, sporeau în familie.

Să se ducă Frosa la Moroiu acasă, la un burlac, la un om cu care trăise? Căpitanul ar fi crezut mai de grabă, că ar vrea să'i facă silă şi-ar fi înviat între ei o mie de vechi lucruri, ce se cuvenea să fie înmormântate. Unde pui că se putea să fie văzută de vecinii lui, de gazetar, sau de nevasta acestuia, Zozo?

Să'l cheme printr'o scrisoare la ei acasă? El fusese odată izgonit din prag de către Titinica, şi se prea putea să refuze a mai veni. Ca să'i scrie tot ce-ar fi avut să'i vorbească şi să'l roage, iarăş nu era cuminte, pentrucă ţe pomeneşti că beţivul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

şi cartoforul de Moroiu, au ar fi pierdut scrisoarea, şi te miri cine ar fi găsit-o, or s'ar fi priceput s'o păstreze, ca s'o întrebuinţeze vr'odată, ca desfidere.

Neputând să ia nici o hotărâre, Frosa, de câte ori îşi mântuia treburile casei mai de grabă, eşa cu fie-sa cea mică în chip de plimbare. Işi făcea însă mereu drum în preajma casei lui Lepedeu. Şi în adevăr, într'o după amiază, îl zări în colţul străzii pe Moroiu.

Era foarte cald, zăduf, şi căpitanul venea ca nealtă-dată acasă. N'avea pe semne bani, ca să stea într'o berărie răcoroasă, cu o halbă sau un spriţ dinainte.

In faţa Sofiei, Frosa putuse vorbi fostului ei amant, aşa cum dorea: cu sfinţenie şi cu durere, despre bărbatul ei şi de cei douăzeci şi şapte de ani de căsnicie.

— Dacă n'o vrea să vină la copiii lui, sfârşi Frosa, să se ducă barem la un sanatoriu.

— Dar dacă nu poate? e prea bolnav? întrebă Moroiu.

— Nu vreau să'mi închipui aşa ceva! clătină din cap, închizând din pleoape, femeia îndurerată. Scrie-ne numai decât, domnule Moroiu, tot ce-ai vorbit cu el. Şi să dea Dumnezeu să izbuteşti a'i vorbi între patru ochi.

Chiar a doua zi, Moroiu se duse să'l vadă pe bolnav. El era dintre oamenii care dacă nu împlinesc pe dată o făgăduinţă, când interesul lor nu e în joc vădit, nu se simt legaţi să se ţină de cuvânt. Il îmboldiseă şi curiozitatea. O casă de co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/ramuri 1901-1932

cotă îl interesa. Voia să'l vadă pe Burdihan tolănit în neprihănitul pat al renumitei Lulu Căldură. Lucrul avea haz pentru el, şi căpitanul era vesel şi pentrucă intervenea ca sprijinitorul unei familii şi al Frosei.

Tot în ziua aceia, Moroiu îşi trimise ordonanţa cu o scrisoare, la doamna colonel Chirianescu. Îi scria în termeni respectuoşi, ca un căpitan nevestei unui superior, ca unei mume de copii.

O găsise pe Lulu la căpătâiul domnului colonel. O singură clipă îi lăsase cocota singuri, pe cei doi bărbaţi, şi Moroiu se folosise de ea, îi şoptise atunci colonelului la ureche:

«Te doresc fetele dumitale; ele m'au trimes ca să te văd, colonele. Sângele apă nu se face. Ce să le spui? Sunt foarte îngrijorate de starea dumitale...»

Atât, şi Lulu se arătase în iatacul foarte elegant, în care zăcea bolnavul.

Casa era bună; colonelul părea bine îngrijit, trecuse de criză şi se înzdrevenea acum. Era foarte schimbat. Doctorul socotea că a scăpat cu viaţă. Cine ştie? cugetă Moroiu, poate că tămăduindu-se, avea să se întoarcă la familie, coprins de dor.

Căpitanul nu mai promitea să încerce încă o vizită. Fusese pe semne primit cu răceală de Lulu, iar el altfel visase lucrurile, şi se simţise bănuit ca iscoadă.

Moroiu îi adusese aminte părintelui denaturat de copiii lui, de fetele nemăritate, a căror zestre

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ro.wikisource.org/wiki/1901-1932

îi trecuse prin mâni şi o tocase. Oare avea să germineze o remuşcare, o trezire la conştiinţă, vorbele lui Moroiu?

Iliuţă risipise până şi banii luaţi de pe casa mătuşii Zina, bani pe care îi împărţise pe din două cu celalt moştenitor, cu magistratul Adamescu. Poate că ar fi fost în stare, orbit cum era de patima lui, să'i lase prin testament cocotei, chiar sălaşul în care locuiau ei: nevasta şi fetele lui! Asemenea testament s'ar fi putut dărâma, dar câtă cheltuială cerea un proces! câţi ani putea să ţină! şi Lulu ar fi avut de partea ei avocaţii cei mai tari, pentrucă avea bani şi era gata de risipă cu farmecele ei trupeşti. Şi pe magistraţi i-ar fi putut ademeni, cocota! Şi atunci te pomeneşti că se pierde casa, adăpostul familiei!

Ar fi putut Iliuţă să i le facă vânzătoare, casele, şi atunci familia Chirianescu ar fi rămas pe drumuri, bieţi chiriaşi, cu calabalâcul în spinare, mărginiţi la o pensie de râs! Noroc că bolnavul se vindeca, dacă era drept ce spunea doctorul, dacă era adevărat ce scria Moroiu.

Colonelui se întrema în adevăr. Primejdia trecuse. Odihna, mai mult decât medicamentele, îi priise omului trudit de nesomn şi ghiftuit peste măsură, alcolizat, otrăvit şi stors. Istovit era şi acum, vlăguit, dar curăţat de toxine. Dacă n'ar fi fost bătrân, corpul ar fi putut începe o nouă viaţă, reparându-se treptat de relele pricinuite organelor vitale, echilibrându-se.

Ne mai având atâta nevoe de somn, treaz peste

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

zi, colonelul începuse a gândi mai limpede. Lulu băgase şi ea de seamă că nu mai aiurează. Gândirea îşi începea funcţiunea, ca primul motor al vieţii. Ernase parcă, în amorţire, ca ursul. Se adăpa acum cu amintiri, încet, cu lumina din iatac, cu felurita coloraţie a lucrurilor cocotei, cu Lulu, cu sosirea şi cercetarea doctorului. Atenţia, legăturilor de idei sporeau treptat. Bolnavul începuse a se da jos din pat şi, deşi ajunsese să preţuiască laptele, să ceară bucate gătite.

Lulu nu mai era în stare să se bucure că amantul ei se însănătoşeşte, atât era de plictisită de boală şi de revoltată că i-o suportă de aproape. Il ura pe moşnegăria care'i căzuse sarcină, care făcuse din ea un felcer, o soră de caritate bună să oblojească şi să pună ventuze.

Cu cât il socotea mai aproape de vindecare, îşi pierdea răbdarea. Nu mai umbla în vârful picioarelor, uita să lase ferestrele deschise, sau să le închidă, îl lăsa singur ore întregi, apucată de un dor nebun de plimbare la şosea, de chefuit la Herăstrău şi pe la Filaret.

Femeia devotată începuse să lipsească nopţile. Sacrificiul ţinuse prea mult ; iar pe de altă parte era zorită să-l scoale din crivat, ca să capete dela el obiectul pentru care se jertfise atâta vreme. Uitase însemnatele sume de bani ce i le storsese bătrânului, bani în mare parte puşi la bancă. Iar graba ei şi sila o făceau să creadă că cu cât l-ar îngriji mai bine, el, ca un copil răsfăţat, s'ar lăsa mai drag zăcerii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ro/1901-1932

De câtva timp îi cumpăra un maldăr de ziare dimineaţa, i le punea pe mesuţa de noapte, şi'l lăsa pe colonel pustiu în iatac, chiar când ea era acasă. Servitoarea avea ordin să fie la îndemâna lui, ori de câte ori «boerul» ar suna-o, ar cere ceva.

In primele zile lectura mergea greu. Ridicat în pat dela jumătatea trupului, cu jurnalul în mânile rezemate de genunchi, cu bărbia 'n piept, colonelul obosea de grabă. Il durea spinarea; gâtul nu mai putea sta frânt; braţele începeau a tremura. Convalescentul se lăsa pe perini şi uneori adormea. In starea asta îl găsise de câteva ori Lulu.

Războiul, care pusese în fierbare întreaga omenire, începuse să'l intereseze pe bolnav, mai mult chiar ca pe când lucra însuşi la pregătirea lui, în ministerul de război.

Cu admiraţie şi frică citea isprăvile submarinelor. Dârjia cu care ţinea piept Franţa, îl încânta şi pe el şi se gândea că armata engleză ce se pregătea, uriaşe, avea să'i dea de lucru Germaniei.

Erau însă atâtea contraziceri în gazete. Nici odată nu puteai fi sigur de o victorie, fie a Intelegerii, fie a Puterilor Centrale. Se spunea că Bulgarii vor fi bătuţi de armatele apusene venite şi aşezate la Salonic. Dar de când se spunea acelaş lucru!

Intre acestea, o ştire sguduitoare îi făcu pe bolnav să'i scape ziarul din mâni şi să cadă pe spate în crivatul lui: se produsese o explozie la pulbăria Dudeşti şi pieriseră, se spunea, ca la o sută de oameni, ofiţeri şi soldaţi. «Adevărul» presupu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvaniene.ro/mdrr1901-1932

nea că spionii nemți, care furnicau pretutindeni în țara noastră, sunt făptașii. Dece nu luase guvernul măsuri, se întrebau ziarele antantofile, și'i lăsase să se așeze, să viermue pe la toate autoritățile și depozitele militare, să înființeze până și un ziar plătit de-adreptul de legația germană ?

Patru zile 'n șir, din mâni tremurătoare, cu ochii lacomi, citi colonelul amănunte asupra groaznicei explozii. Ar fi vrut să stea cu cineva de vorbă asupra cumplitei întâmplări sau crime, dar tocmai atunci Lulu alerga, eta foarte înoratâ și ocupată.

Colonelul tocmai citise o descriere a înmormântării soldaților uciși de explozie. Regele și regina urmaseră jalnici convoiul funerar, un convoi de pomină, de 94 de morți, ca după neamurile lor. Gazetele spuneau că Regina Maria plânsese mult, și colonelul își simți deodată inima vârsându-i-se în piept ca un potir plin, și plânsese și el, pătruns de emoție, singur, înfundat în patul cocotei.

Stătuse apoi multă vreme pe spate, bolnavul visător și, tot gândindu-se la războiu, la pulberăria Dudești aruncată în aer, la atâția morți sfârticați de vii, uciși ; la nemții care se bănuia că tăptuiseră groaznica și neomenoasa crimă, adormi.

Ce visase, nu'și mai aducea aminte, dar înțelegea că s'a trezit și că alături, într'o cameră de primire, vorbește Lulu cu un bărbat pe care el nu'l cunostea după voce. Se vorbea nemțește.

Lulu știa nemțește ! Asta 'l miră pe colonei, il înfioră, il înfricoșe ; inima începu să'i bată cu putere. Cum de nu'i spusese ea nici odată? Avusese de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sigur destule prilejuri şi se putuse lăuda că ştie şi limba germană, ea care era lăudăroasă din fire! Dece ascunsese? Deaceia trăise ea cu un consul german! Şi poate că încă păstra legături cu el. Cine ştie?

Dar Lulu nu ştia destul de bine nemţeşte: înţelegea ce i se spune, dar nu găsia de grabă cuvinte ca să răspundă şi o rupea pe româneşte.

— Poţi să vorbeşti cât de tare, idiotul meu... L'am văzut adineaora horcăind.

El era idiotul! Cu cine putea ea vorbi, aşa de intim, şi ce anume? De altfel ea era gata să-l tutuiască pe cineva după un ceas de cunoştinţă. Ce aveau să ascundă de el?

Iliuţă privi în juru-i, dintr'odată ca într'un loc strein şi atenţia îi spori. Dar tocmai pentru că îşi încorda auzul, urechile începură a-i ţiui si colonelul nu mai fu în stare să audă răspicat.

Incremenit de uimire, stătu cât-va într'o aşteptare plină de nehotărâre. Apoi, încet, se dădu jos din pat şi merse tiptil pe covorul moale, până la uşa de către camera în care vorbeau cei doi. Privi pe gaura broaştei, se chiondări mult, cu mâni ca de bumbac pe uşe, cu mare fereală; — osteni, se aşeză pe covor şi iar privi.

Văzu, în sfârşit, pe omul cu care tăinuia Lulu. Ca un muget i se urcă pe gâtlej. Era fostul ei amant, consulul german, cel care putea să dea un milion, cum ai dărui o ţigară. Germanul vorbea numai nemţeşte, deşi cunoştea limba română foarte bine şi o vorbea cu uşurinţă. Lulu îi răspundea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

mai mult în românește, și numai din vorbele ei putea colonelul pricepe taina lor.

Reeșea din răspunsurile cocotei, că neamțul vrea să afle cu ce trupe vor ataca Românii pe Bulgari, și dacă lovitura se va face prin Dobrogea sau asupra orașelor bulgare, de-a dreptul peste Dunăre. Îi mai cerea de asemenea și un plan, de care se vedea că fusese dese ori vorba între ei. Și colonelul își aminti că Lulu îi vorbise de un plan, pentru care consulul ar da un milion.

Ostenit, lac de nădușală, cu inima svâcnind în pieptul, slab ca un ciocan puternic, Iliuță se târâ înapoi la crivat. Încet se urcă și se cufundă la locu-i.

Atenția însă, trezită brutal, tot încordată îi rămăsese, dar nu mai putea auzi nimic, decât bătaia zorită din tâmplele lui, uetul ca de mașină din urechi. Ținea pleoapele închise, socotind că Lulu, sfârșind și petrecându-și mosafirul ciudat, avea să vină la el.

Auzi voci ridicându-se, o ușe se închidea cu putere, consulul pleca. Iliuță începu a sforăi, se prefăcea că doarme. Nu trecu mult și cocota deschise ușa iatacului, aruncă o privire peste trupul bolnavului, căută prin garderoabe. Rochii foșniră; și Iliuță o mai auzi umblând prin odăi câte-va clipe, și apoi înțelese că plecase și ea. Unde se ducea? La alți spioni?

Colonelul mai șezu un timp în nemișcare, cu bătăi de inimă sălbatice în piept, apoi, mai liniștit, mai întremat, hotărât, se dădu jos. Deschise gar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901_1932

derobul în care avea hainele, se îmbrăcă, odihnindu-se din când în când, își încinse sabia cu melancolie. Își închee cureaua la ultima gaură, și tot îi era lăbărțată. Sabia îi atârna, grea, și strâmba centuronul pe trup.

Ca un hoț, se furișe pe ușe, eși în stradă. Ce albă era lumina soarelui! Coperișuri străluceau; casele se trudeau să vadă prin ferestre și parcă erau stânjenite când razele băteau în geamuri. Trotoarele erau pavate cu ceramică cubică: pătrățele pătrățele: de-ți venea ameteală privindu-le mult.

Iliuță căuta cu ochii o trăsură. Nu se vedea. Omului, care nu mai umblase de săptămâni, nu i se mai supunea pasul lesne. Pășea ca un copil de doi ani; ameteli îl încercau.

Mergea pe lângă ziduri Iliuță și, văzând că se oprește o birje înaintea unei case în calea lui, se opri și el. O doamnă se da jos. Cât de ușor se da jos, și cum se mișca, nehotărâtă să-i dea sau să nu-i dea drumul birjarului!

Căzându-i ochii pe colonel, carele se sprijinea cu mâna de perete, călcând copăcel, doamna înțelese că omul acela e bolnav, că nu poate umbla pe jos și că i-ar trebui numai decât trăsura ei. Șovăirea i se înlătură.

— Poftim, domnule! făcu ea, și după o răsgândire, îl luă de o subțioară pe colonel, îl duse până la scărița birjii.

Simțea însă, cucoana, că este peste puterile ei să'l ridice pe scaun. Făcu semn din cap birjarului, care urmărise împrejurarea, și acesta se dădu jos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

de pe capră, într'un salt, şi amândoi isbutiră să'l urce pe moşneagul nevoiaş.

Lacrămi mari se rostogoleau pe obrajii brăzdaţi, slabi, scofâlciţi ai militarului. Bolborosi mulţumiri, spuse unde să'l ducă trăsura, — acasă la familia lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1931-1932

Sfârșitul romanului

Zozo auzise că este bolnav colonelul Chirianescu și că zace în casa cocotei Lulu. Nu'i venise să creadă. Îl crezuse amorezat de ea cu desnădejde, îi purtase o vreme după fustele ei, se amuzase; dar, repede plictisită, îi tăiase unghișoara și aproape că fusese veselă când i'l pescuise Lulu Căldură. Dar ca să zacă la Lulu, să moară poate la ea, familistul bătrân, cu două fete mari de măritat, nu'i venea să creadă. Atâta succes la Lulu, o supăra. De aceia trimise într'o zi pe Ion, pe bărbatu-său, acasă la coloneleasă, în iscoadă.

In drum, Lepedeu se întâlnise cu doctorul Coriolan Butu, refugiat din Ardeal. Lepedeu voia să ireacă în fața românilor din regat, drept om care cunoaște toată intelectualitatea de peste munți, și are legături, iar la nevoe înrăurire, în cercul ei.

Butu era profesor de limba română la Năsăud, scria filologie și culegea folklor. El nu mai fusese nici odată în țara românească, de care visase în toate reveriile lui senine și despre care avea multe iluzii luminoase.

Lepedeu se măgulea cu gândul că Butu îl pe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrl/1901-1932

trece, pe când acesta se ducea acasă la Sterie Şargu, unde era găzduit împreună cu alţi tineri refugiaţi.

Când să se despartă, la doi paşi de casa colonelului, se ivi în poartă, întâmplător, Titinica, şi Lepedeu o salută, întovărăşit firește de profesorul ardelean, care puse o deosebită cinste şi căldură în salutul lui, şi se înroşi până la urechi.

Pentrucă domnişoara nu pleca, înţelegând că Lepedeu are să vină la ei, iar Butu nu mai ştia ce să facă, Lepedeu se apropie de Titinica şi, aducându-l pe profesor de mijloc, i'l recomandă.

Şi fata colonelului avu atunci o tresărire şi se înrumeni. Ceva nelămurit se petrecea şi ţesea priviri întrebătoare dela unul la altul. Atunci Butu desluşi, simţind nevoia să limpezească a oamenilor întregi şi fără taine.

— Eu stau chiar peste drum. La Şargu. Şi o văd pe domnişoara în toate zilele. N'am avut încă onoarea s'o cunosc personal...

— Da, în fiecare zi ne vedem şi de multe ori; întâi explicaţia, Ecaterina.

Şi în cel mai natural chip, Lepedeu, luându'l de braţ pe doctor, intrară cu toţi în curtea casei colonelului, şi de-acolo în grădiniţă, unde se aflau coloneleasa şi fata mai mică, Sofia.

Şi aci fu nevoe de recomandaţie. Frosa, galbenă, cu mâna rece ca un ţurţure de ghiaţă, cu ochii plini de spaimă, voia să afle mai grabnic vestea pe care socotea că i-o aduce gazetarul. Il ştia prieten cu bărbatul ei; îl socotea făcând parte din lumea care i-l răpise. Ea observase că Iliuţă e îndrăgostit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

de Zozo, şi că din vremea ceia îl pierduse. Venea oare Lepedeu să-i spună, ceia ce nu izbutise să smulgă din gura lui Iliuţă, căpitanul Moroiu? Se prea putea să vină cu ştirea că bărbatul ei nu mai are mult de trăit, sau că pune la cale divorţul, anunţat adesea. Din fericire, Titinica îl atrase pe noul cunoscut de-o parte, şi-l ţineau de vorbă şi ea şi Fiţa. Şi cine putea fi şi domnul ăsta, pe care vedea ea bine că-l cunoaşte, dar, turburată cum era, nu ştia de când şi de unde?

Dar Lepedeu nu ştia nimic despre colonel. Era învederat că Zozo, nevastă-sa, îl trimesese să iscodească. O femee simte, e înbolditá, ca un spion adevărat, de asemenea curiozităţi. Şi Frosa îi spuse gazetarului, că bărbatu-său este în adevăr bolnav, precum aflase el, şi că se tămăduieşte într'un sanatoriu.

Dela data aceasta, tot mai des începu să se abată pe la casa colonelului, tânărul doctor Butu, cu înlesnirea cu care omul simplu trece drumul, ca să stea de vorbă cu un vecin bun. Cu multe plecăciuni în faţa doamnei şi a fetelor, veşnic întrebând de sănătatea tuturor, îşi lua locul ce i se indica.

Privise de atâtea ori din casa lui Şargu, la ferestrele locuinţei colonelului, cu un interes tot mai sporit, mai întâi pentru că auzise că acolo sălăşlueşte un ofiţer din ministerul de războiu, unde nu mai încăpea vorba că se pregătea alipirea Ardealului, scoaterea lui de sub coroana apăsătoare a Stântului Ştefan!

Curând interesul lui Coriolan se adunase mă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ales asupra Titinichii. O văzuse tristă, îngândurată, şi o dăruise cu sentimentele cele mai neprihănite, ale lui. O socotea pătrunsă de năzuinţele neamului şi de marea lui desnădejde. Atâtea citise şi i spusese de când venise în Bucureşti! Veşti rele; argumente contradictorii puternice îl sguduiseră.

Români erau în Basarabia, români în Ardeal şi, sub flamurile a două neamuri streine şi duşmane, siliţi erau să se căsăpească între ei. Şi România, regatul abia întemeiat, aşa de puţin cunoscut în lume, ros de sfrenţia fanariotă, ce-avea să poată face, în războiul poreclit «al munitiilor», când el nu avea uzini, fabrici, materialul metalise, de care se irosea cu tonele, zilnic?

In grădiniţa casei colonelului se simţea mai slobod, mai acasă decât la cafeneaua Imperială, unde fierbeau svonurile şi se încrucişau discuţiile pătimaşe.

— Să fi auzit, domnişoară, ce povestea un fecior de la noi, ţi se încreţea carnea de groază. O cătană rusească doborâse la pământ pe una de-a noastră, austriacă, şi vrea să-i împlânte baioneta în piept. «Vai! copiii mei!» sbieră cel răpus, crezând că atâta i-a fost. Dar rusul de colo, rămâne cu arma ridicată, se scoală de grabă şi'l ridică pe austriac cu mânile lui: «Fugi mă! fire-ai al dracului; că era să te omor!» Erau români amândoi, dragă domnişoară, li se umpluseră ochii de lacrămi, şi-au fugit unul într'o parte şi alul în alta. Ce zici dumneata de asta? Aşa'i că'ţi rupe inima?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

Fata colonelului, firește se emoționase și ea. Doctorul Butu nu'i făcea curte ca toți filfisonii. O făcea părtașe lă emoțiile lui, la gândurile lui, la grijile lui de întreg neamul românesc.

Retrași într'un colț de grădină, singuri, sub ocrotirea de departe a mamei, potrivită părerilor cinstite asupra temeilor, ce le avea profesorul, Titina asculta tot mai multă vreme împărtășirile unei inimi bogate și pure.

— Eu am fost căsătorit, domnișoară; dar n'am avut parte de soție! grăi odată Coriolan.

Ecaterina ridică spâncenele mirată. Ardeleanul să tot fi avut trei-zeci și cinci de ani și părea naiv și neprihănit ca o ciută. Să fi divorțat un om așa de lesne de dus de nas? Avea el vre un cusur, vre o meteahnă, ce nu se trăda de cât în intimitate?

— Și n'ai fost fericit în căsnicia dumitale? întrebă Ecaterina.

— Ba cât nu se mai poate! Nevastă-mea a murit sărmana, născând, chiar la anul de când ne luasem. Și-am rămas pustiu și necăjit, în mare turburare. Poate că de aceia nu mă iau cu tinerii și tot vin și vă pierd vremea. Fug de urât...

Într'o clipă, Titinica se gândi adânc și o mare bucurie îi lumină chipul. Toată mâhnirea îmbibată în ea asupra greșelii ce o făptuise, a izbăvirii, pierderii rostului ei, se scuturâ ca o cenușe de țigară. O grabă mare o prididi, îi luă mintea. Cu încrederea desăvârșită ce i-o insufla spoveditorul, ea rosti limpede, apropiindu-și bustul de el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi eu am avut mari desamăgiri, domnule Butu. Increderea te pierde. La noi se vede foarte des lucrul ăsta. Nu-s oameni cinstiţi ca pe la dumneavoastră. Şi poate că şi noi greşim mai uşor...

Şi tăcu, mişcată. Coriolan se încordase să priceapă destăinuirea fetei. Dar ea tăcuse, şi el n'apucase să înţeleagă bine, să fie sigur că înţelesese, că o mărturisire aşa de însemnată, i se încredinţase.

Se dădu până la spătarul scaunului de grădină; faţa i se lungise şi pălise. Işi muşcă buzele. Se vedea că răsuceşte crâmpee peste crâmpee de fraze în cap, dar că nu-şi îngăduia să le dea glas. Pricepuse el bine? Nu se deprinsese încă cu tonul graiului din regat. Înţelesese fiecare cuvânt, şi tot se îndoia!

Coloneleasa, între acestea, se apropiase, adunându-şi lucrul de mână la care buchisese până atunci. Conversaţia nu mai putea să urmeze, aceiaş. Poate chiar ea, muma, nu avusese parte de asemenea mărturisiri, pe care lui fata i le făcuse.

A doua zi însă, profesorul dela Năsăud pândi iarăş prin ferestre, o zări pe Titina şi, înroşindu-se amândoi, se salutară călduros. Trecuseră peste douăzeci de ore dela spovedania cea mare. Ochii lor se săgetară un lung minut şi, peste câteva clipe, Butu iar venea în vizită la casa colonelului.

Prietenia nu se stricase; mărturisirea fetei n'o putuse tărâma. Titica era mai frumoasă ca or când.

Coriolan întreba mai totdeauna ce face domnul colonel şi i se spusese că Iliuţă e bolnav şi merge spre vindecare, într'un sanatoriu. Şi din aceasta îşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mor1901-1932

deslușea streinul melancolia întregei familii și până și strâmtorarea în care viețuia.

Profesorul își aducea aminte că auzise, de când fusese recomandat de Ion Lepedeu, de boala colonelului și de sanatoriu. El n'ar fi pregetat să creadă că bravul ofițer superior din ministerul de război zace de inimă rea, covârșit de marile griji și răspunderi ale patriei. Oameni care erau în stare să îndure ani de zile pușcăria ungurească, pentru ideia de neam, ar fi rămas trăsniți la ideia că generali, coloneli, magistrați, deputați, miniștri chiar, sunt la noi, unii, mai prejos de temniță. Căci este îndreptățit să ture, iar Statul să-l închidă, omul care nu are nici meserie, nici noroc de moștenire, ca ciocoii, nici minte dăscălită de școală și părinți. Dar podoabeie și uneltele țării? oratorii? marii demnitari? poliția și administrația?

O tăcere mare, ca pe zăduf, domnea în casa colonelului, deși toate cele trei femei erau la olaltă, în câte un unghi al aceleaș camere. De câteva minute numai, Coriolan Butu plecase, după o vizită lungă, cum începuse să obijnuiască. Străinul se aciuia, se răsădea. Muma băgase și ea de seamă și ar fi avut prilej de bucurie, dacă n'ar fi socotit că atâtea taine ale familiei îi erau cu desăvârșire străine ardeleanului. Barem dacă ar fi fost colonelul la cămin.

O trăsură se opri la poarta casei. Sgomotul opririi unei birji, la casa lor, le făcu să tresară pe cele trei femei, ca un eveniment. Gândurile se opriră din depănat, capetele se înălțară. Fița, mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sprintenă şi mai grăbită, alergă la un geam de către stradă. Dădu perdeaua îngălbenită la o parte; dar nu se vedea bine.

— E la noi!... Cine să fie? Un militar bătrân cu barbă... Vizitiul s'a dat jos.

Era chiar colonelul, întors la sălaşul şi familia lui. Birjarul, care văzuse beteşugul muşteriului, se dase jos de pe capră şi căuta şovăelnic, nemulţumit, mai mult din ochi, pe care-va, în ograda lungă. În cele din urmă sună.

Frosa, urmată de amândouă fetele, eşiră una după alta. Soţia îşi aruncă ochii, de pe figura birjarului către birje, la bătrânul militar. Dar nu-l cunoştea pe omul cufundat în pernele trăsurii, deşi el privea către dânsa, şi chema cu mâna să vină către el.

Totuş inima Frosei se strânse dureros şi o emoţie crescândă o năpădea. Paşii se împleteceau şi un val i se suia în gâtlej.

Titinica, în urma ei, îi trecu înainte şi strigă de odată din răsputeri, alergând acum, ridicând braţele în aer:

— Tata! tata! tăticul!

Şi la vorba aceasta obişnuită, uitată, nevaloratâ, la sunetul vocii copilului lui, omul, năpădit de amintiri în curtea casei şi-a familiei-sale, îndurerat poate şi de toate greşelile ce pricepea că le săvârşise, lăsase capul în piept. Lacrămi mari curseră pe vestejii lui obraji, scofâlciţi şi uscaţi.

— Şi-a lăsat barbă! rosti mirată Frosa, moale toată, şi Fiţa rosti după ea:

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Şi-a lăsat barbă !

Şi aceleaşi vorbe le repetă Titina, îmbrăţişându'l, căzând aproape peste el, plângând, cu suspine.

— Ce barbă ţi-ai lăsat, tăticule !

Li se părea sfârşit, şi bucuria că'l vedeau, că se reîntoarcea la ele, la fiecare din ele, le era sfâşiată în inimi de privelişte cadaverică, de mort vechi, peste care părul crescuse ca 'n mormânt.

Iliuţă fu luat pe sus şi dus în casă. Impăcarea se făcuse, firește. Înţelegea fiecare că de-acum s'a isprăvit cu dihonia, cu despărţirea, cu divorţul. Nici un cuvânt de mustrare nu se rosti. Nenorocirea trezise puternicul simţământ de unitate familială.

Işi ertaseră unul altuia păcatele şi, toţi, strânşi în jurul tatălui, erau mai uniţi de cât or când. Nu'l lăsau singur, să i se urască, să nu fie servit de una din ele, nici un ceas, cât e ziua de lungă vara.

Acum Iliuţă se întrema văzând cu ochii.

Chemase de a doua zi un bărbier şi dase jos toată încălcita'i barbă căruntă, mai mult albă, în care i se înecase faţa slabă. După stăruinţele Frosei, bărbierul îi cănise colonelului cele câteva şuviţe de păr sărac, care îi mai încununau capul.

Cu ce respect stios îi vorbi colonelului, profesorul ardelean, când avu, precum spunea el, mişcat, fericirea să'l cunoască.

Dar nu'şi îngăduia Butu să-l tragă de limbă, pe Chirianescu, aşa că se mulţumi numai să'i facă cunoştinţa, şi să amâne pe altă dată întrebările ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dorea să i le pună: cum stă ţara cu armamentul; ce cred soldaţii români despre Ardeal şi dacă va intra or nu România în crâncenul măcel al neamurilor.

Nu'l întreba nimeni pe Iliuţă cum a petrecut la Lulu şi ce l-a făcut s'o părăsească. Curiozităţi de de acestea, una cu imputările, nu'şi aveau noima. El însă, o întrebă odată pe Frosa, încet, ce'i cu sarcina de care'i vorbise dânsa mai de demult. Şi Frosa răspunsese, îndată şi mâhnită, că nu fusese o sarcină, ci că era mult mai rău, că avea să aibă nevoe de operaţie. Şi aşa era.

Şi Frosaf şi ele credeau că întoarcerea lui Iliuţă, precum şi aerul lui pocăit, părintesc, se datoresc foarte mult lui Moroiu. Căpitanul găsise pe semne cuvinte grele ca plumbul topit şi le picurase în inima părintelui rătăcit. Frosa îl pomenea cu recunoştinţă, Fiţa cu căldură şi până şi Titinica, socotind vremurile schimbate, ar fi dorit să sune căpitanul la uşa antreului, şi ea însăşi să'i deschidă şi să'l conducă la fotoliul în care tată-său şedea slobod, gata să se plimbe copăcel prin odae.

Ca să'l distreze pe tăticu, când Sofia, când Ecaterina, îi citeau tare gazetele. In Franţa, pe valea Sommei, francezii aveau succese. Dar cei care doreau război în potriva Germaniei erau acum mai puţini dârji. Curentul ajuns puternic, slăbise. Ca să intervină, România ar fi trebuit să fie în stare a hotărâ ea soarta nehotărâtă încă a războiului. Şi Germanii păreau mai tari. Carp, într'o audienţă la rege, ceru intrarea în război alături de Germania,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1931-1932

şi în aceiaşi zi, Maiorescu îl sfătui pe suveran să păstreze până la sfârşit sigura neutralitate. In vremea asta se făceau mereu rechiziţii în toată ţara, vădite pregătiri de război.

Colonelul Chirianescu se însănătoşea. Simţise, intrând în minister, prezentându-se iarăş la ghenerał şi trecând apoi iarăş la biroul lui, trufia omului necesar, destoinic şi strălucitor de inteligenţă.

Se temuse că a fost înlocuit. Atâţia coloneli visau la postul lui, la marile afaceri, la influenţa ce o hărăzea ministerul şi la siguranţa că nu va intra în foc.

După două trei zile, Iliuţă simţi tot ce se punea la cale, unde nu trebuia să se înfigă şi unde era loc şi temere de el.

In ziua de 13 August, numeroasele gazete din Bucureşti publicară toate o înştiinţare, că un nou Consiliu de coroană se va ţine, al doilea. Primul fusese adunat de regele Carol, răposat, la câtva timp după declararea marelui război în 1914, avusese loc la Sinaia, şi hotărâse neutralitatea, în pofida intenţiei regelui de-a ne alia Austro-Germaniei.

Acest al doilea Consiliu de Coroană, primul sub noul rege Ferdinand, se mai putea să hotărască acelaş lucru? Regele Ferdinand era şi el Hohenzolern. Dar cei care îi cunoşteau copiii de mai aproape, căci erau crescuţi în ţară, spuneau hotărât că întreaga familie regală nu este nimic alt ceva decât românească, şi că nu este năzuinţă naţională de care ea să nu fie pătrunsă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Ziarul oficial «Viitorul» în ziua de 13 August 1916, vestind şi el pe a doua zi Consiliul de Coroană, spunea că: faţă de agitaţia şi neliniştile manifestate din diferite părţi, în ultimele zile, M. S. Regele doreşte să audă în Consiliu, opinia nu numai a guvernului său şi a reprezentanţilor Parlamentului, dar de-asemenea şi pe aceia a şefilor de partide, a foştilor preşedinţi de Consiliu şi a foştilor preşedinţi ai Corpurilor legiuitoare.

Şi, «Viitorul», ca în foarte multe dăţi, mustră ziarele care, cu acest prilej, agită, aţâţă şi comentează fără temei.

Cititorii nu mai ştiau ce să creadă. Cei care doreau războiul cu Ungurii, socoteau ceasul venit şi hotărârea ca şi luată; cei care se pătrunseseră de foloasele unei neclintite neutralităţi, nădăjduiau că ţara nu va cuteza să se alieze cu nimeni, şi până şi cei care doreau menţinerea politicei de patruzeci de ani, de robie economică prosperă pentru ciocoime, se aşteptau ca suveranul să fie urmaşul dârz al regelui Carol.

Colonelul Chirianescu auzise din ajun, din ziua de 12, din gura gheneralului, că miroase a praf de puşcă în aer.

— Avem destul, domnule general? întrebase colonelul, zâmbind plăcut, aplecat peste un colţ de birou, întinzându-i mai multe hârtii la iscălit.

— Asta'i altceva! răspunse tăios, marele cârmuitor. Te-ai dat cu gazetarii socialişti, colonele? Te ştiam patriot. Soldatul nostru merge desculţ şi flămând, până'n rândurile inamicului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

— Şi cu cine ne batem ?

— Nu se ştie, sau nu se spune; ceiace e tot una, pentru dumneata.

Şi generalul iscăli o ofertă de nasturi, la care câştigase : el, patruzeci de mii de lei, iar Iliuţă şi încă un ofiţer câte douăzeci de mii.

— Grăbiţi-vă, mai rosti generalul, concediindu'l pe Chirianescu, ca să avem, pe hârtie, bine împlinite, toate lacunele armatei, toate felurile de aprovizionări.

In drumul către minister, în ziua de 13, Iliuţă citi într'un jurnal asupra hotărâtului Consiliu de Coroană. Simţi un fior în şira spinării şi mişcându-i-se părul pe la ceafă, puţinul pe care'l avea. O mare admiraţie îşi făcu jilţ în sufletu'i şi se aşeză greceşte : pentru adânc pătrunzătorul lui general. Cum le ştia toate şi le prevedea !

Apoi, o îngrijorare îl strânse, îi plecă fruntea : zestrea fetelor încă n'o avea. Mătuşa Zina nu fusese numai ucisă, ci şi prădată, poate chiar de nepotu-său, de Adamescu, şi el moştenitor. Atâţia bani, câţi îi trecuseră prin mâni, îi risipise cu Lulu Căldură, cu chefurile !

Ce era de făcut ? Bietele copile ! Ce erau ele vinovate, făpturi superioare, cu o educaţie-aleasă ? Dacă se declara războiul, mai era el sigur că va rămâne la minister ? Poate că nici gheneralul nu va putea sta acolo : atâtea întâmplări vin de usurpă şi cele mai înalte ranguri, în timpul unei campanii militare ! Câte ministere căzuseră în Franţa, şi câţi generali fuseseră destituiţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Chirianescu grăbi pasul, ca să ajungă mai de grabă, ce și cum afaceri pe care ar fi putut să le piardă, îl așteptau.

In minister se simțea dela poarta, păzită cu militărească strășnicie, că s'a petrecut ceva fără seamăn. Civili, ofițeri combatanți, de tot soiul, se îmbulzeau să intre. Printre larmă se auzea un foșnet subțire de hârtioare și un țincăit de monedă de argint.

Abia se descinsese, își așezase sabia, își petrecuse degetele pe după guler în jurul gâtului, năbușit de impresii, cu fruntea încălzită de o năvală de gânduri nelămurite și se gătea să treacă în alte camere, ca să vorbească cu colegii asupra Consiliului de Coroană, când odăiașul îl vesti pe Chirianescu, că un domn căpitan vrea numai decât să-i vorbească.

Era căpitanul Moroiu.

— Trăiți, domnule colonel! salută militărește căpitanul.

Se arătase adevărat prieten al familiei lui, al intereselor ei și îi cunoștea toate secretele, craidonul ăsta becher de Moroiu. Oare ce venea să-i ceară, într'o zi așa ee deosebită?

Căpitanul era palid și nerăbdător, îi tremurau buzele și se vedea cât de colo, că cu tot zorul ce'l prididea, nu știa bine cum să înceapă, ca să izbutească musai în planul lui.

— V'am iubit totdeauna ca pe un părinte! începu Moroiu.

— Adevărat! Tocmai mă gândeam zilele astea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

si vorbeam cu Frosa și fetelor... Și ele te apreciază...

— Domnișoara Fița! Domnule colonel, când mă gândesc că războiul ăsta... Am așa ca o presimțire... Speram să mă fac om și eu, să mă însor... Și tot amânam, pentrucă nu îndrăzneam. Mă gândeam să vin la dumneata și când.. dar nu știu dacă se potrivește ca să vă amintesc... Am făcut și eu ceva pentru dumneavoastră, domnule colonel, când cu permutarea aici în minister, dela Târgu... I-am vorbit lui Mitu; el i-a vorbit generalului; i-am vorbit și lui Lepedeu, și ăsta a făcut aproape tot... Domnișoara Fița, spuneați, domnule colonel.

Chirianescu îl privea, îl asculta pe căpitan și nu pricepea pe dată ce tot descânta. Era măgulit de respectul ce i'l arăta, de încurcătura lui.

Îi cerea oare de nevastă pe Fița? Ar fi fost bun bucuros să i-o dea! Războiul avea să secere mii de flăcăi, așa că greu avea să se mai poată mărita o fată. Titinica avea să se mărite de sigur cu transilvăneanul acela stângaci; așa că, în preziua războiului, s'ar fi văzut mântuit de două griji. Zestre? Ce zestre mare putea să'i pretindă Moroiu? Dar poate că'i cerea altceva, un sprijin.

— Ce vreai dela mine, căpitane? Spune lămurit. Te servesc.

— Să nu fiu trimis în foc, domnule colonel, la un caz...

Se făcu tăcere. Voci multe, că nici odată, se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

se auzeau de pe afară, din preajma ministerului şi de pe săli.

Colonelul se gândea... I se părea lui, că nu spusese tot ce doreşte căpitanul, sau el ar fi fost mulţumit să i se dea atâta numai, o sarcină departe de front, şi de Fiţa n'ar fi mai pomenit?

Vuetul surd care împresura camera lor, înrâurea asupra amădorora, grăbea ca un nor de furtună, paşii hotărârii lor.

— Vreai să te iau dela front? coborâ vocea colonelul.

— V'aş fi recunoscător!... Şi... dacă domnişoara Fiţa ar voi să se căsătorească...

— Imi ceri mâna ei, căpitane, cum bag eu de seamă?

— Da, domnule colonel!

— Şi, ca un tată socru ce aş deveni, mă rogi, firește, să te cruţ, să te scap de front. Foarte bine! Nu'ţi promit nici una nici alta. Dar pentru amândouă cererile am să mă fac luntre şi punte: mai întâi însă am să te aşez frumos la un depozit unde-va, dacă aici chiar, în minister, nu va fi cu putinţă.

Şi cugetând bine, zâmbind, colonelul urmă:

— Şi dacă izbutesc să te scot din ghiarele frontului, atunci, firește, îţi dau voe să te gândeşti şi la insurătoare. Să te mut, aşa dar, şi-apoi să mai vorbim.

Iluminaţi la chipuri de bunătatea sufletelor lor, a măreţiei momentului acela, în care sufia ca foalele sgomotul mulţimii de afară, venită toată ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să se pună la adăpost, prin protecţia cunoscuţilor, a rubedeniilor din minister, mijlocind şi părăleşte la nevoe, Iliuţă şi Moroiu se priveau, ascultau şi cugetau, plini de speranţe trandafirii.

— Aşteaptă un moment aci! zise colonelul inspirat, şi se îndreptă către alte birouri, lăsându'şi singur mosafirul.

După vre-o cinci minute se întoarse şi, punând o mână pe umărul subalternului:

— Poţi să fii liniştit. Presimţirea ta urâtă nu se va realiza. Vei fi mutat. Chiar acum se face un tablou de numiri şi te-am pus la un depozit aici în Bucureşti.

— Domnule colonel! ridică ochii şi'i plecă mişcat, obraznicul de altă dată.

Şi mai gândindu-se, adăogă:

— Dar... domnişoara Fifa?

— E! făcu Iliuţă! Trebue s'o întrebăm şi pe ea şi pe mă-sa. In tot cazul sunt de părere să mai adăstăm... măcar o zi. Un tânăr foarte cum se cade mi-a dat să înţeleg zilele astea, că ar fi fericit, cred şi eu! — să i-o dau pe Titinica de nevastă. Ştiu că'l vrea şi ea. Dar trebue să'i găsim şi catedră băiatului, care e profesor nu ştiu pe unde prin Ardeal şi e pribeag pela noi. Titinica; cum e ea romantică, ar dori să se ducă în Ardeal cu el. Visuri de copil. Vreau să aranjez mai întâi cu el, şi-apoi cu tine. Dacă ai rămâne ofiţer de front, să'ţi spun drept nu ţi-aş da-o, pentrucă nu ştiu dacă te-ai întoarce. Nunta ar fi tare frumos să o aveţi amândoi ginerii mai întu'o zi. Pentru cât am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

muncit eu şi am răbdat, mi s'ar cuveni aşa sărbătoare frumoasă.

«Oleacă de răgaz. Să vedem şi războiul dacă şi cum se porneşte, Nici nu ştim în contra cui. De mutarea ta însă, Moroiule, să nu duci nici o grije.

Cu o puternică strângere de mână, Moroiu era să se desparte, când însufletitului colonel îi mai veni o idee.

— Căpitane ! o idee genială ! Aşează te în scaunul meu şi scrie o cerere.

— Ce să scriu, domnule colonel ? iu gata căpitanul.

— Spune că poţi să predai, în termen de 2.| de ore, 200.000 de mosorele de aţă albă şi 200.000 de aţă neagră, pe preţ de 15 bani mosorul. Le aduci unde ţi se va ordona.

Căpitanul căscase ochii mari şi, cu condeiul în degete, cu hârtia albă înainte'i, pregeta.

— Scrie, Moroiule ! râse colonelul, amuzat de mutra ofiţerului subaltern, supusă, atentă, nehotărâtă şi tâmpă.

— Dar pe cine să-l iscălesc, domnule colonel ?

— Fără să pui şi gradul de căpitan, ca şi cum ai fi un terchea berchea de ţivil, poţi chiar pe pe tine să te iscăleşti. Dar pune alt nume, al unui frate, al unui cumnat, dar să-l înştiinţezi... Deşi nici de înştiinţarea asta nu ar fi nevoe, pentrucă ai să vii tot tu, care ştii afacerea, ai să vii să în casezi.

— N'am nici frate, nici cumnat, domnule colonel. Şi numele meu, — să nu pat ceva !

— Fugi de-acolo, căpitane ! Te-aş îndemna eu ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaitens.ro/anul-1901-1932

Vreau să câştigi un pumn de bani pe nemuncite. N'ai să dai nici un mosor, nicăiri, nici o socoteală cui-va. Le trecem de aici ca primite şi'ţi plătim cinstit.

Moroiu scrisese oferta, dar încă n'o iscălise. Colonel se plimba prin odae, căuta o idee, cu să înlăture teama căpitanului.

— Am găsit ! Pune acolo numele ordonanţei tale şi se înţelege strada şi numărul unde locueşte, adică la tine. N'are să'l caute însă nimeni, poţi pune şi o stradă neexistentă, pentrucă toată afacerea e în mânile mele şi banii. vom încasa numai noi cmândoi, şi poate şi un general de treabă.

A doua zi toată lumea ştia că România a declarat războiu Austro Ungariei. Partizanii Germaniei, presa lor, amuţiseră. Toţi primeau faptul împlinit. O mişcare de valuri umplea străzile principale. Calea Victoriei era neagră de oameni. La întretăierea ei cu bulevardul, la ceasul mesei, aşteptau mii de oameni să vadă trecând pe consilieri coroanei, întorcându-se dela Cotroceni.

La Consiliul de Coroană nu se discutase, ci se rostise numai, marea, formidabila hotărâre a Suveranului şi-a guvernului său, care fusese dorinţa aproape a întregului popor românesc conştient.

Mobilizarea generală începu în noaptea de 14 spre 15 August, şi în aceiaşi noapte albă trupele române atacară graniţa Austro-Ungară. Frontiera de către Bulgaria, aşa de lungă, aşa de spartă în Dobrogea, era întărită, cu străjuicie de sigur, cu toate că umbla vorba că Bulgarii vor arunca ar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mele, când vor pricepe că trebue să se bată cu Ruşii, când ar vrea să ne răpună pe noi. Zicala bulgară: «Mai de grabă dau un butoi de rachiu, pentru un Batiuşca, decât o ceapă degerată pentru un neamţ», plăcea foarte mult tuturor românilor.

Eşisem însfârşit din starea de şovăială şi nesigutanţă. Vrăjmaşii omenirii şi ai Franţei, erau şi ai noştri. Nu interveneam într'un ceas al victoriei Înţelegerii, care nu izbutise nici să-i înfometeze pe Germani, nici să le sfârşească muniţiile şi puterea de atac. Din potrivă: marele general rus Brusilof era înfrânt. Italia se sbătea pe crestele munţilor ei de graniţă, zadarnic; în potriva Verdunului francez, Nemţii pregăteau armate puternice şi se prea putea să-şi croiască pe acolo drumul către Paris. Marele ajutor englez încă nu dădea semne de succes, iar ajutorul Americii se părea tuturora o fantastică poveste.

Ne hotărâsem însă. Bucuria, speranţele şi îngrijorarea se amestecau în toate inimile, colorau chipurile, îmbia la frăţietate şi zorea afacerile.

In casele familiei Chirianescu, ca în vremurile cele mai bune, ca pe când intrase de curând în minister Iliuţă, era mare petrecere în seara de 15 August. Se logodeau amândouă fetele, Titinica cu Budu şi Fiţa cu Moroiu. Sticlele de şampanie gălgăiau, torturi dela Capşa, cotleturi de tot felul abundau.

Negustorul Şargu, vecinul de peste drum, cu tot alaiul lui, cu toţi pribegli ardeleni, erau de faţă. Toasturi peste toasturi ridicau tinerii tot mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/an-1901-1932

învăpăiați, pentru întregirea neamului, pentru Suverani, pentru o nouă și mai mare Românie, pentru logodiți și părinții lor.

Frosa, cu ochii umezi, privea când la perechile de logodiți, când asculta cu mirare cuvântăaile ardelenilor; când, din obicei, își arunca o privire în oglindă, găsind că de și a reușit să se fardeze bine, îmbătrânise de timpuriu. Amintiri nepotrivite îi rătăceau gândurile curate. Acelaș Moroiu, grăbit să se desbrace sumar în iatacul ei, se afla acum aci, ședea lângă fie-sa cea mică, un copil până mai eri.

In ziua de 16 August 1916, ziarele publicaseră o frumoasă proclamație de război, în care se vorbea cu tărie de Idealul Național, semnată de Suveran și de toți miniștri, începând cu acela car e tăcuse atâta vreme, d. I. Brătianu și sfârșind cu numele tânărului om politic, I. G. Duca, unul din speranțele mari ale democrației.

Războiul cel fără de pereche în istoria lumii, trebuia să aducă o lume de pace și frăție, de mai multă dreptate și de recunoaștere, odată pentru totdeauna,, a însemnătății capitale a muncitorimii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramaromanilor1901-1932

BIBLIOTECA FACULTĂȚII
FILOLOGIE
Nr. 278/920

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1933-1932

ULTIM CUVÂNT

Romanul „Domnul Colonel" trebuia să apară de mult. Greutăţile tiparului, astăzi, sunt de neînchipuit. A fost scris în anul 1919 şi publicat în foiletonul ziarului „Adevărul".

Se cuvenea să apară înaintea acestui roman, altul, „Domnul Deputat", carte în care am pus epoca de la 1906 la 1912, plină de episoade din revoluţia de la 1907. Dimpreună cu „Oraşul Bucuriei", „Domnul Colonel" ar fi prezentat cititorilor una după alte trei epoci şi s'ar fi putut vedea, ca încheere, pricinile scăderilor noastre, ale greşelilor şi păcatele noastre naţionale.

Să aşteptăm.

V. DEMETRIUS

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DE ACELAŞ AUTOR:

„Oraşul Bucuriei" roman, în 2 volume.

„Păcatul Rabinului", roman.

„Strigoiul", povestiri fantastice.

R

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lei 20.—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932